T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YABANCI SAVAŞÇILIĞA GİDEN YOLUN SOSYOLOJİK BAĞLAMI: ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE'DEKİ YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMRE ÖRS

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
GÖÇ POLİTİKA VE ARAŞTIRMALARI PROGRAMI

DR. ÖĞR. ÜYESİ ALİ ZAFER SAĞIROĞLU

DANIŞMAN

ANKARA, 2019

ONAY SAYFASI

Emre ÖRS tarafından hazırlanan "Yabancı Savaşçılığa Giden Yolun Sosyolojik Bağlamı: Arap Baharı Sonrası Türkiye'deki Yabancı Terörist Savaşçılar" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvan Adı Soyadı	Kurumu	İmza
Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer Sağıroğlu	AYBÜ –İTBF – Sosyoloji Bölümü	
Prof. Dr. Sema Buz	Hacettepe Üniv. - İİBF - Sosyal Hizmetler Bölümü	
Doç. Dr. Emrah Akbaş	AYBÜ –İTBF – Sosyoloji Bölümü	

Tez Savunma Tarihi: 16/09/2019

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Ünvan Ad Soyad

.....

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tezde kullanılmış olan tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı: Emre ÖRS
İmza:

Çalışmamın bütün aşamalarında benden ilgisini, anlayışını ve desteğini esirgemeyen eşim Hatice ÖRS'e şükranlarımı sunarken, çalışmamı ona ithaf etmekten onur duyarım.

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tezimi yazma sürecinde benden katkı ve desteğini esirgemeyen, vazgeçmeyi düşündüğümde bile beni şevklendiren kıymetli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU'na teşekkür etmeyi borç bilirim. Tez savunma jürimde yer alan Doç. Dr. Emrah AKBAŞ ve Prof. Dr. Sema BUZ hocalarıma değerli yorumları ve tavsiyeleri için şükranlarımı sunarım.

Yüksek Lisans tezi kapsamında Geri Gönderme Merkezlerinde mülakat yapılabilmesi için gerekli yasal izinlerin alınmasında katkıları dolayısıyla Göç İdaresi Genel Müdürü Abdullah AYAZ'a, Genel Müdür Yardımcısı Mehmet Sinan YILDIZ'a ve Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi Başkanı Ramazan SEÇİLMİŞ'e müteşekkirim.

Mülakat yapmak üzere ziyaret ettiğimde titizlikle ilgilenen Gaziantep, İstanbul-Silivri, İstanbul-Binkılıç, Kocaeli, Kırklareli ve Kayseri Geri Gönderme Merkezlerinde çalışan Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kıymetli personeline teşekkür ederim.

Son olarak benden sevgisini ve desteğini esirgemeyen, kendisine ayırmam gereken vakitten kısarak tez yazdığımda buna sabırla katlanan kıymetli eşim Hatice ÖRS'e minnettar olduğumu ifade etmek isterim.

ÖZET

YABANCI SAVAŞÇILIĞA GİDEN YOLUN SOSYOLOJİK BAĞLAMI: ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE'DEKİ YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

ÖRS, Emre

Yüksek Lisans, Sosyoloji Anabilim Dalı
Göç Politika ve Araştırmaları Tezli Yüksek Lisans Programı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU

Eylül 2019, 142 Sayfa

Bu çalışma; Arap Baharı sonrasında ortaya çıkan devlet dışı silahlı aktörlere katılmak amacıyla ülkesini terk ederek çatışma bölgesine seyahat eden, etmeye çalışırken yakalanan veya çatışma bölgeleriyle bağlantılı faaliyette bulunduğu gerekçesiyle idari gözetim altına alınarak yabancı terörist savaşçı olarak işlem yapılan kişilerin profilini çıkarmak ve seyahat motivasyonlarını analiz etmek amacını taşımaktadır. Tez çalışması kapsamında yabancı terörist savaşçı olarak işlem yapılarak geri gönderme merkezlerinde idari gözetim altında tutulan 43 kişi ile nitel araştırma tekniğine dayalı yarı yapılandırılmış mülakatlar yapılmıştır. Araştırmaya katılanların benzer tecrübelere sahip oldukları göz önünde bulundurularak fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiş ve kişilerin müşterek deneyimlerinin tasvir edilmesi söz konusu olmuştur. Çalışma kapsamında; geçmişi çok eskiye dayanan yabancı savaşçılığın değişen siyasi şartların etkisiyle nasıl bir dönüşüme uğradığı, Arap baharı sonrasında ortaya çıkan devlet dışı silahlı aktörlerin yabancı savaşçı çekmeye çalışma yöntemleri ve bu sürecin sosyolojik bağlamı ele alınarak Türkiye'deki yabancı savaşçıların kişisel özellikleri ile seyahat motivasyonları tahlil edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Yabancı Terörist Savaşçılar, Arap Baharı, Suriye İç Savaşı, Terörizm, DEAŞ

ABSTRACT

SOCIOLOGICAL CONTEXT OF THE PATHWAY LEADING TO BECOMING FOREIGN FIGHTER: FOREIGN TERRORIST FIGHTERS IN TURKEY IN POST ARAB SPRING ERA

ÖRS, Emre

Master, Department of Sociology

Thesis Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Ali Zafer SAĞIROĞLU

September 2019, 142 Page

The aim of this study is to construct a profile for people who are taken under administrative detention for being foreign terrorist fighters for reasons of leaving their country and travelling to the conflict zone in order to join non-state armed actors which have emerged in post Arab Spring era, being apprehended while travelling to the conflict zone or being involved in the activities affiliated to the conflict zones and to analyse their travel motivations. Within the scope of this study, semi-structured interviews were conducted with 43 people in the removal centres who were taken under administrative detention for being foreign terrorist fighters based on the qualitative research technique. Bearing in mind that the interviewees have similar experiences, phenomenological approach is preferred and the common experience of interviewees is described. Within the scope of this study, the personal characteristics and travel motivations of foreign terrorist fighters in Turkey are analysed by discussing how the foreign militancy has transformed under the impact of changing conditions, the methods of the non-state armed actors which occurred in the post Arab Spring era to attract foreign terrorist fighters and the sociological context of this process.

Anahtar kelimeler: Foreign Terrorist Fighters, Arab Spring, Syrian Civil War, Terrorism, ISIL

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....v
ÖZET.....vi
ABSTRACT.....vii
1. GİRİŞ..... 1
2 ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ..... 3
2.1 Kavramsal Çerçeve..... 3
2.2 Araştırmanın Konusu ve Önemi..... 7
2.3 Araştırmanın Amacı..... 8
2.4 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları..... 8
2.5 Araştırmanın Problemi ve Araştırma Soruları..... 10
2.6 Araştırmanın Yöntemi..... 11
2.6.1. Görüşme Yöntemi..... 13
3. YABANCI SAVAŞÇILIĞIN TARİHİ..... 16
3.1 Geleneksel Dönemde Görülen Ücretli Yabancı Askerlik..... 16
3.2 Modern Dönemde Görülen Yabancı Savaşçılık Örnekleri..... 21
3.2.1 Teksas ve Güney Amerika'daki İsyanlar..... 22
3.2.2 Yunan İsyanı..... 23
3.2.3 İsrail'in Kuruluşu..... 25
3.2.4 İspanya İç Savaşı..... 26
3.2.5 Afganistan'ın İşgali..... 28
3.3 Yabancı Savaşçılığın Tanımı Üzerine Yapılan Tartışmalar..... 31
4. YABANCI SAVAŞÇILIK ÜZERİNE KURAMSAL TARTIŞMALAR..... 36
4.1 Rasyonel Seçim Yaklaşımı..... 36
4.2 Sezgisel Yaklaşım:..... 43
4.3 Hayali Ulusaşırı Kimlik Yaklaşımı..... 50
4.4 Psikolojik Yaklaşımlar..... 52
5. YABANCI SAVAŞÇILIK, GÖÇ ve ARAP BAHARI SONRASI DEĞİŞEN ULUSLARARASI DENGELER..... 54
5.1 1945 Sonrası Gerçekleşen Göç Hareketleri ve Oluşan Ulusaşırı Topluluklar..... 54
5.2 Avrupa'da İslam ve Göç Tartışmaları..... 56
5.3 Arap Baharı Sonrasında Yaşanan Uluslararası Gelişmeler..... 58
5.4.Yabancı Savaşçılıktan Yabancı Terörist Savaşçılığa..... 63
5.5 Türkiye'nin Yabancı Terörist Savaşçılarla Mücadelesi..... 67

6. ARAŞTIRMAYA KATILAN YABANCI (TERÖRİST) SAVAŞÇILARLA YAPILAN MÜLAKATLAR VE SAHA BULGULARI 70
6.1 Katılımcıların Kişisel Özellikleri 71
6.1.1 Katılımcıların Medeni Halleri 72
6.1.2 Katılımcıların Çocukları 75
6.1.3 Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları ve Yabancı Savaşçılığın Kadınlaşması 76
6.1.4 Katılımcıların Eğitim Seviyesi 77
6.1.5 Katılımcıların Yaş Dağılımı 80
6.1.6 Araştırma Katılımcılarının Gelir ve Meslek Bilgileri 81
6.1.7 Katılımcıların Suç Bağı 84
6.2 Araştırma Katılımcılarının Menşe Ülkeleri 85
6.2.1 Katılımcıların Vatandaşlık Bağları 85
6.2.2 Katılımcıların Siyasi Hoşnutsuzluk Düzeyi 87
6.2.3 Katılımcıların Ayrımcılık ve Kötü Muamele Tecrübeleri 88
6.3 Katılımcıların Çatışma Bölgesi İle Teması, Seyahat Motivasyonları Ve Seyahat Süreçleri 91
6.3.1 Katılımcıların Çatışma Bölgesine Temas Etme Deneyimleri 91
6.3.2 Katılımcıların Çatışma Bölgesine Seyahat Motivasyonları 96
6.3.3 Katılımcıların Seyahat Süreçleri 98
6.4 Katılımcıların Çatışma Bölgelerindeki Deneyimleri Ve Gelecek Planları 101
6.5 Bulgular Ve Tartışma 104
7. SONUÇ ve ÖNERİLER 113
8. KAYNAKÇA 119
9. EKLER 130

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Batılı YTS'lerin Eğitim Seviyesi Karşılaştırması……. 79
Şekil 2. Araştırma Katılımcılarının Yaş Dağılımı.....71

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcılara Dair Tanıtıcı Bilgiler…….....….…….....14
Tablo 2. Katılımcıların Medeni Hal Dağılımı……..……..... 72
Tablo 3. Araştırma Katılımcılarının Beyan Ettikleri Eğitim Seviyeleri ……..……79
Tablo 4. Araştırma Örnekleminin Vatandaşlık Dağılımı …….....85
Tablo 5. Siyasi Hoşnutsuzluğun Olup Olmadığı.....88
Tablo 6. Katılımcıların Ayrımcılık veya Kötü Muamele Tecrübelerinin Olup Olmadığı...91
Tablo 7. En Çok İkamet İzni Düzenlenen İlk 10 Uyruk.....……..….106

KISALTMALAR

YTS	Yabancı Terörist Savaşçı
GGM	Geri Gönderme Merkezi
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AB	Avrupa Birliği
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
DEAŞ	Ad Dawlah Al İslamiyah Fil Irak Wa Ash Sham
EK	Erkek Katılımcı
KK	Kadın Katılımcı

1. GİRİŞ

Kişinin kendisini doğrudan ilgilendirmeyen ve şiddeti bir yöntem olarak kullanan yapılarda savaşçılık emeğini pazarlaması şeklinde görülen ücretli yabancı askerlik, zamanla küçümsenen ve kötülenen bir form olarak görülmüştür. Ücretli yabancı askerlik müessesesi peyderpey eski şöhretini kaybetse de gönüllü savaşçıların bazen maddi kazanç ama çoğunlukla siyasi amaçlarla kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen savaşlara iştirak etmeleri söz konusu olmuştur. Sanayi devriminin ardından değişen toplumsal ve siyasal düzlemde modern devletin ortaya çıkarak şiddet üzerinde bir tekel oluşturmaya başlamasıyla birlikte devletler vatandaşlarının başka coğrafyalarda kendilerine dost olan devletlerle savaşmasını engellemeye çalışmıştır. Ancak küreselleşmenin artan hızına koşut olarak ulusaşırı gönüllü savaşçılıkta da artış yaşanmış ve yer yer büyük kalabalıkların katıldığı yabancı savaşçılık vakaları görülmeye başlanmıştır.

Söz konusu yabancı savaşçıların son 30 yılda artan bir şekilde devlet dışı silahlı örgütlerin çatısı altında faaliyet yürütmesi ve bu yapıların devletler tarafından terörle ilişkilendirilmesinden ötürü yabancı savaşçılık kavramı yabancı terörist savaşçılık kavramına dönüşmüştür. Arap baharı sonrasında ortaya çıkan iç savaşlar ve çökmüş devlet manzaraları devlet dışı silahlı aktörlerin güç kazanmasına yol açarak tarihte görülmüş en büyük yabancı savaşçı hareketliliğine kapı aralamıştır. Uluslararası terörizmin bir parçası olarak görülen yabancı terörist savaşçılar "*ikamet ettikleri ya da vatandaşı oldukları devletlerden terör eylemleri işlemek, planlamak ya da terör eylemlerine hazırlık yapmak veya katılmak ya da silahlı çatışmayla bağlantılı olanlar dâhil terörist eğitimleri vermek veya almak için başka bir devlete seyahat eden birey"* (BMGK 2178 Sayılı Kararı) şeklinde tanımlanmaktadır.

Yabancı savaşçılık konusunda zengin bir literatür bulunmakla beraber çoğu eserin 11 Eylül 2001 saldırıları veya Arap Baharı sonrasında kaleme alınması bu kavramın uluslararası terörizm ile birlikte geliştiğini göstermesi bakımından önemlidir.

Türkiye Cumhuriyeti bulunduğu konumu itibariyle yabancı terörist savaşçı (YTS)

sorununun doğrudan muhatabıdır. Zira yabancı savaşçı çekmeye çalışan örgütlerin tamamı aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti tarafından da terör örgütü olarak görülmektedir. Bunun yanında söz konusu YTS'ler bazen Türkiye'yi transit bir ülke olarak kullanmakta bazen de doğrudan Türkiye Cumhuriyeti'ni hedef almaktadır.

Bu çerçevede; YTS probleminin güncelliği ve sıcaklığı göz önüne alındığında, Türkiye'deki YTS'lerin kişisel özellikleri ile seyahat motivasyonlarını inceleyecek bir çalışmanın yapılmasının, gerek bu konuda Türkçe literatürde bir boşluğu doldurması gerekse politika yapıcıların yararlanabileceği bir eser ortaya konması açısından elzem olduğu değerlendirilmiştir. Bu amaçla, nitel araştırma tekniğine dayalı olarak geri gönderme merkezlerinde idari gözetim altında barındırılan 43 kişi ile derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Yapılan çalışma, ortak bir tecrübeye sahip kişilerin buna ilişkin deneyimlerini tasvir etmeyi amaçladığından fenomenolojik yaklaşım tercih edilerek hazırlanmıştır. 2019 yılının Nisan-Ağustos ayları içerisinde Kayseri, İstanbul, Kocaeli, Kırklareli ve Gaziantep illerinde bulunan 6 geri gönderme merkezine toplam 8 kere ziyaret gerçekleştirilerek 43 kişi ile yarı yapılandırılmış formatta mülakat yapılmıştır. Çalışma kapsamında sadece yabancı terörist savaşçı olduğu gerekçesiyle geri gönderme merkezlerinde bulunan kişilerle mülakat yapılmıştır.

Türkiye'de YTS olarak işlem yapılan katılımcıların uyruk, etkin köken, aile, meslek, eğitim, gelir ve din bilgisi seviyeleri, örgütle temas, çatışma bölgesine seyahatleri ile gelecek planları farklılık arz etmektedir. Bunun yanında, literatürdeki yabancı savaşçılık vakalarında görmediğimiz bir takım gelişmelerin Arap Baharı sonrasındaki dönemde vuku bulduğunu da ifade etmemiz gerekir. Örneğin kadınlar, tarihteki hiçbir yabancı savaşçılık vakasında görülmemiş bir şekilde günümüzde YTS olarak işlem görmektedir. Buna benzer bir şekilde binlerce çocuk da YTS olan ebeveynlerinin refakatinde çatışma bölgesine gitmiş veya çatışma bölgesinde dünyaya gelmiş olarak yaşamaktadır.

YTS sorunu günümüzde hala yakıcı bir şekilde devam etmekte olup yakın çevremizdeki YTS depolarında (İdlib ve Al Hol Kampı gibi) bulunan binlerce YTS göz önüne alındığında ileriki yıllarda da gündemimizi işgal edeceğini tahmin etmek zor değildir.

2 ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

2.1 Kavramsal Çerçeve

Yabancı kavramının kullanılması insanların "*biz ve öteki*" ayrımını icat etmesine paralel olarak gelişmiştir. Yabancı kavramı tarih boyunca kullanılmakla beraber yüklenilen anlam değişmiştir. Yabancı sözcüğü Türk Dil Kurumu sözlüğünde yabancı "*başka bir milletten olan, başka devlet uyruğunda olan (kimse), bigâne, ecnebi*" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü). 5901 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yabancıyı "*Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi*" olarak tanımlamaktadır. Hazırladığımız yüksek lisans tezinde yabancı kavramı kültürel ya da sosyal bağlamda değil hukuki bağlamda kullanılmaktadır. Türkiye'deki yabancı terörist savaşçılar derken kastedilen Türk vatandaşı olmayan kimselerdir.

Terör kelimesi korkutmak, yıldırmak anlamına gelen Latince "*terrere*" kelimesinden türemiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğünün "*yıldırı*" olarak tanımladığı terör kavramı Osmanlı döneminde "*tedhiş*" olarak da kullanılmıştır. 12.04.1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu'na göre terör; *"cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasî, hukukî, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylem*" şeklinde tanımlanmakladır. Terör suçlusu yani terörist ise; *"Birinci maddede belirlenen amaçlara ulaşmak için meydana getirilmiş örgütlerin mensubu olup da, bu amaçlar doğrultusunda diğerleri ile beraber veya tek başına suç işleyen veya amaçlanan suçu işlemese dahi örgütlerin mensubu olan kişi"* şeklinde tanımlanmaktadır.

Terör ve terörist sözcükleri oldukça muğlak kavramlardır. Bu konuda kabul edilmiş evrensel bir tanım olmamasının yanında kimin terörist veya hangi eylemin terör faaliyeti

olarak tanımlanacağı oldukça tartışmalıdır. Devletler ve insanlar bu konuda değerlendirme yaparken fiile değil failin kimliğine göre tavır takınmaktadırlar. Hatta bir devletin terörist olarak tanımladığı kişi veya kurumlar bir başka devlet için özgürlük savaşçısı da olabilmektedir.

Terör ve terörist kavramlarını tanımlamanın bir diğer zorluğu da bu kavramın oldukça yaygın kullanılmasında yatmaktadır. Otoriter yönetimler siyasi muhaliflerini "*terörist*" şeklinde adlandırarak düşmanlaştırma yoluna gidebilmektedir. Her türlü farklı sesin terörizm sepetine konularak muhalefetin güvenlikleştirilmesi, veya terörizmle mücadele etmek adına insan haklarının ihlal edildiği uygulamalar bu iki kavramı hem muğlaklaştırmakta hem de ortak mücadele çalışmalarına engel olmaktadır.

Bu çalışmada terör ve terörizm kavramları yetkili kamu kurumları tarafından tanımlandığı şekliyle kullanılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti devletinin yetkili makamlarınca terör örgütü olarak tanımlanan yapılardan terör örgütü, bu yapılara mensup olduğu değerlendirilen kişilerden ise terörist olarak bahsedilmesi söz konusu olmuştur.

Yabancı savaşçı kavramının literatürde pek çok tanımı bulunmakla beraber bu çalışmada;

- savaşan taraflarla vatandaşlık bağı olmayan,

- salt maddi kazanç amacı olmayan,

- ulusaşırı kimlik topluluğunu savunmak üzere hareket eden

- bir devlet tarafından görevlendirilmeyen

- devlet dışı silahlı aktörlere katılan kişi olarak tanımlanmaktadır.

Bu tanım, silahlı bir faaliyet yürütmese bile ulusal sınırları aşarak bir şekilde çatışma bölgesine ulaşmış, bir örgüte katıldığından kuvvetle şüphe duyulan, söz konusu örgütün silahlı ya da silahsız her türlü faaliyetine dahil olan kişileri de kapsamaktadır.

Tez çalışmasında yabancı (terörist) savaşçıdan kastedilenler Suriye ve Irak'taki devlet dışı silahlı aktörlere katılmış ve yukarıdaki özellikleri taşıyan kişilerdir. Bu noktada şunun altını çizmemiz gerekir ki; çatışma bölgesinde bulunan her yabancı varlık yabancı savaşçı olarak değerlendirilmemektedir. Örneğin Suriye'de bulunan ve İran tarafından

desteklenen Lübnan Hizbullahı ya da Fatimiyyun Tugayı adlı örgütlerde savaşan kimseler bu çalışmada yabancı savaşçı olarak tanımlanmamıştır. Zira bu birliklerde bulunan kimseler kendilerine yabancı bir coğrafyada savaşsalar da doğrudan İran devleti tarafından eğitilmekte, donatılmakta ve cepheye sürülmektedir. Bunun yanında Suriye ve Irak'ta konuşlu Türk, ABD, Rus ve İran ordu mensupları da yabancı savaşçı tasnifi dışındadır.

Yabancı terörist savaşçı kavramının kabul edilmiş en önemli tanımı Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 24 Eylül 2014 tarihli ve 2178 sayılı kararındaki tanımdır. Buna göre yabancı terörist savaşçı "i*kamet etmekte veya vatandaşı olduğu bir devletten başka bir devlette terörist faaliyetleri gerçekleştiren, planlayan, hazırlığında olan veya katılma amacıyla seyahat eden; ya da silahlı çatışmalarla ilişkili olanlar dâhil olmak üzere terör eğitimi alan veya veren bireyler*" olarak tanımlanmıştır. Haldun Yalçınkaya (2015)'ya göre bu tanım ile yabancı savaşçı kümesi içinde bir alt küme olan yabancı terörist savaşçılar ayrıştırılarak gayri meşrulaştırılmışlardır. Bu karar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde alınmakla beraber 104 üye devlet tarafından da desteklemiştir. Söz konusu karar, bağlayıcı olması ve üye devletlere YTS'lerle mücadele etmek için bir takım yükümlülükler yüklemesi sebebiyle tarihi bir önem taşımaktadır.

2178 sayılı BMGK kararının 2014 yılının sonbaharında alınması da önemli bir gelişmeye işaret etmektedir. Suriye ve Irak'ta güç kazanan devlet dışı silahlı aktörlerin içerisinden sivrilen El Kaide'nin kolu olan Nusret Cephesi ile aynı dönemde El Kaide'den ayrıldığını ilan eden Irak-Şam İslam Devleti (DEAŞ) adlı örgütlerin 2014 yılında güç kazanmaları bu kararın çıkmasında etkili olmuştur. Irak El Kaidesi olarak bilinen yapının 2003 yılından itibaren yüzlerce yabancı savaşçıyı çektiği bilinse de bölge ülkeleri YTS hareketliliğini bu seviyede güvenlikleştirme ihtiyacı duymamıştı. Ancak 2011 sonrasında bölgeye gelen YTS sayısındaki artış DEAŞ'ın 10 Haziran 2014 tarihinde Irak'ın en büyük ikinci şehri olan Musul'u ele geçirmesi ve sonrasında pek çok kenti daha kontrolü altına alması sonrasında zirve yapmıştır. DEAŞ lideri Ebubekir El Bağdadi'nin Musul'da kendisini halife ilan ederek yabancı savaşçıları örgütüne katılmaya teşvik etmesine müteakip dünyanın pek çok ülkesinden yabancı savaşçı DEAŞ'a katılarak önemli bir kitleyi teşkil eder hale gelmiştir. 2178 sayılı BMGK kararı işte bu atmosferde terörle mücadele çalışmalarına katkı sunmak amacıyla ortaya konmuştur. Ancak söz konusu kararda DEAŞ ve El Kaide gibi örgütlerin ismi zikredilirken yabancı savaşçı tedarik eden bölgedeki diğer terör örgütlerinin isminin geçmemesi de önemli bir husustur. Bu durum terör ve terörizm kavramlarının

göreceliğine benzer bir şekilde YTS mefhumunun da görecelik kazandığını ortaya koymaktadır. Yani devletler sadece belli terör örgütlerinin yabancı kaynaktan eleman tedarikini yabancı terörist savaşçılık olarak görürken başka terör örgütlerinin yabancı kaynaktan eleman tedarikini gayri meşrulaştırmamaktadır.

Tez çalışmasında YTS kavramı, yetkili kamu kurumları veya uluslararası kuruluşlar tarafından terör örgütü olarak tanımlanan yapılara mensubiyet veya bağlantısı bulunan bireyleri tanımlamak amacıyla kullanılmıştır.

Arap Baharı, 2010 yılının Aralık ayında Tunus'ta bir seyyar satıcının kendisini yakması sonrasında Arap ülkelerinde başlayan hükümet karşıtı gösteriler zincirini tanımlamaktadır. Söz konusu gösteriler yer yer silahlı ayaklanmaya dönüşerek iç savaş ortamının egemen olmasına kapı aralamıştır. Her ne kadar tez çalışmasında yabancı savaşçılık örnekleri Suriye ve Irak'taki örgütler bağlamında ele alınmış olsa da Arap Baharı çok daha geniş bir resim çizmesi bakımından tezin başlığını oluşturmuştur.

Irak'ın ABD tarafından işgali sonrasında Ürdünlü Ebu Musab Ez Zerkavi tarafından tohumları ekilen bir terör örgütü olan DEAŞ, çeşitli aşamalardan geçerek 2014 yılında bugünkü adını almıştır. Literatürde ve medya organlarında mezkur örgütün bir çok adı kullanılmaktadır. Önceleri Irak Şam İslam Devleti (Arapçası: Ad Dawlah Al İslamiyah Fil Irak Wa Ash Sham) olarak bilinen örgüt 2014 yılının yaz aylarında kendisini "*İslam Devleti*" olarak adlandırmaya başlamıştır. Literatürde ve medya organlarında her iki adı da kullanılan örgütün asıl isim farklılığı kısaltmalarında yer almaktadır. Arapça DEAŞ, DAİŞ veya Dawlah, İngilizce'de ISIL, ISIS veya IS gibi kısaltmaları mevcut olan örgüt Türkçe'de İŞİD, İD, DAİŞ veya DEAŞ olarak kullanılmaktadır. 2015 yılının yaz aylarından itibaren resmi açıklamalarda örgütten bahsederken "*DEAŞ*" şeklinde bahsedilmesi hasebiyle (Hürriyet Gazetesi) çalışma içerisinde bu şekilde bahsedilmiştir.

Kişilerin devlet dışı silahlı aktörler ile temas ederek çatışma bölgelerine seyahatlerini sağlayan kişiler bu çalışmada simsar olarak adlandırılmıştır. Kelime anlamı olarak "*alıcı ve satıcı arasındaki aracı*" (Türkiye Diyanet Vakfı) anlamına gelen bu kelime İngilizce yabancı savaşçılık literatüründe "*facilitator*" veya "*recruiter*" şeklinde adlandırılan kişileri tanımlamak için kullanılmıştır. Kişiler, devlet dışı bir silahlı örgüte eleman kazanmaya çalışan "*ulusaşırı simsarlar*" (Öztürk ve Tetik, 2018, s.219) ile temas etmesi sonrasında ulusaşırı kimliğin savunulması amacıyla uzak coğrafyalardaki savaşlara katılmaktadır.

2.2 Araştırmanın Konusu ve Önemi

Kökü geçmişe dayanan bir olgu olan yabancı savaşçılık devletlerin şiddet kullanma üzerindeki tekeline meydan okuma yaratmaktadır. Bu durum devletler tarafından güvenlik tehdidi olarak görülerek engellenmeye çalışılmıştır. Bu amaçla devletler vatandaşlarının başka coğrafyalarda cereyan eden savaşlara katılmasını engellemek amacıyla hukuki ve idari düzenlemeler devreye koymuştur. Ancak savaşların varlığı, bilhassa iç savaşların mevcudiyeti devlet dışı silahlı aktörlerin yabancı savaşçı çekmesi sonucunu doğurmuştur. İletişim ve ulaşım imkânlarındaki ilerleme de yabancı savaşçı seferberliğini mümkün kılar hale gelmiştir. Terörizmin küreselleşmesi ile beraber yabancı savaşçıların terör örgütleri tarafından devşirilerek hem hedef hem de menşe ülkelerine yönelik saldırılarda kullanılması yabancı savaşçıları bütün dünyada gündeme gelen bir mesele haline getirmiştir.

Türkiye, Suriye ve Irak'ta cereyan eden çatışma ortamına yakınlığı dolayısıyla tarihinde hiç olmadığı kadar yabancı savaşçı akımına maruz kalmıştır. Dünyada küresel bir sorun olarak görülen yabancı savaşçılığın Türkiye Cumhuriyeti makamları tarafından da tehdit olarak görülmesi söz konusudur. Ancak bu konudaki akademik çalışmaların oldukça az olması sorunun büyüklüğü karşısında tezat oluşturmaktadır. Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı'nda kayıtlı yüksek lisans ve doktora tezlerini incelendiğinde yabancı savaşçılık ile ilgili oldukça az çalışma yapıldığı ve mevcut çalışmaların da 2016 yılı sonrasında başladığı görülmektedir.

Yabancı terörist savaşçılar için önce transit, sonrasında şiddet eylemlerini yönelttikleri hedef ülke konumuna gelen Türkiye bu sorunla başa çıkabilmek adına pek çok adım atmıştır. Alınan adli ve idari tedbirlerin yanında, söz konusu sorunun öznesi konumunda bulunan yabancı terörist savaşçılarla birebir iletişime geçilerek kişisel özelliklerinin ortaya çıkarılması ve onları bu yola sevk eden motivasyonların irdelenmesi yabancı savaşçılığı anlama çabalarına katkı sağlayacaktır.

2.3 Araştırmanın Amacı

Çalışmanın amacı; tarihsel bağlamından hareket ederek Türkiye Cumhuriyeti'ndeki yabancı (terörist) savaşçıların profillerini çıkarmak, motivasyonlarını incelemek ve Arap Baharı sonrasında bu kavramın Türkiye'deki yansımalarını ortaya koymaktır. Şimdiye kadar yabancı savaşçılık çalışmaları çoğunlukla uluslararası ilişkiler ve siyasi tarih boyutları ile ele alınmıştır. Yapılan çalışmada yabancı savaşçılığın siyasi tarih boyutu da göz önünde bulundurulmakla beraber sosyolojik bağlamı değerlendirilmeye alınacaktır.

Bu konuda yerli kaynakların oldukça az olduğu, veriye ve sahaya erişimin oldukça güç olduğu hususları göz önüne alındığında, yapılan çalışmanın literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2.4 Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Çalışmanın kapsamına Türkiye Cumhuriyeti'nde bulunan yabancı savaşçılar girmektedir. Yabancı savaşçılık mefhumunun tarihsel ve teorik yönleri aktarılarak Türkiye'de bulunan yabancı savaşçıların kişisel özellikleri ve seyahat motivasyonları incelenmiştir. Araştırma kapsamında sınır dışı edilmek üzere geri gönderme merkezlerinde bulunan yabancı (terörist) savaşçılarla yarı yapılandırılmış mülakat yapılmıştır. Suriye ve Irak'taki çatışma ortamına dahil olmuş herkes araştırma kapsamına girmemektedir. Araştırma kapsamına sadece kamu düzeni ve kamu güvenliğine tehdit oluşturduğu gerekçesiyle idari gözetim altında bulunan yabancı uyruklu katılımcılarla mülakat yapılmıştır. İdari gözetim altında bulunmayan yabancı terörist savaşçılarla mülakat yapılmamıştır.

Yabancı savaşçılık kavramı Türkiye'de terörle mücadele dili ile birlikte kullanılması hasebiyle netameli bir kavramdır. Dünyanın en büyük arama motoru olan Google'ın arama istatistiklerini paylaştığı "Google *Trends*'te 2004-2019 yılları arasındaki "*yabancı savaşçı*" ifadesi sorgulandığında çoğunlukla sinema filmleri olmak üzere son derece düşük bir veri gelmektedir (Google Trends). "*Yabancı terörist savaşçı*" ifadesi aratıldığında ise yeterli veri olmadığı için istatistik oluşturulamadığı yazmaktadır. "*Yabancı savaşçı*" ifadesi Google'da yıl yıl aratıldığında da genellikle sinema filmleri ve kitaplar gelmektedir. Yabancı savaşçılıkla ilgili haberlerin birinci sayfada yer aldığı ilk yılın 2013 senesi olduğu görülmüştür.[1]

Araştırmada bir takım sınırlılıklar da mevcuttur. Yabancı (terörist) savaşçılığa konu olan araştırmaya katılan bireylerin kimlik bilgilerinin kesinlikle gizli tutulması gerekmektedir. Bu gereklilik ilgili mevzuatın ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden alınan mülakat izninin bir gereği olmasının yanında, katılımcıların menşe ülkelerinde sorun yaşamaması için de gereklidir. Bir yabancının idari gözetim altına alınması suçlu olduğu anlamına gelmemektedir. İdari gözetim adli makamların değil idari makamların bir tasarrufudur. Kamu düzenine sakınca teşkil etmesi sebebiyle idari gözetime alınan düzensiz göçmenler lüzum görülmesi veya en fazla 12 ay olan idari gözetim süresinin sona ermesi sebebiyle serbest bırakılabilmektedir. İdari gözetim sınır dışı işlemleri tamamlanıncaya kadar kişilerin geri gönderme merkezlerinde barındırıldığı bir süreci ifade etmekte olup verilen bir cezanın infazı şeklinde yorumlanmamalıdır. İlgili mevzuata göre idari gözetim kararları her ay gözden geçirilir ve gerek görülmesi halinde sonlandırılabilir.

Yabancı savaşçıların nicelik ve niteliklerinin sürekli değişim halinde olması, araştırma bulgularının geneli yansıtması konusunda bir sınırlama ortaya koymaktadır. Zira günümüzdeki yabancı savaşçılarda 2014-2017 yılları arasında görülen radikallik düzeyinin bulunmadığı değerlendirilmektedir. Devlet dışı silahlı organizasyonlara katılmak amacıyla evlerini terk eden kişilerin zafer umutlarının kalmaması veya sahip oldukları unvan ve otoriteyi kaybetmeleri, yabancı terörist savaşçı olarak işlem yapılan kişilerin ifadelerinin güvenilirlik seviyesini sorgulamamıza yol açmaktadır.

Bu alanda literatürde bulunan eserlerin çoğunun Türkçe dilinde yazılmıyor olması

[1] www.google.com arama motorunda "*yabancı savaşçı*" ifadesinin ilk sayfada görüldüğü ilk dönem 1 Ocak – 31 Aralık 2013 tarihleri arasındaki dönemdir.
https://www.google.com/search?q=yabanc%C4%B1+sava%C5%9F%C3%A7%C4%B1&rlz=1C1RLNS_trTR777TR777&biw=1366&bih=657&source=lnt&tbs=cdr%3A1%2Ccd_min%3A1%2F1%2F2013%2Ccd_max%3A12%2F31%2F2013&tbm= Son Erişim Tarihi 11.09.2019

araştırmacıları yabancı dilde yazılan kaynaklara yönlendirmektedir. Konu hakkında açık kaynaklardan temin edilecek bilgi ve istatistiklerin oldukça kıt olduğu göz önüne alındığında pek çok farklı kaynağın ayrıntılı bir şekilde incelenerek karşılaştırmalı bir yorumda bulunulması söz konusu olmuştur.

Yabancı (terörist) savaşçılık konusundaki literatür ağırlıklı olarak Avrupa ve ABD menşeli yabancı (terörist) savaşçılar üzerine eğilmektedir. Oysaki Türkiye'deki güncel yabancı (terörist) savaşçı dağılımına baktığımızda Avrupa menşeli yabancı savaşçılar bulunmakla beraber eski Sovyet cumhuriyetleri, Çin ve Ortadoğu ülkelerinden gelen kişilerin daha yoğun bulunduğu görülmektedir. Nitekim araştırma örnekleminde yer alan bireylerin ezici çoğunluğu da bu ülkelerin vatandaşıdır. Bu durum araştırma bulguları ile literatürdeki bulgular arasında farklılaşmaya yol açarak kafa karışıklığına sebep olma ihtimalini barındırmaktadır.

Bunun yanında bir diğer sınırlılık da araştırmaya katılanlardan kaynaklanmaktadır. Mülakat yapılan bazı katılımcılar güven duymamalarından ötürü ketum davranarak bilgi vermekten kaçınmaları söz konusu olmuştur. Ketum davranma sebepleri arasında muhtelif sebeplerin bulunduğu tahmin edilmektedir. Bazı katılımcıların menşe ülkelerinden, bazılarının Türkiye Cumhuriyeti makamlarından bazılarının ise ayrıldıkları terör örgütlerinden korkmaları yüzünden konuşmaktan imtina ettikleri değerlendirilmektedir. Buna ilaveten gerçek dışı beyanda bulunduğu değerlendirilen katılımcılar da mevcuttur. Görüşme esnasında bazı yabancıların gerçek dışı beyanda bulunduğundan şüphelenilse de katılımcıların beyanı esas alınmıştır.

2.5 Araştırmanın Problemi ve Araştırma Soruları

Araştırmanın temel problemi Türkiye'deki yabancı (terörist) savaşçılar ve onları bu yola sevk eden sosyolojik motivasyonlardır. Türkiye'nin çatışma bölgelerine yakın olması bu sorunu daha yakıcı bir şekilde hissetmesine yol açmaktadır. Yabancı savaşçıların arz ettiği tehlike dikkate alındığında konunun derinlemesine incelenmesine olan ihtiyacın ne kadar yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. Değişen dünyada yabancı savaşçılık da değişmekte

ve farklı sosyolojik bağlamlarda karşımıza çıkmaktadırlar. Yabancı savaşçılığa konu olmuş bireylerin aile, meslek, eğitim, dini bilgisi düzeyi, örgütle temas, seyahat motivasyonları ve gelecek planlarının incelenerek yabancı savaşçılığın değişen sosyolojisinin masaya yatırılması son derece gereklidir.

Tez çalışmasında esas itibariyle; "*Kişileri Yabancı (Terörist) Savaşçılığa Sevk Eden Sosyolojik Motivasyonlar Nelerdir?*" sorusuna yanıt aranacaktır. Bunun yanında; "*Arap Baharı Türkiye'deki Yabancı Savaşçılık Olgusunu Nasıl Etkilemiştir?*" ve "*Türkiye'deki Yabancı Terörist Savaşçıların Sosyolojik Motivasyon Kaynakları Nelerdir?*" soruları alt sorular olarak cevaplanmaya çalışılacaktır.

2.6 Araştırmanın Yöntemi

Araştırma deseni saha çalışması ile toplanan verilerin analizine dayanmaktadır. Bu çerçevede Yabancı terörist savaşçı olduğu gerekçesiyle hakkında işlem yapılarak idari gözetim altına alınan ve sınır dışı edilmek üzere geri gönderme merkezlerinde barındırılan yetişkin bireylerle derinlemesine mülakat tekniğine dayalı nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi vasıtasıyla, yabancı terörist savaşçı olarak geri gönderme merkezlerinde barındırılan yabancıların deneyimlerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Creswell (2018)'e göre nitel araştırmacılar sorunun muhataplarının doğal mekânlarından bilgi toplar ve veriyi toplayan doğrudan doğruya araştırmacıdır. Creswell (2018, s.45) veri toplama araçlarının muhtelif olduğunu belirterek araştırmacının "*verileri tümevarımsal bir şekilde organize ederek örüntü, kategori ve temaları aşağıdan yukarıya doğru*" oluşturacağını ifade etmektedir. Araştırmada literatürde yazanlardan daha ziyade katılımcıların yorumları önemlidir. Araştırma deseni zamanla değişebilir. Araştırmacılar bireysel geçmişlerini göz önünde bulundurarak kendilerini konumlandırırlar. Nitel araştırmacılar çalışılan konu üzerinde karmaşık bir resim oluşturmaya çabalarlar (Creswell, 2018, 47). Ewa Morawska (2019, s.134)'ya göre ise nitel araştırma "*insanların gündelik deneyimlerini, bu deneyimlerin içsel ve dışsal boyutlarını, toplumsal aktörlerin kendi durumlarına ve arayışlarına atfettikleri anlamların da yardımıyla yeniden kurmayı*" amaçlamaktadır. Morawska (2019, s.136) Ragin (1994)'e atıfla nitel araştırmaların;

"*kültürel veya tarihsel öneme sahip olguları yorumlamak, farklılıkları incelemek ve araştırılan alanın sesi olmak*" gibi amaçlara hizmet ettiğini ifade etmektedir.

Evren Yalaz ve Ricard Zapata-Barrero (2019, s.16) görüşmeyi "*nitel araştırmaların temel vasıtası*" olarak tanımlamaktadır. Avrupa'daki nitel göç araştırmalarını inceledikleri çalışmalarında 2000-2016 yılları arasındaki nitel göç araştırmalarının yüzde 75'inde mülakat tekniğinin kullanıldığını tespit etmişlerdir. Toplumsal olguların onu deneyimleyen kişilerin diliyle ortaya konulması halinde anlaşılması daha olanaklı hale gelecektir. Bizim çalışmamızda, yabancı savaşçılık olgusunu deneyimleyen kişilere belirlenmiş bir dizi sorunun sorulması ve özel bazı konulara değinilmesi söz konusu olmuştur. Bu sorular genellikle her katılımcıya sistematik ve tutarlı bir sırada sorulmuş fakat görüşme gerektiğinde derinleştirilmiştir. Mülakatta; katılımcıların eğitim, iş, gelir durumları, hangi kitaplardan/kişilerden etkilendikleri, din bilgisi seviyeleri, seyahat süreçleri ile çatışma bölgelerine karşılaştıkları durumlar hakkında sorular yöneltilmiştir. Yapılan mülakatlar metne aktarılırken katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuş olup çalışmada harf ve sayı olarak bahsedilmiştir.

Creswell (2018)'e göre nitel araştırma türlerinde 5 temel yaklaşım mevcuttur. Bunlar; anlatı araştırması, fenomenoloji, kuram oluşturma, etnografya ve durum çalışmasıdır. Bu çalışmada, araştırma sorunu dikkate alındığında fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Creswell (2018, s.77), fenomenolojjk çalışmayı "*birkaç kişinin bir fenomen veya kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamını"* tanımladığını belirtmiştir. Türk Dil Kurumu sözlüğü fenomeni "*olay*" veya "*görüngü (duyularla algılanabilen her şey)"* olarak tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlüğü). Bu yaklaşımda araştırmacılar öncelikle fenomeni tanımlar ve akabinde fenomeni deneyimlemiş kişilerden veri toplayarak bütüncül bir betimleme yapar. Çalışmada fenomenden kastedilen yabancı savaşçılıktır. Yabancı savaşçılık fenomeninin parçası olmuş kişilerle yapılacak derinlemesine mülakatlar ile onları bu yola sevk eden motivasyon kaynakları ortaya konarak literatürde yer alan teorilerle sahada karşılaşılan örnekler arasında karşılaştırma yapılmıştır.

2.6.1. Görüşme Yöntemi

Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün taşra teşkilatı olan İl Göç idaresi Müdürlüklerine bağlı olarak faaliyet yürüten geri gönderme merkezleri düzensiz göçmen olarak işlem yapılan bireylerin sınır dışı edilinceye kadar idari gözetim altında barındırıldıkları yerlerdir. 27.08.2019 tarihi itibariyle 2 tanesi geçici olmak üzere 25 adet geri gönderme merkezi bulunmakta olup toplam kapasiteleri 15 476 kişidir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). Geri gönderme merkezlerinde düzensiz göçmenlerin beslenme, barınma, sağlık, yasal temsilciye veya avukata ulaşma, ailesiyle veya vatandaşı olduğu ülkenin konsolosluğu ile görüşebilme gibi haklara erişimi temin edilmektedir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). Yabancı terörist savaşçı olarak işlem yapılan kişiler de düzensiz göçmen olarak geri gönderme merkezlerinde kalmaktadırlar. Ancak, idarenin yaptığı risk analizi uyarınca yabancı terörist savaşçı olarak işlem yapılan düzensiz göçmenlerin diğer düzensiz göçmenlerden daha farklı kat veya koğuşlarda barındırılmaları da söz konusu olabilmektedir.

Yapılan mülakatlar için resmi izinler alınmıştır. GGM'lerin Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün sorumluluğunda bulunmasından dolayı 25.03.2019 tarihli dilekçe ile başvurulmuş ve 29.03.2019 tarihli ve 19862 sayılı yazısı ile gerekli izin verilmiştir. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Etik Kurulu da 19.04.2019 tarihli ve 48 nolu kararı ile söz konusu araştırmanın etik kurallara uygun olduğu onayını vermiştir. Gerekli izinlerin alınması akabinde Gaziantep, Kocaeli, İstanbul (Binkılıç ve Silivri), Kırklareli ve Kayseri illerinde bulunan GGM'lere gidilerek 43 kişi ile mülakat yapılmıştır.

Yabancı terörist savaşçı olarak geri gönderme merkezlerinde kalmakta olan katılımcılarla mülakat yapmaya başlamadan önce görevli personelden muhtemel katılımcılar hakkında genel bir bilgi alınarak kimin görüşme için daha uygun olduğu hususunda bir değerlendirme yapılmıştır. Çünkü her bir yabancı savaşçının kişisel özellikleri farklılık göstermektedir. Bazı katılımcılar görüşmeye yanaşmamış, bazılarının ise saldırgan tavırlar sergilemesi ihtimali mevcut olduğundan görüşmeye çağrılmamıştır. Görüşmeler yapılırken yer yer zaman sorunu olması hasebiyle geri gönderme merkezi personelini zora sokmamak amacıyla görüşmelerin süresi ayarlanmıştır.

llse van Liempt ve Veronika Bilger (2019)'e göre başarılı bir nitel mülakatın ön koşulu görüşmeci ile anlatıcı arasında güven ilişkisi tesis etmektir. Zira katılımcıların

tanımadıkları bir kişiye geçmiş deneyimlerini anlatmakta isteksiz davranması ihtimal dahilindedir. YTS olarak idari gözetim altında bulunan katılımcılar çoğunlukla menşe ülkeleri ile sorunları olan kimselerdir. Bazı katılımcıların menşe ülkelerinden korktuğu için çekingen davrandığı görülmüştür. Bunun yanında katılımcıları açık sözlü olmaktan alıkoyan bir diğer etken bulundukları ülkede başlarını belaya sokmak istememeleridir. Konusu suç teşkil eden fiilleri işledikleri halde bu eylemlerini söylemekten kaçınmaları, bazen de gerçek dışı bilgi vermeleri söz konusudur. Görüşmeci, görüşmeye başlarken güven tesis etmek amacıyla katılımcıların kimlik bilgilerinin gizli kalacağı konusunda bilgilendirme yapmıştır. Mülakatlar katılımcının kendisini rahat bir şekilde ifade edebileceği kapalı bir odada gerçekleştirilmiş olup katılımcı ve araştırmacı karşılıklı sandalyelerde oturmuşlardır. Mülakat esnasında araştırmacı serbest kıyafet giyerek resmi bir izlenim yaratmamaya çalışmıştır. Bazı durumlarda araştırmacı ile katılımcı koğuşun girişinde karşılaşmış iken çoğunlukla ilgili görevlilerin görüşülecek kişileri mülakat odasına getirmesi söz konusu olmuştur.

Mülakat boyunca karşı tarafın hassasiyetleri gözetilerek kibar bir üslup kullanılmıştır. katılımcının yalan söylediğinin sezildiği veya bilgi vermekten imtina ettiği durumlarda bilgi almak için ısrar edilmemiştir. Başlarına gelen kötü şeylerin bahsi geçtiğinde ağlayan veya gözleri dolan katılımcıların hisleri anlayışla karşılanmıştır.

Araştırma katılımcılarına dair ayrıntılı tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 1. Katılımcılara dair tanıtıcı bilgiler

MÜLAKAT KODU	ETNİK - DİNSEL AZINLIK VEYA GÖÇMEN Mİ?	ÜLKESİNDE SİYASİ HOŞNUTSUZLUĞU VAR MI?	MEDENİ DURUM	YAŞ	CİNSİYET	EĞİTİM SEVİYESİ	ÜLKESİNE DÖNMEK İSTİYOR MU?
1-KK-FRANSA	Evet	Var	Evli	27	Kadın	Lise	Hayır
2-EK-DANİMARKA	Evet	Var	Evli	28	Erkek	Ortaokul	Evet
3-EK-RUSYA	Evet	Var	Bekar	25	Erkek	Lise	Hayır
4-EK-RUSYA	Evet	Var	Boşanmış	31	Erkek	Lisans	Evet
5-EK-ÇİN	Evet	Var	Evli	33	Erkek	Lisans	Hayır
6-EK-IRAK	Evet	Var	Evli	35	Erkek	Yanıt Yok	Hayır
7-EK-CEZAYİR	Hayır	Var	Evli	40	Erkek	Lise	Hayır
8-EK-MISIR	Hayır	Var	Evli	39	Erkek	Önlisans	Evet

9-KK-DANİMARKA	Evet	Yok	Evli	21	Kadın	Lise	Evet
10-EK-TACİKİSTAN	Hayır	Var	Evli	39	Erkek	Lise	Hayır
11-EK-ENDONEZYA	Hayır	Yok	Evli	48	Erkek	Lisans	Evet.
12-EK-RUSYA	Evet	Var	Evli	32	Erkek	Lisans	Hayır
13-EK-FİLİSTİN	Hayır	Yok	Evli	52	Erkek	İlkokul	Evet
14-EK-MISIR	Hayır	Var	Bekar	34	Erkek	Lisans	Hayır
15-EK-LİBYA	Hayır	Yanıt Yok	Evli	40	Erkek	Lise	Yanıt Yok
16-KK-KAZAKİSTAN	Hayır	Var	Evli	30	Kadın	Ortaokul	Hayır
17-KK-RUSYA	Evet	Var	Dul	42	Kadın	Lise	Hayır
18-KK-ÇİN	Evet	Var	Boşanmış	44	Kadın	Önlisans	Hayır
19-KK-KIRGIZİSTAN	Evet	Var	Evli	27	Kadın	Lise	Hayır.
20-EK-RUSYA	Evet	Var	Evli	33	Erkek	Lise	Hayır
21-EK-RUSYA	Evet	Var	Evli	37	Erkek	Lise	Hayır
22-KK-RUSYA	Evet	Var	Boşanmış	29	Kadın	Lise	Hayır
23-KK-RUSYA	Evet	Var	dul	30	Kadın	Lisans	Hayır
24-EK-RUSYA	Evet	Var	evli	36	Erkek	Lisans	Hayır
25-EK-IRAK	Evet	Var	Evli	31	Erkek	Lise	Hayır
26-KK-ÖZBEKİSTAN	Hayır	Yok	Boşanmış	32	Kadın	Lise	Hayır
27-EK-AZERBAYCAN	Hayır	Var	Bekar	29	Erkek	Eğitimi Yok	Hayır
28-EK-KIRGIZİSTAN	Evet	Var	Bekar	34	Erkek	Lise	Hayır
29-KK-ÖZBEKİSTAN	Hayır	Var	Evli	30	Kadın	Lise	Hayır
30-KK-FRANSA	Evet	Yok	Evli	26	Kadın	Lise	Hayır
31-KK-UKRAYNA	Evet	Yok	Boşanmış	34	Kadın	Lisans	Hayır
32-EK-ÖZBEKİSTAN	Evet	Var	Evli	37	Erkek	Ortaokul	Hayır
33-EK-ÖZBEKİSTAN	Hayır	Var	Evli	40	Erkek	Lisans	Hayır
34-KK-KAZAKİSTAN	Hayır	Var	Evli	32	Kadın	Lisans	Hayır
35-KK-RUSYA	Evet	Var	Boşanmış	41	Kadın	Lise	Hayır
36-KK-MISIR	Hayır	Var	Dul	35	Kadın	Lisans	Hayır
37-KK-TUNUS	Hayır	Yok	Evli	32	Kadın	Yüksek lisans	Hayır
38-EK-SUUDİ ARABİSTAN	Hayır	Yok	Evli	42	Erkek	Lisans	Hayır
39-EK-IRAK	Evet	Yok	Evli	27	Erkek	İlkokul	Hayır
40-EK-KIRGIZİSTAN	Evet	Var	Evli	51	Erkek	Ortaokul	Hayır
41-EK-SURİYE	Hayır	Yok	Evli	29	Erkek	Lisans	Hayır
42-EK-AFGANİSTAN	Evet	Yok	Evli	32	Erkek	Eğitimi Yok	Hayır
43-KK-RUSYA	Evet	Var	Dul	25	Kadın	Lisans	Hayır

3. YABANCI SAVAŞÇILIĞIN TARİHİ

3.1 Geleneksel Dönemde Görülen Ücretli Yabancı Askerlik

Savaşların tarihi insanlık tarihi kadar eskiye dayanmaktadır. İnsanların egemenliklerini genişletmek veya paylaşımdan aldıkları payı büyütmek gibi gerekçelerle şiddet kullanması tarihin en eski dönemlerinden beri olagelmiştir. Savaşın ve savaşan bireylerin doğası değişse de değişmeyen tek şey savaşın varlığı olmuştur. Kişilerin doğrudan kendilerini ilgilendirmeyen savaşlara dahil olması da savaşın tarihi kadar eskiye gitmektedir.

Geleneksel dünyada savaşan taraflarla doğrudan bir yakınlığı olmasa da para veya ganimet için askerlik işini yapan ve çoğunlukla savaşan tarafların tebaasından olmayan "*ücretli askerler*" (mercenaries) savaşın yükünü sırtlanmaktaydı. Ücretli yabancı askerler; "*savaşın kendi ülkelerinin menfaatine veya yasalarına uygun olup olmamasına bakmaksızın para kazanmak amacıyla savaşan ve muharip taraflarla tabiiyet bağı bulunmayan kiş*i" olarak tanımlanmaktadır (Major,1992, s.107). Janice E. Thomsson (1992, s.27) ise ücretli askerleri; "*bir işveren için, kendi ülkesi dışında savaşan ekonomik motivasyonu olan kişiler*" olarak tanımlamakta ve yazdığı kitabında ücretli asker (mercenary) ifadesini yabancı bir orduda faaliyet yürütmeyi kastederek kullandığını belirtmektedir. 12 Ağustos 1949 tarihli Uluslararası Silahlı Çatışmaların Kurbanlarını Koruma Cenevre Konvansiyonu ücretli askeri; "*yerel ya da dış kaynaktan temin edilen, muharip tarafların doğrudan parçası olmayan, maddi menfaat temini maksadıyla güdülenen, savaşan tarafların ordularının parçası olmayan ve başka bir devlet tarafından resmi bir görev için gönderilmeyen kişi*" olarak tanımlanmaktadır (International Committee of Red Cross).

Antik Mısır'da, ordunun büyük çoğunluğunun ücretli askerlerden oluştuğu, tarihin bilinen ilk yazılı anlaşmasına kapı aralayan Kadeş Savaşı'nda (MÖ 1290) Mısır Firavunu 2. Ramses'in Hitit Devleti ile savaşmak üzere Kuzey Afrikalı ücretli askerleri kullandığı bilinmektedir. Ücretli asker uygulamasının Antik Yunan'da da yaygınlıkla kullanıldığını görmekteyiz. Her ne kadar Platon ücretli askerleri "*küstah ve insafsız*", Aristo ise "*güvenilmez*" olarak tanımlasa da o dönemki Yunan toplumunun ücretli askerler hakkında olumlu görüşlerinin olduğu ifade edilmiştir (Holmila, 2012).

Orta Çağlara gelindiğinde ücretli askerlik uygulamasının devam ettiğini, dünyanın hemen hemen her yerinde uygulanır olduğu görülmektedir. 12. yüzyılın başlarında dönemin İngiliz Kralı'nın kendisine bağlı feodal beylerin askerlik hizmetini parayla yapması konusunda bir uygulamaya gitmesi söz konusu olmuştur. Adına "*scutage*" veya "*zırh parası*" denilen bu uygulamada feodal beyler krala belirli bir miktar ödeme yapmak suretiyle kralın paralı özel ordusunu finanse edebilmesini sağlamakta idiler. Zamanla söz konusu bedelin yüksek olması bir takım itirazları da beraberinde getirmiş ve kralın bu konudaki yetkileri sınırlandırılmıştır (Encyclopedia Britannica). Tarihin bilinen ilk anayasal metinlerinden birisi olan Magna Carta'nın 51. Maddesi kralın "*scutage*" paraları ile beslediği ücretli yabancı askerler hakkındadır. Dönemin İngiltere kralı John'un feodal beylerle mücadelesinde Flaman ücretli askerleri kullanmasına bir tepki olarak "*atlı ve silahlı olarak ülkemize zarar vermek için gelmiş olan tüm yabancı kökenli şövalyeleri, okçuları, kiralık askerleri ve vasileri barış sağlanır sağlanmaz sınır dışı edeceğiz*." (Ansiklopedim) şeklinde bir madde Magna Carta'ya konulmuştur (Holmila, 2012).

Orta Çağın sonlarına doğru, 14. ve 15. yüzyıllarda ücretli askerlik kurumu yaygınlık kazanmıştır. İngiltere ve Fransa arasındaki Yüzyıl Savaşları'nın sona ermesi sonrasında feodal yapılardaki çözülmelerin de etkisiyle "*Bağımsız Birlikler*in' (Free Companies) yükselişi başlamıştır. Bu dönemde oluşan bu birlikler kendi gündemlerini takip ederek maddi menfaat temini maksadıyla çeşitli ülkelerde gönüllü savaşçılık yapmıştır. Bu Birliklerin en meşhuru olan Roger de Flor önderliğindeki Büyük Katalan Birliği (Grand Catalan Company) 14. Yüzyılın başlarında Türklerle savaşmış ve başarılar kazanmıştır (Holmila, 2012, s.49-51). Roger de Flor'un Bizans yönetimi tarafından zehirlenmesinden ötürü Büyük Katalan Birliği Türklerle de işbirliği halinde (CNNTURK) Bizans kentlerini yağmalamış hatta 1311'den 1383 yılına kadar Atina'yı idare ederek kendi yönetimini kurmuştur. Janice E. Thomsson (1994, s.27)) bu durumu "*Ücretli Yabancı Asker Düklüğü*" (Duchy Of Mercenaries) olarak tanımlamaktadır. Tarihte yabancı ücretli askerlerin anavatanlarından çok uzakta kurduğu tek devlet olma örneğini taşıması hasebiyle, 1311-1383 yılları arasındaki Atina'daki Katalan hükümranlığı, kendisine özgü bir örnek teşkil etmektedir.

Orta Çağlardan Yeni Çağa geçerken monarşilerin yükselmesine paralel olarak ücretli askerlerin savaştaki önemi de artmıştır. Bu dönemde kralların ve soyluların vazgeçilmezi olan ücretli askerlerin uluslararası bir meşruiyeti de mevcuttur (Major,1992, s.105). İtalyan

Condottieriler, Alman Landsknechtler ve İsviçre Federasyonuna bağlı ücretli askerler bu dönemin en bilinen ücretli yabancı askerleridir. Ücretli askerlik uygulamasının 17. Ve 18. yüzyıllarda altın çağını yaşadığını ifade etmemiz mümkündür. Bilhassa 18. yüzyılda Prusya ordusundaki ücretli askerlerin oranı yüzde 34 ile 66 arasında değişmiştir. İngiltere ordusunda bu oran yüzde 24 ile 54 arasında değişirken Fransa ordusunda yüzde 22 ile 33 arasında değişmiştir. (Thomsson, 1994, s.29) Bunun yanında savaşçı temininde dış kaynaklara yönelmenin yaygınlık kazanmasının en önemli sebebi ekonomidir. Savaşçıların ülke dışından temin edilmesi yurt içindeki emek arzını ve tarımsal üretimi azaltmıyor bunun yanında savaşlardaki mağlubiyetlerin ve insan kayıplarının sebep olacağı toplumsal isyan riskini de asgariye indiriyordu.

Her ne kadar ücretli askerlerin kullanılması yaygınlık kazansa da bu dönemde bazı düşünürler ücretli askerlerle ilgili olumsuz düşüncelere haizdir. Örneğin Nicole Machiavelli ücretli askerler için "*tehlikeli ve kullanışsız*" ifadesini kullanır. Machiavelli'ye göre bir kişi ücretli askerlere dayanarak devletini elinde tutuyorsa o ne istikrarlı ne de güvenli kalacaktır. Filozof Thomas More Ütopya'sında ücretli askerlerin, insanların bayağı ve kirli kesimini oluşturduklarından ötürü ölmesinin insanlık için büyük bir kayıp olmadığını ifade eder. More'a göre Ütopya sakinlerinin hayat güvenliğini tehlikeye atmamak için zorlu savaşlarda ücretli askerlerin görevlendirilmesi gereklidir. Askerlerin çoğu savaşta öleceği için ödemelerini de alamayacağından ötürü maliyet anlamında da bir avantaj söz konusu olacaktı (Holmila, 2012, s.53-54).

Onsekizinci. yüzyılda yaygın olan ve normal olarak değerlendirilen ücretli askerlik uygulaması Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda da görülmüştür. 1775 yılında başlayan Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda, İngiltere hükümetinin Almanya'nın Hesse-Cassel eyaletinden 30 000 kişilik bir ücretli asker ordusu kiralaması ve yabancı ücretli askerlerin isyancılara karşı kullanılması Amerikan kamuoyunda büyük tepki toplamış, 4 Temmuz 1776 tarihli bağımsızlık bildirgesinde de bu durum "*Kral, şu anda bile, barbar yüz yıllarda dahi emsaline güç rastlanan bir gaddarlık ve hiyanetle ve medenî bir milletin şerefine yaraşmıyacak bir tarzda girişilmiş olan ölüm, hüsran ve istipdat âbidesini tamamlamak üzere, para ile tutulmuş yabancı askerlerden müteşekkil büyük orduları yola çıkartmış bulunmaktadır*" (Akbay, 1950) şeklinde ifade edilmiştir. Bunun yanında bağımsızlık yanlısı güçlerin safında da savaşmak üzere çabalayanlar olmuştur. 1776-1785 yılları arasında Fransa'da diplomatik temsilci olarak bulunan Benjamin Franklin çoğunlukla Fransız

subaylarından olmak üzere 415 başvuru alsa da çoğunu reddetmiştir. Amerikan Kongresi'nin Mart 1777 tarihinde yabancı gönüllü savaşçı tedarikini kısıtlayıcı karar almasına rağmen Polonyalı Andrew Thaddeus Bonaventure Kosciuszko ve Fransız Gilbert du Motier ile Marquis de Lafayette gibi meşhur isimlerin bağımsızlık savaşçına katılmasına engel olunamamıştır (Arielli, 2017 s.19).

Ücretli yabancı askerlerin kullanılmasına ilişkin olarak 18. yüzyılın sonlarından itibaren olumsuz bir hava esmiştir. Ücretli askerliğin kullanılması oldukça azalmış, hatta bazı ülkelerde yasaklamalara gidilmiştir. Sarah Percy (2007)'ye göre ücretli yabancı asker kullanımının eski şöhretini yitirmesindeki temel etken ahlaki gerekçelerdir. Percy (2007)'ye göre milliyetçilik ve yurtseverliğin yükselişine koşut olarak bencilce ve para kazanmak amacıyla yabancı bir devlete hizmet etmek ahlaki görülmemeye başlanmıştır. Bu yüzden ücretli yabancı askerlere talep mevcut olsa da emeğini arz edenlerin sayısındaki düşüş ücretli askerlerin kullanımı azaltmıştır. Janice E. Thomson (1994) ise ücretli yabancı askerliğin bitmesini arz değil talep yönüyle açıklamaktadır. Thomson'a göre yabancı ücretli asker kullanımı, devletlerin tarafsızlığını bozmak gibi neticeler doğurduğundan ötürü devletler uyruklarının başka bir ülkede savaşmasını istememişlerdir. Devletlerin bu hususta bir diğer çekincesi ise şiddet kullanımı tekelidir. Devletler şiddet kullanımı tekelini kendilerine ait görmelerinden ötürü uyruğu olan kişilerin yurt içinde veya yurt dışında silahlı faaliyet yürütmesine iyi gözle bakılmamıştır. Uluslararası sistemin değişen doğası ücretli askerlerin zamanla güvenlikleştirilmesine yol açmıştır. Ücretli askerlerin uluslararası güvenliğe tehdit arz ettiği düşüncesi, devletlerin tarafsızlığı kavramının ortaya çıkması ile birlikte gündeme gelmiştir (Thomson, 1994, s.55). 1516 yılında İsviçre Konfederasyonu ile Fransa arasında imzalanan bir anlaşmaya göre İsviçre Konfederasyonu Fransa'nın savaş halinde olduğu bir devlete ücretli asker temin etmemeyi taahhüt etmektedir (Holmila, 2012, s.58). 17. yüzyıl boyunca pek çok devlet, "*savaş halinde olduğu devlete etkin destek ile topraklarının düşmanca amaçlar için kullanılmasına mani olma*" hususlarında birtakım anlaşmalar imza etmişlerdir (Thomson, 1994, s.57). Örneğin İrlanda Meclisi 1722 yılında uyruklarının yabancı ülkelerde izin almaksızın savaşmasını yasaklamış pek çok kişi bu kararı ihlal etmesi dolayısıyla ceza almıştır (Arielli, 2017, s.18).

Hall (1874)'a göre (Aktaran Thomson, 1994, s.70) bu dönemde devletlerin tarafsızlığı hakkında 3 temel ilke oluşmuştur. Bunlar; tarafsızların savaşanların lehine bir eylemde bulunmaması, savaşanların tarafsızların egemenliğine saygı duyması ile

tarafsızların diğer devletlerin ve özel kişilerin kaynakları ve arazisini kullanmaktan men etmesidir. Tarihte ilk defa devletler, kendi siyasi amaçları doğrultusunda uyruklarında bulunanların ülke dışında savaşmasını engellemeye çalışmıştır. Arielli (2017, s.19)'ye göre devletlerin vatandaşlarından sadece kendisine hizmet etmesini beklemesi iki temel düşüncenin ortaya çıkmasına paralel gelişmiştir. Bunlardan ilki milliyetçilik inancı diğeri ise devletlerin kendi vatandaşlarının askeri hizmeti üzerinde tekel oluşturabilmek için yeterli güce ulaşmasıdır.

Tarihin gördüğü en önemli devrimlerden birisi olan Fransız Devrimi, sadece Fransa'yı etkilememiş, devrimin hemen ertesinde bütün Avrupa'yı içeren büyün bir savaşa da yol açmıştır. 22 Nisan 1793 tarihinde, dönemin Amerika Birleşik Devletleri devlet başkanı olan George Washington, Avrupa'da yaşanmakta olan savaşlarla ilgili olarak Tarafsızlık Bildirgesi (Neutrality Proclamation) ilan etmiştir. Söz konusu bildirgede; Avusturya, Prusya, Sardunya, Büyük Britanya ve Hollanda'nın Fransa ile savaşta olduğu ile bu savaşta Amerika Birleşik Devletleri hükümetinin taraf tutmayacağı belirtilerek ABD uyruklu kişilerin savaşan taraflara askeri yardımda bulunması, savaşçı olması veya askeri nitelikli mal satması yasaklanarak aksi davranış gösterenlerin cezai müeyyide ile karşılaşacağı ifade edilmiştir. Tarafsızlık Bildirgesi'nin ilan edilmesinden kısa süre sonra Gideon Henfield adlı bir ABD vatandaşı dolaylı olarak Fransa desteğine haiz bir korsan gemide çalıştığı için yargılanmıştır. Yargılamayı yapan jüri Gideon Henfield'in beraatına karar vermiştir. Jüri bu kararıyla dolaylı olarak Tarafsızlık Bildirgesi'nin bir bildirge olup kanun kıymetinde olmadığını ifade etmektedir. Amerika Birleşik Devletleri Kongresi bu alandaki hukuki muğlaklığa son vermek amacıyla 1794 yılında Tarafsızlık Kanunu'nu (Neutrality Act) kabul etmiştir (George Washington's Mount Vernon). Tarafsızlık Kanunu, ABD vatandaşlarının, ABD'nin barış içerisinde olduğu bir devletle savaşmasını yasaklamaktadır. Söz konusu kanuna istinaden pek çok kişi yargılanarak mahkûm olmuştur. Tarafsızlık Kanunu Güney Amerika'da yaşanan İspanya karşıtı ayaklanmaların ardından 1817 tarihinde yeniden çıkartılarak suçlu bulunanlara 3 yıla kadar hapis cezası ile 3.000 Amerikan Doları'na kadar para cezası öngörülmüştür. Tarafsızlık Kanunu müteakip yıllarla bazı değişiklikler geçirse de hala Amerikan hukukunun bir parçası konumundadır.

3.2 Modern Dönemde Görülen Yabancı Savaşçılık Örnekleri

Onaltıncı. yüzyıldan itibaren ortaya çıkmaya başlayan modernite, ulus devlet mefhumunu da beraberinde getirmiştir. Ulus devletin geleneksel dünyada var olan devlet formlarından en önemli farkı egemenlik kavramında yatmaktadır (Beriş, 2008). Meşruiyetini yönettiği insanların rızasından alan modern devlet mutlak güç tekeline sahiptir (Beriş, 2015). Modern devirlerde zor ve şiddet kullanma tekeli devlet aygıtına hasredilmiştir. Karasoy (2009), Max Weber'in devleti "*belli bir arazi içinde, fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde (başarıyla) bulunduran insan topluluğu*" şeklinde tanımladığını aktarmaktadır.

Egemenliğin kral ve soylular arasında paylaşıldığı feodal devlet örneğinde hiçbir kesim tek başına şiddet kullanmayı tekeline alamamışken modern ulus devlet şiddet ve zor kullanımını kendi tekeline almıştır. Devletin tekeline aldığı bu yetkisinin özel kişiler tarafından kullanılması ise başlarda hoş karşılanmazken sonraki zamanlarda suç olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Kişilerin kendi aralarında vuku bulan her türlü ihtilafın çözüm merci artık yetkili kamu otoritesi olarak görülmüştür. Bu çerçevede, kişilerin vatandaşı olduğu devletin iradesi dışında, ülke toprakları dışında cereyan eden bir savaşa dahil olması, devletin şiddet üzerindeki tekeline bir meydan okuma olarak görülerek engellenmeye çalışılmıştır. Ulus devletlerin bu çabası büyük ölçüde başarılı olmuş ve savaşçıların niteliği değişmiştir. Günümüzde ücretli yabancı askerlik uygulaması hala görülmekle birlikte tarihin en düşük seviyesinde olduğunu söylememiz mümkündür.

Ancak daha geniş bir çerçeve olan yabancı savaşçılık mefhumunun yok olmadığı, yalnızca şekil değiştirdiği görülmektedir. Geleneksek dünyada maddi kazanç maksadı ile kişilerin emeğini pazarlaması söz konusu iken günümüzde çoğunluğu maddi menfaat peşinde olmayan yabancı savaşçılar çatışma bölgelerinde faaliyet yürütmektedirler. Her ne kadar yabancı savaşçılık kavramının tanımı hususunda evrensel olarak kabul gören bir tanım mevcut olmasa da literatürde konuyla ilgili bazı tanımlar yer almaktadır.

Nil Arielli (2017, s.27), modern zamanlarda görülen yabancı savaşçılık vakalarını 3 döneme ayırmaktadır. İlk dönem, 18. yüzyılın sonlarında başlayan ve tiranlığa karşı özgürlük şeklinde kendisini ifade eden dalgadır. Bu dönemde Teksas ve Güney Amerika'daki isyanlardan tutun Yunan İsyanı'na kadar bir dizi silahlı isyan hareketinde yabancı savaşçılık örnekleri görülmüştür. İsyancılar geleneksel monarşileri tiranlık olarak tanımlamakta ve Fransız İhtilali'nin özgürlük sloganını söylemlerinin merkezine

yerleştirmektedirler. İkinci dalga ise 1917 Ekim Devrimi sonrasında başlayan sol-sağ çekişmesi şeklinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde İspanya İç Savaşı ve Soğuk Savaş yılları boyunca pek çok ülkede örneği görülen devrimci Marksist hareketler önemli yer tutmaktadır. Üçüncü dalga ise "*Medeniyetler Çatışması*" başlığına da oturtulabilecek olan 1980 sonrasında başlayan dalgadır. Afganistan'ın 1979 yılında işgal edilmesi ve bölgeye akın eden yabancı savaşçılar ile müteakip yıllarda Bosna ve Kafkasya'daki yabancı savaşçılar göz önüne alındığında bu dönemde yabancı savaşçıların çoğunlukla İslam dünyasının içinden çıkması söz konusu olmuştur.

1794'ten İkinci Dünya Savaşı'na kadar 45 devletin Foreign Enlistmen Act tarzı düzenlemeleri mevcuttur.(Thomson, 1994, s 80) 13 ülkede ise ücretli yabancı askerlik yasaklanmıştır (Thomson, 1994, s 83). O dönemdeki devlet sayısının az olduğunu düşünecek olursak bu kadar çok ülkenin böyle bir uygulamayı tercih etmesinin önemli olduğu değerlendirilmektedir. 18 ülkede ise hala ücretli yabancı askerler bulunmaktadır (Thomson, 1994, s 92).

3.2.1 Teksas ve Güney Amerika'daki İsyanlar

Meksika'ya bağlı bir eyalet olan Teksas, Amerika Birleşik Devletleri'nden yoğun göç almaya başlamıştı. Göç eden topluluklar ile Meksika hükümeti arasındaki siyasi ihtilaflar ayrılıkçı bir isyanı tetiklemiştir. Teksas'ta isyancılar yabancı savaşçıların bölgeye gelmesini temin etmek amacıyla siyah karşıtlığı, anayasacılık ve din hürriyeti gibi toplumun bir kısmında karşılığı olan kavramları propagandalarında kullanmıştır. Eleman tedariki maksadı ile dünyayı dolaşan propagandistler, Teksas'taki isyanın merkeziyetçi, tutucu ve özgürlük düşmanı tiranlığa karşı bir mücadele olduğu yönünde propaganda faaliyetleri yürüterek giriştikleri isyanı Yunan İsyanı'na benzetmişlerdir. Bunun yanında gelen yabancı savaşçılara toprak verileceğine dair vaatlerde de bulunarak "*1776 ruhu*"nu temsil ettiklerini iddia etmişlerdir. Teksas ayaklanmasına katılan yabancı savaşçılardan en meşhuru Alman Herman Ehrenberg'dir. Ekim 1835 tarihinde memleketi Prusya'dan Amerika kıtasına göç ederek beraberindeki Alman, İngiliz, Kanadalı ve İrlandalı toplam 120 kişi ile beraber Teksas

bölgesinin Meksika'dan ayrılması için silahlı mücadeleye girişmiştir (Malet, 2009).

Ondokuzuncu. yüzyılın başlarında İspanya egemenliğindeki Güney Amerika ülkelerinde başlayan bağımsızlık savaşı İngiltere'de de yankı uyandırmıştır. İngiliz halkının isyancılara yakınlık duymasının yanında İngiliz iş adamları İspanya egemenliğinin son bulmasının kendileri için yeni pazarlar açacağını ummaktaydılar. Bu dönemde 5 000 İngiltere vatandaşının isyancılar safında savaştığı tahmin edilmektedir. Bu durum üzerine İspanya makamları İngiltere'den vatandaşlarının isyancıların saflarında savaşmasını engellemesini talep etmiştir (Arielli, Frei ve Hulle, 2016). İngiltere, 1814'te İspanya ile imzaladığı Dostluk ve İttifak Anlaşması'nın 3. maddesinde uyruklarının Latin Amerika'da devam eden İspanya karşıtı ayaklanmaya katılmasının ve isyancılara maddi destek temin edilmesinin önüne geçeceğini taahhüt etmiştir. Napolyon Savaşların sona ermesinin akabinde, terhis edilen pek çok eski askerin Güney Amerika'daki isyana katılması söz konusu olmuştur. Hatta subayların arasından da Güney Amerika'ya gidenlerin olması üzerine İngiliz otoriteleri yabancı bir orduda savaşan subayların maaşlarının kesileceği uyarısında bulunmuştur (Thomson, 1994, s.58; Wentzell, 2015). Bunun yanında bir hukuki adım daha atılarak 1819 yılında Yabancı Silahaltına Alınma Kanunu (Foreign Enlistment Act) kabul edilmiştir. Bu kanuna göre doğuştan Britanya vatandaşlığı bulunanların bir devlete ya da kamu otoritesi tesis etmeye çalışan kişi veya kişilerin ordularına nasbı yasaklanmaktadır (Thomson, 1994, s.58). Müteakip yıllarda yaşanan uluslararası gelişmelerin neticesinde İngiltere ve İngiliz tacına bağlı bulunan Kanada, 1865 ve 1870 yıllarında benzer düzenlemeleri yeniden gündeme getirilmiştir (Thomson, 1994, s.58; Wentzell, 2015).

3.2.2 Yunan İsyanı

Ondokuzuncu. yüzyıl boyunca ücretli yabancı askerlik eskisi gibi rağbet görmese de yabancı askerlik örnekleri pek çok savaş veya isyanda görülmüştür. Bu dönemde görülen en önemli yabancı savaşçılık örneği Yunan İsyanı'nda görülmüştür. Avrupa'da Aydınlanma Çağı ile başlayan dönemde Avrupa medeniyetinin kökeninde eski Roma ve Yunan medeniyetleri olduğu düşüncesi yaygınlık kazanmaya başlamıştı. Bu dönemde Avrupa

ülkelerinden bilim adamları Yunan coğrafyasını ziyaret ederek Yunanlara olan hayranlıklarını ifade eden kitaplar yazmaktaydı. Yunan halkını batı medeniyetinin kurucusu olarak gören tarih anlayışı, Fransız Devrimi'nin ardından yükselişe geçen romantik milliyetçilik ile birleşerek 1821'de patlak veren Yunan İsyanı'na büyük bir destek verilmesi sonucunu doğurmuştur. Bu dönemde Avrupa ülkelerinden yüzlerce Yunansever (Philhellenes) Yunan İsyanı'na katılarak Osmanlı Devleti ile savaşmıştır. Nil Arielli (2017, s.35) katılan yabancı savaşçı sayısının 1000-1200 arasında olduğunu ifade etmektedir. Her ne kadar İngiltere hükümeti isyanda tarafsız kaldığını belirtse de gerek İngiliz romantiklerinin seslerinin gür çıkması, gerekse Yunanlar ile geliştirdikleri geniş ticari bağlantılar hasebiyle en çok katılım İngiltere'den olmuştur. Bunun yanında diasporada bulunan Yunanlar, Napolyonik Savaşlar'ın işsiz gazileri ile öğrencilerden oluşan geniş bir katılımcı portföyünün de mevcut olduğu ifade edilmektedir (Demirhan, 2012; Arielli, 2017, s.35).

İngiltere'den isyana katılanların içinde en meşhur olanı ise romantik şair Lord George Gordon Byron'dur.1788 yılında Londra'da aristokrat bir ailenin içinde dünyaya gelen Lord Byron 1809 ve 1810 yıllarında Yunan coğrafyasına yaptığı gezinin akabinde yazmış olduğu kitaplar ile ses getirmiş romantik bir şairdir. Nahoş hadiselere karıştığı için gözden düşen Byron bir süre İsviçre'de ikamet etmesi akabinde İtalya'da devrimci bir örgüt olan Carbonarilerle çalışmıştır. 1823'te Londra'daki Yunan İhtilal Komitesi'nden gelen daveti kabul ederek Yunanistan'a doğru yola koyulmuştur (Arielli, 2017, s.34). 19 Nisan 1924 tarihinde, geçirdiği bir hastalık neticesinde savaş hattına ulaşamadan hayatını yitiren (Encyclopedia Britannica) Byron'un şöhreti ölümünün ardından devam etmiştir. Lord Byron'un yanında; Britanya ordusunda parlak bir subayken Yunan kara kuvvetlerinin başına geçen Richard Church, ordudan ve Britanya parlamentosundan ihraç edildikten sonra profesyonel yabancı asker olarak çeşitli ülkelerde savaşan ve nihayetinde Yunan deniz kuvvetlerinin başına geçen Thomas Cochranc gibi ünlü isimler de Yunan İsyanı'na iştirak eden yabancı savaşçılar arasındadır (Demirhan, 2012).

3.2.3 İsrail'in Kuruluşu

Ondokuzuncu yüzyılda ortaya çıkan Yahudi milliyetçiliği yaklaşık 2 000 yıldır devletsiz bir azınlık olarak yaşayan Yahudiler için bir devlet kurmak arzusundaydı. Teodor Hertz'in öncülüğünde toplanan Siyonist Kongreleri Yahudi milleti için bir ulusal yurt bulmak amacıyla pek çok girişimde bulunmuştur. Osmanlı Devleti devrinde kitlesel olarak Filistin'e göç edemeseler de, 1917'de Osmanlı Devleti'nin Filistin coğrafyasının İtilaf kuvvetleri tarafından ele geçirilmesi sonrasında Yahudi göçü başlamıştır. Aynı yıl ilan edilen Balfour Bildirisi'nde İngiliz Dışişleri Bakanlığı Yahudiler için "*ulusal yurt*" vaadinde bulunmuştur. 1914'te Filistin'de yaşayan Yahudi sayısı 38.754 iken yerli Arapların tepkisine rağmen sayı artarak 1946 yılına gelindiğinde 602 586 kişiye kadar çıkmıştır (Türkiye Diyanet Vakfı). 15 Mayıs 1948'de İsrail Devleti'nin kuruluşunu ilan etmesinin akabinde komşu Arap devletleri ile başlayan savaş pek çok yabancı savaşçının İsrail saflarında savaşmak üzere kurulan yeni devlete akın etmesine yol açmıştır. David Malet (2015, s.454-473)'e göre bu savaş modern tarihin gördüğü ilk geniş çaplı etnik seferberliktir.

İsrail'in kuruluşu döneminde gelen yabancı savaşçıların ne kadar yabancı savaşçı oldukları oldukça tartışmalıdır. Zira gelen savaşçılar bir devletin ordusunda savaşmaktadırlar. Dahası kendilerini yabancı bir toprakta da görmemektedirler. İsrail'in eski başbakanlarından Yitzhak Rabin savaş gönüllüleri hakkında; "*onlar ücretli askerler (mercenaries) değil, İsrail'i güvenlik içinde görmek isteyen Yahudi yurtseverlerdir. Yahudi olmayanlar ise bizim özgürlük mücadelemizi kendilerinin mücadelesi olarak hissedenlerdir*" ifadesini kullanmıştır. İsrail hükümeti 1948 yılında uluslararası gönüllülere hizmet vermek amacıyla MACHAL Dairesi'ni (mitnadvey chutz laaretz-overseas volunteers) kurmuştur (Malet, 2009, s.175). Haziran 1948 tarihinde yapılan bir sayımda 2 405 yabancı savaşçının varlığı tespit edilmiştir. Tarihçi David Bercuson 5 000 savaşçı sayısını verirken gazi dernekleri 56 farklı ülkeden 4 400 gönüllü savaşçının katıldığını ifade etmiştir. Dönemin İsrail Dışişleri Bakanı, Moshe Shertok 9 Aralık 1948 tarihinde yaptığı bir basın açıklamasında uluslararası gönüllülerin İsrail ordusunun yüzde 10'undan az bir kısmını teşkil ettiğini belirterek "*İnsanlar İspanya'ya savaşmak üzere gitti, İsrail'e neden gelmesinler ki?"* demek suretiyle İspanya İç Savaşı'na giden uluslararası gönüllüler ile özdeşlik kurmuştur (Arielli, 2014).

3.2.4 İspanya İç Savaşı

İspanya 19. yüzyıldan itibaren derin siyasi kutuplaşmaların yaşandığı bir ülke haline gelmişti. Liberaller, Marksistler ve muhafazakarlar arasındaki bu kutuplaşmalar 20. yüzyılın ilk çeyreği boyunca artış göstererek 14 Nisan 1931 yılında monarşinin ilgasına kadar gitmiştir. Monarşinin ilgası ve kralın sürgün edilmesi ülke içindeki kutuplaşmaya son vermemiş, ordu, bürokrasi, meclis ve hükümetin farklı ideolojik grupların elinde olmasının da etkisiyle müteakip yıllarda siyasi gerilim zirveye çıkmıştır. 1936 yılının Şubat ayında yapılan seçimi Cumhuriyetçilerin kazanması akabinde kurulan yeni hükümet ülkede istikrarı sağlamada başarılı olamayarak aynı yılın 17 Temmuz'unda bir askeri isyan ile karşılaşmıştır. Ülkeye monarşiyi yeniden getirmeyi amaçlayan darbe girişimine ordunun kısmi destek vermesi sonucunda darbe başarılı olamamış fakat isyancı güçler bazı şehirlerin kontrolünü ele geçirmiştir. Bunun sonucunda anayasal düzene bağlı askerler ile General Franco önderliğindeki isyancı güçler arasında bir iç savaş başlamıştır.

İç savaşın patlak vermesi akabinde 27 ülke bir araya gelerek Müdahalesizlik Anlaşması (Non-Intervention Agreement) imzalayarak savaşa ilişkin tutumlarını belirlemişlerdir Anlaşma uyarınca; deniz ve kara taşımacılığının denetlenmesi, yabancı savaşçı akışının engellenmesi ile hâlihazırda çatışma bölgesinde yer alan yabancı savaşçıların ülkelerine dönmesi gibi alınan kararları denetlemek üzere Müdahalesizlik Komitesi (Non Interventionist Committe) oluşturulmuştur. Kanada bu anlaşmaya dâhil olmasa da 1937 yılında Yabancı Askere Alma Kanunu'nu (Foreign Enlistment Law) kabul etmiştir. Yabancı Askere Alma Kanunu'nda; Kanada'nın dost olduğu bir ülke ile savaşmak veya bu amaçla Kanada içinde eleman tedarik etmeye yönelik eylemler suç olarak tanımlanarak mezkur suçlardan mahkum olanların 2 yıla kadar hapis cezası ve-veya 2 000 Dolara kadar para cezası ile tecziye edilebilecekleri ifade edilmiştir (Canada Ministry of Justice, 2007). Ocak 1937'ye değin savaşa eleman kazanmaya matuf eylemler yasal iken, Britanya Bakanlar Kurulu'nun 1870 tarihli Yabancı Askerlik Kanunu'nun İspanya'daki çatışma ortamı için de uygulanacağı yönünde karar alması sonrasında yasa dışı hale gelmiştir (Malet, 2009).

İç savaş boyunca her iki taraf da yabancı savaşçılardan yararlanmıştır. Savaşta en çok yabancı savaşçıya ev sahipliği yapanlar General Franco önderliğindeki monarşist güçler olsa da anayasal düzenden yana olan cumhuriyetçilerin saflarında da kayda değer sayıda yabancı savaşçı yer almıştır. Her ne kadar monarşistler safında 183 000 yabancının savaştığı söylense de bu kimselerin ne kadar yabancı savaşçı olarak tanımlanabileceği tartışmalıdır. Zira bu yabancı savaşçıların ezici çoğunluğunun kendilerini gönderen İtalya, Almanya gibi ülkelerin ordu mensupları olması söz konusudur. Monarşist güçlerin kendilerini "*tanrı ve vatan düşmanları ile savaşan*" kimseler olarak tanımlaması ve savaşı bir haçlı seferine benzeten propaganda yapmaları neticesinde gönüllü olarak isyancıların safında savaşan dindar Katoliklerin sayısının 1 500'den az olduğu belirtilmektedir (Jung, 2015). Öte yandan cumhuriyetçi güçlerin saflarında çok daha fazla gönüllü yabancı asker bulunmaktadır. 50 farklı ülkeden 35 000'den fazla yabancı savaşçı, oluşturulan Uluslararası Tugaylar'da (International Brigades) faaliyet yürütmüştür (Faber, 2016).

İspanya İç Savaşı, modern zamanların gördüğü en büyük ulusaşırı gönüllü savaşçılık örneklerinden birine tanıklık etmiştir. İspanya'nın Avrupa ve Amerika kıtalarına yakınlığı ile seyahatin nispeten kolay olması iki savaş arası dönemdeki sert politik iklimle birleştiğinde muharip tarafların ulusaşırı bağlar kurması mümkün hale gelmiştir. Bu ağlar yalnızca savaşçı temini için değil maddi destek temini için de kullanılmıştır. Örneğin İspanya'daki iç savaşa New York merkezli İspanya Demokrasisinin Amerikalı Dostları Tıbbi Bürosu yayımladığı bir broşürde "*Demokrasiyi savunmak için cesur İspanyol halkının ödediği bedelin bedeli nedir? Binlerce ölü… Onlar için hatıralarını kurtarmak gibi çok az şey yapabiliriz. On binlerce asker ve sivil yaralandı. Gökleri saran zalim terör, savaş alanına dönmüş şehirlerin kaldırımlarında kadınları ve çocukları yakaladı. Onların acıları hafifletilebilir ve tedavileri hızlandırılabilir*" ifadelerini kullanarak ulus aşırı dinamikleri harekete geçirmeye çabalamış ve kayda değer miktarda yardım ulaştırmaya muvaffak olmuştur (Arielli, 2017, s.26).

Tarihte ilk defa bu kadar büyük sayıdaki kitlelerin ideolojik saiklerle kendi ülkeleri dışında silahlı faaliyet yürütmesi söz konusu olmuştur. Gerek Cumhuriyetçiler gerekse Franco önderliğindeki monarşistlerin saflarında toplamda yüzbinlerce yabancı savaşçının katıldığı bir savaş olan İspanya İç Savaşı'nı İkinci Dünya Savaşı'nın minik bir provası olarak nitelendirmemiz mümkündür. Franco önderliğindeki isyancıları İtalya ve Almanya hükümetleri desteklerken cumhuriyetçileri Meksika ve Sovyetler Birliği desteklemiştir

(Casanova, 2015). 1939 yılının yaz aylarında sona eren savaş boyunca her devlet kendi menfaatleri doğrultusunda bazen açık bazen gizli olarak belli bir kesimi desteklemiş, yabancı savaşçılar konusunda farklı tutumlar geliştirmiştir.

Tanınmış edebiyatçılardan Ernest Hemingway ile George Orwell de cumhuriyetçilerin saflarında faaliyet gösteren yabancı savaşçılardandır. Hemingway'ın yazdığı Çanlar Kimin İçin Çalıyor adlı romanı kendi hayatından da izler taşımakta olup İspanya İç Savaşı sırasında dağlarda savaşan bir gerilla grubunu anlatmaktadır. George Orwell ise İspanya'da yaşadıklarını Katolonya'ya Selam adlı otobiyografik romanında anlatmıştır. George Orwell 1936 yılının sonlarında gittiği İspanya'da yaklaşık 6 ay boyunca POUM (Partido Obrero De Unificacion Marxista - Marksist Birleşik İşçi Partisi) içerisinde Franco kuvvetlerine karşı savaşmıştır. Cumhuriyetçi güçler içerisinde yaşanan iç kavgalar sonucunda 1937 yılının Mayıs ayında İspanya'dan ayrılmak zorunda kalmış olan Orwell'in İspanya'da yaşadıkları, hayatının geri kalanındaki düşünce iklimini şekillendirmiştir.

3.2.5 Afganistan'ın İşgali

Uzun yıllar siyasi krizler ve peş peşe yaşanan askeri darbeler içinde boğuşan Afganistan'da iktidarı ele geçiren Sovyetler Birliği yanlısı hükümetin rejim karşıtı ayaklanmayı bastıramaması sonrasında, ayakla kalabilmek adına Sovyetler Birliği'nden askeri yardım istemesi söz konusu olmuştur. 27 Aralık 1979 tarihinde Kızılordu'nun Afganistan'a girmesi ile başlayan bu askeri yardım süreci halk ve geniş Müslüman topluluklarınca askeri bir işgal olarak görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin bu askeri harekatı başta İslam dünyası olmak üzere Doğu Bloku hariç bütün dünyada tepkiyle karşılanmıştır. Soğuk savaşın ateşinin henüz soğumadığı bu dönemde Afganistan'a hem batı hem de İslam dünyasından ciddi miktarda silah ve para desteği ve yabancı savaşçı akışı gerçekleşmiştir.

Kendisini kutsal yerlerin savunucusu olarak gören Suudi Arabistan, mevcut yönetimin yozlaştığını ve İslam'dan uzaklaştığını düşünen kimselerin yoğun eleştirisi altında bulunmaktaydı. 1979 yılının Kasım ayında yaşanan Kabe Baskını olayında da bu

hoşnutsuzluk silahlı isyan olarak gün yüzüne çıkmıştı. Kabe Baskını'ndan kısa süre sonra Afganistan'ın işgal edilmesi Suudi Arabistan'ın bozulan imajını düzeltmesi için bir fırsat vermiştir. Suudi Arabistan bu amaçla Afganistan'daki direnişçilere insan kaynağı, finansal kaynak ve teçhizat desteği sağlaması söz konusu olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nin Sovyet karşıtı güçlere destek verme kararı ise son derece basit bir soğuk savaş hesabıydı. ABD başkanı Carter'ın milli güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski "*şimdi Sovyetler Birliği'ne onların Vietnam savaşını hediye etme imkânımız var*." diyerek destek verme amacını ifade etmiştir. (Berger, 2015)

Afganistan'da yaşanan yabancı savaşçı hareketliliği ile ilgili en önemli isim Abdullah Azzam'dır. Filistin'de 1941 yılında dünyaya gelmiş bir üniversite hocası olan Abdullah Azzam eğitim hayatını Suriye'de tamamlamıştır. Mısır'da Müslüman Kardeşler ile yakınlaşan Azzam müteakip tarihlerde Ürdün ve Suudi Arabistan'da üniversite hocalığı yapmıştır. Ürdün, Mısır ve Suudi Arabistan'da düşünceleri hasebiyle sorun yaşayan Azzam 1981 yılında Pakistan'a göç ederek İslamabad Uluslararası İslam Üniversitesi'nde çalışmaya başlamıştır. 1984 yılında Afganistan'a geçen Azzam Mekteb'ün Hidamat (Hizmetler Ofisi) adlı bir teşkilat kurarak Afganistan'a yabancı savaşçı ve mali destek temin etmeye çalışmıştır. Bu amaçla İslam coğrafyasında ve batı ülkelerinde seyahatler yaparak ciddi miktarda eleman ve para temin etmesi söz konusu olmuştur. Amerika Birleşik Devletlerinde kurdurduğu El Kifa Mülteci Hizmet Merkezi adındaki kurum vasıtasıyla ABD'de ikamet eden Müslüman gençleri savaşa yönlendirmeye çalışmıştır. (Berger, 2015) Abdullah Azzam Afgan cihadının manevi babası olarak da görülmektedir. Kurduğu uluslararası bağlar ile Afganistan'daki direnişçi gruplara destek toplamakla kalmamış bir ideolog olarak önemli bir boşluğu doldurmuştur. Azzam'ın bu noktadaki en önemli etkisi İslam'ın farzlarından birisi olan cihat kavramının uygulanmasına ilişkin ortaya attığı yeni yaklaşımdır. İslam tarihi boyunca cihat kavramı devlet başkanının çağrısı üzerine başlayan ve biten bir farz olarak görülmüştür. Azzam ise bu konuda farklı bir tutum benimseyerek cihadın farz-ı ayn olduğunu ve cihada katılmak için devlet başkanından hatta anne baba eş gibi geleneksel otorite makamlarından izin alınmasına gerek olmadığını ifade eden fetvalar yayınlamıştır. Bu fetvalar, devletin cihat ilanı üzerindeki tekeline bir meydan okuma ortaya koymuştur.

Afganistan'a gelen yabancı savaşçılar arasında bir diğer önemli isim ise Usame Bin Laden'dir. Suudi Arabistanlı zengin bir aileye mensup olan Bin Laden, 1980 yılında insani durumu yerinde görebilmek amacıyla savaşın ve mülteci yoğunluğunun en sert hissedildiği

şehir olan Pakistan'ın Peşaver kentine ziyarette bulunmuştur. Ülkesine dönmesi akabinde Afganistan'a para ve eleman temini için çalışan Bin Laden ikinci ziyaretini 1984 tarihinde gerçekleştirerek Bait ul Ensar adlı bir teşkilat kurarak gelen yabancı savaşçılara yardımcı olmaya başlamıştır (Malet, 2009). Azzam ile birlikte aynı amaç doğrultusunda çalışan Usame Bin Laden, savaşın biterek Sovyet ordusunun Afganistan'dan çekilmesi gündeme geldiğinde hocası Azzam ile görüş ayrılığı yaşamaya başlamıştır. Her ikisi de mevcut mücadelenin devam etmesinden yanaydı ancak yöntem ve hedefleri farklıydı. Usame Bin Laden İslam dünyasındaki "*yozlaşmış*" rejimlerin ortadan kaldırılmasını savunurken Azzam öncelikle işgal altındaki İslam toprakları olarak gördüğü Türkistan, Endülüs ve Filistin gibi coğrafyaların kurtarılması gerektiğini düşünüyordu.

Afganistan'daki Sovyet işgalinin bitmesine yakın çatışma bölgesine gelen yabancı savaşçılar arasında, sonraki yıllarda adını duyuracak olan Ahmed Fazıl Nezzal Haleyle adlı Ürdünlü bir genç de vardı. Ürdün'deki ilk gençlik yıllarında pek çok suça karışan bu genç, annesi tarafından ıslah olması amacıyla din eğitimi almak üzere gönderildiği mekânlarda dinlediği vaazların etkisi ile Afganistan'a gitmeye karar verir. Ebu Musab ez Zerkavi lakabıyla Afganistan'da bulunduğu süre zarfında Azzam ve Bin Laden ile tanışır ve kendisine bir ağ kurmayı başarır. 1992 yılında ülkesi Ürdün'e dönmesi sonrasında selefi menhece mensup meşhur imam Makdisi ile tanışarak dini öğretisini tahkim etmesi akabinde 1994 yılında silahlı bir eyleme teşebbüs etmek suçundan hocası Makdisi ile birlikte cezaevine konulmuştur. (Weiss, ve Hassan, 2015) 1999 yılında Ürdün kralı Hüseyin'in vefatının ardından tahta çıkan yeni kral Abdullah tarafından cezasının affedilmesi sonrasında serbest kalan Zerkavi yeniden Afganistan'a seyahat etmiştir. 2001 yılında Afganistan'ın Amerika Birleşik Devletleri tarafından işgal edilmesinin sonrasında önce İran'a oradan da Irak'a geçerek bugün DEAŞ olarak bilinen terör örgütünün tohumlarını ekmiştir.

Afganistan'ın Sovyetler Birliği tarafından işgali, etkileri bu güne değin uzayan olayların tetikleyicisi olmuştur. 1979-1989 yılları arasında süren savaş neticesinde Afganistan'da devlet aygıtı çökmüş, 1 milyondan fazla insan hayatını kaybetmiş (Anadolu Ajansı), 6 milyon kişi evsiz kalmış (Arielli, 2017, s.40) ve milyonlarca insan mülteci olarak çevre ülkelere sığınmıştır. Bu zorunlu göç hareketinin etkileri bugün hala hissedilmektedir. Çevre ülkelere sığınan Afganistanlı mültecilerin batıya yönelişi bugün hala bitmeyerek devam etmektedir. Buna ilaveten söz konusu işgal eylemi İslam

dünyasında büyük bir yankı uyandırarak on binlerce yabancı savaşçının bölgeye akın etmesine yol açmıştır. Soğuk savaşın ateşinin henüz sönmediği yıllarda bir İslam ülkesinin komünist bir rejim tarafından esarete tabi kılınmak istenmesi dini hassasiyeti yüksek kesimlerde daha büyük bir etki ortaya koymuştur. Bu dönemde uluslararası dengelerin direnişçilerin lehine seyretmesi, bazı devletlerin yabancı savaşçı akışını kolaylaştırması hatta yer yer seyahat masraflarını sübvanse etmesi, savaşa eleman ve kaynak temin etmeye çalışan propagandistlerin çalışmalarına müsaade edilmesi gibi etkenler İspanya İç Savaşı'ndan sonra gerçekleşen en büyük yabancı savaşçı seferberliğini ortaya çıkarmıştır. Ulusaşırı nitelikteki İslam kimliğini müdafaa etmek amacıyla çatışma bölgesine seyahat eden yabancı savaşçılar, Sovyetler Birliği'nin geri çekilmesi sonrasında normal hayata karışmayarak tecrübelerini başka çatışma bölgelerinde kullanmıştır. 1980'lerde bölgede bulunan ilk kuşak yabancı savaşçıların bir kısmı 1990'larda Bosna Hersek ya da Çeçenistan'da da boy göstermişler veya en azından bu çatışmalara eleman tedariki konusunda çalışmışlardır. 1990'larda ortaya çıkan ikinci kuşak mücahit yabancı savaşçıların ilk kuşaktan, 2000'lerde Irak ve Suriye'de gördüğümüz üçüncü kuşak yabancı savaşçı dalgasının da ilk iki kuşaktan ilham aldıklarını söylememiz mümkündür. Zira bir yabancı savaşçının en önemli güdüleyeni yine bir yabancı savaşçıdır.

Afganistan'da örneğini gördüğümüz ulusaşırı Müslüman gönüllü savaşçılar. 1992-1995 yılları arasında Bosna Hersek'te cereyan eden savaşta, 1994'ten sonra Çeçenistan'da yaşanan savaşta da yer almıştır. 2003 sonrası Irak'ta ve 2011 sonrasında Suriye ve Irak'ta görülen yabancı savaşçılık örneklerindeki yabancı savaşçılar arasında ideolojik bir süreklilik ortaya çıkmıştır.

3.3 Yabancı Savaşçılığın Tanımı Üzerine Yapılan Tartışmalar

Çeçenistan'daki yabancı savaşçıları inceleyen Cerwyn Moore ve Paul Tumelty (2008) yabancı savaşçıyı; *"maddi bir ödül beklemeksizin din, akrabalık ve/veya ideoloji ile güdülenen, yerli olmayan, bir mekana ait olmayan ve muhariplere katılmak için çatışma*

bölgesine giren savaşçı" şeklinde tanımlamaktadır.

David Malet (2009) isyancıların ulusaşırı seferberliğimi incelediği karşılaştırmalı tarih çalışmasında yabancı savaşçıları "*ulusaşırı kimlik topluluğunu savunmak için çatışan tarafların vatandaşları olmayan, iç savaşlar esnasında isyancılara katılan kişi*" olarak tanımlamaktadır. Malet'in bu tanımı teröristleri, düzenli ordu birliklerini, devlet destekli yabancı askeri birlikler ile yasal statüsü olan ücretli askerleri yabancı savaşçı tanımının dışında tutmaktadır.

Ian Bryan (2010) yabancı savaşçıları *"ulus ötesi kimlik veya dava için savaşmak için evini terk eden fakat yabancı ülke görevlisi olmayan kişi"* şeklinde tanımlayarak bu olgunun ulus aşan karakterde olmasının egemen ülke menfaatlerini tehdit ettiği için uluslararası sistem açısından endişe kaynağı olduğunu belirtmektedir.

Çeçenistan üzerinde incelemeleri olan Kristin Bakke (2010) yabancı savaşçıyı *"maddi veya manevi sebepler için, menşe ülkesini dışında cereyan eden ülke içi bir silahlı çatışmada savaşmayı seçen devlet dışı aktörlere dahli olan ulus ötesi direnişçi*" şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanım yabancı lejyonlarını ve özel güvenlik firmalarını yabancı terörist savaşçı tanımının dışında bırakmaktadır.

İspanya İç Savaşı, İsrail'in kuruluşu ve Somali'ye giden savaşçıları inceleyen Robert Pape ve Jamed K. Feldman (2010) yabancı savaşçıları *"ulusal sınırların çapını aşan sadakat ile akraba topluluklardan oluşan ulus ötesi savaşçılar"* şeklinde tanımlamaktadır. Yazarlara göre bu sadakatin gücü fedakârlık isteği ile ölçülmektedir. Yabancı bir askeri tehdidin varlığın harekete geçmek için kritik önem arz etmektedir.

Frank Ciluffo, Jeffrey Cozzens, ve Magnus Ranstorp (2010) batılı yabancı savaşçıları *"cihata konu olan sorunlu bölgelerde, Müslüman olmayan güçlere karşı silahlanmak özlemiyle ikamet ettikleri ülkeyi terk eden şiddete varan aşırıcılar"* şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımın yabancı savaşçılık olgusunu *"cihatçı"* vakıalarla kısıtlaması söz konusu olmuştur.

Thomas Hegghammer (2010) ise daha dar bir yabancı savaşçı tanımı ortaya koymuştur. Yazara göre yabancı savaşçı *"bir ayaklanmaya katılan ve faaliyet yürüten, savaşan taraflarla vatandaşlık veya akrabalık bağı olmayan, resmi askeri organizasyonla bağlantısı olmayan ve parasal ödeme almayan kişi"* olarak tanımlanmaktadır. Thomas

Hegghammer (2010)'in bu tanımında komşu ülkelerden gelen yabancı savaşçılar yer bulmamaktadır. Çünkü komşu ülkelerden gelen savaşçıların pek çoğu akrabalık ilişkileri çerçevesinde çatışmalara dâhil olmaktadır. Akraba yakınlıklarını bu tanımdan çıkarmak, pek çok çatışma örneğindeki yabancı savaşçıları YTS olarak görmeyi engellemektedir.

Barak Mendelsohn (2011) yabancı savaşçıların terörist olmadığı belirterek, "*menşe ülkesi dışında, vatandaşı olmadığı bir ülkede, taraf olmadığı bir çatışmada resmi olmayan bir silahlı güçte hizmet eden kişi"* şeklinde tanımlamaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri ordusu basın açıklamalarında yabancı savaşçıyı *"Afganistan dışından gelerek El Kaide ve müttefikleri safında faaliyet gösteren teröristler"* (FDD's Longwarjournal) şeklinde tanımlamaktadır (aktaran, Malet, 2015, s.5).

12-14 Haziran 2007 tarihinde düzenlenen İkinci Uluslararası DDR (Disarmament, Demobilization and Reintegration – Silahsızlandırma, Terhis Ve Yeniden Bütünleşme) ve Afrika'da İstikrar Konferansı'nın sonuç raporunda yabancı savaşçılık tanımı yapılmaktadır. Söz konusu raporda yabancı savaşçılardan "*yabancı toprakta savaşanlar*" (Combatans on Foreign Soil) olarak bahsedilmekte olup, "*vatandaşlık veya köken bağı bulunmayan bir ülkede faaliyet yürüten, kişisel veya siyasi amaçları takip eden, kendi ülkesinden geçerek sınır aşan silahlı grupta çalışan veya yabancı bir ülkedeki silahlı bir gruba dahil olan kişiler*" şeklinde tanımlanmaktadır. Bunun yanında söz konusu raporda bu savaşçıların ideolojik, dini, etnik, kanundan kaçmak veya ekonomik fayda aramak gibi motivasyonları olduğu da belirtilmektedir (United Nations Office of Special Advisers on Africa, 2007).

Cenevre Üniversitesi Uluslararası İnsancıl Hukuk ve İnsan Hakları Akademisi yayınladığı bir raporda yabancı savaşçıyı " *ülke dışındaki silahlı bir çatışmada devlet dışı silahlı bir gruba katılmak için menşe ülkesini veya daimi ikametgâhını geride bırakan ve öncelikle din, ideoloji ve/veya akrabalık bağı ile güdülenen kişi*" olarak tanımlanmaktadır (Geneva Academy, 2014).

Nir Arielli, Byron'dan Bin Laden'e Yabancı Savaş Gönüllüleri adlı kitabında "*yabancı savaşçılar*" tabirinden ziyade "*yabancı gönüllüler (foreign volunteers)"* ifadesini tercih etmektedir. Arielli (2017)'ye göre bu mefhumun ortaya çıktığı ilk günden bu güne değin pek çok dilde gönüllülük olarak tanımlanması söz konusudur. Bununla beraber yabancı savaşçılık kavramı 1980 sonrasındaki çatışmalarda boy gösteren Müslüman savaşçılar bağlamında ele alındığından ötürü dar bir çerçeveye tekabül etmektedir. Yabancı

gönüllüler tabirini "*vatandaşı olduğu veya ikamet ettiği ülkenin dışına çıkarak yurt dışında cereyan eden bir çatışmaya kişisel kararlar temelinde katılan, hükümetleri tarafından gönderilmeyen ve maddi kazanç elde etmeyi öncelemeyen kişiler*" şeklinde kullanan Arielli, çatışma bölgesindeki savaşçı olmayan ve geri hizmette bulunan kişileri de yabancı gönüllü kapsamına sokarak tanımı genişletmektedir (Arielli, 2017, s.3).

Yabancı terörist savaşçılık kavramının tanımına ilişkin en temel metin Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 24.09.2014 tarihli ve 2178 sayılı kararıdır. Sözkonusu kararda yabancı terörist savaşçı; "*ikamet ettikleri ya da vatandaşı oldukları devletlerden terör eylemleri işlemek, planlamak ya da terör eylemlerine hazırlık yapmak veya katılmak ya da silahlı çatışmayla bağlantılı olanlar dâhil terörist eğitimleri vermek veya almak için başka bir devlete seyahat eden birey"* olarak tanımlanmaktadır. 2178 sayılı BMGK kararı yabancı terörist savaşçılığın tanımını yapmakla beraber Birleşmiş Milletler üyesi olan devletlere bağlayıcı bir takım tavsiyelerde bulunmaktadır. Bu çerçevede devletler yabancı terörist savaşçıların terör örgütlerine katılımını, bu amaçla örgütlenmelerini, seyahat etmelerini, ekipman tedarik etmelerini ve bu kişilerin faaliyetlerinin finanse edilmesini engellemekle yükümlü tutulmuştur. Bunun yanında yabancı terörist savaşçıların yargı önüne çıkarılması yönünde her türlü adımın atılması gerektiği de kararlaştırılan bir diğer hususdur. 2178 sayılı BMGK kararı; bağlayıcı olması, yabancı terörist savaşçılık olgusunu daha geniş bir çerçevede ele alması, yabancı terörist savaşçılık kavramını tanımlanması, üye devletlere bir takım yükümlülükler yüklemesi, uluslararası işbirliği ile agresif tedbirler ortaya koyması yönleriyle önemli ve farklı bir konumdadır. Bunun yanında söz konusu Karar, alınacak bütün karar ve uygulanacak bütün tedbirlerin insan hakları hukuku ile uluslararası mülteci hukukuna uygun olması gerektiğini de vurgulamaktadır. Ancak 2178 sayılı BMGK Kararı; terör tanımının muğlaklığı, hangi eylemin nasıl cezalandırılacağının belirtilmemesi, geri dönen yabancı terörist savaşçılara neler yapılacağına yeterince yer verilmemesi hususlarında eksiklikleri içerdiği gerekçesiyle eleştirilmektedir (Özar, 2015). Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, 2178 sayılı kararının ardından 2195, (19.12.2014) 2199, (12.02.2015) 2214, (27.03.2015) ve 2249 (20.11.2015) sayılı kararlarında da şiddete varan aşırıcılık ve uluslararası terörizmin her türlüsünü kınayarak yabancı terörist savaşçılık olgusuna dikkat çekmiş ve bu sorunla mücadele amacıyla üye ülkelere bir takım tavsiyelerde bulunmuştur.

Yabancı savaşçılık kavramına ilişkin literatürdeki tanımları incelediğimizde ortak bir tanım olmadığı göze çarpmaktadır. Yabancı terörist savaşçılığın uluslararası güvenlik

politikalarına ilişkin bir mefhum olması, uluslararası güvenlik politikaların da devletten devlete değişkenlik arz etmesi bu farklılığın temel sebebidir. Ancak mevcut tanımlar incelendiğinde yabancı savaşçı tanımlarında birtakım ortak özellikler fark edilmektedir. Buna göre yabancı savaşçıyı; ulus devlet sınırlarını aşan birtakım bağları olan, savaşan taraflarla doğrudan bir bağı olmayan, herhangi bir resmi görevi olmayan, gönüllü olarak savaşan ve salt maddi kazanç beklentisi ile hareket etmeyen kişi olarak tanımlamamız mümkündür. Bu yönleri ile değerlendirdiğimizde yabancı savaşçıların geleneksel dünyada örneklerini sıkça gördüğümüz ücretli askerlerden son derece farklı olduğunu görmekteyiz. En önemli farklılık ücretli askerlerin salt para ve ganimet kazanmak amacıyla savaşmasıdır. Ücretli askerlerin politik sadakati mevcut olmadığından ötürü savaşlarda saf değiştirmeleri ihtimal dâhilindedir. Oysaki yabancı savaşçılar için bu durum oldukça ender görülmektedir. Bunun yanında geleneksel dünyadaki ücretli askerler ve günümüzde örneklerini gördüğümüz özel askeri şirket personelleri devletler tarafından emekleri satın alınan kişiler iken yabancı savaşçılar çoğunlukla bir devlet tarafından desteklenmez.

Günümüzdeki yabancı savaşçıların çoğunlukla bir politik bilinçlenmesi ve dünyaya dair bir bakışı vardır. Bu kimseler çatışma bölgesine salt maddi kaynak temin etmek amacıyla değil kendi tahayyüllerindeki dünyayı şekillendirmek için hareket etmektedirler. Nitekim bugünkü yabancı savaşçılar sadece kendilerini değil beraberlerinde eş ve çocuklarını da götürmektedir. Kişilerin amacı sadece bir savaşı kazanmak değil artık orada hayallerindeki altın çağı da yaşamaktır. Yabancı savaşçılar bütün dünyayı bir mücadele alanı olarak görmekte ve mevcut sınırları aşan bir kardeşlik anlayışına inanmaktadır. Bu kardeşlik tanımı bazen sınıfsal (işçi sınıfı), bazen dinsel (Müslümanlar, Hristiyanlar) bazen de etnik düzlemde tanımlanmaktadır. Kişiler, mensubu oldukları ulusaşırı kimlikleri hayati bir tehdit altında olduğunda onu savunmak amacıyla kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen savaşlara katılarak yabancı savaşçı olabilmektedir.

4. YABANCI SAVAŞÇILIK ÜZERİNE KURAMSAL TARTIŞMALAR

4.1 Rasyonel Seçim Yaklaşımı

Rasyonel Seçim Yaklaşımı insanların yabancı savaşçı olma nedeninin altında rasyonel sebepler yattığını varsayar. Bu yaklaşıma göre kişiler temyiz gücüne haizdir ve kendi kararlarını alabilecek durumdadır. İnsanların kendi iradeleriyle, sonucunu tahmin ettikleri eylemlere girişmesi söz konusudur.

İç savaşların sebepleri üzerine inceleme yapan Paul Collier ve Anke Hoeffler (2004), ağır mağduriyetlerin insanları iç savaşa katılmaya yönlendirdiğine dair geleneksel anlayışın aksine mağduriyet algısını da içine alan sıra dışı fırsatların ve ekonomik değişkenlerin isyanların açıklanmasında daha faydalı olduğunu ifade etmektedirler. Mevcut mağduriyet ve şikâyetler savaşçı talebini arttırırken elde edilmesi muhtemel kazançlar savaşçı arzını etkilemektedir. Ortaya çıkan maddi fırsatların mağduriyetlerden daha fazla motive edici etkisi olduğunu ifade eden Collier ve Hoeffler (2004) ekonomik karar alma davranışının iç savaşa katılma noktasında geçerli olduğunu savunmaktadır. Stathis Kalyvas ve Nicholas Sambanis (2005) de Yugoslavya'nın dağılması sürecinde bazı Bosnalıların komşularının mallarını ele geçirmek saikiyle güdülendiklerini iddia etmişlerdir. (aktaran SETA, 2018, s.204) En çok yabancı savaşçılık örneğinin devlet dışı aktörlerin dahil olduğu iç savaşlarda görüldüğünü göz önüne aldığımızda, Collier ve Hoeffler'in yaklaşımının yabancı savaşçılar için de geçerli olduğunu değerlendirmemiz mümkündür.

Akılcı yaklaşımın vurguladığı bir diğer etken ise maddi menfaat teminidir. Tarih boyunca cereyan eden savaşlara baktığımızda, düzenli ve yüksek maaş ile harp ganimeti kazanma arzusunun insanları savaşmaya teşvik ettiği görülmektedir. Modernite öncesi görülen ücretli yabancı askerlik uygulamasına benzer bir şekilde modern dönemde görülen ulusaşırı gönüllü savaşçılık örneklerinde de kişilerin maddi menfaat amacıyla bulundukları ülke dışında bir yerde kendilerini doğrudan ilgilendirmeyen bir çatışma ortamına girmeleri söz konusu olabilmektedir. Bu noktada "*maddi menfaat*" ifadesinden kastedilenin yalnızca parasal ödemeler olmadığının altını çizmemiz gerekir. Teksas İsyanı'nda olduğu gibi arazi vaadinden tutun DEAŞ'ın kendisine katılacaklara ev temini ile eş bulma vaadine kadar geniş

bir yelpazede maddi fırsatlar yer almaktadır. Örneğin DEAŞ'ın yayınladığı Dabıq (2014) dergisinin 3. sayısında; "*Modern Kölelik*" başlığı altında dini referanslarla savaş ganimeti elde etmenin faziletlerine değindikten sonra "*kafir*" patronların altında aşağılanan Müslümanların kendisine katılması çağrısında bulunmaktadır. Bunun yanında yabancı savaşçı olmaya karar veren kişi maddi menfaat karşılığında hizmet ettiği örgütü de değiştirebilmektedir. Örneğin Vera Mironova (2019)'nın mülakat yaptığı bir yabancı savaşçı; El Nusra'nın kendisine 300 Dolar vaat ettiğini ancak DEAŞ'ın bu paraya ilaveten araba ve cep telefonu gibi edimler vaat ettiğini hatta sivil işlerin bile vaat edildiğini bu yüzden DEAŞ'ı seçtiğini söylemiştir. Benzer bir şekilde bir yabancı savaşçının menşe ülkesinde soygun yaparak geçimini sağladığı ve Suriye'ye de bu kapsamda maddi kazanç maksadıyla gittiğini beyan ettiği, Suriye'deki bir başka yabancı savaşçının da sırf parası için Fransız ordusunun yabancı lejyonuna katılmayı planladığını söylediği belirtilmektedir. Doğu Eroğlu (2018, s.38) DEAŞ'ın Türkiye'deki ağlarını incelediği kitabında, örgütün Hacıbayram yapılanmasının en önemli motivasyon kaynağının maddi kazanç olduğunu ifade etmektedir. 2014-2016 döneminde Ankara'nın Hacıbayram mahallesinde mukim pek çok gencin para kazanmak için Suriye'ye giderek DEAŞ'a katıldığı hatta para biriktirenlerin bazen geri döndüğünü aktarmaktadır. Maddi kazanç amacıyla gidenlerin en ilginci ise ailesine istediği cep telefonunu aldıramadığı için DEAŞ'a katıldığı belirtilen 14 yaşındaki T. Ö. Y. adlı çocuktur. Bütün bunların yanında zafer kazanılması sonrasında kurulması muhtemel yeni düzende kendi ütopyalarını gerçekleştirmeyi uman yabancı savaşçıların yönetici konumuna gelme beklentisi ile güdülenmeleri de ihtimal dahilindedir.

Humphreys ve Weinstein (2008) Sierra Leone'deki iç savaşa katılan savaşçıları inceledikleri çalışmasında fakirlik, eğitime erişiminde zorluk ve siyasi yabancılaşma yaşayan bireylerin fayda ve maliyet ayrımı yaparak bir çatışmaya dahil olup olmayacaklarına karar verdiklerini ifade etmektedir. Humprey ve Weinstein (2008) mali durumu kötü ve eğitim seviyesi düşük olan kişilerin çatışmaya dahil olmasının daha muhtemel olduğunu iddia etmektedir. Bu yaklaşıma göre şiddeti, beklenti ve hayal kırıklığının bir neticesi olarak görecek olursak beşeri sermayesi kısıtlı kişilerin şiddet kullanma eğiliminde olmaları ihtimal dâhilindedir. Örneğin Hollanda'dan DEAŞ veya El Kaide'ye katılan 131 yabancı terörist savaşçının finansal durumlarının incelendiği bir araştırmada (Soudijn, 2019), çok azının mali bağımsızlığı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya konu olan kişilerin yalnızca % 5'i borç veya devlet desteği almadan kendi emekleriyle geçinebilmektedir. Pek çoğu alt sosyal statüye mensup olan bu kimselerin % 67'si sadece devlet desteği ya da öğrenci maaşı ile

geçinebilirken düzensiz de olsa kendi geliri olanların oranı yalnızca %33'tür. Ekonomik paylaşımdan hak ettiği payı alamayan veya eğitim yoluyla sınıf atlama olanağından mahrum kişiler devlet dışı silahlı grupların eylem çağrısına daha zayıf bir şekilde yakalanmaktadır. Ulusaşırı simsarların propagandasına temas eden bu türden kişilerin vaat edilen maddi kaynaklara ulaşabilmek amacıyla yabancı savaşçı olması olasılığı vardır. Bahsi geçen kişilerin eğitim seviyesi de düşük seviyede olduğu için yabancı bir topraktaki silahlı çatışmaya dahil olmanın mahiyetini idrak edebilecek bilinç düzeyinde olamayabileceklerdir.

Moamen Gouda ve Marcus Marktanner (2016) de genç işsizliği ile Müslüman diaspora topluluklarındaki yabancı savaşçılık arasında doğru orantı olduğunu iddia etmektedir. Genel işsizlikten ziyade genç işsizliğin ülkesi dışında bulunanların yabancı savaşçılığa meyletmesinde itici faktör olduğunu ifade eden Gouda ve Marktanner; kimlik çatışması, yabancılaşma, sosyal bütünleşme eksikliği gibi değişkenlerin de kayda değer bir önem taşıdığını belirtmektedir. Avrupa ülkelerinde en çok yabancı savaşçıya kaynaklık eden ülkelere bakıldığında genç işsizliğinin Müslüman göçmenler arasında oldukça yaygın olduğu görülmektedir. Örneğin Fransa'da işsizlik oranı % 8.8'e kadar düşmüşken (Reuters**)** Paris'in banliyölerindeki göçmen gençler arasında işsizliğin % 50'nin üzerinde olduğu tahmin edilmektedir (Aljazeera). Emek piyasasında karşılaşılan dışlanma ve yaygın işsizlik oranları genç göçmenleri ulusaşırı silahlı örgütlere katılmaları yönünde itici etki yaratma ihtimali mevcuttur.

Bazı akademisyenler (Perliger ve Milton, 2016, s.6) ise beşeri ve maddi sermaye ile militan siyasi gruplara katılım arasına bir bağ olduğunu ifade etmektedir. Bu düşüncede olanlara göre göre eğitim düzeyi, siyasi bilinçlenme düzeyi ve sosyal bağlar gibi beşeri sermaye ögeleri ile maddi refah düzeyi yüksek olanların politik bilgiyi ve kamu politikalarını daha iyi anlaması ve içselleştirmesi söz konusu olacaktır. Eğitim düzeyinin yükselmesine koşut olarak sosyal adalet, insan hak ve hürriyetleri ile ekonomik paylaşıma ilişkin meselelerde bir farkındalık oluşması söz konusu olmaktadır.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi yayınladığı bir raporda DEAŞ'a katılan yabancı terörist savaşçıların motivasyonlarının oldukça değişkenlik arz ettiği belirterek siyasi, dini ve kişisel sebeplerle kişilerin yabancı savaşçı olduğunu belirtmektedir (United Nations Office on Drugs And Crime, 2018).

Rapora göre bazı yabancı savaşçılar "*halifelik*"te yaşama arzusu ile DEAŞ'a

katılmaktadır. Kendi toplumları "*yoz ve çürümüş*" olarak gören yabancı savaşçılar İslam'ın en saf haliyle uygulandığını düşündükleri bir tür ütopya durumunu andıran DEAŞ kontrolündeki bölgeye gitmeyi dini bir vecibe olarak da görmektedirler. DEAŞ bu motivasyonu desteklemek amacıyla propaganda materyallerinde halifeye biat edilmesinin gerektiğine ilişkin "k*im imama bey'at etmeden ölürse, câhiliyye ölümü (gibi bir ölüm) ile ölür"* (Müslim, İmâre 58) gibi hadislere de yer vermektedir. Bu duruma ilaveten, örgütün nihai savaş kehaneti de yabancı savaşçıları çekmekte etkili olabilmektedir. Kıyamete yakın Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında cereyan edecek son savaşın Suriye'nin Dabık kasabasında gerçekleşeceği inancı DEAŞ tarafından işlenmektedir. DEAŞ, Temmuz 2014 tarihinde ilk sayısını yayınladığı çevrimiçi İngilizce dergisinin adını da Dabıq olarak belirlemiştir. DEAŞ'ın selefi konumundaki Irak El Kaidesi'nin kurucusu olan Ebu Musab Ez Zerkavi "*Kıvılcım Irak'ta ateşlendi ve onun sıcaklığı –Allah'ın izniyle- Dabık'ta haçlı orduları yanana kadar artmayı sürdürecek*" diyerek apokaliptik öğretisini ortaya koymuştur. (Dabıq, 2014)

Bunun yanında yabancı savaşçılar İslam'ı ve Müslümanları koruyan kişiler olarak görmekte ve haklı bir savaş için çatışma bölgesine gittiklerini düşünmektedirler. Çatışma bölgesine seyahat etmeyi "*hicret*", savaşmayı ise "*cihat*" olarak tanımlayan yabancı savaşçılar, Suriye'de Esad yönetimince icra edilen katliamları görmeleri sonrasında mazlumlara yardımcı olmak motivasyonuyla bölgeye gelebilmektedir. DEAŞ lideri Ebubekir El Bağdadi Mayıs 2015'te yaptığı bir açıklamada "*Ey Müslümanlar bu savaş sadece İslam Devleti'nin değil bütün Müslümanların savaşıdır. …. Bu savaş inananlar topluluğunun kafirler ile olan savaşıdır …. Hicret ve cihat mükellef olan her bir Müslümana farzdır*" (Arielli, 2017, s.44-45) diyerek bölgesel bir çatışmayı genele teşmil etmek suretiyle eleman tedarikini kolaylaştırmaya çalışmaktadır.

2014 yılında Britanya genişliğinde bir araziye ulaşarak, milyonlarca kişiyi yönetir hale gelen DEAŞ, petrol ticareti, vergi ve yağma gelirleri sayesinde büyük mali olanaklara ulaşır hale gelmiştir. Bu durum mensuplarına geniş maddi imkanlar sağlamasına yol açarak taraftar kitlesinin genişlemesine sebep olmuştur. DEAŞ propaganda metinlerinde kendisine katılacak olan yabancı savaşçıların ihtiyaçlarının karşılanacağını beyan etmekte ve hakikaten de karşılamaktadır.

Bazı akademisyenler yabancı savaşçılık ile suç işleme eğitimi arasında bir bağlantı olduğunu iddia etmektedir. Özellikle Avrupa ülkelerinden DEAŞ'a katılan yabancı

savaşçıların önemli bir kısmının geçmişte suç kaydı olan kimseler olduğuna dair pek çok araştırma yapılmıştır. Örneğin Almanya Federal Polis Teşkilatı'nın hazırladığı bir raporda çatışma bölgelerine giden 778 "*cihatçı*"nın % 66'sının suç kaydı mevcuttur. Hollanda'da yapılan bir araştırmada çatışma bölgesine giden ve gitmek üzereyken engellenen toplam 319 kişinin % 64'ünün suç kayıtları vardır. Fransa'daki "*cihatçı*"larda ise bu oran % 48 olarak gerçekleşmiştir. İngiltere'de ise din değiştirerek çalışma bölgesine giden yabancı savaşçıların % 47'sinin suç kayıtları mevcut olduğu tespit edilmiştir. Norveçli yetkililer de ülkelerindeki "*cihatçı*"ların % 60'dan fazlasının suç kaydı olan kişiler olduğunu bildirmiştir. Fransız yazar Oliver Roy 1994-2016 arasında faaliyet yürüten Fransız "*cihatçı*"ların yaklaşık yarısının suç geçmişinin olduğunu ifade etmektedir (Basra ve Neumann, 2017). Sokak çeteleri içerisinde büyümüş, madde bağımlılığı ile tanışmış, sosyal dışlamaya maruz kalmış, şiddetin her türlüsünü yaşamış ve yaşatmış kimseler için DEAŞ'ın çağrısı günahlarından tövbe imkanı sunması bakımından önemli bir fırsat olarak görülmektedir. DEAŞ'a Türkiye'den katılan yabancı terörist savaşçılarla ilgili yapılan araştırmada, özellikle Hacıbayram yapılanmasına mensup gençlerin mazisinde uyuşturucu kullanımı, alkol tüketimi ve suça karışmak gibi olumsuzluklar bulunduğu belirtilmektedir. Bu gençlerin günahlarından arınmak amacıyla cihat olarak gördükleri silahlı mücadeleye katılmaları söz konusu olmuştur (Eroğlu, 2018, s.30). Bu kişiler DEAŞ'a katılarak hem geçmiş günahlarından kurtularak kolay yoldan cennete gitmeyi hem de suç işleme yeteneklerini örgüte destek bulma amacıyla kullanarak önemli katkılarda bulunmayı ummaktadırlar. Britanya'da faaliyet yürüten ulusaşırı simsarlar DEAŞ'a eleman tedariki amacıyla suç geçmişi olanlara yönelik olarak Hz Ömer'e atfedilen "*Bazen kötü geçmişi olanlar en iyi gelecekleri oluşturur*" sözünü kullanarak propaganda posteri oluşturmuşlardır (Independent). DEAŞ gibi yabancı savaşçı çekmeye çalışan örgütler suça karışan gençlerin kavgacı doğasını örgütün amaçları doğrultusunda kullanmaya çalışmaktadır. Bunun yanında işlediği suçtan kaçmak amacıyla bazı kişiler merkezi devlet kontrolünün olmadığı çatışma bölgelerine gitmeyi tercih edebilmektedirler. Örneğin Vera Mironova (2019) mülakat yaptığı Suriye'de bulunan bir yabancı savaşçıya atıfla, Türkiye'de tecavüz ve pedofili suçundan aranan bazı kimselerin gizlenmek ve bu fiilleri işlemeye devam etmek amacıyla Suriye'ye geldiğini aktarmaktadır.

Elena Pokalova (2018) yaptığı bir araştırmada yüksek insani gelişmişlik seviyesi, işsizlik, genç nüfus, gençlerin nüfusa oranı, nüfus büyüklüğü, internet erişimi, El Kaide ağları ve göç verme oranının yüksek olduğu ülkelerden daha fazla yabancı savaşçı geldiğini

beyan ederek bu konuda 8 varsayım bulunduğunu ifade etmektedir.

İlk varsayım daha yüksek otoriter olan rejimlerden daha çok yabancı savaşçı çıkacağı varsayımıdır. Aslında bu konuda literatürde çok farklı görüşler bulunmaktadır. Örneğin Christopher Hewitt ve Jessica Kelley-Moore (2009) Irak'taki yabancı savaşçılar hakkında yaptıkları bir araştırmada siyasi ve sivil özgürlükler, yolsuzluk düzeyi ve selefi ideoloji ile Irak'taki yabancı savaşçılar arasında dikkate değer bir ilişki bulunmadığını ifade ederken ülkelerden hacca gidenlerin oranı, yabancı devletin askeri işgali ve insani gelişmişlik endeksinin yüksek olması gibi değişkenlerin yabancı savaşçılıkta daha önemli olduğunu belirtmektedir. Hewitt ve Kelley-Moore (2009)'a göre hacca gidenlerin oranı arttıkça, yabancı bir devletin askeri işgali mevcut olduğunda ve insani gelişmişlik endeksi yükseldiğinde daha fazla yabancı savaşçı çıkmaktadır. Alan B. Krueger (2006) ise Irak'taki yabancı savaşçılar hakkında böyle düşünmemektedir. Krueger (2006)'e göre büyük Müslüman nüfusa ev sahipliği yapan, Irak'a komşu olan, siyasi ve sivil özgürlükleri kıt olan ülkelerden yabancı savaşçı çıkma oranı yüksekken ekonomik koşulları ve okuryazarlık oranının önemli bir etkisinin olmadığını iddia etmiştir. Vera Mironova (2019) da ülkelerinde baskıya uğrayan kimselerin DEAŞ'ın ütopyacı tasvirlerine inanmaya daha elverişli olduğunu ve Özbekistan uyrukluların sayıca çok olmasının sebebinin dini kimliklerinden dolayı ülkelerinde gördükleri baskı olduğunu iddia etmektedir.

Pokalova (2018)'nın aktardığı ikinci varsayım daha iyi ekonomik koşullara sahip olan ülkelerden daha fazla yabancı savaşçı çıktığı varsayımıdır. Michael Mousseau (2011) dindarlık, eğitim eksikliği gelir tatminsizliği gibi etkenlerin İslami referanslı terör hareketleri ile bağı olmadığını fakat kent yoksulluğunun İslami referanslı terör hareketleri ile irtibatlı olduğunu iddia etmektedir. Bu bağlamdan hareketle, kentlerin çeperlerinde yoksulluk içinde yaşayan kişilerin yabancı savaşçı çekmek isteyen örgütlerin hedefi konumunda olabileceğini söylememiz mümkündür. Ancak Hewitt ve Kelley-Moore (2009) bu yaklaşımın tersini savunarak insani gelişmişlik endeksinde yüksek bir düzeyde seyrettiği ülkelerden daha fazla yabancı savaşçı çıktığını belirtmektedir.

Üçüncü varsayım genç oranı yüksek olan ülkelerden daha fazla sayıda yabancı savaşçı çıktığı varsayımıdır. Amerikan Askeri Akademisi'nin bir raporunda Suriye ve Irak'taki çatışma ortamına dahil olan yabancı savaşçıların yaş ortalamasının 24 olduğu iddia edilmektedir (Perliger ve Milton, 2016). Yabancı savaşı çekmeye çalışan örgütlerin genel olarak gençleri hedeflediği göz önüne alındığında genç nüfusun çok olduğu yerde taraflar

bulma oranının yüksek olması ihtimal dahilindedir. Bunun yanında genç işsizliği gibi ilave etkiler gençlerin ulusaşırı savaşçı çekmeye çalışan örgütlere karşı daha dayanıksız hale getirmektedir.

Dördüncü varsayım Müslüman oranının yüksek olduğu ülkelerde yabancı savaşçı çıkma ihtimalinin yüksek olduğu varsayımıdır. 1979 yılında başlayan Afganistan'ın işgali ve müteakip yıllarda devam eden iç savaş ve yabancı işgallerinin ağırlıklı olarak Müslüman ülkelerde cereyan etmesi, yabancı savaşçılık vakalarında Müslümanların ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bazı durumlarda dini referanslı siyasi muhalefetin menşe ülkesinde bastırılması bu kişileri ulusaşırı örgütlere katılarak mücadele etmeye sevk edebilmektedir.

Beşinci varsayım göç verme oranı arttıkça yabancı savaşçılığın artacağına dair varsayımdır. Günümüzde Suriye ve Irak'taki çatışma bölgelerine ulaşmak oldukça kolay olmasına rağmen daha önce göç tecrübesi yaşamamış birisi için bulunduğu yeri terk etmek oldukça zordur. Yurt dışına daha önce çıkmış ve bu konuda herhangi bir çekincesi olmayan kişilerin çatışma bölgesine ulaşabilmesi daha muhtemeldir.

Altıncı varsayım silahlı çatışmalara dahil olan ülkelerden daha fazla yabancı savaşçı çıkacağı varsayımıdır. Kendi ülkesinde savaşma tecrübesi kazanmış kişilerin başka ülkelerde bu tecrübelerini kullanmaya karar vermesi ihtimal dahilindedir. İç isyanlar bastırılmış olsa bile savaşmak için fırsat kollayan kişiler yabancı savaşçı olabilmektedir. Bu duruma en iyi örnek Uygur ve Çeçen kökenli Çin ve Rusya vatandaşlarıdır. Bu ülkelerde bastırılmış olan isyan / protesto hareketleri kişileri savaşmak için başka ülkelere gitmesine kapı aralayabilmektedir.

Yedinci varsayım internete erişim oranının yüksek olması ile yabancı savaşçılık oranının yüksek olacağı varsayımıdır. Günümüzde yabancı savaşçı çekmeye çalışan kişilerin gazete ve televizyon gibi devlet denetiminin olduğu mecralarda değil internet gibi denetimsiz platformlarda propaganda materyallerini yayması söz konusudur. Öyle ki bazı örgütler yabancı savaşçı çekebilmek amacıyla sosyal medya hesaplarından başvuru almakta veya özgeçmiş toplamaktadır (Orton, 2017).

Sekizinci varsayım terörist ağların halihazırda mevcut olduğu ülkelerde yabancı savaşçı çıkma oranının yüksek olacağı varsayımıdır. DEAŞ'ın selefi olarak bilinen Irak El Kaidesi döneminde binlerce yabancı savaşçının Irak'a akın ettiği bilinmektedir. Her ne kadar örgüt yönetimi büyük ölçüde Iraklı savaşçılara dayandığını söylese de Amerikan ordusu bir

askeri operasyonda Ağustos 2006- Ağustos 2007 tarihleri arasında örgüte katıldığı tespit edilen 700 yabancı savaşçıya ilişkin ayrıntılı bilgilerin yer aldığı kayıtları ele geçirmiştir. Kamuoyunca Sincar Kayıtları (Sincar Records) olarak bilinen bu kayıtlarda yabancı savaşçıların uyruk, şehir, eğitim, mücadele tercihi gibi pek çok konuda bilgi yer almakta olup bu kayıtlar akademisyenler tarafından incelenerek bilimsel çalışmalara konu edilmiştir (Felter, Fishman, 2010). Bu kayıtlardan hareketle El Kaide ve DEAŞ'a katılan yabancı savaşçıların profillerinin karşılaştırıldığı bir çalışmada, mevcut El Kaide ağlarının DEAŞ'a evrilerek yabancı savaşçıların tedarikinde önemli bir işlev gösterdiğini ortaya konulmuştur (Dodwell ve Milton, 2016). Türkiye'deki DEAŞ ağlarını inceleyen gazeteci Doğu Eroğlu (2018) da benzer durumu ortaya koymuştur. DEAŞ'ın İstanbul, Adana, Gaziantep, Adıyaman ve Konya gibi illerde daha önce selefi gruplara mensup olan ve El Kaide'ye mensubiyeti hasebiyle kovuşturmaya tabi tutulan kişilerin DEAŞ ortaya çıktıktan sonra örgüte katıldığı belirtilmektedir.

4.2 Sezgisel Yaklaşım:

Sezgisel yaklaşım, insanların yabancı savaşçı olma nedenlerinin altında dini inanç, ideoloji ve duyguların yattığını varsayar. Sarı (2017)'ya göre bu yaklaşım; baskı, adaletsizlik, aşağılanma ve başka bir seçeneğin olmayışı bir ideoloji veya inançla etkileşime girdiğinde kişileri savaşmaya itmektedir.

Nir Arielli (2017, s.48) yabancı savaş gönüllüleri ile ilgili yazdığı kitabında, araştırmasının temel iddiasının, yabancı gönüllü savaşçıların eylemlerini açıklayan en önemli etkenin insanların anlam ve amaç arayışı olduğunu belirtmektedir. Bu durum bazen karmaşık bir halden ya da faydasız bir geçmişten kaçış şekli olarak da gerçekleşmektedir. Nir Arielli'ye göre Yabancı gönüllü savaşçılar yurt dışındaki savaşlara dahil olarak özsaygılarını iyileştirmeyi ve akranlarından takdir kazanmayı amaçlamaktadırlar. Örneğin İspanya İç Savaşı'na katılmış bir kişi "*Bence soğuk sebeplerden ziyade duygular karar anını belirlemektedir. Daily Express'te Franco birliklerinin ele geçirilen bir köye girdiklerini gördüm. Perişan kadınlar kaçışıyor, çaresizce kollarını uzatarak erkeklerinin yaşamı için*

yalvarıyordu. Gözlerindeki acıya katlanamadım."(Arielli, 2017, s.49) diyerek savaşa katılma gerekçesini duygusal faktörlerle açıklamaktadır. Buna benzer bir şekilde İsrail'in kuruluşunda savaşan Yahudilerden tutun Bosna Hersek'te veya Irak'ta savaşan Müslümanlara kadar benzer ifadelerin pek çok yabancı savaşçı tarafından kullanılması söz konusu olmuştur.

Suriye ve Irak'ta halihazırda yaşanan çatışma ortamına dahil olan yabancı savaşçıların çoğunun dini motifli örgütlere katıldığını göz önüne aldığımızda dinin meşrulaştırıcı niteliği ortaya çıkmaktadır. Dini motifli örgütlere katılan insanlar eylemlerini cihat, kendilerini de mücahit olarak tanımlamaktadırlar. Vera Mironova ve Sam Whitt (2014) Türkiye ve Suriye'de bulunan El Kaide ve DEAŞ'a mensup yabancı savaşçılarla yaptığı görüşmelerde yabancı savaşçıların zafer kazanmak için değil "*ruhani bir görev*"i ifa amacıyla çatışma bölgesine geldikleri tespitinde bulunmuşlardır. Görüşme yapılan kimselerin tamamı dini bir görevi yerine getirmek için çatışma bölgesine intikal ettiğini söylemiştir. Fransa, Cezayir, Suudi Arabistan ve Rusya gibi farklı ülkelerden gelen ve farklı geçmişleri olan yabancı savaşçıların tamamı kendi hükümetlerine karşı öfke içerisindedir ve Suriye'den sonra mücadeleyi başka alanlara taşıma niyetinde olduklarını ifade etmişlerdir. Ayhan Sarı (2017) da "*Neden Müslümanlar Yabancı cihatçı Savaşçı Olarak Cihada Katılıyor?*" sorusuna yanıt aradığı çalışmasında savaşçıların temel sebep olarak "*mazlumlara yardım ederek Allah'ın emri olan cihat farzını ifa etmek*" gerekçesini ifade ettiğini belirtmektedir.

Kendisi de yabancı savaşçı olarak Afganistan'da savaşmış olan ve müteakip yıllarda gazeteci olarak çatışma bölgelerinde ziyaretler gerçekleştiren Mehmet Ali Tekin (1999)'in "*Şehitlerimiz*" adlı iki ciltlik eseri Türk yabancı savaşçıların hayat hikayelerini de içermesi bakımından önemlidir. Tekin (1999) kitabında çoğunlukla açık kaynaklarda yer alan bilgileri derlemenin yanında pek çok vakada doğrudan hayatını kaybeden gençlerin aileleri ile de mülakatlar yaparak kitabına aktarmıştır. Kitapta Afganistan, Bosna, Etiyopya-Ogeden, Keşmir, Dağıstan, Çeçenistan, Irak ve Filipinler'de yaşamını 65 Türk vatandaşının hayat hikâyesine yer verilmektedir. Söz konusu yabancı savaşçıların hayat hikâyeleri incelendiğinde çoğunun 20'li yaşlarda olduğu ve dini yakınlıkları hasebiyle mazlum Müslümanlara yardım etmek amacıyla çatışma bölgelerine intikal ettikleri görülmektedir (Tekin, 1999).

Amerika Birleşik Devletleri Ordusu'nda Albay rütbesinde çalışan John M. Matt

Venhaus, (2010) 2032 yabancı savaşı örneğini incelediği "*Gençler Neden El Kaide'ye katılıyor*?" (Why Youth Join Al Qaida) adlı raporunda yabancı savaşçıları; intikam arayanlar, statü arayanlar, kimlik arayanlar ve heyecan arayanlar olmak üzere dört gruba ayırmaktadır.

Venhaus (2010)'a göre intikam arayanlar kendilerini kurban olarak görmektedir. Yaşadıkları toplum ve devlet tarafından dışlandıklarını ve kimliklerinden ötürü mağdur olduklarını düşünen bu kimseler intikam almak amacıyla yabancı savaşçı olabilmektedir. Kendisi doğrudan sorun yaşamasa bile mensubu olduğu kimliğe mensup kimselerin zulme uğraması intikam motivasyonunu güçlendirmektedir. Yazar, incelediği yabancı savaşçı profillerinin yaklaşık yüzde 30'unun intikam ve öfke saiki ile yabancı savaşçı olduğunu belirtmektedir. İntikam güdüsünün insanlara amaç ve istikamet gösterdiği hususu göz önüne alındığında, yabancı savaşçıları barındıran pek çok örgüt gerek yeni yabancı savaşçılar tedarik edebilmek, gerekse mevcut insan kaynadığın kararlılığını güçlendirmek amacıyla intikam motivasyonunu kullanmaktadır

El Kaide lideri Usame Bin Laden 1996 yılında Amerika Birleşik Devletleri ve müttefiklerine savaş ilan ettiği meşhur beyanında "*Müslümanların kanı en ucuz kan haline gelerek servetleri düşmanlar elinde yağmalanmıştır. Onların kanı Filistin ve Irak'ta döküldü. Tacikistan, Burma, Keşmir, Filipinler, Somali, Eritre, Çeçenistan ve Bosna Hersek'te meydana gelen katliamlar bedenimizi titretmekte, vicdanımızı sarsmaktadır*" (Arielli, 2017, s.43) diyerek bir mazlumiyet vurgusunda bulunmaktadır. Söz konusu mazlumiyet vurgusundan hareketle Usame Bin Laden 2002 yılında yayınladığı "*Amerikan Halkına*" başlıklı açık mektubunda İslam dünyasında batının "*faili ya da teşvikçisi*" olduğunu belirttiği olumsuz örnekleri zikrederek "*Filistin'de dökülen kanların misliyle intikamı alınmalıdır. .... Bizden cihat, direniş ve intikamdan başka bir şey beklemeyin. ...Allah intikam almak seçeneğini ve iznini vermiştir*." diye yazarak intikam saiki ile hareket ettiklerini beyan etmiştir (The Guardian). 7 Temmuz 2005 tarihinde İngiltere'nin başkenti Londra'da 56 kişinin ölümüne yol açan intihar eyleminin faili olan 1974 İngiltere doğumlu Muhammed Sıddık Han'ın eyleminden önce kayda aldığı görüntülü açıklamasında " *Bizi sürükleyen motivasyonumuz bu dünyanın karşılayabileceği maddi varlıklardan gelmemektedir. ... Sizin demokratik şekilde seçilen hükümetleriniz benim halkıma artan bir şekilde katliamlar yapıyor. Ve sizin onlara desteğiniz sizi doğrudan sorumlu kılmaktadır. Ben de Müslüman kardeşlerimi korumak ve intikamlarını almaktan sorumluyum. Biz*

güvende olana kadar siz hedefimiz olacaksınız. .... Biz bir savaştayız ve ben bir askerim." (House of Commons, 2006) diyerek eylemini intikam motivasyonu ile işlediğini ifade etmektedir. Buna benzer bir şekilde DEAŞ, yabancı savaşçı çekebilmek amacıyla yayınladığı propaganda materyallerinde ezilen Müslüman toplumların görüntülerine yer vererek kendisini Müslümanların intikamını alan yegâne örgüt olarak yansıtmaktadır. Suriye ve Irak haricindeki pek çok ülkede terör eylemleri düzenleyen DEAŞ, bu saldırıları üstlendiği açıklamalarında çoğunlukla intikam vurgusu yapmaktadır. 21 Nisan 2019 tarihinde Sri Lanka'da 253 kişinin öldürüldüğü bir dizi saldırı düzenleyen DEAŞ lideri Ebubekir El Bağdadi bu saldırıları "*haçlı koalisyonu*"ndan intikam almak amacıyla yaptıklarını açıklamıştır. Bugün pek çok Müslüman çoğunluklu ülkenin batı ülkeleri veya batı destekli ülkeler tarafından saldırıya maruz kalması, kronik hale gelen Filistin, Keşmiş gibi bölgelerdeki çatışma ortamı intikam arzusunda olan insanları tahrik etmektedir.

Statü arayışında olanlar kendilerine hak ettikleri değerin verilmediğini düşünmektedir. Bulundukları toplumda hak ettikleri yeri alamayacakları için yeni bir ortamda daha iyi bir statüde yaşayacaklarını düşünerek yabancı savaşçı olmaları söz konusu olmaktadır. Venhaus statü arayanların genellikle göçmen diasporalarından çıktığını ifade etmektedir. Çeşitli amaçlarla batıya göç eden kişilerin göç ettikleri yerde umduklarını bulamadığında hayal kırıklığına uğramaları söz konusu olabilmektedir. Bulundukları ülkede saygın bir muamele görmeyen göçmenlerin statü kazanmak veya kendi topluluklarınca muteber addedilecek bir çevreye dahil olmak amacıyla yabancı savaşçı olması ihtimal dahilindedir. Yazar araştırma örnekleminin % 25'inin statü arayanlardan oluştuğunu belirtmektedir.

Kimlik, biz ve diğerleri ayrımı ile inşa edilen ve bireyin kendisini ötekilerle mukayesesi ile oluşan bir kavramdır. (Adıgüzel, 2016) Kimlik kişinin kendisini ve ötekilerini tanıma ve tanımlama aracıdır (Anık, 2012, s.1). Kimlik arayışı içinde olan yabancı savaşçıların temel motivasyonu bir şeylerin parçası olabilmektir (Venhaus, 2010). İnsan sosyal bir varlık olduğundan ötürü her insanın kendisini ait hissettiği bir çevre mevcuttur. Özelikle ergenlikten yetişkinliğe geçişte kişinin bir takım aidiyet kodlarını geliştirdiği ve kimlik arayışında olduğu bilinmektedir. Kimlik arayışı içinde olanlar hayatın anlamını bulduklarını düşündükleri bir örgüte dâhil olabilmekte veya bu amaçla ülkesi dışında faaliyet yürüten silahlı organizasyonlara katılabilmektedir. Bu süreçte kimlik ve ideoloji kavramları iç içe geçmiştir. Kişi kendi ideolojisine uygun olduğunu düşündüğü bir

topluluğa mensup olarak kimliğini onlarla tanımlamakta ve kendi hayali topluluğu içerisinde yeni bir yaşama adım atmaktadır Venhaus (2010)'a göre araştırmaya konu olan yabancı savaşçıların büyük çoğunluğu kimlik arayışında olanlardan oluşmaktadır.

Heyecan arayanlar ise yabancı savaşçıların en küçük kesimini oluşturmaktadır. Venhaus (2010)'a göre heyecan arayanlar çoğunlukla orta ve üst düzey gelir grubuna mensup ailelerin çocuklarıdır. Dünyanın sıkıcılığından bunalmış, aile bağları da zayıf olan gençler erkekliklerini ispatlamak için ülkesi dışında cereyan eden silahlı çatışmalara dahil olabilmektedir. Video oyunları veya geri dönen yabancı savaşçıların anlattıkları hikayeler bu gençleri etkilemektedir. Örgütlere yeni katılan gençlere genellikle ayak işlerinin verilmesi, bu kimselerin bazen hayal kırıklığına uğramalarına yol açarak örgütten kopmalarına kapı aralamaktadır (Humphreys ve Weinstein, 2008). DEAŞ terör örgütüne Ankara'nın Hacıbayram mahallesinden katılanların kaynakları arasında silah tutkusu ve savaşma heyecanının da yer aldığı belirtilmektedir (Eroğlu, 2018, s.39).

Amerika Birleşik Devletlerinde yaşayan 198 Müslüman göçmen arasında yapılan bir araştırmaya göre; ne menşe ülkesindeki kültürle ne de bulunduğu ülkedeki kültür ile özdeşlik kuramayan göçmenlerin kendilerini dışlanmış ve önemsiz hissettiği ifade edilmiştir. DEAŞ'a katılan yabancı terörist savaşçıların önemli bir kısmının birinci veya ikinci kuşak göçmenler olduğunu ifade edilen çalışmada; kültürel bir yuvası olmayan ve aidiyet duygusu azalan göçmenlerin özsaygı duygusunu onaylayan destekleyici bir gruba katılma ihtimallerinin mevcut olduğu belirtilmektedir. Hem menşe ülkesinin hem de ikamet ettiği ülkenin kültürel kimliğini eşit oranda benimseyebilen göçmenlerin entegre olması söz konusu iken, kendisini her iki kültürle de tanımlamayan göçmenlerin ötekileştirilmesi söz konusu olacaktır.

Hollanda'da yabancı savaşçı olanlar ve yabancı savaşçı olma niyeti taşıyanlar hakkında yapılan iki araştırmada bu kimselerin çoğunlukla Müslüman ailelerden gelen, kötü semtlerde oturan ve düşük ve orta-alt gelir grubuna mensup gençler olduğu ifade edilmiştir. Hollandalı yabancı savaşçıların Suriye'ye doğru yola çıkmadan önce bulunduğu topluma karşı derin bir hayal kırıklığı ve duygusuzlaşma yaşadıkları, anlam eksikliği hissettikleri, önemli bir yakınlarını yitirdikleri veya okuluyla, işyeriyle ya da resmi makamlarla sorun yaşadıkları tespit edilmiştir. Yabancı savaşçı olma niyetini taşıyan kişilerin ise emek piyasasında sınırlı olanakları olan, suça karışmış, uyuşturucu madde kullanımı olan aile bağları gelişmiş olmayan kimseler olduğu belirtilmektedir. Her iki araştırmada da kişilerin

çatışma bölgelerine gitmeyi ait olma ve anlam bulma ihtiyacını karşılayan bir fırsat olarak gördüğü belirtilmektedir (Lyons-Padilla, Gelfandi Mirahmadi, Farooq ve Egmond, 2016).

Antropolog Scot Attran, DEAŞ'ın saflarına katılan Avrupalı yabancı savaşçıların genellikle geçiş döneminde olan genç kimseler olduğunu iddia etmektedir. Bu gençler genellikle göçmen işçiler, öğrenciler, aileleri ile sorun yaşayanlar ve henüz ruh eşini bulamamış bekârlar olduğunu, Fransa'da yapılan bir araştırma bu kimselerin yüzde 80'inin dindar olmayan ailelerden geldiğini ortaya koyduğunu ifade etmektedir. Çoğu dini bir eğitim almamış ve din bilgisi epey kıt kimseler olan yabancı savaşçılar hayatlarının bir aşamasında birdenbire dindarlaşarak (born again) cihat kavramını keşfederek yeni bir kimliğe giriş yapmışlardır. (Attran, Çakır ve Roy, 2016)

Siyaset bilimci Olivier Roy da radikalleşme ve DEAŞ'a katılım konusunda benzer bir duruma dikkat çekmektedir. Fransa'dan DEAŞ'a katılan gençlerle ilgili olarak Roy, "*söz konusu olan şey İslam'ın ve Müslümanların toplu biçimde radikalleşmesi değil, radikallerin İslamileşmesidir*" yorumunda bulunarak dini değil sosyolojik alana vurgu yapmaktadır. Roy'a göre radikalleşerek yabancı savaşçılığa meyledenler Müslüman toplulukların küçük bir kısmıdır. Roy da Attran gibi bu gençlerin çoğunlukla göçmen veya mühtedi olduğunu düşünmektedir. Roy'a göre bu gençler ebeveynlerinin temsil ettiği din ve kültür alanındaki konumdan uzaklaşırlar. Batılılaşmaya karşı olsalar da kültürel olarak Batılılaşmıştırlar (Attran, Çakır ve Roy, 2016). David Malet (2009, s.185) de eski bir yabancı savaşçı olan Omar Nasıri'nin kendi arkadaşlarını "*beyaz ve Hristiyan olmadıkları için batıda, Müslüman gibi giyinmedikleri ve konuşmadıkları için ise yurtlarında hakarete uğrayan evi olmayan adamlar*" olarak tanımladığını aktarmaktadır. Yabancı savaşçılık konusunda araştırmaları ile bilinen Vero Mironova (29.05.2019 tarihli tweet), Irak'ta DEAŞ zanlılarının yargılandığı pek çok davada etnik Fransız olan zanlıların Arapçayı iyi bir şekilde konuşabilirken Kuzey Afrika kökenli Fransa uyruklu DEAŞ zanlılarının Fransızca-Arapça tercüman vasıtası ile ifade verdiğine tanık olduğunu sosyal medya hesabında paylaşmıştır.

Roy'a göre bu gençlerin hayat tarzları çoğunlukla dindar değildir ama keskin bir dönüş yaparak dindarlaşmıştırlar. DEAŞ gibi ulusaşırı yabancı savaşçı çekmeye çalışan örgütlere katılmasının sebeplerinden birisi de aileden tevarüs eden geleneksek bir dini kimlik aktarımının mevcut olmamasıdır. Roy bu noktadan hareketle Avrupa'daki Türk ve Arap göçmenler arasındaki farklılığa değinmektedir. (Attran, Çakır ve Roy, 2016) Dışişleri

Bakanlığı verilerine göre bugün 5.5 milyonu Batı Avrupa'da olmak üzere yaklaşık 6 milyon Türk vatandaşı yurt dışında yaşamaktadır (Dışişleri Bakanlığı). Bu yüksek sayıya rağmen Avrupa'dan DEAŞ'a katılan gençlerin içinde Türk vatandaşlarının oranı oldukça düşük iken Arap ülkelerinden gelen göçmen gençlerin oranının epey yüksek olması Türklerdeki dini ve kültürel kimlik aktarımının yüksek seviyede olmasından kaynaklandığını söylememiz mümkündür. Bu sayede Türk göçmen gençler kimlik ve anlam bulma ihtiyaçlarını karşılayarak çeşitli örgütlerin propagandasına karşı daha dayanıklı olmaktadırlar.

Yugoslavya'nın dağılması döneminde Bosna'da patlak veren savaş dünyanın pek çok yerinden olduğu gibi Türkiye'den de yabancı savaşçı çekmiştir. 1992'de başlayan savaşta Boşnakların safında savaşırken hayatını kaybeden ilk Türk vatandaşı Selami Yurdan'dır (1966 - 22.08.1992) Selami Yurdan'ın hayatını kaybettiği bilgisi kamuoyunda büyük yer tutmuş, hatta 28.08.1992 tarihinde İstanbul'da kılınan gıyabi cenaze namazı oldukça geniş bir katılımla kılınmıştır. Dönemin basını Selami Yurdan'ın "*mazlum Müslümanlara yardım etmek üzere şehit olan örnek bir kişilik*" olduğu temasını işlemektedir. Bu yayınları izleyerek Boşnakların safında savaşmak üzere yola çıkan Bülend Tokgöz, (2015, s.60) Cihadın Mahrem Hikâyesi adlı kitabında yaşadıklarını şu şekilde ele almaktadır: "*Bosna Savaşı, ilk katliam haberleri gelmeye başladığı dönemde, herhangi bir Müslümanınki kadar bile ilgimi çekmiyordu. Derken Şehit Selami Yurdan'ın Yeryüzü dergisinde yayınlanan şehadetiyle ilgili haberleri ve günlüğünü okumuş, beklenmedik biçimde sarsılmıştım. İtiraf etmeliyim ki beni rahatsız uykumdan uyandıran, yaşadığım entelektüel ve ruhani buhrandan kurtaran Şehit Selami'nin şehadeti olmuştur. Allah onun ecrini artırsın, o sade simada ve günlükte, beni pençesinde kıvrandıran derdin iz düşümlerini gördüm. Şehit, Müslüman oluşumun içeriğini belirleyen en önemli kavramları yeniden gündemime soktu. Çözümsüz fikri sorgularımı ve felsefi arayışımı aydınlatacak yüksek bir ahlaki ilkeyi bir projektör gibi hayatıma yöneltti: Allah için ve mustazaflar uğruna savaşmak"* Bosna'dan geldikten sonra yaşadığı dönüşümü "*Bosna'ya veda ederken ülkeme dönüp sıradan bir hayat yaşamaya hiç niyetim yoktu"(Tokgöz, 2015, s.167)* ve "*Gidip vatandaş olmayacaktık. Uyrukların içinde bir kuyruk gibi yaşamayacaktık. Cihat bizi ölümsüz bir gençliğe, hayatın ta kalbine çağırırken, kendimizi diri diri mezar kentlere gömmeyecektik*." (Tokgöz, 2015, s 219) sözleriyle ifade eden Tokgöz, Keşmir ve Afganistan gibi çatışma bölgelerinde bulunmuş ve ismi 1999 yılında Rusya Federasyonu'nun İstanbul Başkonsolosluğuna düzenlenen bombalı saldırıya ilişkin yürütülen soruşturmada tahkikata konu edilmiştir (NTV). Aslen Arjantinli olmasına rağmen Küba'da giriştiği mücadele başarıya ulaşan Che Guevara'nın, devrimci

mücadelesini başka ülkelerde eyleme koymak amacıyla Küba'da üstlendiği devlet görevini ve Küba vatandaşlığını terk etmesi de (Arielli, 2017, s.38) Bülend Tokgöz (2015)'ün "*uyruklar içinde bir kuyruk olmayacaktık*" demesine benzemektedir. Bütün dünyayı bir mücadele alanı olarak gören bir anlayışa gönül veren yabancı savaşçılar amaçlarına ulaşsalar bile bu devrimci enerjilerini başka coğrafyalarda da ortaya koymaya çalışmaktadırlar.

Kendisi de bir yabancı savaşçı olarak uzun yıllar çatışma bölgelerinde bulunan Bülend Tokgöz yabancı savaşçıların motivasyonları konusunda yapılan popüler yorumlardan rahatsızlık duymaktadır. Yaşamını anlattığı kitabında bu tepkisini "*cihada giden kardeşler hakkında aptallık ve alçaklık arasında geniş bir spektrumda pek çok yorum yapılmıştır. Ancak bunların hiç biri onların cihat ve intikam duygularını "cinsel problemler"le izah etmeye kalkan bazı İslamcı Freudcuların yorumları kadar küstahça olmamıştır…..Hep yanlış anlaşılan başka konular da vardır. Mücahidlerin "hiç birşeyi beğenmeyen, sorunlu, bırakıp kaçan, kolaycı ve maceracı tüpler" oldukları hükmü, peşin ve veresiye olarak piyasada hayli revaç bulmaktadır. Bu ucuz hükümleri piyasaya sürenler anlaşıldığı kadarıyla sürümden kazanmak hesabındadırlar. Müşteri portföyleri hitap edilen piyasanın epey geniş olduğunu göstermektedir.……Mücahitlerin kısm-ı azamı, düşecekleri yeri arayan, dünya hayatının kirleticiliğinden kaçan insanlardır. Bu uğurda yola çıkmışlardır ve her gün ettikleri dualarda aralarından ilk alınacak kişinin kendileri olması temennisi vardır"* (Tokgöz, 2015, s.47-49) şeklinde dile getirmektedir.

4.3 Hayali Ulusaşırı Kimlik Yaklaşımı

Uluslararası göç hareketlerindeki artış ulusal sınırları muğlaklaştırarak geleneksel ulus devlet kabullerini zorlar hale gelmiştir İnsanların göç eylemine girişmesi sonrasında sadece fiziki varlığı yer değiştirmekle kalmamakta, kişiler beraberinde kültürlerini, dinlerini, görgü kuralları ve duygularını da getirmektedir. İletişim ve ulaşım olanaklarının ilerlemesi neticesinde artan küresel etkileşim ulusal sınırları aşan ağlar oluşmasına kapı aralamıştır. Doğuş Şimşek (2016, s.20)'e göre ulusaşırılık kavramı genel olarak göç alan ülke ile göç veren ülke arasındaki ilişkiyi vurgular. Her ne kadar modernite öncesi dönemde de kitlesel

göç hareketleri mevcut olsa da bu göç hareketleri sonucu oluşan diasporaların kendi kimliklerini yeniden üretebilmesini sağlayacak araçlardan mahrum olması sebebiyle erimeleri söz konusu olmuştur. Yeterli nüfusa ve siyasi egemenliğe erişemeyen göçmen toplulukları yerel halk arasında büyük ölçüde erimiştir. Modern dönemde ise göçmenlerin kimliklerini koruyabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarabilmesini sağlayacak teknolojik donanımların mevcudiyeti ulusaşırı kimlikleri güçlendiren bir etken olmuştur. Artık göçmenler yabancı bir ülkede yaşarken, menşe ülkelerinde olup bitenleri takip edebilmekten tutun siyasal katılıma kadar her türlü etkileşim imkânına sahip hale gelmiştir. Ulusaşırılık kavramı göç ile beraber değerlendirilse de aslında sadece göçmenleri ilgilendiren bir kavram değildir. Birden fazla ülkede faaliyet yürüten şirketlerden tutun sivil toplum örgütlerine kadar geniş bir yelpazede ulusaşırı yapılar karşımıza çıkmaktadır.

Küresel etkileşim seviyesinin artmasına paralel olarak ulusaşırı kimliklerde de bir yükselme söz konusudur. Bu kimlikler göçmenlerin içinde bulunduğu kimlikler olabileceği gibi göçmen olmayan kimseleri de içine alabilecek kimliklerdir. Yabancı savaşçılık konusu da bu noktada önem kazanmaktadır. Zira yabancı savaşçılık da ulusaşırı kimlikler gibi ulusal sınırları aşan bir olgu olarak temayüz etmiştir.

David Malet 1816-2005 yılları arasında cereyan eden 331 silahlı çatışmanın 67 tanesinde yabancı savaşçı varlığının mevcut olduğunu belirterek yabancı savaşçılık örneklerini 4 tipolojiye ayırarak açıklamaktadır (Malet, 2009, s.37).

İlk tipoloji etnik çatışmalara katılan soydaş topluluklarıdır Bu kişiler diaspora mensupları olup ortak milliyetçi mefkurelere ulaşmak amacıyla milliyetçi isyancılara katılmaktadırlar. İsrail'in kuruluşu ile Yugoslavya'nın dağılması sürecinde gördüğümüz diaspora mensubu yabancı savaşçılar bu tipolojiye girmektedir.

İkinci tipoloji etnik çatışmalara dâhil olan soydaş olmayan kimselerdir. Bu yabancı savaşçılar paylaşılan ortak ideolojik hedefleri ilerletmek için sömürgecilik karşıtı mücadeleye girişen bağımsızlıkçılardır. Yunan İsyanı'na dâhil olan Yunanseverler, Afganistan ile Bosna Hersek'e savaşmaya giden Müslüman yabancı savaşçılar bu tipolojiye girmektedir.

Üçüncü tipoloji etnik olmayan çatışmalara katılan savaşçılardır. Bu yabancı savaşçılar, politik nüfuzlarını arttırmak amacıyla komşu ülkedeki bir ayrılıkçı isyana katılmaktadırlar. Teksas Devrimi'ne katılan Amerikalı yabancı savaşçılar bu tipolojiye

girmektedir.

Dördüncü tipoloji ise ortak ulusaşırı kurumları korumak için ideolojik isyancılara katılan kesin inançlılardır. (true believers) İspanya İç Savaşı esnasında bütün muharip taraflarda görülen yabancı savaşçılar bu tipolojiye girmektedir.

David Malet (2009, s 276)'e göre yabancı savaşçı tedarikinde kullanılan yegane savaş sebebi, (casus belli) ölüm ya da şan değil ulusaşırı kimlik topluluğunun savunulması ihtiyacıdır. Malet'e göre 19. yüzyıldaki ulusaşırı anarşist şiddet dalgasının faillerinden 20. yüzyıldaki komünist yabancı savaşçılara kadar görülen pek çok vakadaki yabancı savaşçılar günümüz cihatçıları ile ortak bir özelliği paylaşmaktadırlar. O ortak özellik ulusaşırı ideoloji mensubiyetidir. Bu ulusaşırı kimlik dini, ideolojik veya milliyetçi şekilde olabilir. Malet (2009, s.185)'e göre Göç ve modernleşme sonucunda yıkılan ortak bağlar, sıkışmış ve yalıtılmış bireyler üretmiş ve bireylerin korkularını dile getiren hareketler tarafından devşirilmelerini elverişli hale getirmiştir. Ulusal vatandaşlık bağlarını gevşeten bir niteliğe bürünebilen ulusaşırı kimlikler kişileri harekete geçirebilme özelliğine sahiptirler.

Bugün pek çok yabancı savaşçının kendi menşe ülkesinde değil, vatandaşı olmadığı bir ülkede hayati bir tehdit altında olduğunu değerlendirdiği bir kimliği savunmak amacıyla savaştığı görülmektedir. Yabancı savaşçıların geldikleri ülkede her ne kadar politik sistemle sorunları mevcut olsa da, bir çatışma ortamı mevcut olmadığından silahlı faaliyetlerini ülkeleri dışında yürütmektedirler. Kendi ülkelerinde gerçekleştiremedikleri hayallerini uzak coğrafyalarda gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Aslında bu savaşçılar araziyi değil paylaşılan bir kimliği savunmaktadırlar. Bu kimlik bazen İslam, bazen sosyalizm bazen de ulusal kurtuluş hareketi şeklinde gün yüzüne çıkabilmektedir. Ulusaşırı kimlikler, savaşların cereyan ettikleri coğrafyadan çok uzak yerlerde yankı uyandırarak kişilerin o çatışma ortamı ile özdeşlik kurmasına yol açmaktadır.

4.4 Psikolojik Yaklaşımlar

Yabancı savaşçılık mefhumunu psikolojik bir bakış açısıyla ele alan akademisyenler

genellikle işin radikalleşme yönüne yoğunlaşmaktadırlar. Örneğin Prof Dr. Kamaldeep Bhui, basına verdiği bir demeçte Britanyalı cihatçıların yalnız ve depresyon halindeki kişiler olduğunu ifade etmiştir. Radikalleşmenin uyuşturucu ve alkol bağımlılığı gibi bir sağlık sorunu olarak görülerek tedavi edilmesi gerektiğini de belirten Bhui, geri dönen yabancı savaşçıların kriminalize edilmemesi gerektiğini, romantik ve coşkulu gençlerin ailelerinden ve kendi topluluklarından yalıtılmış şekilde yaşamaları hasebiyle "*gençlik saflığı*" dolayısıyla radikal ideolojiyle temas edip kendi yaşamlarını tehdit edecek silahlı örgütlere katıldıklarını iddia etmiştir (Telegraph).

İngiltere polis teşkilatından bir yetkili olan Simon Cole bir gazeteye yaptığı açıklamada, terörizme sempati beslediği değerlendirilen kişilerin yarısının akıl sağlığı ya da psikolojisinde sorunlar olan kişiler olduğunu ifade etmiştir (The Guardian).

Hollanda'da DEAŞ veya El Kaide'ye katıldığından şüphelenilen 300 kişi üzerinde yapılan bir araştırmada yaklaşık % 60'ının psiko-sosyal problemlerden psikiyatrik rahatsızlıklara kadar çeşitli seviyelerde psikolojik sorunları olduğunu ortaya koymuştur. Bu oran ülke nüfusuna kıyasla oldukça yüksek bir seviyeyi teşkil etmekte olup ruh sağlığı sorunları olanların dörtte birinin sorununun ileri seviyede olmasına rağmen radikal örgütlerde etkin bir şekilde faaliyet yürüttükleri de belirtilmektedir. Yapılan araştırmada psikolojik sorunları olan radikallerin çoğunun ya babasının olmadığı ya da babasıyla arasının bozuk olduğu ifade edilmiştir. Özellikle göçmen ailelerin çocuklarının ulusaşırı radikal örgütlere katıldığını göz önüne alacak olursak işin aile bağlamında da değerlendirilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır (Paulussen, Nijman, ve Lismont, 2017). Örneğin Avusturalya'dan DEAŞ'a katılan yabancı savaşçıların en bilinen isimlerinden birisi olan Khaled Sharrouf bu profile tam olarak uymaktadır. Kendisi babası tarafından terk edilmiş, ağır psikolojik sorunları olan, okuldan atılmış ve uyuşturucu bağımlılığı olan birisidir. Çevresi tarafından psikolojik sorunları bilinen Sharrouf, radikal ideoloji ile temas etmesi sonrasında düşünce ve hayat tarzında değişikliğe gitmiş, nihayetinde çocuklarını da alarak Suriye'ye geçerek DEAŞ'a katılmıştır.

5. YABANCI SAVAŞÇILIK, GÖÇ ve ARAP BAHARI SONRASI DEĞİŞEN ULUSLARARASI DENGELER

5.1 1945 Sonrası Gerçekleşen Göç Hareketleri ve Oluşan Ulusaşırı Topluluklar

Massey ve arkadaşları (1988) Avrupa'nın göç serencamını 4 döneme ayırmaktadır. (aktaran, Yalçın, 2017, s.32) Merkantilist kapitalist dönem olarak tanımlanan 16. ve 19. yüzyıllar arasında ilk dönemde Avrupa'dan sömürge ülkelerine doğru gelişen bir göç rotası vardır. 1800-1925 yılları arasındaki ikinci göç döneminde yaklaşık 48 milyon kişinin Avrupa'dan Amerika kıtasına göçmesi söz konusudur. 1925-1960 yılları arasındaki üçüncü dönemde göç konusunda bir takım sınırlandırmalar getirilmiştir. Meral Gezici Yalçın (2017, s.42)'ın Solimano'ya atıfla aktardığına göre pasaport, çalışma izni ve vize gibi uygulamalarla ilk defa Birinci Dünya Savaşı yıllarında denetim altına alınmaya çalışılmıştır. Müteakip yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlüğe giren çeşitli yasalar da göçü sınırlandırmaya hizmet etmiştir. Son kitlesel göç dalgası ise 1960 sonrasında yaşanan Avrupa'ya göç dalgasıdır.

Endüstri Devrimi ile beraber büyük bir ekonomik ilerleme kaydeden Avrupa ülkeleri emek ihtiyaçlarını öncelikle kendi nüfuslarından karşılama yoluna gitmişlerdir. Üretimin evin içinden çıkarak evin dışında seri ve toplu halde icra edilir hale geldiği, öz tüketim değil piyasa için üretimin esas olduğu ve emeğin karşılığının para ile ödendiği bu süreçte köylerden kopan kitlelerin büyük şehirlerin çeperlerinde yaşamaya başlaması söz konusu olmuştur. Kapitalist dönem diye de adlandırabileceğimiz bu dönemde kentlerin nüfusunda çok büyük artış meydana gelmiştir. Yeni ekonomik düzenin ihtiyaç duyduğu emek faktörünü temin etmek için ise emeğin serbest dolaşımını engelleyen serflik ve kölelik gibi geleneksel feodal yapıların ortadan kaldırılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Avrupa ülkeleri arasında yoğun bir emek göçü hareketliliği yaşanmıştır.

Müteakip yıllarda başlayan sömürgecilik rekabeti Birinci Dünya Savaşı'nın temel gerekçesi olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından gerçekleşen İkinci Dünya Savaşı milyonlarca insanın ölümüne, yerlerinden olmasına ve kentlerde eşi benzeri görülmemiş bir ekonomik yıkıma yol açmıştır. Savaşın sebep olduğu insani ve ekonomik yıkım göz önüne

alındığında İkinci Dünya Savaşı'nın akabinde birleşik bir Avrupa düşüncesi yönetici elitler arasında yaygınlık kazanmıştır. Bu çerçevede, savaşların temel sebebi olan kaynakların paylaşımı meselesini bir çözüm yoluna bulmak amacıyla bir dizi adım atılmıştır. Sanayileşmiş Avrupa ülkeleri, 1951 yılında, Belçika, Federal Almanya, Lüksemburg, Fransa, İtalya ve Hollanda'dan oluşan 6 üye ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu'nu (AKÇT) kurmuştur. Altı üye devlet, 1957'de, işgücü ile mal ve hizmetlerin serbest dolaşımına dayanan bir ekonomik topluluk kurmaya karar vermişlerdir. Böylece, kömür ve çeliğin yanı sıra diğer sektörlerde de ekonomik birliği kurmak amacıyla, 1957'de Roma Antlaşması imzalanarak Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kuruldu. AET'nin amacı, malların, işgücünün, hizmetlerin ve sermayenin serbest dolaştığı bir ortak pazarın kurulması ve en nihayetinde siyasi bütünlüğe gidilmesiydi (Avrupa Birliği Başkanlığı).

Savaşın ardından ekonomik toparlanma çabasına girişen Avrupa ülkeleri bu sefer daha önce karşılaşmadıkları bir sorun olan emek arzı eksikliği ile karşılaşmıştır. Zira savaş yıllarında yaşanan ölümler, yerinden olmalar ve doğurganlık hızındaki düşüş göz önüne alındığında, ülkeleri yeniden inşa etmek için gerekecek işgücünün eksikliği son derece şiddetli bir şekilde hissedilir duruma gelmişti. Kentleşmesini uzun süre önce tamamlayan sanayileşmiş Avrupa ülkelerinin söz konusu emek arzı açığını karşılayabilecekleri kır kökenli bir emek deposu artık mevcut değildi. Doğu Avrupa'nın Sovyetler Birliği denetiminde oluşu da oradan işçi teminini imkânsız duruma getirmişti. Sanayileşmiş orta ve batı Avrupa ülkeleri emek ihtiyaçlarını görece yoksul Portekiz, İtalya, İspanya ve Yunanistan gibi güney ülkelerinden karşılamaya kalksa da bu durum yeterli gelmemiştir. (Unat, 2017, s.78) Emek ihtiyacının getirdiği bir zorunluluk olarak 1957 yılından itibaren Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun üyesi olan 6 devlet, üye ülkelerden ve ikili işbirliği anlaşmaları yapmak suretiyle üçüncü ülkelerden göçmen işçi alma yoluna gitmiştir. Göçmen işçi programları 1973 petrol krizine kadar devam ederek 6 topluluk üyesinde toplamda 8 milyondan fazla çalışma izninin düzenlenmesi ile sonuçlanmıştır. Düzenlenen bu çalışma izinlerinin üçte biri topluluk üyesi ülke vatandaşları için düzenlenmişti. (Migration Policy Institute, 2011)

5.2 Avrupa'da İslam ve Göç Tartışmaları

İslam dini ilk dönemlerinden itibaren çoğunlukla Akdeniz havzası ile olmak üzere Avrupa ile temas halinde olmuştu. Gerek Akdeniz ticareti dolayısı ile gerekse İspanya ve Sicilya'nın fethi gibi askeri hareketler ile bu ilişki uzun yüzyıllar devam etmiştir. Ancak yüksek sayılardaki Müslüman toplulukların Avrupa ülkelerine yerleşmek maksadıyla göç etmesi büyük ölçüde İkinci Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. İşçi göçü ile başlayan Müslüman göçmenlerin Avrupa'ya göçü aile birleşimi ile artarak devam etmiştir. İslam coğrafyasındaki savaş ve iç karışıklıklar 20. yüzyılın son çeyreğinden itibaren Avrupa ülkelerine sığınmacı olarak göç eden Müslümanların sayısında artışa yol açarak Müslüman göçmenlerin sayısının artmasına yol açmıştır. 20. yüzyılın başında çok az sayıda Müslümanın yaşadığı Batı Avrupa ülkelerinde aynı yüzyılın sonunda 15-17 milyon arasında Müslüman nüfus yer almaktaydı. Bu Müslüman nüfusun 5 milyonu Fransa, 4 milyonu Almanya, 2 milyonu ise İngiltere'de yaşamaktaydı (Caldwell, 2011). Caldwell (2011)'e göre Avrupa ülkelerinin göç eden Müslüman göçmen topluluklarına başlangıçta hoşgörü ile yaklaşılmasının sebeplerinden birisi de sömürgecilik ve faşizm geçmişinden duyduğu utançtır. Caldwell (2011), Avrupalıların vicdanlarını rahatlatmak amacıyla kendilerinden oldukça farklı kültür ve dine sahip insanlara kucak açtıklarını ifade ederken bundan rahatsız olanların ırkçı damgası yememek için seslerini çok fazla çıkarmadıklarını da belirtmiştir.

Avrupa ülkelerine yönelik göç hareketlerini daha iyi anlamlandırmak için nüfusun değişen niceliğine de bakmamız gerekmektedir. Geleneksel dünyada yüksek doğum oranları görülse de hastalıklar, savaşlar ve kıtlık hasebiyle nüfus artışının yüksek seviyede seyretmemesi söz konusu iken modern dönemde sağlık teknolojilerinin iyileşmesi, gıda üretimindeki artış ve hijyen bilincinin yaygınlaşması sayesinde dünyanın her yerinde ortalama yaşam süresini uzamış ve ülkelerin nüfusu hiç olmadığı kadar artmıştır. Modern sanayi toplumunun ortaya çıkması ile beraber kadının ev dışı üretim faaliyetine dahil olması, eğitimin yaygınlık kazanarak süresinin uzaması, doğum kontrol yöntemleri konusunda farkındalığın oluşması ile kültürel değerlerdeki değişim gibi etkenler bir araya geldiğinde kişilerin evlilik yaşı yükseltmiş ve kadınların doğurganlık oranı azalmıştır. Nüfusun mevcut seviyesini koruyabilmesi için kadın başına düşen çocuk sayısının 2.1 olması gerekirken çoğu Avrupa ülkesinde bu veri oldukça düşük seyretmektedir. Hemen hemen bütün batı ülkelerinde yerli nüfus azalma eğilimindedir. Kadın başına düşen çocuk sayısı 1.3 olan İtalya, İspanya, Doğu Avrupa ve Baltık ülkeleri gibi yerlerde yüz yıl sonra nüfusun % 75

oranında azalacağı tahmin edilmektedir. Kadın başına düşen nüfusun epey düşük olmasının yanında Avrupa nüfusunun yüzde 25'i 60 yaş üzeridir. (Caldwell, 2011) İtalya'da yaş ortalaması 43.8, Fransa'da 40.2 iken Almanya'da 45'tir. (Sabah, 2016) Hemen her batı ülkesinde yerli nüfus yaşlanıp doğurganlık oranı düşerken göçmenlerin nüfusu hem daha genç hem de doğurganlık oranı daha yüksek olarak gerçekleşmektedir. Kopenhag'da dünyaya gelen çocukların yüzde 20'si, Paris'te dünyaya gelen çocukların yüzde 33'ü Londra'da dünyaya gelen çocukların yüzde 50'si yabancı uyruklu annelerden doğmaktadır. Fransız vatandaşı kadınların ortalama çocuk sayısı 1.7 iken göçmen kökenli olup Fransa'da mukim kadınların ortalama çocuk sayısı 2.8'dir. Tunuslu, Faslı ve Türk kadınlar 3.3 doğum oranı ile anavatanlarından bile daha yüksek doğum oranına sahiptirler. Anavatanlarında yüksek doğum oranına sahip olan kişiler göç ettikleri yerlerde de bu alışkanlıklarının sürdürmektedir. Geleneksel dünyadan modern döneme geçerken ekonomik koşullardaki değişimi insanlar kısa sürede benimserken kültürel alışkanlık ve değerler aynı hızla benimsenmemektedir. Yüksek doğum oranları ilk kuşak göçmenlerde yüksek olsa da ikinci ve üçüncü nesil göçmenlerdeki doğurganlık oranının zamanla ev sahibi topluluğa yaklaştığını belirtmemiz de mümkündür.

Göçmen nüfustaki artışın sonuçları son derece çarpıcıdır. Caldwell (2011)'e göre Avrupa ülkeleri genç göçmenlerin emeğine ihtiyaç duyarken bir taraftan da değişen nüfus yapılarının huzursuzluğunu hissetmektedir. Bunun yanında göçmenlerin önemli bir kısmının Müslüman olmasının bir diğer endişe kaynağı olduğunu vurgulayan Caldwell (2011), Müslüman ülkelerden göç başladıktan 50 yıl sonra Avrupa'nın her yerinde binlerce cami olduğunu görebilmiş olsalardı buna izin vermeyeceklerini ifade etmiştir.

Yüzyıllar boyunca çoğunlukla yeni keşfedilen topraklara olmak üzere göç veren Avrupa ülkeleri tarihlerinde ilk defa bu kadar çok sayıda göçmene ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Uluslararası emek göçü olarak başlayan ve müteakip yıllarda aile birleşimi ve sığınmacı hareketleri ile devam eden göç dalgası sonucunda Avrupa ülkelerinde kayda değer sayıda Müslüman yaşar hale gelmiştir.

5.3 Arap Baharı Sonrasında Yaşanan Uluslararası Gelişmeler

Tarihin hiçbir döneminde günümüzdeki gibi bir sınır hattının mevcut olmadığı Arap coğrafyası Birinci Dünya Savaşı'nın ardından yapay sınırlar ile bölünerek 22 farklı devlet şeklinde tarih sahnesinde yer almıştır. Soğuk savaş yıllarında yönetime gelen çoğunlukla asker kökenli olan bu ülkelerin liderleri, ülkelerini demir yumrukla idare etmiştir. Yaygın yolsuzluk, yoksulluk, ağır insan hakları ihlalleri, demokratik bir hukuk devleti inşa etmedeki eksiklik gibi etkenler İsrail ve batı karşısındaki aşağılanma ile birleştiğinde vatandaşların devletleri ile özdeşlik kurmasını engelleyerek siyasi değişim taleplerinin yoğunlaşmasına kapı aralamıştır. Eğitim seviyesindeki artış, köyden kente göç, modern iletişim teknolojisinin yaygınlaşması gibi etkenler insanların ülkeler arası ekonomik ve politik farklılıkların ayırdına varmasına yol açmıştır.

1956 yılında Fransa'dan bağımsızlığını kazanmış olan Tunus 1987 yılına kadar Burgiba, 1987 sonrasında ise Zeynel Abidin Bin Ali tarafından yönetilmekteydi. Kronik hale gelen işsizlik siyasi özgürlüklerin olmaması ile birleştiğinde ülkede mevcut yönetime olan tepkiler artmaya başlamıştı. Devlet başkanı Bin Ali'nin 2014 yılındaki seçimde de aday olacağını belirtmesi halkın tepkisini zirveye çıkarmıştır. 17 Aralık 2010 tarihinde işsiz bir genç olan Muhammed Bouazizi'nin işporta tezgâhına el konulmasını protesto etmek amacıyla kendisini yakarak intihar etmesi Tunus'ta hükümet karşıtı gösterileri tetiklemiştir. Kontrolden çıkan gösterilerin bastırılamaması neticesinde Bin Ali 14 Ocak 2011 tarihinde Suudi Arabistan'a kaçarak ülkeyi terk etmiştir. Tunus'ta başlayan gösteriler Mısır'da hükümet karşıtı gösterilere kapı aralamıştır. 1981-82 yılında Enver Sedat'ın öldürülmesi sonrasında devlet başkanlığına gelen Hüsnü Mübarek karşıtı gösteriler 25 Ocak 2011 tarihinde başlayarak 11 Şubat 2011 tarihinde devlet başkanının istifası ile neticelenmiştir. 15 Şubat 2011 tarihinde Libya'ya da yayılan rejim karşıtı gösteriler silahlı ayaklanmaya dönüşerek 20 Ekim 2011 tarihinde Kaddafi'nin öldürülmesi ile sonuçlanmıştır.

Yukarıda değinilen ülkelere ek olarak Yemen, Bahreyn, Ürdün, Cezayir ve Suudi Arabistan'da da hükümet karşıtı gösteriler ortaya çıkmıştır. Bunların bazılarında mevcut yönetimler devrilmiş, bazılarında iç savaş ortamı ortaya çıkmış bazılarında ise reformlar yaparak mevcut rejimler ayakta kalmıştır.

Arap Baharı olarak da adlandırılan bu protesto dalgası kısa bir süre sonra Suriye'ye ulaşmıştı. Suriye'nin siyasi ve demografik yapısının devrim geçiren diğer ülkelerden farklı

olması söz konusudur. Ülke pek çok etnik ve dini gruba ev sahipliği yapmakta olup 1970'ten beri aynı kadro tarafından yönetilmektedir. Fransa'dan bağımsızlığını ilan etmesinin akabinde pek çok askeri darbe yaşayan Suriye'de son askeri darbe 1973 yılında Milli Savunma Bakanı Hafız Esad tarafından geçekleştirilmiş ve o tarihten sonra ülke kesintisiz olarak Baas Partisi ve Esad ailesi tarafından yönetilir hale gelmiştir. Siyasi özgürlükler ve özgür seçimlerin olmadığı, işkencenin yaygın ve sistematik olduğu bir devletin inşa edildiği bu dönemde batı ve İsrail karşıtı bir politika benimseyen Esad yönetimi Arap milliyetçiliği ile sosyalizmi harmanlayan bir ideolojik yaklaşım içine girmiştir. Ülkenin ekonomik kaynaklarının yönetici elite hasredildiği bu dönemde ülke içindeki siyasi hoşnutsuzluklar şiddetle bastırılmıştır. 1982 yılında Hama şehrinde 10 000 ile 40 000 arasında insanın öldürüldüğü tahmini yapılan katliamlar yaşanmıştır (Anadolu Ajansı). Ülke içi ve uluslararası dengeleri iyi gözeten baba Hafız Esad'ın 2000 yılında ölmesinin sonrasında devlet başkanı olan oğlu Beşar Esad ile birlikte Suriye halkı genç bir liderle tanışmıştı. Babasının asker kökenli olmasının aksine batıda eğitim görmüş bir göz doktoru olan Beşar Esad'ın devlet başkanı olması ülkenin reform yoluna gireceği düşüncesini güçlendirmişti.

Suriye'de gösterilerin başladığı tarih olarak 15 Mart 2011 tarihi kabul edilmektedir. Suriye'nin Dera şehrinde sokaklarda hükümet karşıtı sloganlar yazan bir grup çocuğun gözaltına alındıktan sonra işkence gördüklerinin anlaşılması ülke çapında protesto eylemlerini tetiklemiştir. Ülke geneline yayılan gösterilere rejimin sert yanıt vermesi meseleyi içinden çıkılmaz bir hale sokarak halkta şiddetli öfkeye sebep olmuştur. Rejim, göstericilerin dış güçlerin oyununa gelmiş radikal kimseler olduğu propagandasını yaparak sınırsız güç kullanımını meşrulaştırmıştır (Baczko ve Dorronsoroi 2018, s.30). Esasında gösteriler örgütsüz ve lidersiz başlamıştı. Zira uzun süren Baas iktidarı döneminde topluma öncülük edecek sivil toplum örgütlerinin toplumla bağı büyük ölçüde kesilmişti. Siyasi muhalifler ya cezaevinde ya da yurt dışında bıılunmaktaydı. Bu durum halkın örgütlenmesi ve taleplerini iletmesi noktasında bir belirsizliğe de sebep olmaktaydı. Anlık tavizler vererek isyanı şiddetle bastırmaya çalışan rejimin sivil halka yönelik katliam derecesindeki uygulamaları krizi derinleştirerek bir iç savaş ortamının gün yüzüne çıkmasına yol açmıştır. Barışçıl protesto gösterilerinin silahlı isyana dönüşmesi sonrasında ise şiddet eylemlerinin yaygınlaşarak bütün ülkeyi etkisine almıştır. Rejimin bu tavrı bütün dünyada tepki toplayarak Rusya Federasyonu, Çin Halk Cumhuriyeti ile İran İslam Cumhuriyeti haricindeki hemen hemen bütün ülkelerin Suriye hükümeti aleyhine tavır almaya itmiştir. Müteakip dönemlerde yaygınlık kazanan şiddet eylemleri Türkiye'ye yönelik göç hareketini

tetiklemiştir. Suriye'de baş gösteren yaygın şiddet eylemlerinden kaçarak Türkiye'ye gelen ilk Suriyeli topluluğu 29 Nisan 2011 tarihinde Hatay ili Yayladağı ilçesi Güveççi köyü bölgesinden ülkemize giriş yapmıştır (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2012).

2003 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'ı işgal etmesi sonrasında pek çok silahlı direniş grubu ortaya çıkarak ABD ve Irak merkezi hükümeti ile mücadeleye girişmiştir. Bu dönemde Irak'a giderek direnişe dahil olan kişiler arasında Ebu Musab Ez Zerkavi lakablı Ahmed Fazıl Nezzal Haleyle adlı bir genç de bulunmaktaydı. 1999'da Afganistan'a giderek Tevhid ve Cihad adlı örgütü kuran Zerkavi, 2001 yılının sonlarında ABD'nin Afganistan'ı işgal etmesi akabinde İran üzerinden Irak'ın kuzeyine geçerek yeni bir örgüt girişiminde bulunmuştur. 2003 sonrasında ABD hedeflerine yönelik saldırıları ile gündemin üst sıralarına tırmanan örgüt Ekim 2004'te Irak El Kaidesi olarak anılmaya başlanmıştır. 2006 yılının başlarında diğer direniş grupları ile de birleşerek "Mücahitler Şura Konseyi" adını kullanmaya başlayan örgütün lideri Ebu Musab El Zerkavi'nin 7 Haziran 2016 tarihinde bir Amerikan saldırısında öldürülmesi akabinde Ebu Hamza El Muhacir, onun öldürülmesi sonrasında da Ebu Eyyub El Mısri örgütün liderliğini ele geçirmiştir. Örgüt 15 Ekim 2006'da Irak'ın orta bölümlerindeki sünni Arapların yoğun bulunduğu yerlerde Irak İslam Devleti kurulduğunu ilan ederek adını Irak İslam Devleti olarak değiştirmiştir. Bu dönemde isyanın seviyesi yükselmekle beraber ABD ve ABD'nin silahlandırdığı sünni aşiretlerin desteği ile 2010 yılına gelindiğinde örgütün hareket kabiliyeti oldukça daralmıştır. Bu dönemde Irak İslam Devleti'nin yönetici kadrosunun ortadan kaldırılması yeni bir isim olan Ebubekir El Bağdadi'nin örgütün başına geçmesine kapı aralamıştır. 2011 yılında Suriye'de patlak veren iç savaşı büyük bir fırsat olarak gören Irak İslam Devleti adlı örgüt 2013 yılında Afganistan'da bulunan El Kaide önderliği ile fikir ayrılığı yaşayarak kendi istikametini çizmeye başlamıştır. Nisan 2013'te Suriye'nin Rakka şehrini ele geçiren örgüt adını tekrardan değiştirerek Irak Şam İslam Devleti (İŞİD-DEAŞ) adını almıştır. Irak ve Suriye'deki otorite boşluğu ve mezhepsel gerilimlerden yararlanarak taraftar kitlesini genişleten örgüt 10 Haziran 2014 tarihinde Irak'ın en büyük ikinci kenti olan Musul'u ele geçirerek bütün dünyada adından söz ettirir hale gelmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2017).

2014 yılı boyunca DEAŞ'ın Irak ve Suriye'de geniş bir arazi üzerinde egemenlik kurması, Afganistan'ın işgalinden bu yana hiçbir devrimci selefi örgütün ulaşamadığı bir başarıdır. DEAŞ'ın egemenlik kurduğu yerlerde maliye, eğitim, sağlık, yargı ve belediye

hizmetleri gibi konularda işleyen bir devlet düzeni tesis etmesi, savaşçılarına ev vermesi, eş bulması ve nispeten iyi bir maaş vermesi insan kaynağını güçlendirmiştir. Bu dönemde DEAŞ, yönettiği insanları vergilendirerek, petrol ticareti yaparak ve savaş ganimetleri elde ederek savaşı sürdürebilecek ve temel kamu hizmetlerini yürütebilecek mali kaynağa erişmiştir. DEAŞ'ın askeri gücünün zirveye çıktığı bu dönemde insan kaynağını güçlendirmek ve savaşı uluslararasılaştırmak amacıyla dünyanın dört bir yanından savaşçıları kendi topraklarına göç etmeye teşvik etmiştir.

DEAŞ'ın ideolojisini anlayabilmek için esinlendiği teolojik kaynaklara bakılması gerekmektedir. DEAŞ, Türkçe yayın yaban Konstantiniyye dergisinin ilk sayısında selefi çizgide olduğunu beyan etmiştir (Göksun ve Salihi, 2018, s.32). Örgütün diğer sayıları da incelendiğinde tekfirci-selefi çizgide yayın yaptıkları görülmektedir (Korkmaz, 2016).

Süleyman Uludağ (2016, s.30) Ehli Sünnet İslam düşüncesinde doğru dini bilginin kaynakları ve onu edinme yöntemleri konusunda; sezgi ve ilhama önem veren Sufiyye, akla önem veren Kelam ile nassa ve nakle önem veren Selefiyye olmak üzere 3 temel ekol olduğunu belirtmektedir. Uludağ (2016)'a göre Selefiyye ekolü İslam'ın kaynakları olarak kitap, sünnet ve ilk 3 Müslüman kuşağı görmektedir. Kaynakları olduğu gibi kabul ederek üzerinde tevil yapmayı uygun görmeyen Selefiyye ekolü bu kaynaklarda yer almayan her türlü şeyi bidat olarak değerlendirmiştir. Uludağ (2016), Selefiyye ekolünü İbni Teymiyye'ye [2] kadar ilk dönem, İbni Teymiyye sonrasını ikinci dönem olarak tanımlarken üçüncü dönemin 19. yüzyıldan itibaren modernist düşünce adamları ile ortaya çıktığını ifade etmektedir. 18. yüzyılda bugünkü Suudi Arabistan'ın Necd bölgesinde güç kazanan Muhammed bin Abdulvahhab (1703-1792) ise Selefiyye ekolünün oldukça gelenekçi bir temsilcisidir. Muhammed bin Abdulvahhab radikal görüşleri hasebiyle önde gelen bir kabile reisi olan Muhammed bin Suud'un himayesine sığınarak stratejik bir ortaklık inşa etmiştir. Diriye Biatlaşması olarak bilinen bu ortaklıkta Suud ailesi maddi kaynaklarını seferber ederken Abdulvahhab da düşünsel olarak katkıda bulunacaktır. Müteakip yıllarda gerçekleştirdikleri silahlı eylemler Osmanlı yönetimi tarafından tepkiyle karşılanarak isyan sert bir şekilde bastırılmıştır. Bu dönemde Osmanlı uleması ve idarecileri isyancıların dini görüşlerini olumsuzlamak amacıyla onları "*Vahhabi*" şeklinde tanımlamıştır (Büyükkara, 2018, s.40). Bu teo-politik ortaklık zamanla günümüz Suudi Arabistan'ını oluşturan bir

[2] Tam adı Ebü'l-Abbâs Takıyyüddîn Ahmed b. Abdilhalîm b. Mecdiddîn Abdisselâm el-Harrânî (ö. 1328) olan İbni Teymiyye; İslam'da bilginin kaynağına dair yorumu, tasavvuf hakkındaki tutumu ve savaş hukukuna dair içtihatları ile etkisi günümüze kadar süren bir olan bir kişidir.

sürece evrilmiş olup Ortadoğu tarihi ve Selefi teoloji açısından oldukça önemli bir örnek teşkil etmektedir. Ferhat Koca (2016, s.21) yukarıdaki tasnife ilaveten Selefiyye'nin 4. döneminin radikal ve savaşçı bir formda 1979 yılında başlayan Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali sonrasında güç kazandığını belirtmiştir. Afganistan'ın işgali sonrasında çoğunluğu Arap ülkelerinden çatışma bölgesine akın eden yabancı savaşçıların ve din adamlarının büyük kısmının kendilerini selefi olarak tanımlamaları söz konusudur. Bu yıllarda Afganistan'a giden Abdullah Azzam, Usame Bin Laden, Eymen ez Zevahiri, Ebu Musab Es Suri, Ebu Katade El Filistini, Ebu Muhammed El Makdisi ve Ebu Musab Ez Zerkavi gibi isimler, müteakip yıllarda devrimci formdaki selefi teolojinin önde gelen isimleri olmuşlardır (Arpa, 2018, s.55). Afganistan'da her ne kadar selefi ekolün bir taraftar kitlesi bulunmasa da çatışma ortamının mevcudiyeti selefi yabancı savaşçıların bölgeye intikallerini kesmemiştir. Hatta Azzam, selefi inanca mensup bazı gençlerin Afganistanlıları bidat veya şirk ehli olarak görmelerinden dolayı verdikleri mücadeleye olumsuz baktıklarına ilişkin beyanlarını aktarmaktadır. Azzam (2007, s.651) bazı gençlerin böyle düşünmesinden yakınsa da gençleri savaşa teşvik etmiş, Afgan halkının bu türden ithamlardan münezzeh olduğunu söylemiştir. Geri dönen savaşçıların ülkelerindeki dengeleri bozmasından endişelenen bazı idarecilerin gençleri savaştan caydırmak amacıyla böyle şayialar yaydığını iddia etmiştir

DEAŞ'ı Afganistan işgali sonrasında oluşan devrimci selefi örgütlerden ayıran en önemli özellik yalnızca mücadele yöntemleri değil ideolojisinin merkezine koyduğu apokaliptik öğeler ile halifelik iddiasıdır.

DEAŞ, taraftarlarını harekete geçirmek, meşruiyet sağlamak, zafer umudunu canlı tutmak ve yönlendirmek amacıyla apokaliptik bir söylem kullanılmaktadır. Murat Yeşiltaş (2015) apokaliptik jeopolitik kavramını "*dinsel metinlerin hakikat iddialarının ve tarihsel hikâyelerinin, mevcut siyasetin karmaşık ve çatışmacı sırrını açığa çıkarmak için kendileri için yol gösterici olduğundan hareketle, dünya siyaseti vizyonunun böylesi bir bilgi üzerinden hareket edilerek oluşturulması*" şeklinde tanımlamaktadır. İnsanlığın sonuna ilişkin dini metinlerde yazılı kehanetleri politik söyleminin merkezine koyan DEAŞ, kendisini kıyametten hemen önce Dabık kasabasında gerçekleşeceğini iddia ettiği Büyük Savaş'taki (Melhame-i Kübra) Müslümanlara nispet etmektedir.

Bunun yanında DEAŞ lideri Ebubekir El Bağdadi kendisinden önce hiçbir örgütün yapmadığı bir şeyi yaparak kendisini Müslümanların halifesi ilan etmiştir. Halifelik kurumu

İslam tarihi boyunca oldukça büyük tartışmaların merkezindeki bir kurumdur. İlk Müslümanlardan itibaren halifenin nasıl seçileceği ve kimlerden olacağına ilişkin ihtilaflar İslam aleminde sadece siyasi çatlaklara yol açmamış dini farklılıklara da kapı aralamıştır. Süleyman Uludağ, (2016, s.43) Mısırlı alim Ali Abdurrazzak'a (1888-1966) atıfla tarih boyunca halifelik müessesesinin güce dayandığını, halifeliğin dini değil siyasi bir makam olduğunu belirtmektedir. Tarih boyunca siyasi gücü ile Müslümanları koruyup kollayan idarecilerin Müslümanlar nezdinde meşru otorite olarak görülmesi söz konusu olmuştur. Halifelik makamı oldukça ağır bir yük teşkil ettiğinden Halifeliğin ilgası sonrasında hiç kimse bu makama talip olmamıştır. Hatta dünya çapında bir İslam birliği kurmayı amaçlayan El Kaide ve alt dalları bile hiçbir zaman halifelik iddiasında olmamıştır. DEAŞ lideri Ebubekir El Bağdadi'nin 29 Haziran 2014 tarihinde Musul'da bir Cuma namazı için minbere çıkarak kendisini bütün Müslümanların halifesi ilan etmesi bu yönüyle orijinal bir çıkış olarak gündemdeki yerini almıştır.

5.4.Yabancı Savaşçılıktan Yabancı Terörist Savaşçılığa

David Malet (2009) yaptığı bir çalışmada son 200 yılda yaşanan 331 savaş ve iç savaşın 67 tanesinde yabancı savaşçılık örneği görüldüğünü tespit etmiştir. Söz konusu yabancı savaşçılık vakalarındaki yabancı savaşçıların sayısı ve bütün muharipler arasındaki oranı değişmekle beraber yabancı müdahalesinin olduğu çatışmalarda daha yoğun görüldüğü gözlemlenmektedir.

Nir Arielli (2017) ulusaşırı gönüllü savaşçıların devletleriyle münasebetlerini ve motivasyonlarını merkeze alarak 4 savaşçı kategorisi olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan ilki kendi kendisini büyükelçi olarak atayanlardır (Self-Appointed Ambassadors). Bu kimseler kendilerini vatansever olarak görmekle beraber, devletlerinin çatışma bölgesine ilişkin müstereddit tavır takınmasından rahatsızlardır. İspanya İç Savaşı ve Yunan İsyanı'na dahil olan İngiltere uyruklukların büyük kısmı bu kapsama girmektedir.

İkinci kategori ise diaspora gönüllüleridir. Diaspora gönüllüleri bulundukları ülke ile politik sorunları olmamakla beraber, tarihsel olarak anavatan addettiği ülkeye giderek

savaşmaktadır. Yunan İsyanı'na Avrupa'dan katılan Yunanlar, İsrail'in kuruluşu sürecinde savaşa katılan Yahudiler, Yugoslavya İç Savaşı'na dahil olan Arnavut, Sırp ve Hırvatlar bu kapsamda verilecek örnekler arasındadır.

Üçüncü gönüllü savaşçı kategorisi sınır aşan gönüllülerdir (Cross-Border Volunteers). Sınır aşan gönüllüler ortak etnik bağlara sahip olmakla beraber diaspora gönüllüleri gibi anavatandan çok uzakta değildir. Bu noktada söz konusu olan genellikle aynı etnik kökene mensup ancak komşu devletlere bölünmüş olarak yaşayan topluluklara mensup gönüllülerin sınır aşarak komşu bir ülkede savaşması durumudur. Bu kategoriye giren savaşçılar modern dönemlerdeki ulus devlet yapısının soydaş-dindaş topluluklarını bölerek yapay ayrımlar yarattığını iddia etmektedir. Örneğin Irak'ta DEAŞ'ın tohumlarını eken Ürdünlü Ebu Musab Ez Zerkavi bir propaganda konuşmasında "*biz Sykes-Picot tarafından çizilen yapay sınırlar için savaşmıyoruz*" (Arielli, 2017, s.77) demektedir. DEAŞ da Dabıq adlı propaganda dergisinde Ebubekir El Bağdadi'ye atıfla *"Sykes-Picot tuzağının tabutuna son çiviyi çakmadan bu kutsal yürüyüş durmayacaktır"(Dabıq, 2015)* diyerek mevcut ulusal sınırları tanımadığını ilan etmektedir.

Gönüllü yabancı savaşçılıkla ilgili dördüncü kategori yedek çatışma gönüllüleridir (Substitute-Conflict Volunteers). Bu kategoriye giren bireyler devletlerinin düşmanı konumundadırlar. Kendi ülkelerinde hüküm süren rejimi değiştirmeye çalışan muhalifler veya siyasi göçmenler bunda muvaffak olamadıklarında bu mücadelelerini başka coğrafyalardaki çatışmalara giderek devam ederler. İspanya İç Savaşı'na katılan Alman ve İtalyan komünistleri veya günümüzde Irak ve Suriye'de görülen Özbekistan, Rusya ve Çin uyruklu yabancı savaşçılar bu kategori kapsamında verilebilecek örneklerdir.

İletişim teknolojisindeki ilerleme sayesinde dünyanın bir bölgesinde cereyan eden savaş veya çatışmalar çok uzak coğrafyalarda yaşayan insanların dikkatini çeker hale gelmektedir. Ulaşım teknolojisindeki ilerleme ise kişilerin seyahatlerini hiç olmadığı kadar kolaylaştırmıştır. Örneğin 19. yüzyılda bir kişinin çatışma bölgesine seyahati oldukça zahmetli ve masraflı idi. Nitekim bu dönemdeki yabancı savaşçılık örneklerini incelediğimizde katılım sayısının günümüze kıyasla oldukça düşük kaldığı görmekteyiz. Politik farkındalığın ve seyahat olanaklarının geliştiği 20. yüzyıla gelindiğinde bu durum daha kolay hale gelmiştir. Günümüzde ise yabancı savaşçıların seyahati hiç olmadığı kadar kolay ve ucuz bir şekilde gerçekleşebilmektedirler. Örneğin Suriye'de bir örgüte katılmak üzere yola çıkan bir yabancı savaşçı uçakla Suriye sınırındaki illere kadar gidebilir, oradan

(çoğunlukla düzensiz yollarla) Suriye'ye geçiş yapabilir. Nil Arielli (2017, s.27)'ye göre bazı savaşların diğerlerine nazaran daha fazla "*gönüllü savaşçı*" çekmesinin temel sebebi savaşlarda yaşanan acıların büyüklüğü değildir. Bu hususstaki temel etken ülke dışında cereyan eden bir çatışmaya katılan gruplara sempati duyanların mevcudiyetidir. Bir nevi "*müşterisi bol*" savaşlar daha çok yankı uyandırmakta ve daha çok gönüllü çekebilmektedir. Ancak bazı savaşlar her ne kadar tanınırlık kazansa da seyahat imkanlarının azlığı yabancı savaşçı mobilizasyonunu doğrudan etkilemektedir. Örneğin Vietnam'ın Amerika Birleşik Devletleri'nce işgali bütün dünyada yankı uyandırmasına rağmen, soğuk savaşın kutuplaşmacı siyasi iklimi zirvede olsa da kayda değer sayıda yabancı savaşçı seferberliği yaşanmamıştır. Benzer bir şekilde Etiyopya'nın İtalya tarafından işgali, Amerika Birleşik Devletleri'nde yer alan Afrikalılar arasında ciddi bir öfkeye yol açsa da ABD hükümetinin soğuk tavrı ve seyahat olanaklarının kısıtlığı gibi sebepler yüzünden hiçbirisi çatışma bölgesine ulaşmaya muvaffak olamamıştır. (Arielli, 2017, s.50)

Yabancı savaşçıların seyahatleri konusunda ciddi bir literatür birikimi de mevcuttur. Örneğin DEAŞ kendi topraklarına göç etmek isteyen yabancı savaşçılar için 2015 yılında "*İslam Devleti'ne Hicret*" (Hicrah to Islamic State) başlıklı bir seyahat rehberi yayınlamıştır. Söz konusu seyahat rehberinde müstakbel katılımcılara, yola çıkmadan önce çantalarında neler olması/olmaması gerektiği, Türkiye'ye giriş yaparken nasıl davranmaları gerektiği, Türkiye'de polis kontrolüne denk gelirlerse nasıl yalan söylemeleri gerektiği, Suriye'ye geçmek için hangi sosyal medya hesaplarıyla nasıl iletişim kurması gerektiği anlatılmaktadır. Görselliklerle zenginleştirilen rehberde Şanlıurfa-Akçakale-Tel Abyad hattı üzerinden örgüte katılım sağlanacağı belirtilerek örnek kaçış hikayelerine de yer verilmektedir.(DEAŞ, 2015)

Sosyal medyayı yabancı savaşçı tedarikinde kullanan bir diğer örgüt ise PKK'nın Suriye kolu olan PYD/YPG'dir. Kyle ORTON 2017 yılında yayınladığı "Unutulan Yabancı Savaşçılar; *PKK'nın Yabancı Savaşçıları*" adlı raporda PKK'nın "*Rojava Aslanları*" (Lions of Rojava) adlı sosyal medya hesaplarından iletişime geçtiği kişilerden özgeçmişlerini isteyerek çatışma bölgelerine yönlendirdiğini ifade etmektedir. "*Lions of Rojava*" adlı Facebook sayfasına bakıldığında – sayfa her ne kadar uzun yıllardır faal olmasa da- örgüte katılmak isteyen onlarca kişinin mesajlarını görmek mümkündür (Facebook).

Yabancı savaşçılık bir olgu olarak kökü geçmişe dayanan bir kavram olsa da resmi olarak kullanılması oldukça yenidir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi yayınladığı

bir raporda "*yabancı savaşçı"* teriminin ilk olarak Afganistan'da El Kaide ile beraber savaşmak üzere seyahat edenler için kullanıldığını ifade etmektedir.(United Nation, 2018)

Devletler öteden beri vatandaşlarının başka coğrafyalarda kendilerinin dost olduğu devletlerle savaşmasını yasaklama yönünde hukuki düzenlemeler hayata geçirseler de bu normların uygulanması oldukça nadiren görülmüştür. Yabancı savaşçılığın güvenlikleştirilmesinin uluslararası terörizm gündemi ile doğru orantılı bir şekilde geliştiğini söylememiz mümkündür.

Arielli (2017) modern dönemlerdeki yabancı savaşçılık vakalarını tarihsel olarak üç döneme ayırmaktadır. Üçüncü dönemin 1979 yılındaki Afganistan'ın işgali sonrasında başlayan "*medeniyetler çatışması*" dönemi olarak tanımlayan bu tasnifine benzer bir şekilde Koca (2016) da 1979 sonrasını selefi teolojinin dördüncü dönemi olarak tasnif etmektedir. Rapoport (2013), küresel terörizmi incelediği makalesinde küresel terörü dört döneme ayırmakta ve dördüncü dönemin 1979 sonrasında başladığını ifade etmektedir. 1979 yılında başlayan Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ın işgali ve İran devrimi bölgedeki fay hatlarında kırılma yaratarak dini motivasyonlu hareketlerin momentum kazanmasına sebep olmuştur. Çoğu selefi teolojiye yakın yabancı savaşçıların Afganistan'a akın etmesi ve müteakip yıllarda bu yabancı savaşçıların menşe ülkelerine ve batı ülkelerine saldırılar düzenlemeye başlamaları yabancı savaşçılığın terörizm ile birlikte anılmasına yol açmıştır. Bu durum, devletlerin yabancı savaşçılığı yabancı terörist savaşçılık olarak tanımladığı yeni bir döneme işaret etmektedir.

Ancak terörün tanımında devletlerarasında bir uzlaşı bulunmadığı gibi yabancı terörist savaşçılarla mücadele konusunda da bir uzlaşı bulunmamaktadır. Örneğin Suriye'de PKK/PYD terör örgütüne katılan yabancı savaşçılar batı ülkelerinde DEAŞ'a katılanlar gibi kriminalize edilmemekte ve tehdit olarak görülmemektedir. Hatta kadın yabancı savaşçıların sıklıkla amazonlara benzetilerek propaganda materyali olarak kullanılması söz konusu olmuştur (Deutsche Welle, Peyama Kurd, Elle ve The New Turkey).

5.5 Türkiye'nin Yabancı Terörist Savaşçılarla Mücadelesi

2011 yılı sonrasında Irak ve Suriye'de ortaya çıkan otorite boşluğu çeşitli devlet dışı silahlı grupların yükselişine kapı aralamıştır. Bu dönemde güç kazanan terör örgütleri insan kaynağını güçlendirmek amacıyla yabancı savaşçı devşirme yoluna gitmiştir. Türkiye, çatışma bölgelerine yakın olması ve seyahat etme kolaylıklarına sahip olması hasebiyle yabancı savaşçılar için transit ülke olarak kullanılmıştır. Mevcut çatışma ortamı Türkiye'nin terörle mücadele yükünü arttırmakla beraber önceden karşılaşmadığı bir problem olan yabancı savaşçılık sorunu ile karşılaşmasına da yol açmıştır. Türkiye'nin Irak ve Suriye ile olan uzun ve yer yer kontrolü epey güç bir kara sınırının mevcudiyeti, yurt içinde milyonlarca sığınmacıya ev sahipliği yapması ve çatışma bölgesindeki bütün terör örgütleri ile aynı anda mücadele ediyor oluşu gibi etkenler bir arada değerlendirildiğinde durumun zorluk ve ciddiyeti ortaya çıkmaktadır. Çoğu ülke için yabancı savaşçılık sorunu yalnızca geri dönebilen yabancı savaşçılar özelinde tehdit olarak görülür iken Türkiye hem çatışma bölgesine geçiş yapan hem de dönüş yapan yabancı savaşçıların yoğunluğunu hissetmektedir.

Türkiye gerek uluslararası hukuktan kaynaklanan hak ve yükümlülüklerini yerine getirmek, gerekse kendi kamu güvenliğini sağlamak amacıyla yabancı terörist savaşçı hareketliliğini engelleyici tedbirler geliştirmiştir. Bu çerçevede, tehdit oluşturan kişilerin menşe ülkesinden seyahatinin engellenmesi, sınırlardan girişinin engellenmesi, ülke içinde seyahatinin engellenmesi ile Suriye'ye giriş ve çıkışının engellenmesi şeklinde uygulamalar devreye sokulmuştur (Yeşiltaş, Özdemir, Öncel, Düz ve Öztürk, 2016, s.52)**.**

Yabancı terörist savaşçılarla mücadelenin en önemli ayağı kaynak ülkeler ile işbirliği yollarının geliştirilmesidir. Yabancı terörist savaşçı olarak çatışma bölgesine intikal etmesi muhtemel kişilerin ülkelerinde tespit edilerek seyahat imkânlarının kısıtlanması sorunu kaynağında çözmek bakımından hayati önemdedir. Bu bağlamda, tehdit oluşturan kişilerin kaynak ülke kamu otoritesi tarafından tespit edilerek gözlem altında tutulması, pasaport gibi seyahat belgesi temin etmelerinin önlenmesi, istihbari mahiyetteki bilgilerin ilgili ülkeler ile paylaşılması son derece önemlidir. Uluslararası işbirliği geliştirilmediği takdirde yabancı terörist savaşçıların çatışma bölgesine ulaşmaları mümkün olmaktadır.

Yabancı terörist savaşçılarla mücadelenin bir diğer önemli ayağı ise sınır kapılarında

alınacak tedbirlerdir. Devletler, gerek ulusal gerekse uluslararası kaynaklardan elde ettiği istihbari mahiyetteki bilgi ve bulgular marifetiyle, güvenlik tehdidi oluşturması muhtemel bireylerin ülke sınırlarından girişini engellemek amacıyla giriş yasağı uygulaması geliştirmektedirler. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile yabancılara ilişkin iş ve işlemlerden sorumlu kurum olarak yetkilendirilen Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, kamu düzeni veya güvenliğine tehdit olarak değerlendirilen kişilere karşı giriş yasağı koymak, sınır kapısına geldiyse kabul edilemez yolcu (INAD- Inadmissable Passenger) olarak işlem yaparak geldiği yere göndermek ile yurt içinde yakalanan yabancı terörist savaşçıların sınır dışı işlemlerini gerçekleştirmek görevlerini ifa etmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 9. maddesi uyarınca kamu düzeni ve güvenliği açısından sakınca teşkil ettiği değerlendirilen kimselere giriş yasağı konulması mümkündür. Kanun'a göre Türkiye'ye giriş yasağı müddeti en fazla 5 yıl olup kamu düzeni ve güvenliğine ilişkin endişelerin mevcudiyeti halinde 10 yıl daha arttırılabilir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, ilgili mevzuattan aldığı yetki çerçevesinde kamu düzeni ve güvenliği açısından tehdit oluşturduğu değerlendirilen 146 farklı ülkeden toplam 53 781 kişiye giriş yasağı koymuştur (İçişleri Bakanlığı, 2017).

Bunun yanında Nisan 2014 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından gerekli hudut kapılarında tesis edilen Risk Analiz Birimleri yabancı terörist savaşçı olması muhtemel yabancıların yurda girişini engellemek amacıyla çalışmaktadır. (Ayhan, 2015:51-69) Emniyet Genel Müdürlüğünün ilgili birimlerinden gelen alanında uzman personelin bulunduğu Risk Analiz Birimleri'nde yabancılar hakkında giriş yasağı bulunmasa bile yapılan mülakat neticesinde çatışma bölgesine geçeceğinden kuşkulanılması halinde yurda girişine izin verilmeyerek geldiği yere gönderilmektedir. 33 ilde ve 66 noktada kurulmuş olan Risk Analiz Birimleri'nde 07.06.2017 tarihi itibariyle 17 500 yabancı denetime alınmış, 10 232 kişi özel görüşmeye tabi tutulmuş, 4 550 kişi ise kabul edilemez yolcu olarak geri gönderilmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2017). Risk Analiz Birimleri'nin denetime aldığı yabancı sayısı 2018 Kasım itibariyle 27 000'i aşmıştır (Sabah).

Bir şekilde yurda giriş yapmış olan yabancı terörist savaşçılar görevli kolluk tarafından yakalanması akabinde İl Göç İdaresi Müdürlüklerine teslim edilmektedir. İl Göç İdaresi Müdürlükleri re'sen ya da Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün talimatı uyarınca idari gözetime alarak sınır dışı işlemlerine başlamaktadır. 04.04.2013 tarihli 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesi sınır dışı edilecek kişilerin

özelliklerini zikretmektedir. Buna göre "*terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar*" ve "*Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar*" sınır dışı edilecek yabancılar olarak ifade edilmiştir. Terörizmle mücadelede vites yükseltilen bir yıl olan 2016 yılında yabancı terörist savaşçılarla daha etkili mücadele etmek amacıyla 676 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 6458 sayılı Kanun'un 54. maddesinde değişiklik yapılarak "u*luslararası kurum ve kuruluşlar tarafından tanımlanan terör örgütleriyle ilişkili olduğu değerlendirilenler*" de sınır dışı edilecek kişiler kapsamında alınmıştır. Yine aynı KHK'da, YTS'lerin uluslararası koruma prosedürlerini istismar etmesini engellemek amacıyla yukarıdaki özelliklere sahip olduğu değerlendirilen uluslararası koruma başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin uluslararası koruma işlemlerinin her aşamasında sınır dışı etme kararı alınabileceği de hükme bağlanmıştır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 16.06.2017 tarihi itibariyle 99 ülkeden 4 957 kişiyi yukarıdaki gerekçelere istinaden sınır dışı etmiştir (İçişleri Bakanlığı, 2017). 2018 yılında sınır dışı edilen YTS sayısı 6 151'e, giriş yasağı konulan kişi sayısı ise 61 158 kişiye çıkmıştır (Dışişleri Bakanlığı).

Yurda giriş yapabilmiş ve ülke içinde de yakalanamamış YTS'lerin Suriye'ye geçişlerinin veya Suriye'den Türkiye'ye girişlerin engellenmesi de YTS'lerle mücadelenin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Türkiye'nin Suriye ile paylaştığı 911 kilometrelik uzun kara sınırı ve sınırın öte tarafında çoğunlukla Türkiye'ye hasım terör örgütlerinin mevcudiyeti sınır güvenliği endişelerinin artmasına yol açmıştır. Türkiye'ye gelen yabancıların uzun kara sınırındaki sızmaya uygun bazı noktaları kullanarak çatışma bölgesine geçmesi ya da Suriye'den Türkiye'ye geçmeye teşebbüs etmesi muhtemeldir. Bunun önüne geçmek amacıyla sınır güvenliği tedbirleri arttırılmıştır.

6. ARAŞTIRMAYA KATILAN YABANCI (TERÖRİST) SAVAŞÇILARLA YAPILAN MÜLAKATLAR VE SAHA BULGULARI

Saha araştırması kapsamında yapılan mülakatlar 2019 yılının Nisan, Temmuz ve Ağustos ayları boyunca gerçekleştirilmiştir. Sırasıyla, Gaziantep–Oğuzeli, Kocaeli–Gündoğdu, İstanbul–Binkılıç, Kırklareli–Pehlivanköy, İstanbul-Silivri, Kocaeli-Gündoğdu, İstanbul-Silivri ve Kayseri Geri Gönderme Merkezi (GGM) ziyaret edilerek toplam 8 defa görüşme yapılmıştır.[3] Görüşmeler gerçekleştirilmeden önce ilgili İl Göç İdaresi Müdürlüğü personeli ile iletişime geçilerek gerekli izinlerin alındığı konusunda bilgi verilmiştir. Geri gönderme merkezleri 7/24 açık olduğu için mülakat tarihi konusunda bir sorun çıkmamıştır ancak görüşme saatinin katılımcıların uyku ve yemek saatlerine denk gelmemesine özen gösterilmiştir. Geri gönderme merkezleri çoğunlukla şehirlerin uzağında kurulu olmalarına rağmen ulaşım güçlüğü yaşanmamıştır. GGM içerisinde mülakat için özel bir yer ayarlanarak yabancıların kendisini iyi hissedeceği bir ortam oluşturulmaya çalışılmıştır. Bazı katılımcılarla Arapça-Türkçe veya Rusça-Türkçe dillerinde tercüman eşliğinde görüşmeler yapılırken bazılarıyla İngilizce veya Türkçe dillerinde görüşme gerçekleştirilmiştir.

Araştırma kapsamında ilk ziyaret edilen yer olan Gaziantep-Oğuzeli Geri Gönderme Merkezi'nde 8 kişi ile mülakat gerçekleştirilmiştir. Gaziantep Suriye sınırında bulunması hasebiyle yoğun bir Suriyeli nüfusuna ev sahipliği yapmaktadır. Suriye ile olan geniş kara sınırı Gaziantep'in yabancı terörist savaşçıların geçiş güzergahında olmasına yol açmıştır. Bunun yanında Gaziantep'in komşu illeri olan Şanlıurfa ve Kilis gibi illerde geri gönderme merkezinin mevcut olmamasını da değerlendirdiğimizde Gaziantep Geri Gönderme Merkezi'nin önemi ortaya çıkmaktadır. Gaziantep GGM coğrafi konumu gereği Suriye'ye geçmeye çalışan veya Suriye'den dönmeye çalışırken yakalanan pek çok yabancı terörist savaşçıyı barındırmaktadır.

Ziyaret edilen ikinci geri gönderme merkezi ise Kocaeli Geri Gönderme Merkezi'dir. Türkiye'nin batısındaki bir sanayi şehri olan Kocaeli kayda değer bir yabancı nüfusuna ev sahipliği yapmakla beraber yabancı savaşçıların yoğun olarak bulunduğu bir şehir değildir. Kocaeli Geri Gönderme Merkezi'ndeki YTS varlığı büyük ölçüde yol kontrolünde yakalanan ya da çevre illerden gelen sevklerle oluşmuştur. Kocaeli Geri Gönderme

[3] İstanbul-Silivri ve Kocaeli Geri Gönderme Merkezleri iki defa ziyaret edilmiştir.

Merkezi'ne iki defa ziyaret yapılarak 11 YTS ile mülakat yapılmıştır.

İstanbul yabancı savaşçılar açısından en önemli şehirlerden birisidir. Zira Türkiye'ye gelen yabancı savaşçıların tamamına yakını İstanbul Atatürk Havalimanı üzerinden yasal yollarla ülkemize giriş yapmaktadır. İstanbul yabancı savaşçıların ülkemize giriş noktası olması yönüyle önem taşımaktadır. İstanbul İl Göç İdaresi Müdürlüğüne bağlı 3 adet GGM bulunsa da bunlardan YTS bulunan iki tanesinde görüşme yapılmıştır. Ziyaret edilen üçüncü geri gönderme merkezi sadece erkeklerin kaldığı İstanbul-Binkılıç Geri Gönderme Merkezi'dir. İstanbul-Binkılıç Geri Gönderme Merkezi'ne ulaştığımızda mülakat için uygun olduğu değerlendirilen sadece 1 kişi olduğu için sadece onunla görüşülmüştür. GGM'de kalan düzensiz göçmenlerin sınır dışı işlemleri hızlı bir şekilde gerçekleşmekte olduğundan İstanbul-Binkılıç GGM'de görüşme yapmak için uygun şartlara sahip olan kişi sayısının az olduğu görülmüştür. İstanbul'daki diğer geri gönderme merkezi ise Silivri ilçesinde bulunan sadece kadınların barındığı GGM'dir. İstanbul-Silivri GGM'de YTS'lerin çoğu eski Sovyet cumhuriyetlerinden gelen kimselerden oluşmakta olup iki ziyarette toplam 7 kadın YTS ile mülakat yapılmıştır.

Görüşme yapılan diğer GGM ise Kırklareli Geri Gönderme Merkezi'dir. Kırklareli konumu gereği yabancı savaşçı hareketliliğine doğrudan maruz bir kent değildir. Kırklareli GGM'deki YTS nüfusunun tamamına yakını İstanbul başta olmak üzere çevre illerden gelen sevklerden oluşmakta olup toplam 4 kişiyle mülakat yapılmıştır.

Kayseri GGM yakın çevresindeki tek GGM olması bakımından önem arz etmektedir. İç Anadolu ile Güney Anadolu illerine olan yakınlığı, buna ilaveten şehirde bulunan Türk ve akraba topluluklarına mensup göçmenlerin sayıca çokluğu gibi etkenler Kayseri GGM'de ciddi bir YTS mevcudiyetine yol açmaktadır. Ağustos ayı içerisinde yapılan ziyarette 12 YTS ile görüşme yapılmıştır.

6.1 Katılımcıların Kişisel Özellikleri

Yapılan derinlemesine mülakatlarda geri gönderme merkezlerinde kalan YTS'lerin aile, eğitim, gelir ve medeni durumları öğrenilmeye çalışılmıştır. Her ne kadar bazı

konularda bilgi vermekten kaçınsalar da aile, eğitim, meslek, gelir ve medeni hal durumları gibi konularda katılımcıların çoğu olumlu bir tavır takınmıştır.

6.1.1 Katılımcıların Medeni Halleri

Araştırmaya katılan bireylerin medeni hal durumları değişiklik göstermektedir. Görüşme yapılan 43 kişinin 29 tanesi evli, 4 tanesi bekar, 4 tanesi dul ve 6 tanesi de boşanmıştır. Dul katılımcıların tamamının, boşanmış katılımcıların ise biri hariç geri kalanının kadınlardan oluşması dikkat çekmektedir. Dul katılımcıların biri hariç tamamı kocaları çatışma bölgesinde hayatını kaybetmiş katılımcılardan oluşmaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların medeni hal dağılımı

Evli	**Bekar**	**Dul**	**Boşanmış**
29	**4**	**4**	**6**

Kendi ülkesini terk ederek başka coğrafyalardaki savaşlara katılan yabancı savaşçıların çoğunlukla bekâr olduğu düşüncesi yaygındır. Zira bu yaklaşıma göre evli olmak insanları bu tür teşebbüslerden alıkoyacaktır. Oysaki günümüzdeki yabancı savaşçılarda böyle bir durum söz konusu değildir. Bekârlar, araştırma örnekleminin yüzde 10'unu bile oluşturmamaktadır. Çatışma bölgesine geçsin geçmesin katılımcıların önemli bir kısmı evlenmiş ve çocuk sahibi olmuştur. Evli ve çocuk sahibi olmak da yabancı savaşçıları savaş bölgesine gitmekten alıkoymamış hatta pek çok vakada katılımcıların çocukları ve eşlerini de beraberlerinde götürdükleri görülmüştür.

Araştırma örneklemindeki kadınlar arasında 2 hatta 3 kadının aynı erkeğin nikâhı altında yaşayarak çokeşli bir hayat sürdükleri vakalar ile de karşılaşılmıştır. Bir erkeğin ikinci eşi olan bir kadın, arkadaşı olan ilk eşinin teklifi üzerine kuma olarak Türkiye'ye geldiğini beyan etmiştir. (19-KK-KIRGIZİSTAN) 3 farklı uyruktan 3 kadının bir erkekle aynı hanede (kendilerinin deyimiyle) "*nikah kıyarak*" yaşadığı vakada katılımcının bu durumu "*ama İslam buna cevaz veriyor*" (görüşme no: 30) diyerek savunduğu görülmüştür. Söz

konusu vakada, DEAŞ terör örgütü tarafından farklı coğrafyalardan getirilen kimselerin dikkat çekmemek için "*nikâh kıyılarak*" aynı hücre evinde barındırıldıkları değerlendirilmektedir. Buna ilaveten Suriye'ye bekâr olarak giden Fransa uyruklu bir kadın katılımcı, (1-KK-FRANSA) orada örgüt tarafından bir savaşçıyla evlendirildiğini, kocasının ölümü sonrasında başka birisiyle daha evlendirildiğini beyan etmiştir. Tarih boyunca bütün politik otoritelerin kadın erkek ilişkileri konusunda bir takım normlar ihdas ettiğini düşündüğümüzde, devlet olma iddiasındaki bir örgüt olan DEAŞ'ın da kadın erkek ilişkileri konusunda normlar ortaya koyması beklenmeyen bir durum değildir. Yabancı savaşçıların örgüt disiplini çerçevesinde evlendirilmesi de DEAŞ'ın kadın erkek ilişkilerindeki tutumunu göstermesi bakımından önemlidir.

Araştırmaya katılan 17 kadının 5 tanesinin boşanmış olması, 2 tanesinin de hâlihazırda evli olsa da boşanmak istediğini beyan etmesi de boşanma oranlarının yüksek olduğu sonucunu çıkarması bakımından kayda değer bir husustur. Kadınların boşanma gerekçeleri ise çeşitlilik arz etmektedir.

> "*Kocam din eğitimi verdiği için mimlenmişti. Sonra da cezaevine girdi Ben de çocuklarımızın başına kötü bir şey gelmesin diye boşanmak zorunda kaldım*." (görüşme no:18) (Katılımcıya kocasını sevip sevmediği sorulduğunda ağlamaklı bir ses tonuyla sevdiğini söylemiştir.)

İnsan hayatındaki kritik kararlardan birisi olan boşanma kararının her zaman bilinen sebeplerden ötürü (şiddetli geçimsizlik, eziyet, aldatma vs…) alınmadığı ve aile efradının ve kendilerinin geleceğini kurtarmak için taktik bir karar olarak da çiftlerin boşanma cihetine gittikleri görülmüştür.

Aile içi şiddet, çatışma bölgesine zorla-kandırılarak götürülme veya kocalarının kuma almaya karar vermesi gibi sebepler de boşanma sebebi olarak yer almaktadır.

Örneğin Rusya uyruklu bir katılımcı, yaşanan hayal kırıklığının sonrasında gelecek planlarındaki ayrışma yüzünden kocasından boşandığını söylemiştir.

> "*Orada (Suriye'de) iyi bir yaşam var ve Müslümanlar yaşıyor dediler. Dinimizi daha iyi yaşayabilmek için gittik. Ama umduğumuz gibi bir ortam yoktu Ben dönmek isteyince eşim karşı çıktı ve ondan ayrıldım*" (35-KK-RUSYA)

Tunus uyruklu bir kadın da kendisini ve çocuklarını çatışma bölgesine götürdüğü için

eşine kızgın olduğunu belirterek boşanmak istediğini aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

> "*Kocam Suriye'ye geçmek istedi ben itiraz ettim. Sonra beni (İstanbul'da) havalimanına gitmek üzere bir arabaya bindirdi ve Suriye'ye götürdü. Ben ülkemize dönüyoruz sanıyordum. Kocam beni kandırarak Suriye'ye götürdü. Şu anda nerede bilmiyorum. Başıma gelenlerin sebebi o. Ondan boşanmak istiyorum.*" (37-KK-TUNUS)

Türkiye'de yeniden evlenmek istediği için eşinden "*talak*" isteyen ama eşinin "*talak vermediğini*"[4] söyleyen Kazakistan uyruklu bir katılımcı da benzer ifadelerle eşini suçlamaktadır.

> "*Hepsi burdayım eşimin suçu hepsi. İyi yaşadığım memlekette. Ama Şimdi geçmek istersem de korkuyorum. Çocuğum için korkuyorum ben*. (34-KK-KAZAKİSTAN)

Medeni hali dul olan katılımcıların tamamı kadınlardan oluşmaktadır. Medeni hali dul olan 4 kadının 3 tanesinin kocası çatışma bölgesine hayatını yitirmiştir. Kocası çatışma bölgesinde hayatını yitiren 3 kadının 2 tanesi çatışma bölgesine gitmemiştir.

Kocası Suriye'de hayatını kaybeden Rusya uyruklu bir katılımcı kocasının rızası hilafına Suriye'ye gittiğini ağlamaklı bir ses tonuyla şu sözlerle anlatmıştır.

> "*Kocamın kimin etkisiyle gitmeye karar verdiğini bilmiyorum. Suriye'deki katliamlara çok üzülüyordu. Ben altıncı çocuğuma hamileydim gitmemesini söyledim ama gitti*" (17-KK-RUSYA)

Kendisi Türkiye'de kaldığı halde kocası çatışma bölgesine geçerek hayatını kaybeden iki kadın da kocalarının hangi örgüte katıldığını bilmediklerini ısrarla vurgulamışlardır. Ancak bu ifadelerinin temelinde, bulundukları ülkenin kamu otoritesi ile sorun yaşamamak olması da ihtimal dahilindedir.

Kocası ile beraber çatışma bölgesine geçen bir kadın "*kocam beni dövüyor ve ailemle görüştürmüyordu*" (43 nolu görüşme) demiştir. Kocasının El Nusra'ya katıldığını ve bir çatışmada öldüğünü söyleyen kadına üzülüp üzülmediği sorulunca "*elhamdülillah*" diye

[4] İslam'ın evlilik fıkhına dair bir kavram olan talak, boşanmak anlamına gelmektedir. İslam hukuk literatüründe talak koca tarafından verilen bir şey olması hasebiyle katılımcı kocasından kendisini boşamasını talep ettiğini söylemektedir. Talak, erkeğin irade beyanıyla kadından boşanması anlamına gelirken kadının aynı usülle boşanması mümkün değildir.

yanıt vermiştir. Katılımcı, kocası "*şehit olduğu*" için değil "*ondan kurtulduğu*" için Allah'a şükrettiğini açıklayarak "*eğer ondan kurtulmasaydım Suriye'den buraya gelemezdim*" açıklamasında bulunmuştur.

Araştırmaya katılan kadınların sorumluluklarını hafifletmek ve kanun önünde sorun yaşamamak için eşleri ile ilgili gerçek dışı beyanda bulunmaları ihtimal dâhilindedir. Zira eşleri ile görüşülüp beyanlarını teyit etme imkânı ne bizim için ne de devlet için bulunmamaktadır. Çatışma bölgesine eşlerinin zoruyla gitmeleri de inandırıcılığı güçlü olmayan bir iddiadır. Örneğin 43 nolu katılımcının havalimanına gitmek üzere bindiği arabanın İstanbul'dan Suriye sınırına kadar yol aldığını ve bu süre zarfında kendisinin nereye gittiğini fark etmediğine dair iddiası oldukça kuşkulu bir duruma işaret etmektedir.

6.1.2 Katılımcıların Çocukları

Araştırma örneklemindeki katılımcıların çocuk sahibi olma eğilimleri epey yüksektir. Bekâr katılımcıların hiç çocuğu bulunmazken evli, boşanmış veya dul olduğunu bildiren bireylerin 3 tanesi hariç tamamı çocuk sahibidir. Mülakat yapılan 43 katılımcının ortalama çocuk sayısı 2.30 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların çatışma bölgesine gitse bile çocuk sahibi olmaktan kaçınmadığı görülmüştür. Bazı görüşmeciler çatışma bölgesine çocukları ile beraber geçtiklerini belirtmişlerdir. İlgili mevzuata göre çocuklar idari gözetim altında bulundurulmamakla beraber, bakacak başka kimseleri olmaması halinde ebeveynleri ile GGM'de barındırılmaları söz konusu olmaktadır. Çocuk sahibi olan pek çok kadının çocukları ile beraber GGM'de barındığı ve mülakat yerine çocuklarını da getirdikleri görülmüştür.

Çoğu kişi yaygın şiddet eylemlerinin görüldüğü bir coğrafyada yaşayanların çocuk sahibi olmayı erteleyeceği kanaatindedir. Ancak yapılan araştırmada katılımcıların çocuk sahibi olma ve evlenme eğilimleri yüksek olduğu tespit edilmiştir. İnsanların ölüm tehlikesinin olduğu bir coğrafyada yaşamalarına rağmen çocuk sahibi olmaktan kaçınmamalarının sebebinin soyunu devam ettirme dürtüsü olduğunu değerlendirmemiz

mümkündür.

6.1.3 Katılımcıların Cinsiyet Dağılımları ve Yabancı Savaşçılığın Kadınlaşması

Araştırma kapsamında mülakat yapılan 43 kişinin 17 tanesi kadın 26 tanesi erkektir. Hemen her GGM ziyaretinde idari gözetim altındaki YTS mevcudunun içinde kadın oranının epey yüksek olduğu göze çarpmıştır. Yapılan görüşmelerde örneklem seçiminde idari gözetim altındaki kadın ve erkek nüfusu orantılı şekilde seçilmeye gayret gösterilmiştir.

Uluslararası göç hareketlerinde kadın nüfusunun göze çarpan bir biçimde artmasını ifade eden bir kavram olan "*göçün kadınlaşması*" (Castles ve Miller, 2008, s.12), yabancı savaşçılar için de kullanılabilecek bir kavramdır. Tarihteki yabancı savaşçılık vakalarına baktığımızda ulusaşırı gönüllü savaşçıların neredeyse tamamının erkek olduğunu görmekteyiz. Örneğin İngiltere'den İspanya İç Savaşı'na katılan 2 500 kişinin sadece 70 tanesi kadındır. İsrail'in kuruluşuna katılan yabancı savaşçıların da yüzde 90'ının erkek olduğu tespit edilmiştir. Yugoslavya'nın dağılması esnasında Hırvat güçleri safında savaştığı tespit edilen 450 yabancının sadece 1 tanesi kadındır. Ancak 1967 yılındaki Altı Gün Savaşları'nda İsrail ordusuna katılan 7 000 kişinin % 47'sinin kadın olsa da bu kitlenin savaşçı olarak değil geri hizmetlerde kullanılması söz konusu olmuştur. (Arielli, 2017, s.60-61) Afganistan-Sovyet savaşı esnasında da kadın yabancı seferberliği mevcut olmamıştır. Dahası, yabancı savaşçı çekmeye çalışan simsarların böyle bir çabada bulunduğuna dair literatürde bir bilgiye rastlanmamıştır.

Oysaki güncel yabancı savaşçılık örneklerini incelediğimizde tam tersi bir durum söz konudur. Suriye ve Irak'taki çatışma ortamına yabancı savaşçı temin etmeye çalışan bütün devlet dışı silahlı organizasyonlar kadınların göçünü teşvik etmektedir. Sayıca DEAŞ kadar olmasa da PKK/PYD terör örgütü de pek çok yabancı savaşçıyı çekmeyi başarmıştır. Bunların içinde kayda değer sayıda kadın savaşçı da yer almakta olup batı kamuoyunda propaganda yapmak amacıyla kadın savaşçıların reklam yüzü olarak kullanılması söz konusu olmuştur hatta bununla ilgili çeşitli filmler de çekilmiştir (Deutsche Welle, Peyama

Kurd). Suriye ve Irak'taki çatışma bölgesinde en çok yabancı kadın savaşçıyı çeken örgüt olan DEAŞ'in saflarında binlerce yabancı kadın bulunmaktadır. Yayımlanan bir raporda DEAŞ saflarında yer alan yabancı kadın sayısının 4 162 ile 4 761 arasında bulunduğu, 3 704 – 4 761 arasında çocuğun anne veya babalarıyla birlikte DEAŞ saflarında yer aldığı ve teyit edilen 703 doğumun gerçekleştiği tespitinde bulunulmuştur (Cook ve Vale, 2018, s.21). DEAŞ'ın arazi üzerindeki egemenliğini kaybetmesi sonrasında tutuklanan örgüt üyelerinin barındırıldığı en büyük kamp olan Al Hol kampında yaklaşık 70 000 kişinin kaldığı, bunun 30 000 kadarının kadın ve çocuk olduğu, bunun 12 000 kadarının da yabancı kimseler olduğu, bu sayının 8 000 kadarının da yabancı çocuk olduğuna dair haberler basına yansımıştır (The Defense Post). Kadınları toplumun temeli ve gelecek kuşakları yetiştirecek varlıklar olarak gören DEAŞ'ın kadın mensuplarının muharip olarak değerlendirilip değerlendirilmeyeceği tartışmalı olsa da her halükarda bir terör örgütüne katılarak katkı sundukları konusunda kuşku bulunmamaktadır Tarihteki hiçbir yabancı savaşçılık vakasında görmediğimiz kadar yoğun bir kadın yabancı savaşçı hareketliliği söz konusu olmuştur. Bunun yanında tarihteki hiçbir yabancı savaşçılık vakasında görülmeyen sayıda çocuk nüfusunun terör örgütlerinin elinde bulunması söz konusu olmuştur Nitekim görüşme yapmak üzere gittiğimiz geri gönderme merkezlerinde de kadın ve çocuk yoğunluğu dikkat çekmektedir.

6.1.4 Katılımcıların Eğitim Seviyesi

Bazı akademisyenler eğitim seviyesinin düşmesine paralel olarak insanların silahlı çatışmalara katılmaya daha elverişli hale geleceğini iddia etmişlerdir (Humphreys ve Weinstein, 2008). Bu yaklaşım; eğitim seviyesi düşük olan bireylerin dünyayı bilme ve algılama seviyesinin düşeceğini, dolayısıyla gerek açgözlülük motivasyonu gerekse propagandanın etkisinde kalarak silahlı organizasyonlara katılmasının daha muhtemel olduğunu varsaymaktadır.

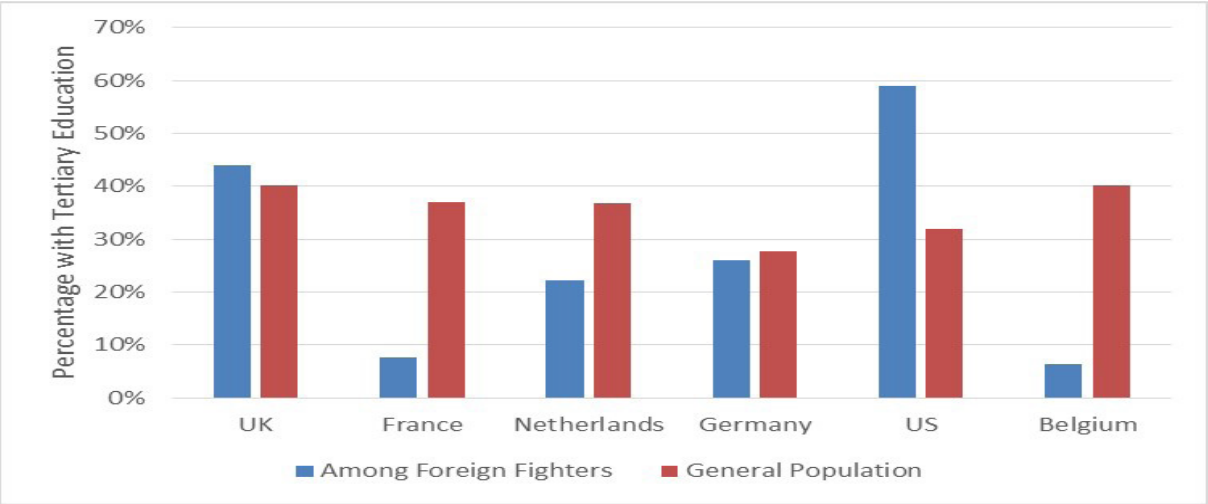
2017 yılında YTS veya YTS olma niyeti taşıyan 43 kişi ile mülakat yaparak kişisel özelliklerini analiz eden Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Ofisi uzmanları 2 kişinin

eğitim almadığını, 8 kişinin ilkokul, 9 kişinin ortaokul, 13 kişinin lise, 4 kişinin önlisans ve 7 kişinin lisans mezunu olduğu tespit edildiği aktarılarak "*ortalama vatandaş*" kadar eğitim aldıkları belirtilmektedir (United Nations Office of Counter-Terrorism, 2017). Ancak eğitim seviyesinin örgüt kadroları arasında farklılık arz ettiğini de belirtmemiz gerekmektedir. Nitekim DEAŞ ve El Kaide'ye katılmış 100 kişinin hayatlarının incelendiği bir raporda önde gelen savaşçı ve yönetici kesimin eğitim seviyelerinin oldukça yüksek olduğu görülmüştür (Ahmed, Comerford ve El-Badawy, 2016).

DEAŞ'a 2013-2014 yılları arasında katılan 4 188 kişinin 23 haneden oluşan kayıt bilgilerinin basına sızması sonrasında eğitim seviyelerinin oldukça değişkenlik arz ettiği ortaya çıkmıştır. Çoğu savaşçının ortaokul mezunu olduğunu beyan ettiği söz konusu belgelerde doktora yapmış savaşçıların bile mevcut olduğu görülmektedir. Independent gazetesi ise Avrupa uyruklu savaşçıların diğerlerine kıyasla daha eğitimli olduğu yorumunda bulunmuştur (Independent). Dünya Bankası sızan bu belgeleri inceleyerek yazdığı bir raporda bilgileri sızan yabancı savaşçıların % 16.3'ünün eğitim bilgisi vermediğini, %1.6'sının okuryazar olmadığını, %13.5'inin ilkokul, % 43.3'ünün ortaokul ve % 25.4'ünün üniversite mezunu olduğunu belirtmektedir. (World Bank, 2016)

Bazı araştırmacılar (Perliger ve Milton, 2016, s.6) eğitim düzeyi, siyasi bilinçlenme düzeyi ve sosyal bağlar gibi beşeri sermaye ögeleri ile maddi refah düzeyi yüksek olanların politik bilgiyi ve kamu politikalarını daha iyi anlaması ve içselleştirmesinin söz konusu olacağını ve bu bireylerin politik motivasyonlu şiddet örgütlerine katılmasının daha muhtemel olacağını belirtmektedir. Bu noktada kilit kavram farkındalıktır. Eğitim düzeyinin yükselmesine paralel olarak insanların hayatın getirdikleri hakkında farkındalık sahibi olması söz konusu olacağı için bilinçlenme düzeyinin değişeceği öngörülmektedir.

Yabancı savaşçıların eğitim seviyesi ile menşe ülkelerinin ortalama eğitim seviyesini inceleyen bir raporda konuyla ilgili çarpıcı bulgular ortaya çıkmıştır. İngiltere ve ABD uyruklu yabancı savaşçıların kendi ülkelerinden daha eğitimli bir ortalamaya sahip oldukları görülürken Almanya uyruklu YTS'lerin eşite yakın, Fransa, Hollanda ve Belçika uyruklu YTS'lerin ise menşe ülkelerinden çok daha düşük bir eğitim ortalamasına sahip oldukları görülmüştür (Perliger, Milton, 2016, s.17).

Şekil 1. Batılı YTS'lerin eğitim seviyesi karşılaştırması (Perliger, Milton, 2016, s.17).

Literatürdeki yabancı savaşçılık ve eğitim seviyesi rabıtasını araştıran çalışmalar incelendiğinde doktrinde bir uzlaşının mevcut olmadığı ve ülkeden ülkeye değişen bir eğitim seviyesinin söz konusu olduğu görülmektedir.

Tablo 3. Araştırma katılımcılarının beyan ettikleri eğitim seviyeleri

Eğitim Seviyesi	**Kişi Sayısı**
Bilgi Vermedi	1
Hiç Okul Okumamış	2
İlkokul	2
Ortaokul	4
Lise	17
Ön Lisans	2
Lisans	14
Yüksek Lisans	1
Toplam	**43**

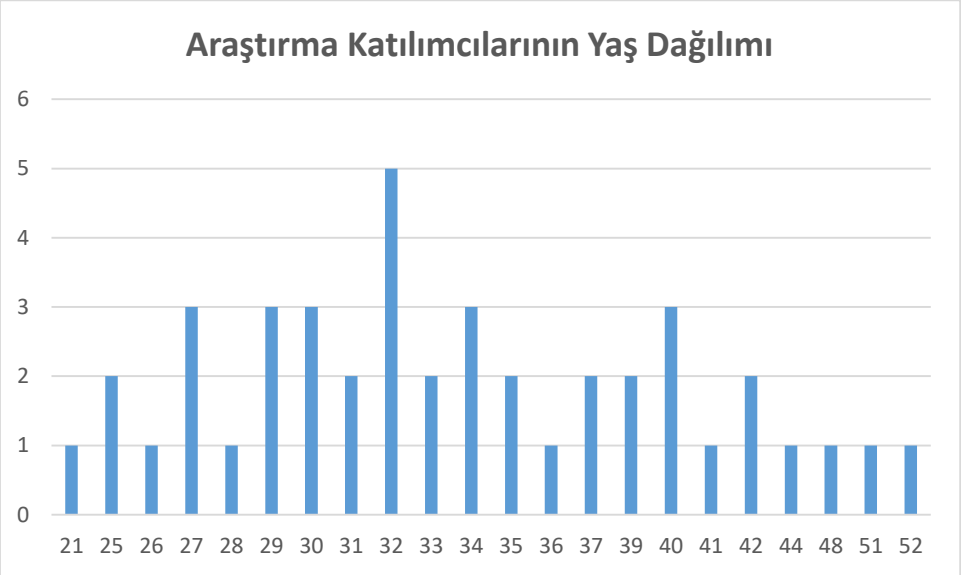
Kabaca hesaplayacak olursak ortalama eğitim süresinin 12-13 yıl arasında olduğunu söylememiz mümkündür.

Yapılan görüşmeler neticesinde Türkiye'deki yabancı savaşçıların ortalama eğitim seviyesinin düşük olmadığı tespit edilmiştir. Yalnız bu hususta örneklemimizin önemli bir etken olduğunu söylememiz gerekir. Zira Türkiye'de yabancı (terörist) savaşçı olarak işlem yapılan düzensiz göçmenlerin önemli bir kısmı eski Sovyet cumhuriyetlerinden gelmektedir. Taha Akyol bir köşe yazısında Sovyetler Birliği'nde 100 000 kişi başına düşen üniversite öğrencisi sayısının 1 624 iken Almanya ve Fransa'da bu sayının 1 000 civarında olduğunu belirtmektedir (Hürriyet). Verilen eğitimin niteliği ve istihdam olanaklarına ilişkin meseleler araştırmamız dışında olmakla beraber nicelik olarak eski Sovyet ülkelerinden gelen katılımcıların eğitim seviyelerinin düşük çıkmaması tesadüf değildir. İnsanların uzak coğrafyalardaki savaşlardan haberdar olabilmeleri ve onlarla özdeşlik kurabilmeleri için ortalama bir eğitim seviyesi ile genel kültür bilgisine sahip olması gerektiği araştırmamızdan çıkarılmaktadır.

6.1.5 Katılımcıların Yaş Dağılımı

Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Ofisi'nin YTS olan veya buna teşebbüs eden 43 kişiyle yaptıkları derinlemesine mülakat neticesinde; 3 kişinin 16-19 yaşları arasında, 11 kişinin yaşları 20-24 arasında, 7 kişinin yaşları 25-29 arasında, 12 kişinin yaşları 30-34 arasında, 5 kişinin yaşları 35-39 arasında 5 kişinin de 40 yaş üzeri olduğu tespit edilmiştir (United Nations Office of Counter-Terrorism, 2016, s.27). Amerikan Askeri Akademisi DEAŞ terör örgütüne katılan yabancı savaşçılarla ilgili açık kaynaklardan derlenen bilgilerle yazdıkları bir raporda, veri kümesindeki yabancı savaşçıların ortalama yaşının 24 olduğunu ifade etmektedir (Perliger, Milton, 2016, s.21). DEAŞ'a 2013-2014 yılları arasında katılan binlerce kişinin basına sızan kayıt bilgilerinden hareketle, Dünya Bankası 3 803 yabancı savaşçının ortalama yaşının 27.4 olduğunu tespit etmiştir. (World Bank, 2016) Bu verilerden hareketle yabancı terörist savaşçıların ortalama 25 yaş civarında olduklarını ifade etmemiz mümkündür.

Araştırma kapsamında derinlemesine mülakat yapılan 43 kişinin yaş dağılımları incelendiğinde ortalama 34.2 yaşında oldukları tespit edilmiştir.

Şekil 2. Araştırma katılımcılarının yaş dağılımı

Ancak bu istatistiğin yanıltıcı olmaması açısından şu yorumlarda bulunmak gerekmektedir. Mülakat yapılan katılımcıların önemli bir kısmı çatışma bölgesine geçmemiştir. Çatışma bölgesine geçenlerin ortalama yaşının 31.6 olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların 2 ile 6 arasında değişen yıllar önce çatışma bölgesine geçtikleri de göz önüne alındığında çatışma bölgesine geçtiklerindeki ortalama yaşlarının literatürde yer alan ortalamalara yaklaştığı görülecektir.

6.1.6 Araştırma Katılımcılarının Gelir ve Meslek Bilgileri

Tarih boyunca yabancı savaşçılığın ücretli yabancı askerlik (mercenaries) şeklinde var olduğu hususu göz önüne alındığında ekonomik teşviklerin ve bireylerin ekonomik seviyesine ilişkin algılarının günümüzdeki yabancı savaşçılık vakalarını açıklamakta da

kullanılması oldukça gerekli bir durumdur. Bilhassa yabancı savaşçılık konusunda rasyonel seçim yaklaşımını savunan pek çok akademisyen ve araştırmacı ekonomik teşviklerin insanları ulusaşırı gönüllü savaşçılığa yönlendirdiği varsayımını savunmaktadır. (Collier ve Hoeffler, 2004; SETA, 2018, s.204)) Rasyonel seçim varsayımını savunan yazar ve akademisyenlere göre insanlar kar-zarar hesabı yaparak bir çatışmaya dahil olmaktadır. Bu varsayıma göre gelir durumunun düşük olması devlet dışı silahlı organizasyonlara katılma ihtimalini arttıracaktır.

Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Ofisi'nin yaptığı bir araştırmada, mülakat yapılan 43 kişiden 22 kişinin 500 USD altı, 10 kişinin 500-999 USD arası, 5 kişinin 1000-1999 USD arası, 1 kişinin 2 000-2 999 USD arası, 1 kişinin 3 000-3 999 USD arası ve 1 kişinin de 4 000 USD üstü gelirleri olduğu belirtilerek yabancı savaşçıların alt gelir grubundan gelen kimseler olduğu tespit edilmektedir (United Nations Office of Counter-Terrorism, 2017, s.30).

Bu çerçevede yabancı savaşçılığa konu olmuş bireylerin gelir seviyelerinin ortaya çıkarılarak analiz edilmesinin önemli olduğu ortadadır. Araştırma kapsamında mülakat yapılan 43 katılımcının yalnızca 30 tanesi gelir durumunu beyan etmiş ve ortalama gelir seviyesinin 24.08.2019 tarihli kur dikkate alındığında yaklaşık 5 186 Türk Lirası olduğu saptanmıştır. Ancak bu meblağın değerlendirilmeye alınırken ülkeden ülkeye değişen alım gücünün de hesaba katılmasının gerektiği hususu dikkatten çıkarılmamalıdır. Örneğin Danimarka uyruklu bir katılımcı 1 000-1 200 Amerikan Doları civarında maaş aldığını ve bunun oldukça az olduğunu ifade etmiştir. Oysa bu tutarı Türk Lirası'na çevirdiğimizde büyük bir meblağmış gibi görülmektedir.

Ülkeler arasındaki ekonomik farklılıklar katılımcıların gelirleri üzerinden nesnel bir memnuniyet değerlendirmesi yapmayı imkansız hale getirmektedir. Ancak bu noktada katılımcıların kişisel algıları önem kazanmaktadır. Araştırma örnekleminde bulunan bireylerin menşe ülkelerindeki gelir seviyelerine ilişkin algıları sorulduğunda 9 tanesi gelirinin az olduğunu, 19 tanesi gelirinin orta seviyede olduğunu, 11 kişi gelirinin iyi seviyede olduğunu, 1 kişi de gelirinin çok iyi olduğunu beyan ederken 2 kişi geliri olmadığını beyan etmiştir. 1 kişi ise bu konuda görüş bildirmekten kaçınmıştır.

Yabancı terörist savaşçı olarak işlem yapılan kimselerle yapılan derinlikli mülakatlar neticesinde katılımcıların gelir seviyelerini çoğunlukla orta seviyede olduğunu

değerlendirdiği tespit edilmiştir. Katılımcıların maddi kazanç uğruna çatışma bölgesine gittiklerine dair bir bulguya ulaşılamamıştır. Ancak Türkiye'de uzun süre yaşadıktan sonra YTS oldukları gerekçesiyle hakkında işlem yapılan katılımcıların, Türkiye'deki ekonomik fırsatların menşe ülkelerinden daha iyi olmasının Türkiye'ye göç etmelerindeki sebeplerden bir tanesi olduğu sonucuna varılmıştır. Fakat bu durumun da sadece YTS olan göçmenler için değil bütün göçmen toplulukları için geçerli olduğunu ele aldığımızda yabancı savaşçılıkla Türkiye'deki ekonomik fırsatların bir bağlantısını kurmamız mümkün değildir.

Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Ofisi'nin 43 kişi ile görüşerek yazdıkları bir raporda, görüşme yapılan 43 kişinin 29 tanesinin 19 farklı mesleği icra ettiği ancak bu mesleklerin genellikle düşük maaşlı ve vasıfsız işler olduğu tespitinde bulunulmaktadır (United Nations Office of Counter-Terrorism, 2017, s.30). Amerika Birleşik Devletleri Askeri Akademisi'nin yayınladığı bir raporda Avrupalı yabancı savaşçıların %28'inin öğrenci olduğu, % 35'inin bir işi olduğu, % 2'sinin geçici işlerde çalıştığı ve % 35'inin işsiz olduğu tespitinde bulunmaktadır. Bunun yanında yabancı savaşçıların menşe ülkelerinden çok daha yüksek bir işsizlik oranına sahip olduğu da raporda işlenen bir diğer husustur.

Araştırmaya katılan 43 kişinin meslekleri oldukça farklılık göstermektedir. Meslek dağılımları; 1 kişi aşçı, 1 kişi bebek bakıcısı, 1 kişi boyacı, 1 kişi çiftçilik, 1 kişi diş hekimi, 2 kişi ebe, 1 kişi elektrik tamircisi, 1 kişi emekli imam, 1 kişi emlakçı, 1 kişi gıda mühendisi, 1 kişi düzensiz günlük işler, 1 kişi hekim, 1 kişi hemşire, 1 kişi inşaat ustası, 2 kişi işçi 1 kişi kafes dövüşçüsü, 1 kişi madenci, 1 kişi mobilyacı, 1 kişi muhasebeci, 1 kişi müzisyen, 1 kişi öğrenci, 5 kişi öğretmen 1 kişi polis, 2 kişi tamirci, 2 kişi tercüman, 2 kişi terzi, 1 kişi turizmci, 3 kişi tüccar iken 4 kişinin mesleği bulunmamaktadır. Katılımcıların ezici çoğunluğunun bir mesleği bulunmakta ve aynı çoğunlukla olmasa da mesleklerini icra ettikleri tespit edilmiştir. Ancak icra ettikleri mesleklere bakıldığında çoğunluğunun toplumda çokça tercih edilen "*statülü*" meslekler olmadığı da görülmektedir.

Emek piyasasında hayal kırıklığına uğrayan veya kimliği dolayısıyla emek piyasasına erişimde sorun yaşayan kimselerin ulusaşırı simsarların propagandası altında kalarak devlet dışı silahlı organizasyonlara katılma ihtimali yükselecektir.

Ülkesinde hemşirelik okuyan Kazakistan uyruklu bir kadın katılımcı (34-KK-KAZAKİSTAN) tesettürlü olduğu gerekçesiyle kendisine iş verilmediği için işsiz kaldığını söylemiştir. Rusya uyruklu bir diğer katılımcı da (4-EK-RUSYA) namaz kılanlara iyi gözle

bakılmadığını ve bu yüzden işten çıkarıldığını söylemiştir.

Fransa uyruklu bir katılımcı da çalışma hayatında göçmen ve Müslüman olduğu için bir aksaklık olduğunda sürekli kendisinden bilindiğini söyledikten sonra tesettürlü olunca yaşadığı bir olayı anlatmıştır.

> "*Tesettürlü olarak çalışınca sorun oluyor. Bir gün (süpermarkette) çalışırken bir Fransız kadın "ben yabancılardan bir şey almam" dedi ve uzaklaştı*" (1-KK-FRANSA)

Müslümanların yoğun bulunduğu yerlerde yaşayan katılımcıların dini kimlikleri dolayısıyla çalışma hayatında sorun yaşamadıklarını beyan ettikleri bazı vakalar da mevcuttur. Ülkelerindeki siyasi yönetimler ile sorunları olan katılımcıların çalışma hayatında da benzer hususları dile getirdiği görülmüştür. Çalışma hayatında kimliklerinden ötürü yaşadıkları sorunlar hususunda en çok kadınların tesettürü ve erkeklerin namaz kılması gibi öğeler vurgulanmıştır.

6.1.7 Katılımcıların Suç Bağı

Geçmişte suç işleyip işlemedikleri sorusuna yanıt veren 29 kişinin sadece 1 tanesi menşe ülkesinde suça karıştığını bildirirken 14 kişi bu konuda yorum yapmaktan kaçınmıştır. Yabancı savaşçılık literatürü incelendiğinde YTS olan bireylerin geçmişte suç işlemiş ve suça yatkın kimseler olduğu ile bu kriminal geçmişlerini terör örgütlerinin amaçları doğrultusunda kullandıklarına dair bir takım bulgular yer almaktadır. Türkiye, Almanya, Hollanda ve Fransa uyruklu YTS'lerle ilgili yapılan araştırmalarda bu varsayımı doğrulayan sonuçlara da ulaşılmıştır (Basra ve Neumann, 2017; Eroğlu, 2018; Mironova, 2019). Ancak yaptığımız çalışmada böyle bir sonuca ulaşılamamıştır. Zira literatürde suç ve yabancı savaşçılık arasındaki rabıtayı inceleyen çalışmaların neredeyse tamamının Avrupalı YTS'leri konu aldığı görülmektedir. Oysaki Türkiye'nin karşılaştığı yabancı savaşçılık sorununa konu olan bireylerin uyrukları incelendiğinde Avrupa menşeliler önemli bir yer teşkil etmekle beraber çoğunluğu eski Sovyet Cumhuriyetleri ve Çin uyruklu kimseler

olması söz konusudur. Şu anda GGM'lerde kalan Avrupa menşeli YTS sayısı oldukça az seviyededir. Zira Avrupa uyruklu YTS'lerin hem sınır dışı süreci kolaydır hem de şu anda sayıları epey azalmıştır. Araştırma örnekleminde yer alan katılımcılar çoğunlukla eski Sovyet cumhuriyetleri ile Çin uyruklu kimselerden oluşmakta olup yapılan mülakatlardan hareketle yabancı savaşçılığa konu olmuş katılımcıların kriminal geçmişleri olduğuna dair bir bulguya erişilememiştir.

6.2 Araştırma Katılımcılarının Menşe Ülkeleri

6.2.1 Katılımcıların Vatandaşlık Bağları

Araştırma örneklemine giren katılımcıların tabiiyet dağılımları ve mensubu oldukları etnik gruplar da farklılık arz etmektedir. Araştırmaya katılan 20 farklı uyruktan 43 kişiye dair vatandaşlık dağılımını gösteren tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. Araştırma örnekleminin vatandaşlık dağılımı

Afganistan	1	Libya	1	Tacikistan	1	Filistin	1
Cezayir	1	Mısır	3	Tunus	1	Suudi Arabistan	1
Çin	2	Özbekistan	4	Azerbaycan	1	Irak	3
Danimarka	2	Rusya	11	Ukrayna	1	Kazakistan	2
Endonezya	1	Suriye	1	Fransa	2	Kırgızistan	3

Yabancı savaşçılarla ilgili 2017 yılında kapsamlı bir rapor yayımlayan Barret, (2017)

DEAŞ'a katılan yabancı terörist savaşçıların 8 717 tanesinin Eski Sovyet Cumhuriyetleri, 7 054 tanesinin Ortadoğu, 5 778 tanesinin Batı Avrupa, 5 356 tanesinin Kuzey Afrika, 1 568 tanesinin Güney ve Güneydoğu Asya, 845 tanesinin Balkan ve 444 tanesinin Kuzey Amerika'dan katıldığı tespitinde bulunmaktadır.

Araştırmaya katılan bireylerin tabiiyetleri farklılık arz ettiği kadar etnik dağılımları ve menşeleri de değişkenlik arz etmektedir. Örneğin Avrupa Birliği ülkelerinin vatandaşlıklarına haiz 4 katılımcının tamamı göçmen kökenlidir. Buna ilaveten pek çok ülkenin vatandaşı aynı zamanda etnik azınlığa da mensuptur. Araştırmaya katılan 43 kişinin 26 tanesi etnik veya dinsel azınlığa mensup olduğunu beyan etmiştir.

Araştırma katılımcıları içerisinde Türk ve akraba topluluklarına mensup olan bireylerin oldukça güçlü bir akraba-soydaş dayanışma ağına sahip olduğu görülmüştür Uluslararası göçü çözümleyen teorilerden birisi olan ilişkiler ağı kuramı (network kuramı) bu olguyu açıklayacak önemli bir anahtar işlevini görmektedir. Nermin Abadan Unat (2017, s.64) göçmen ilişkiler ağını " *geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılar"* olarak tanımlamaktadır. Göçmenlerin hedef ülkede ilişkiler ağına sahip olması hem göçü teşvik etmekte hem de dayanışma işlevi sayesinde göçmenlerin hayata uyum sağlamasını kolaylaştırmaktadır. Türkiye'nin göç niceliği göz önüne alındığında, YTS'lere kaynaklık eden ülkelerden yoğun bir göçmen nüfusun yurt içinde bulunduğu göze çarpmaktadır. Araştırma örnekleminde yer alan Eski Sovyet Cumhuriyetlerinden gelen pek çok kişi İstanbul'daki Zeytinburnu, Başakşehir, Kayaşehir ile Kayseri'nin bazı mahallelerinde soydaş-akraba toplulukları içerisinde barındıklarını beyan etmiştir. Bu göç örüntüsü YTS olan bireylerin barınması veya gizlenmesi için uygun ortam sağlamaktadır.

Türkiye'deki göçmen dayanışma ağlarının benzerlerinin Suriye'de de bulunduğu çatışma bölgesine geçen yabancı savaşçılarca ifade edilmiştir. Vera Mironova (2019) yazdığı bir makalede, Türkiye'den Suriye'ye geçecek olan bir Özbek yabancı savaşçıdan oradaki soydaşlarının bir bavul dolusu havuç istediğini aktarmaktadır. Çünkü toplu halde yaşayan Özbekler Özbek Pilavı yaparken havuç kullanmaktadır ve Suriye'de iyi havuç yoktur.

6.2.2 Katılımcıların Siyasi Hoşnutsuzluk Düzeyi

Vera Mironova (2019) Özbek kökenli yabancı savaşçıların Suriye'de kayda değer miktarda görülmesini eski bir DEAŞ militanının "*pek çok Özbek'in burada olması şaşırtıcı değil. Özbekistan hükümeti o kadar Müslüman karşıtı ki şüphe çekmeksizin camiye gitmek bile mümkün olmuyor. Sadece yaşlılar sakal bırakabiliyor ve arabanızda seccade bulunduysa polis sizi tutuklayabiliyor*" şeklinde açıkladığını aktarmaktadır. Araştırma örneklemindeki Özbekistan uyruklu YTS'lerin sayıca çok olmasının yanında Kırgızistan ve Tacikistan vatandaşlıklarına sahip pek çok katılımcı da etnik olarak Özbek kökenli olduğunu bildirmiştir.

Yapılan mülakatlarda bu durumun sadece Özbekistan için değil Tacikistan, Kazakistan, Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu gibi ülkelerden gelenler için de söz konusu olduğu katılımcılar tarafından söylenmiştir. Din eğitiminin yasak ya da kısıtlı olduğu, kadınların tesettürüne ve erkeklerin sakalına iyi gözle bakılmadığı ile devletin dindarlara eziyet ettiği gibi hususlar eski Sovyet cumhuriyetleri ve Çin vatandaşı katılımcılar tarafından ısrarla vurgulanmıştır. Etnik öteki olmak, dini ötekileştirme ile de birleştiğinde insanların devletlerine olan sadakat duygusu azalmakta, kendisi ve ailesi için yaşama şansı kalmadığı düşüncesi egemen olmakta ve eleman tedarik etmeye çalışan ulusaşırı silahlı örgütlerin propagandalarına elverişli hale gelmektedirler.

Buna ilaveten Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu gibi devletlerin kayda değer sayıda Müslüman azınlığa sahip olması ve bu azınlığın geçmişte ayaklanma teşebbüslerinin olması farklı bir duruma daha işaret etmektedir. Nir Arielli'nin ulusaşırı savaş gönüllülerini incelediği çalışmasında 4. kategori olarak tasnif ettiği yabancı savaşçı sınıfı olan Yedek Savaş Gönüllüleri" (Substitute-Conflict Volunteers) kavramı bize bu ülkelerden çıkan YTS'leri açıklamada bir anahtar işlevi görmektedir. Nir Arielli (2017, s.78), ülkelerinde baskı altında bulunan ve güçsüz oldukları için mücadele edemeyen Alman ve İtalyan komünistlerinin ülkelerindeki faşist rejimlerle mücadele etmek amacıyla, Etiyopya'nın işgaline karşı İtalya ile savaşmak üzere harekete geçemeyen pek çok Afro-Amerikan sosyalist eğilimli gencin de "*faşizmle hesaplaşmak*" amacıyla İspanya İç Savaşı'na katıldığını aktarmaktadır. Buna benzer şekilde Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşı

olan Uygurlar ile Rusya Federasyonu vatandaşı olan Kafkasya'nın Müslüman ahalisi (Nogay, Tatar, Kalmuk, Çeçen, Avar vd) devletleri ile çatışmacı bir kültüre sahiptirler. Ancak anavatanlarında şu anda bir savaş ortamı mevcut olmadığı için devletleriyle olan mücadelelerini başka coğrafyalarda hayata geçirmeye çabalayabilmektedirler Halit Gülşen (2018, s.56)'in Suriye'de bulunan 125 Kafkasya kökenli yabancı savaşçı üzerinde yaptığı anket çalışmasında anketi dolduranlar arasında yer alan 91 Çeçen kökenli savaşçının Suriye'de savaşma nedeni konusunda "*Suriye'de Rusya'ya karşı savaşmak*" seçeneğine çok önemli diyenlerin oranı % 94 ve önemli diyenlerin oranı % 6 olarak gerçekleşmiştir.

Araştırma örneklemindeki 43 kişinin 11 tanesi vatandaşı oldukları ülkede siyasi hoşnutsuzlukları olmadığını söylerken 31 kişi siyasi hoşnutsuzluğu olduğunu beyan etmiştir. 1 görüşmeci ise fikir beyan etmemiştir. Siyasi hoşnutsuzluğunun mevcut olduğunu beyan eden 31 kişinin 29 tanesinin Avrupa dışı ülkelerin vatandaşı olması da önemli bir husustur. Ülkeleri ile siyasi hoşnutsuzluk yaşayanların çoğunun eski Sovyet Cumhuriyetleri ve Çin Halk Cumhuriyeti vatandaşı olmaları söz konusudur. Bu katılımcıların da çoğunun ülkelerinde etnik veya dinsel azınlığa mensup kimseler olduğu tespit edilmiştir. Yukarıda da bahsi geçtiği gibi devletleri ile sorunları olan etnik veya dinsel azınlık mensubu insanların yabancı savaşçı olma ihtimali artmaktadır.

Tablo 5. Siyasi hoşnutsuzluğun olup olmadığı

Var	Yok	Görüş Beyan Etmeyen
31	11	1

6.2.3 Katılımcıların Ayrımcılık ve Kötü Muamele Tecrübeleri

Araştırmaya katılan 28 kişi menşe ülkelerinde ayrımcılık veya kötü muameleye maruz kaldığını söylerken 6 kişi kalmadığını beyan etmiştir. 9 kişi ise görüş bildirmemiştir. Ayrımcılık veya kötü muameleye maruz kaldığını söyleyenlerin çoğu, Müslüman kimlikleri sebebiyle çalışma hayatında veya günlük hayatta horlama veya dışlama ile karşılaştığını söylemiştir. Örneğin hemşire olduğunu söyleyen Kazakistan vatandaşı bir kadın katılımcı

(34-KK-KAZAKİSTAN) tesettürlü olduğu için iş verilmediğini söylemiştir. Fransa vatandaşı bir diğer kadın katılımcı (1-KK-FRANSA) da çalıştığı süpermarkette bir müşterinin "*ben yabancılardan bir şey almam*" dediğini ve işyerinde bir vukuat olsa hep kendilerinden bilindiğini aktarmıştır. Danimarka uyruklu bir kadın katılımcı da (9-KK-DANİMARKA) okulda iken bir öğretmeninin tesettürlü olduğu için "*kara böcek*" gibi hakaretine maruz kaldığını söylemiştir. Ancak en sert kötü muamele ifadelerini Eski Sovyet Cumhuriyetleri ve Çin vatandaşı olan katılımcılar aktarmıştır. Rusya vatandaşı olan bir katılımcı (4-EK-RUSYA) namaz kıldığı için işten çıkarıldığını, Çin uyruklu bir katılımcı (18-KK-ÇİN) ülkesinde her türlü dini eylemin kriminalize edildiğini, sonradan İslam'a geçen Rusya uyruklu bir erkek katılımcı (20-EK-RUSYA) "*istihbarat*" tarafından ölümle tehdit edildiğini, sonradan Müslüman olan Ukrayna uyruklu mesleği hekimlik olan kadın bir katılımcı (31-KK-UKRAYNA) İslam'a geçince babasının kliniğinden kovulduğunu söylemiştir. Eski Sovyet Cumhuriyetleri ve Çin uyruklu katılımcıların tamamı ülkelerinde İslam dinini yaşamanın oldukça zor olduğunu, din eğitimi vermenin yasak veya kısıtlı olduğunu, tesettürlü kadınların ve sakallı erkeklerin "*vahhabi*" şeklinde adlandırmalar ile ötekileştirildiğini de söylemiştir. Bu hususlara ilaveten Tacikistan ve Kırgızistan gibi ülkelerdeki Özbek azınlığın durumu da çarpıcıdır. Özbek azınlık, Müslümanların çoğunlukta olduğu bir toplumda yaşamalarına rağmen yukarıda bahsi geçtiği gibi dini hayat üzerindeki baskılardan yakınmaktadır. Bunun yanında Özbek kimliklerinden ötürü de dışlandıklarını ve hükümetleriyle sorunları olduğunu da söylemişlerdir. Örneğin Kırgızistan uyruklu Özbek kökenli bir katılımcı (40-EK-KIRGIZİSTAN), 1990 yılında Kırgızlar ve Özbekler arasında çıkan olaylarda bir gözünü kaybettiğini ve Özbek olduğu için Kırgızların kendisine her fırsatta kötü davrandığını beyan etmiştir. İnsan hakları konusunda kötü şöhreti ile tanınan Tacikistan'da da benzer bir durumun olduğunu tahmin etmemiz mümkündür. Tacikistan hükümetinin "*aşırılıkla mücadele etmek*" amacıyla 18 yaşından küçüklerin din eğitimi almasını ve camilere girişini yasakladığı, 13.000 erkeğe devlet zoruyla sakal tıraşı yapıldığı ve başörtüsü satan 160'dan fazla mağazanın kapatıldığı, bir polis şefinin yaptığı açıklamada 1 700'den fazla kadının başörtüsünü çıkartmaya "*ikna edildiği*"ne dair haberler basında yer almaktadır (Aljazeera, Independent). DEAŞ'ın ortaya çıkması sonrasında Kazakistan, Özbekistan ve Tacikistan gibi insan hakları konusunda çokça eleştirilen ülkelerin (Human Rights Watch) "*radikalizmle mücadele*" etmek amacıyla İslam'a özgü uygulama ve davranışları güvenlikleştirmesi söz konusu olmuştur (Aljazeera). Bu tür uygulamalar dini hassasiyeti yüksek olan kimselerin devletlerine yabancılaşmasına sebep olmakta ve umulanın aksine radikalleşme sürecini hızlandırmaktadır

Yabancı savaşçılığa konu olan bireylerin genellikle devletleri ile sorunu olan etnik veya dini azınlığa mensup kimselerden oluşması, "*seçilmiş örselenme (travma)*" kavramını meseleyi açıklayacak bir anahtar olarak öne çıkarmaktadır. Vamık Volkan (2017,s.58) seçilmiş örselenme kavramını "*bir geniş grubun şiddetli bir ortak kayıpla ve umarsızlık duygusuyla yüzleşmesine, bir başka grubun kurbanı olmasına ya da paylaşılmış alçalma ve incinme duygularına yol açan bir olayın zihinsel tasarımı*" olarak tanımlanmaktadır. Avrupa menşeli yabancı savaşçıları incelediğimizde çoğunun, ebeveynleri eski sömürge ülkelerine gelen ikinci veya üçüncü nesil göçmenler olduğu göze çarpmaktadır. Rusya ve Çin uyruklu yabancı savaşçıların da çoğunlukla, mensubu oldukları topluluğun Rusya veya Çin devletleriyle "*işgal ve direniş*" kültürü ile yoğrulan kimliklere mensup kimselerden çıktığı görülmektedir. Bahsi geçen uyruklara mensup yabancı savaşçıların kendilerinin ya da atalarının yaşamış oldukları ülkeler işgalci bir güç tarafından ele geçirilerek sömürgeleştirilmiştir. Geniş grup kimliğini etkileyen bu tür bir örselenme hali, kuşaktan kuşağa aktarılarak seçilmiş örselenme işlevi görebilmektedir. Bu tür seçilmiş örselenmeler geniş grubun stres altında olduğu dönemlerde propaganda çalışmalarının da etkisiyle canlanmaktadır. Canlanan seçilmiş örselenmelerin bir seçkinin önderliğinde politik amaçlarla kullanılması ihtimal dâhilindedir. Suriye ve Irak'taki çatışma ortamına yabancı savaşçı çekmeye çalışan devlet dışı silahlı aktörler de örselenmelere maruz kalan topluluklara mensup insanları saflarına katabilmek adına, bireysel veya grupsal kötü muamele örneklerini kullanarak seçilmiş örselenmeleri canlandırmak ve insanları bu sayede kendi coğrafyalarından çok uzakta olan bir savaşı kendi savaşları gibi benimsetmeye çabalamaktadırlar. Geniş grupların yaşadıkları travmalara Mısır'da darbe sonrasında yaşananları örnek vermemiz mümkündür. Araştırma örnekleminde yer alan Mısır uyruklu 3 katılımcının tamamı 3 Temmuz 2013 tarihindeki darbeden sonra ülkelerini terk etmeye karar verdiklerini beyan etmiştir. Kocası Suriye'de savaşırken olarak ölen Mısır uyruklu bir kadın bu durumu şöyle anlatmaktadır.

> "*Ben ve kocam Mursi taraftarı olarak Rabia Meydanı'nda darbe karşıtı gösterilere katıldık. Sonra hapse gireceğimizi düşünerek Türkiye'ye geldik. Ardından Kocam benim karşı çıkmama rağmen Suriye'ye savaşmak için gitmeye karar verdi*" (36-KK-MISIR)

Mısır'da darbe ile devrilen Muhammed Mursi'nin destekçilerinin Kahire'deki Rabiatül Adeviyye Meydanı'ndaki taraftarlarının dağıtılmasına yönelik müdahalede resmi

makamlara göre 632 (Anadolu Ajansı), Mursi taraftarlarına göre ise 1282 kişinin (Aljazeera) öldürüldüğüne ilişkin haberler basında yer almaktadır. Yakın tarihte tek bir gösterideki en büyük can kaybının yaşandığı yer olan Rabia Meydanı katliamı ve müteakip olayların travmatik etkileri olduğu muhakkaktır. Mısır'daki darbenin 2013 yılında yaşanması ve takip eden yılda DEAŞ'ın güç kazanmasına paralel olarak yabancı savaşçı hareketliliğinin zirveye çıkması gibi hususlar, ümitsizliğe kapılan ve arayış halindeki Mısırlı gençlerin mobilize olmasını kolaylaştırmış olabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo 6. Katılımcıların ayrımcılık veya kötü muamele tecrübelerinin olup olmadığı

Maruz Kalmış	Maruz Kalmamış	Görüş Bildirmeyen
28	6	9

6.3 Katılımcıların Çatışma Bölgesi İle Teması, Seyahat Motivasyonları Ve Seyahat Süreçleri

6.3.1 Katılımcıların Çatışma Bölgesine Temas Etme Deneyimleri

Uluslararası göç hareketlerinin yaygınlık kazanması ve bunun neticesinde türdeş sosyal yapıların heterojen-melez bir çehreye bürünmesi süreci bütün dünyada yaygınlık kazanmaktadır. İletişim ve ulaşım imkânlarının tarihte hiç olmadığı kadar elverişli hale gelmesi terör örgütlerinin de işlerini kolaylaştırmıştır. Bölgesel çatışmaları küresel alana taşımayı ve sahada avantajlı konuma gelmeyi amaçlayan devlet dışı silahlı organizasyonlar yabancı savaşçı temin etmek yoluna gitmişlerdir. Söz konusu aktörler bu amacı teminen ulusaşırı bağlarını kullanarak potansiyel yabancı savaşçılara temas etme ve örgütlerine katma yönünde çalışmalara girmektedirler.

Radikalleşme ve şiddete varan aşırıcılık çekici ve itici faktörlerle şekillenen bir süreçtir. İnsanların radikal örgütlerin propagandasına temas etmeleri ile başlayan radikalleşme süreci

bulundukları sosyo-politik veya ekonomik koşullar ile kolaylaşmaktadır. Örgütlerin propagandası çekici etken olurken yaşadıkları sosyo-politik ve ekonomik koşullar itici etken olarak işlev görmektedir. Çatışma bölgesine giderek bir örgüte katılmak gibi bir kararın verilmesinde pek çok değişken rol oynamakla beraber, şu bir gerçektir ki; bu karar insanların radikal bir çevre ile temas etmesi sonrasında hayata geçirilmektedir. İnsan sosyal bir varlık olduğundan söz konusu radikal çevre sosyal hayatın her boyutunda karşımıza çıkabilmektedir. Okullar, sivil toplum kuruluşları, çay ocakları, camiler, kitle iletişim araçları (radyo ve televizyon) ve çevrimiçi ağlar insanların radikal bir çevre ile etkileşimini sağlayabilme imkânına haizdir. Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Ofisi'nin yabancı terörist savaşçıları konu eden bir raporunda Scott Attran'dan atıfla El Kaide ve DEAŞ'a katılanların 3/4'ünün arkadaşları, aile üyeleri veya "*yaşamda anlamlı bir yol arayan*" kimseler vasıtasıyla örgüte katıldıkları belirtilmektedir (United Nations Office of Counter-Terrorism, 2017, s.34).

Araştırma örnekleminde bulunan 32 kişi çatışma bölgesine nasıl ilgi duymaya başladıkları sorusuna yanıt vermemiştir. Yanıt vermeyen 32 kişinin sadece 2 tanesi çatışma bölgesinde bulunmuştur. Diğerlerinin ise zaten çatışma bölgesine gitmeleri söz konusu olmadığından yanıt vermekten kaçındıkları değerlendirilmektedir. Bu soruya yanıt veren 11 kişinin temas mekanları literatürde de zikredilen ortam ve kişilere benzerdir. Çatışma bölgesinde olan biten hadiselere nasıl ilgi duymaya başladıkları sorusuna 3 kişi arkadaş ve medya, 1 kişi yalnızca arkadaşları, 4 kişi televizyon ve internet ve 3 kişi kocası sayesinde ilgi duymaya başladıklarını ifade etmiştir.

"*Hicret etmek*" amacıyla Suriye'ye gittiğini aktaran Fransa uyruklu kadın bir katılımcı (1-KK-FRANSA) örgütle nasıl temas ettiğini aşağıdaki gibi anlatmaktadır.

> "Suriye'de olan bitenleri televizyondan izledim. Sürekli internette vakit geçiriyordum. İnternette tanıştığım bir adam vasıtası ile önce İstanbul'a oradan da Şanlıurfa'ya gittim. Yolda polis sorarsa turizm amaçlı geldiğimi söylemem gerektiğini söylediler"

Yaşadığımız çağda dijital ağların hiç olmadığı kadar yaygınlık kazanması, çatışma bölgelerine insan kaynağı kazanmayı amaçlayan simsarlar (recruiters) için bulunmaz fırsatlar ortaya koymaktadır. Çünkü internet ortamı insanlara normalde bir araya gelemeyeceği kişilerle temas etmesine imkan tanımaktadır. Arayış halindeki gençlere temas

etmek için sosyal medya araçlarını kullanan simsarlar hem bu gençlerin radikalleşmesine kapı aralamakta hem de seyahat bağlantılarını kurmaktadır. Yukarıda bahsi geçen katılımcı pek çok kişi gibi internetten tanıştığı kişilerin etkisiyle ülkesini terk ettiğini beyan ederek bilinen bir süreci ifade etmiştir. Bunun yanında polise turist olduğu yalanını söylemesi konusundaki ikaz da, DEAŞ'ın 2015 yılında yayınladığı "*Hicret Rehberi*" adlı belgede de geçmesi bakımından önemlidir.

Eskiden dindar olmayan bir hayat tarzına sahipken Suriye'ye gitmeden 1.5 yıl önce "*tebliğci gençler*" vasıtası ile dindarlaşan ve gittiği camideki hocaların Kur'an'daki cihat ayetlerinden bahsetmesi sonrasında "*Suriye halkına yardım etmek için*" gitmeye karar verdiğini söyleyen Danimarka uyruklu bir katılımcı çatışma bölgesinde olanlarla ilk temasının sosyal paylaşım siteleri aracılığı ile olduğunu aktarmaktadır

> "*Suriye'de olanları Facebook ve Youtube üzerinden izliyordum. Öldürülen kadın ve çocukların görüntülerine çok üzüldüm. Canlı canlı gömülürken "la ilahe illallah" diyen insanların videosu beni çok etkiledi*." (2-EK-DANİMARKA) [5]

Çatışma bölgesine geçmek üzereyken sınırda yakalanan Rusya uyruklu bir diğer katılımcı da hem internet hem de sosyal ortamların örgüt ile temas etmesine yol açtığını belirtmiştir.

> "Suriye'de olanları ilk olarak Cuma namazı için gittiğim camide işittim. Sonra da Youtube'da videolar izledim. Sonra da gitmeye karar verdim. Moskova'da Suriye'deki savaşa adam kazandırmaya çalışan tebliğciler vardı" (4-EK-RUSYA)

Almanya'da Cezayir kökenli bir ailenin çocuğu olarak yaşayan bir katılımcı (7-EK-CEZAYİR) savaşla ilk irtibatının 2011'de Almanya'ya gelen Libyalı göçmenler aracılığı ile olduğunu, oraya gitmek istese de savaş hızlı bittiği için gidemediğini ve bu yüzden "*Suriyelilerin sesini medya vasıtası ile dünyaya duyurmak için*" Suriye'ye gittiğini belirtmiştir.

Bu çerçevede, katılımcıların insan ilişkileri yoluyla çatışma bölgesine ilgi duymaya

[5] Katılımcı basında da yer alan meşhur bir görüntüyü kastediyor. https://www.youtube.com/watch?v=IXKUzggkmCE Son Erişim Tarihi 01.06.2019

başladıkları görülmektedir. Nitekim Süleyman Erdem (2016, s. 195) de DEAŞ veya El Kaide üyeliklerinden ötürü cezaevinde kalan 20 kişi ile yaptığı derinlemesine mülakatlarda radikal görüşleri benimseme sürecinin çoğunlukla arkadaşlar marifetiyle gerçekleştiğini belirtmektedir.

Katılımcıların çatışma bölgelerinde olan biten hadiselere nasıl ilgi duymaya başladıkları konusunda yanıt vermekten imtina ettikleri görülmüştür. Dürüstçe yanıt vermekten alıkoyan en önemli etkenin aleyhlerine bir durumun ortaya çıkmasının engellemek olduğu değerlendirilmektedir. Hatta pek çok katılımcının tutarsız veya gerçek dışı olduğunu değerlendirdiğimiz ifadeleri de mevcuttur. Rusya uyruklu bir katılımcının kimseden yardım almadığına dair aşağıdaki ifadelerinin gerçekliği oldukça belirsizdir.

> "*Suriye'deki olayları internetten takip etmeye başladım. Sonrasında hiç kimseden yardım almadan yasa dışı yollarda Gürcistan üzerinden Türkiye'ye, sonra yine yasa dışı olarak Suriye'ye geçtim. Amacım Suriyelilere insani yardım vermekti. Silahlı hiçbir faaliyetim olmadı. Sürekli Türkmenlerle birlikte çalıştım"* (3-EK-RUSYA)

Çatışma bölgesine geçen 5 kadının 4 tanesinin çatışma bölgesi ile temas ve seyahatleri hususunda eşlerini suçladığı görülmüştür. Örneğin Tunuslu bir katılımcı da çatışma bölgesine gitmesi hususunda kocasını suçlamaktadır.

> "Kocamla tatil için İstanbul'a gelmiştik. O Suriye'ye gidelim deyince ben karşı çıktım sonra beni zorla arabaya bindirerek Suriye'ye götürdü." (37-KK-TUNUS)

Irak ve Suriye'deki devlet dışı silahlı aktörlere baktığımızda PKK/PYD terör örgütü haricindeki organizasyonlarda yoğun bir dini söylemin mevcut olduğu görülmektedir. Söz konusu dini söylem İslam'ın selefi yorumuna daha yatkın bir çerçeve halinde propaganda materyallerinde yer almaktadır. En çok yabancı savaşçıyı çeken DEAŞ ve El Kaide gibi terör örgütlerinin teolojik bir destek noktası bulunduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu terör örgütlerinin Selefi teolojiyle birlikte anılır hale gelmesi, bu teolojiye müzahir kimselerin yabancı savaşçı olma ihtimalinin yüksek olacağına ya da en azından yabancı savaşçı olmuş kimselerin bu teolojiye yakın kimseler olacağına dair bir çıkarıma kapı aralamaktadır. Radikal çevrenin kişinin bilincinde yankı bulabilmesi için insanlarda Hilmi Demir (2017, s.35)'in deyimiyle "*itikadi ve ideolojik bir bilinçlenme* gerekmektedir. Bu

bağlamda, yabancı savaşçılığa konu olmuş bireylerin din bilgisi seviyelerinin ve dini bilgi edinme yollarının ortaya çıkarılması önem arz etmektedir.

Araştırma örnekleminde yer alan bireylerin din konusundaki bilgi seviyeleri sorulduğunda 18 kişi (14 erkek 4 kadın) bilgisinin az olduğunu 3 kişi (2 erkek 1 kadın) orta düzeyde olduğunu, 17 kişi (5 erkek 12 kadın) ise yüksek seviyede olduğunu beyan etmiştir. 5 kişi (5 erkek) ise bu konuda görüş beyan etmekten imtina etmiştir. Din konusundaki bilgi seviyeleri sorulduğunda çoğu katılımcının mütevazi bir yanıt verdiği görülmüştür. Bundaki en büyük etkenin sorunun muğlaklığı olduğu düşünülmektedir. Zira dini ilimler oldukça geniş bir alan olduğundan katılımcıların kendisini bu alanda bilgili addetmemesi normaldir. Hatta bazı katılımcıların bilgi seviyesinin az olduğunu beyan etmesine rağmen kullandığı jargon ve hayat tarzına bakıldığında İslam konusunda bilgili ve pek çok hususta hassas kimseler oldukları görülmüştür. Din konusunda bilgi seviyesini düşük beyan edenlerin tamamına yakını dindar insanlar olduklarını da söylemektedir Bunun yanında kadınlardaki din bilgisi düzeyinin erkeklerden daha yüksek olduğunu da belirmemiz gerekmektedir

Araştırmaya katılan bireylerin çoğu kurumsal bir din eğitimi almadığını beyan etmiştir. Kurumsal bir yerden din eğitimi aldığını beyan edenler de lise veya lisans seviyesinde ilahiyat okuyan kimselerdir. Gerek din bilgisi seviyesi gerekse din eğitimine ilişkin sorular sorulduğunda pek çok katılımcının korktuğu görülmüştür. Örneğin din bilgisi düzeyi sorulduğunda az bildiğini söyleyen veya kendisini dindar olarak görmeyen pek çok kişinin mülakat esnasında oldukça dindar kimseler oldukları görülmüştür. Dindarlık ve din bilgisi düzeylerinin uyruk dağılımı incelendiğinde örneklem adedimiz 43 kişiden mürekkep olduğundan araştırma bulgularına göre sağlıklı bir değerlendirme yapılabilmesi mümkün görünmemektedir.

İnsanların dini-ideolojik dünyasını tahkim ettiği en önemli ögelerden birisi kitaplardır. Kişilerin okudukları kitaplar üzerinden dini-ideolojik özelliklerini çıkarmamız da mümkündür Süleyman Erdem (2016, s.197) El Kaide veya DEAŞ üyeliklerinden ötürü cezaevinde kalan mahkumlarla yaptığı mülakatların neticesinde insanların radikalleşmesinde kitap ve matbu eserlerin önemli bir yer tuttuğu tespitinde bulunmaktadır. Süleyman Erdem'in görüştüğü kimseler din anlayışlarını İbni Teymiyye, Seyyit Kutub [6],

[6] Tam adı Seyyid b. Kutb b. İbrâhîm b. Hüseyn eş-Şâzilî (1906-1966) olan Seyyit Kutub, özellikle hakimiyet ve cahiliye kavramlarına getirdiği yorum ile tanınmış olup, Mısır'daki Müslüman Kardeşler Teşkilatı'nın önde gelen isimlerinden birisidir. Dini referanslı siyasal muhalefeti sebebiyle 1966'da Cemal Abdunnasır tarafından idam edilmiştir.

Mevdudi [7], ve Abdullah Azzam [8] gibi isimler başta olmak üzere selefi teolojiye yakın yazarların eserlerini okuduklarını beyan etmişlerdir.

Yabancı savaşçılığa konu olan bireylerin esin kaynaklarını ortaya çıkarmak amacıyla ne tür kitaplar okudukları konusunda bilgi alınmaya çalışılmıştır. Araştırmaya katılan 43 kişinin 11'i okuduğu kitap konusunda bilgi vermezken yanıt veren 32 kişinin 11'i kitap okuma alışkanlığı olmadığını beyan etmiş, 20 kişi ortalama dini / kültürel kitaplar okuduğunu, 1 kişi de bütün selefi-cihadi çizgideki kitapları okuduğunu beyan etmiştir. Katılımcılara yukarıda bahsi geçen selefi teolojinin önde gelen isimleri sorulduğunda çoğu hiçbir kitabını okumadığını hatta adlarını bile duymadıklarını beyan etmiştir. Bu çerçevede, araştırma örnekleminde yabancı savaşçılığa konu olan katılımcıların kitap okuma alışkanlıklarının yüksek olmadığını ve selefi yoruma özgü kitapları okuma eğilimlerinin de beklenilenin aksine üst düzeyde olmadığı sonucuna ulaşmamız mümkündür.

Din bilgilerine ve okudukları kitaplara ilişkin soru sorulduğunda çoğu katılımcının çekingen bir eda ile yanıt vermesi dikkat çekmiştir. Bu kavramların görecelik arz etmesi katılımcıların tereddüt etmesine yol açmış olma ihtimali mevcuttur. Bunun yanında katılımcıların bu sorulara verecekleri bir yanıtın aleyhlerinde kullanılma ihtimalini de düşünmüş olmaları muhtemeldir. Bu hususların katılımcıların verdikleri yanıtları gölgelediğini ifade etmemiz gerekmektedir.

6.3.2 Katılımcıların Çatışma Bölgesine Seyahat Motivasyonları

Vera Mironova ve Sam Whitt (2014) Türkiye ve Suriye'de bulunan El Kaide ve DEAŞ'a mensup yabancı savaşçılarla yaptığı görüşmelerde yabancı savaşçıların zafer kazanmak için değil "*ruhani bir görev*"i ifa amacıyla çatışma bölgesine geldikleri tespitinde

[7] Tam Adı Ebü'l- A'Lâ El-Mevdûdî'dir. (1903-1979) Mevdudi, cahiliye ve devlet kavramları üzerindeki yorumları ile tanınmakta olup Pakistan'ın bir İslam devleti olması için çalışmış politikacı ve din adamıdır.

[8] Tam adı Abdullah Yusuf Azzam olan Azzam, Mısır, Ürdün, Suudi Arabistan ve Pakistan'da akademisyenlik yapmış olup Afgan Cihadı'nın manevi babası olarak tanınmaktadır. Cihadın her Müslümana farz olduğunu ve bunu ifa ederken kimseden izin alınmasına lüzum olmadığını fetvasıyla yankı uyandıran Azzam yabancı savaşçıları bölgeye çekmek üzere büyük çaba göstermiştir. Selefi teolojiye yakın olan Azzam 1989 yılında faili meçhul bir suikast ile vefat etmiştir.

bulunmuşlardır. Görüşme yapılanların tamamı dini bir görevi yerine getirmek için çatışma bölgesine intikal ettiğini söylemiştir. Ayhan Sarı (2017) da "*Neden Müslümanlar Yabancı cihatçı Savaşçı Olarak Cihada Katılıyor?*" sorusuna yanıt aradığı çalışmasında savaşçıların temel sebep olarak "*mazlumlara yardım ederek Allah'ın emri olan cihat farzını ifa etmek*" gerekçesini ifade ettiğini belirtmektedir. Halit Gülşen (2018, s.56)'in Suriye'de bulunan 125 Kafkasya kökenli yabancı savaşçı üzerinde yaptığı anket çalışmasında anketi dolduranlar arasında yer alan 91 Çeçen kökenli savaşçının Suriye'de savaşma nedeni konusunda "*cihat*" seçeneğine çok önemli diyenlerin oranı % 100 olarak gerçekleşmiştir. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi yayınladığı bir raporda DEAŞ'a katılan yabancı terörist savaşçıların motivasyonları oldukça değişkenlik göstermekle beraber "*halifelik*" altında yaşamak arzusunun önemli bir yer tuttuğu aktarılmaktadır (United Nations Office on Drugs And Crime, 2018). DEAŞ'ın seleflerinden ve çağdaşı olan örgütlerden en önemli farkı halifelik iddiasıdır. 1980 sonrasındaki İslami motifli devlet dışı silahlı organizasyonların hiçbirisi halifelik iddiasında bulunmazken DEAŞ bu konuda ısrarcıdır. Geniş bir araziye ve büyük ekonomik kaynaklara hükmederek bir devlet görüntüsü vermesi de halifelik iddiasını güçlendiren bir diğer erkendir. DEAŞ'ın, İslam'ın devletleştiği bir "*asr-ı saadet*" görüntüsü vermesi, İslam hukukunu uyguladığını iddia etmesi ve elindeki topraklara göç etmeyi "*hicret*" olarak tanımlaması pek çok yabancı savaşçı için cazibe kaynağı olmuştur.

Suriye'ye geçerek DEAŞ kontrolündeki bölgede uzun yıllar yaşayan Fransa uyruklu bir kadın katılımcı savaşıp savaşmadığı sorusuna (1-KK-FRANSA) "*Savaşmak erkeklere farz ama hicret bütün Müslümanlara farz*" diyerek seyahat motivasyonunu DEAŞ'ın "*hicret*" söylemini kullanarak meşrulaştırmaya çalışmaktadır. İslam'ın devlet düzeni haline geldiğini düşünerek DEAŞ kontrolündeki bölgeye giden katılımcı, Rakka'ya vardığında bir DEAŞ mensubu ile evlendirilmiş, onun ölümü sonrasında yine bir başka DEAŞ mensubu ile daha evlendirildiğini beyan etmiştir.

Mülakat yapılan katılımcılardan çatışma bölgesine geçenlerin tamamı yukarıda yazılı hususlara benzer meseleleri dile getirmiştir. "*Cihat etmek*" en çok dile getirilen gerekçedir. Bunun yanında Suriye'ye geçenlerin bir kısmı savaşmak için değil "*İslam hukukunun hükümran olduğu bir yerde yaşamak*" veya *"Suriye halkına yardım etmek"* gibi gerekçeleri de ifade etmiştir

Danimarka uyruklu bir katılımcı seyahat motivasyonunu aşağıdaki gibi açıklamıştır. (2-EK-DANİMARKA)

"*Gittiğim camideki hocalar cihat etmeyi farz-ı ayn olarak tebliğ ediyorlardı. Suriye'deki rejim karşıtı güçlere katılmaya teşvik ediyorlardı. Yalnız kaldığımda hayatı sorgulamaya, ölümü ve hayatı düşünmeye başladım. Sonunda cihat etmek için Suriye'ye gitmeye karar verdim*."

"*Kocalarının zoruyla*" çatışma bölgesine geçtiği için veya kendileri çatışma bölgesine geçmese bile birinci derece yakınları çatışma bölgesine geçtiği için idari gözetim altına alınan kadın katılımcıların ifadelerinde de benzer hususlar öne çıkmaktadır.

"*Kocasının zoruyla*" çatışma bölgesine geçtiğini söyleyen Tunus uyruklu bir kadın katılımcı (37-KK-TUNUS) eşinin "*İslam hukukunun uygulandığı bir yerde yaşamak*" için Rakka'ya gittiğini belirtmiştir.

6.3.3 Katılımcıların Seyahat Süreçleri

Araştırma örnekleminde yer alan bireylerin Türkiye'ye girişleri büyük ölçüde düzenli yollarla gerçekleşmiştir. Mülakat yapılan 43 katılımcının 32'si düzenli, 10'u düzensiz yollarla girmiş, 1 kişi de düzensiz şekilde girerken yakalanmıştır.

Yabancı savaşçıların, çoğunlukla Türkiye Cumhuriyeti'nin kolay vize verdiği veya vize muafiyeti tanıdığı ülkelerin vatandaşları olması söz konusudur. Vize ve seyahat olanaklarının kolaylığı, çatışma bölgesine geçmek üzere gelen yabancı savaşçılar için düzensiz yollarla Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına girmenin zahmet, masraf ve riskini anlamsız hale getirmektedir. Bu yüzden çatışma bölgesine geçmeyi hedefleyen yabancı savaşçıların tamamına yakını düzenli yollarla yurda giriş yapmaktadır.

Çatışma bölgesine geçmek amacıyla Türkiye'ye giriş yapanlar, giriş yapmaları öncesinde veya sonrasında Türkiye'de irtibat kuracakları kimseleri belirlemektedirler. DEAŞ'ın 2015 yılında yayınladığı "*İslam Devleti'ne Hicret*" (Hicrah to Islamic State) adlı rehberde de belirttiği gibi katılımcılar daha menşe ülkesindeyken hazırlık yapmakta ve havalimanından iner inmez irtibat kurduğu kimseler tarafından karşılanmaktadır. Bazen de

aile fertlerinin hukuki durumları göz önüne alınarak farklı zamanlarda yurda giriş yapmaya çalışmaları söz konusu olmuştur.

Kazakistan uyruklu bir katılımcı seyahat yöntemini aşağıdaki gibi anlatmaktadır.

> "*Kocama pasaport vermiyorlardı. Ben, annem ve çocuğum Türkiye'ye pasaportumuzla geldik. Kocam da kaçak çıkmak istedi. Türkiye'de buluşup Suriye'ye geçecektik. Havalimanında bizi kocamın konuştuğu kişiler karşıladı. Kocam (ülkeden) çıkarken yakalandı ve hapse atıldı. Ben de kocam olmaksızın Suriye'ye geçtim*. (34-KK-KAZAKİSTAN)

Araştırmaya katılan bireylerin çoğu çatışma bölgesine geçmek konusunda yardım aldığını beyan etmiştir. Hiç kimseden yardım almaksızın tek başına çatışma bölgesine gittiğini ifade eden katılımcılar olsa da bu beyanlarının sıhhati tartışmalıdır. Bunun yanında devlet dışı silahlı örgütlerin referansı olmayan savaşçı adaylarına ajan muamelesi yapması söz konusu olacağından oldukça tehlikeli olması hasebiyle tercih edilmesi düşük bir ihtimaldir. Yabancı savaşçıların pek çoğu havalimanından iner inmez ilgili kimselerce karşılanmakta ve sınırı geçene kadar kalacağı yerlere sevk edilmektedir. Örneğin 2015 yılının başlarında İngiltere'den Türkiye'ye gelen reşit olmayan 3 kız çocuğunun havalimanına inince Suriye uyruklu bir simsar tarafından karşılanarak Şanlıurfa'da kalacakları yere sevk edilmesine ilişkin haberler basına yansımıştır (Hürriyet).

Yabancı savaşçıların seyahatleri konusunda çeşitli istihbarat servislerinin de bu sürecin içinde yer aldığına ilişkin haber ve yazılar gündemde bulunmaktadır. Örneğin 2014 yılındaki Soçi Olimpiyatları'nın güvenliğini temin etmek amacıyla Rusya makamlarının ülkelerinde silahlı faaliyette bulunan kimselerin yurt dışına çıkışlarını kolaylaştırarak onlarla bir anlaşmaya vardığı konusunda haberler basında yer almaktadır (Reuters). Rusya'daki terör eylemlerinin 2014 sonrasında dramatik bir düşüş göstermesinin (The Moscow Times) en önemli sebebinin ülkede "*sorun çıkarması muhtemel*" kimselerin Suriye ve Irak'taki çatışma bölgesine gitmesi olduğunu söylemiz mümkündür. Halit Gülşen (2018, s.56)'in Suriye'de bulunan 125 Kafkasya kökenli yabancı savaşçı üzerinde yaptığı anket çalışmasında anketi dolduranlar arasında yer alan 91 Çeçen kökenli savaşçının Suriye'de savaşma nedeni konusunda "*Devlet kontrolünden dolayı Kuzey Kafkasya'da savaşma imkanının azalması*" seçeneğine çok önemli diyenlerin oranı % 26, önemli diyenlerin oranı % 48 ve önemsiz diyenlerin oranı ise % 25 olarak gerçekleşmiştir.

Buna ilaveten Türk ve İngiliz basınlarını uzun süre işgal eden "*3 İngiliz Kız*" vakasında Türkiye'ye yasal yollarla giriş yapan ve sonrasında DEAŞ'a katılan 3 genç kızın çatışma bölgesine geçmesine aracılık eden Suriye uyruklu simsarın Kanada İstihbarat Servisi ile birlikte çalıştığını itiraf etmesi de kayda değer bir diğer örnektir (Hürriyet).

Araştırma örnekleminde yer alan çatışma bölgesine geçen kadınların çoğunun kocasını suçlaması söz konusu olmuştur. Bazı kadınlar "*sürekli bombaların atıldığı ve ölüm tehlikesinin olduğu*" savaş alanına kocalarının zoruyla veya kocaları tarafından kaldırılmak suretiyle giriş yaptığını beyan etmiştir.

Araştırmaya katılan 33 kişi çatışma bölgesine geçmediğini, 10 kişi ise çatışma bölgesine geçtiğini ifade etmiştir. Çatışma bölgesine geçmeyen katılımcılardan 1 tanesi Suriye'ye geçmeye teşebbüs ederken yakalandığını bildirmiştir.

Araştırma örneklemindeki bireylerin seyahat süreçlerini incelerken dikkatimizi çeken bir diğer husus da Orta Asyalı pek çok katılımcının doğrudan menşe ülkesinden değil de çoğunlukla Rusya'dan gelmesidir. Bunun yanında Orta Asyalı olup İran ve Mısır üzerinden Türkiye'ye giren birer kişi de mevcuttur. Katılımcıların tamamı menşe ülkelerindeki yönetimlerle sorun yaşayan kimseler olduğu kadar göçmen olarak bulundukları Rusya, İran ve Mısır gibi ülkelerde de benzer sorunları yaşadıklarını beyan etmektedirler. Örneğin Mısır'da yaşayan bir Özbekistan vatandaşı Türkiye'ye geliş sebebini aşağıdaki gibi açıklamaktadır.

> *"Mısır'da ticaret yapıyorduk. 2013 yılında Mursi'nin devrilmesine çok üzüldük. Devletin tavrının değiştiğini hissedince 2014 yılında Türkiye'ye geldik" (33-EK-ÖZBEKİSTAN)*

Rusya'da yaşayan bir Özbekistan vatandaşı katılımcı (32-EK-ÖZBEKİSTAN) ülkesine sınır dışı edilmekten korktuğu için Türkiye'ye geldiğini beyan etmiştir.

İran'da uzun yıllar yaşayan Rusya uyruklu bir katılımcı da Türkiye'den önce bulunduğu İran'dan neden göç ettiğini aşağıdaki gibi anlatmaktadır.

> *"Kocam çalışmak için İran'a gitti. Uzun yıllar orada yaşadık. Şiiler bize iyi gözle bakmamaya başlayınca kaçak olarak Türkiye'ye geldik. Sonra "orada iyi bir yaşam var Müslümanlar yaşıyor" dediler (Suriye'yi kastediyor) Kocam Suriye'ye gidince ben de onunla beraber gittim"* (35-KK-RUSYA)

6.4 Katılımcıların Çatışma Bölgelerindeki Deneyimleri Ve Gelecek Planları

Çatışma bölgesine geçtiğini ifade eden katılımcı sayısının oldukça düşük olması ve katılımcıların bölgede neler yaşadığı hususunda bilgi vermekten imtina etmesi konu hakkında yorumda bulunmayı güçleştirmektedir.

Araştırmaya katılan 43 kişiden 9'u pişman olduğunu belirtirken 2 kişi pişman olmadığını söylemiştir. Görüş beyan etmeyen 31 kişinin tamamını ise çatışma bölgesine geçmeyen katılımcılar oluşturmaktadır. Pişman olduğunu beyan eden 9 katılımcının 6'sını kadınlar oluşturmaktadır. Çatışma bölgesine gitmediği halde pişman olduğunu belirten 2 katılımcı vardır. Bu 2 katılımcının biri çatışma bölgesine geçmeye çalışırken yakalanmış, diğeri ise terör örgütü üyeleri ile yoğun irtibatlı olduğu için YTS muamelesi görmüş olduğunu beyan etmiştir. 2 katılımcı ise herhangi bir silahlı eyleme karışmadıklarını iddia ederek çatışma bölgesine geçtikleri halde pişman olmadıklarını belirtmiştir.

Çatışma bölgesinde bulunarak bir silahlı örgüte dâhil olduğunu beyan eden katılımcıların tamamı ihtiyaçlarının örgüt tarafından karşılandığını belirtmektedir. Belli bir miktar maaş, kalacak ev hatta elektrik ve su hizmetinin ücretsiz olması gibi hizmetlerden istifade ettiklerini söylemektedirler. Ancak katılımcılar, hava saldırıları başladıktan sonra her şeyin kötüye gittiği konusunda hemfikirdirler. Bu noktada kastedilen sürecin Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki DEAŞ Karşıtı Koalisyon öncülüğünde başlayan etkili hava saldırıları olduğu değerlendirilmektedir. Gaziantep'te görüşme yapılan Fransa uyruklu bir kadın katılımcı bu durumu şöyle anlatmaktadır:

> "*Mayıs 2014'te Şanlıurfa üzerinden Suriye'ye geçtim. Rakka'da hayat başlangıçta güzeldi. Telefon, internet, makyaj malzemeleri ve yeme içme konusunda sorun yoktu. Suriye'ye geçince ev verdiler. Hatta 100 Dolar da harçlık veriyorlardı. Ama hava saldırıları başlayınca işler kötü gitmeye başladı. Önce verilen parayı azalttılar sonra da kestiler*." (1-KK-FRANSA)

Gücünün zirvesine ulaştığında Büyük Britanya yüzölçümüne yakın bir araziye, milyonlarca insana ve milyarlarca dolar paraya hükmeder hale gelen DEAŞ (Erdoğan ve

Deligöz, 2015) terör örgütünün yabancı savaşçılar için imkânlarını seferber etmesi söz konusudur. Yapılan görüşmelerde, basına da yansıdığı gibi yabancı savaşçıların temel ihtiyaçlarının örgüt tarafından karşılandığı tespit edilmiştir. Ancak bu durumun DEAŞ'a özgü olduğunu ve onun kadar geniş ekonomik kaynakları olmayan El Kaide'nin Suriye kolu Heyet Tahrir El Şam (HTŞ- eski Nusret Cephesi) adlı terör örgütüne katılmış katılımcıların benzer hikâyeler anlatmadığı görülmüştür. Rusya vatandaşı iki kadın bu durumu aşağıdaki gibi aktarmıştır.

> "*İdlib'de her şey çok pahalıydı ve sürekli hava saldırıları oluyordu. (ağlamaklı bir ses tonuyla) Ben ve çocuklarım çok korkuyorduk. Kocam öldükten sonra da Türkiye'ye döndük*" (43-KK-RUSYA)

> "*Orada (İdlib) şartlar iyi değildi vardım iyi olmadım. Sadece korku. Sabah akşam korktuk. Arkadaşlar söylemiş. Orada savaş yoktur diye. Onlara inandım savaş yok diye.*" (35-KK-RUSYA)

Araştırmaya katılan bireylerin gelecek planları oldukça farklıdır. Araştırma örneklemindeki 43 katılımcının sadece 7'si menşe ülkesine dönmek istediğini beyan ederken 35'i dönmek istemediğini beyan etmiştir. Araştırmaya katılan 1 kişi de de görüş beyan etmemiştir.

Bu hususta dikkatimizi çeken husus geri dönme arzusunun ülkeden ülkeye değiştiğidir. Örneğin Avrupa ülkelerinden gelen yabancı savaşçılar geri dönmek isterken, geri dönmek istemeyenlerin (biri hariç) tamamının Avrupa dışı ülkelerin vatandaşları olması söz konusudur. Bunun gerekçesi olarak ülkelerine dönmeleri halinde işkence ve kötü muamele ile karşılaşma risklerinin mevcut olduğunu beyan etmektedirler.

Danimarka uyruklu engelli bir katılımcı geri dönme isteğinin kaynağı olarak bakım hizmetlerini vurgulamıştır.

> "*2015 yılında DEAŞ'tan ayrıldım. Ama sahte bir kimlikle aralarında yaşamaya devam ettim. 2017 yılında Rakka-Halep arasındaki bir hava saldırısında yaralandıktan sonra Türkiye'ye yasa dışı yollarla girdim. Cezaevine girme ihtimalimin olduğunu biliyorum ama Danimarka'ya dönmek istiyorum. Çünkü orada bakım hizmetleri daha iyi"(2-EK-DANİMARKA)*

Bir başka Danimarkalı katılımcı da benzer ifadeler kullanmıştır.

"*İnternetten tanıştığım Suriyeli bir adamla evlenmek üzere Türkiye'ye geldim. O beni eve hapsediyordu. Dışarı gittiğinde nerede olduğunu hiç söylemedi. Birkaç il gezdikten sonra polis yakaladı. Hapse gireceğimi bilsem bile mümkün olduğunca erken ülkeme dönmek istiyorum*." (9-KK-DANİMARKA)

Araştırmaya katılanların seyahatlerine ilişkin ifadelerinin sıhhati tartışmalı olmakla beraber, hapse gireceklerini bilseler bile dönmek istediklerini beyan etmeleri önemlidir. Geri dönme arzusunu arttıran en önemli etkenin ise ülkelerinde işkence veya kötü muamele görme ihtimallerinin bulunmaması olduğunu tahmin etmemiz mümkündür.

Geri dönmek istemeyen katılımcıların tamamı "*suçsuz*" oldukları halde hapse atılacakları ve işkence ile karşılaşacaklarını iddia ederek dönmek istemediğini söylemiştir.

"*Ben Mursi taraftarıyım. Mısır'a dönersem hapse atarlar*." (36-KK-MISIR)

"*Ben kadınım nasıl terörist olabilirim. Benim suçum yok. Ama orada (Tunus'ta) beni hapse atacaklar" (37-KK-TUNUS)*

"İslam'ı seçtiğim için (Rusya'da) istihbarat beni ölümle tehdit etti. Ben bu yüzden Türkiye'ye geldim. Eğer dönersem öldürecekler" (20-EK-RUSYA)

Bunun yanında ülkesinde sıkıntı yaşayacağını bilse bile dönmek isteyen Mısırlı bir katılımcı bu durumu aşağıdaki gibi ifade etmiştir.

"2016 yılında örgütü terk etmeye karar verdim. Özgür Suriye Ordusu'na teslim oldum. 2 sene Azez'de kaldım. Türkiye'ye yasa dışı girmeye çalışırken yakalandım. Mısır'da rahat yüzü görmeyeceğim ama dönmek istiyorum." (8-EK-MISIR)

Gelecek planları konusunda bir diğer fark ise Türki halklara veya akraba topluluklara mensup olan katılımcılarla ilgilidir. Bu katılımcılar, Türkiye'yi sevdiklerini, burada yardımlaşma ağları olduğunu ve dinlerini daha rahat yaşamak için Türkiye'ye geldiklerini beyan ederek Türkiye'de yaşamak istediklerini belirtmişlerdir. Türkiye'de soydaş topluluğu içerisinde yaşayan ve sık sık yardım verildiğini vurgulayan Kazakistan uyruklu bir katılımcıya ülkesine dönmek isteyip istemediği sorulduğunda aşağıdaki yanıtı vermiştir.

"*Ama böyle burada elbiseler giyiyorlar.(tesettürlü giyinmeyi kastediyor) Rahat oluyorum burda. Ama korkuyorum ben çocuğum için korkuyorum. Kimse yok orada. Korkuyorum benden ayıracaklar kapatacaklar. (hapse girmeyi kastediyor) (Ağladı) Çocuğum için korkuyorum… Çok iyi burda yaşamak. Çocuğum hasta İnşallah burdan çıkınca hastaneye döndürmek istiyorum. Burda da doktorlar geçti ama psikiyatri ilaçlar alıyorlar*." (34-KK-KAZAKİSTAN)

Rusya uyruklu bir diğer katılımcı da:

"(dönmek) İstemiyorum hiç. Anneme babama geliyorlar terör diyorlar. Gitmek istemiyorum Burada yardım veriyorlar. İstiyorum ki çocuklarımla birlikte burada kalayım. Türkiye'de İslam'ı yaşamak daha kolay. Türkiye'de yaşamak istiyorum" (35-KK-RUSYA)

diyerek ülkesine dönmek istemediğini beyan etmiştir.

6.5 Bulgular Ve Tartışma

2019 yılının Nisan, Temmuz ve Ağustos ayları boyunca gerçekleştirilen ziyaretlerle, 5 şehir ve 6 GGM'de toplam 8 ziyaret gerçekleştirilerek yabancı terörist savaşçı olduğu gerekçesiyle idari gözetim altında bulunan değerlendirilen 43 kişi ile derinlemesine mülakatlar gerçekleştirilmiş olup yapılan görüşmeler neticesinde aşağıda yer alan hususlar tespit edilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan yabancı terörist savaşçı olarak işlem yapılan bireylerin uyruk ve etnik köken dağılımları oldukça değişkenlik arz etmektedir. Birleşmiş Milletler, Suriye ve Irak'ta yaşanan çatışma ortamına 110 farklı ülkeden 40 000'den fazla kişinin dahil olduğuna dair bir açıklamada bulunmuştur (United Nations). Türkiye'deki YTS'lerin de benzer bir durum arz ettiği tespit edilmiştir. YTS'ler sadece uyruk olarak değil etnik köken olarak da değişkenlik arz etmektedir. Örneğin Rusya uyruklu YTS'lerin içinde etnik Rus olanların yanında Nogay, Çeçen, Kalmuk, Balkar, Avar ve Tatar gibi etnik

kökenlerden gelenler mevcuttur. Bunun yanında Kırgız veya Tacik uyruklu pek çok kişinin Özbek kökenli olduğu görülmüştür.

Yabancı savaşçıların etnik köken ve uyruk olarak farklılık arz etmesi konu ile ilgili bir tipoloji oluşturmayı zorlaştırmaktadır. Her ne kadar araştırma örneklemindeki bireylerin ortak noktaları mevcut olsa da farklı geçmişlerden geliyor olmaları sorunun ciddiyetini farklı bir noktaya taşımaktadır. Uyruk ve köken farklılığı modern dünyadaki ulusaşırı ağların nasıl etkili olduğunu göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Öyle ki, Ortadoğu'da yaşanan savaşlar Paris'in banliyölerinde yaşayan Afrika kökenli bir göçmen ailesinin çocuğunu da, Rusya Federasyonu'na bağlı Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde kasabasında yaşayan Nogay kökenli bir delikanlıyı da harekete geçirebilir bir durumdadır.

Bu hususlara ilaveten YTS'lerin kendi aralarındaki evlilikler meseleyi iyice karmaşıklaştırmaktadır. Farklı uyruklardan katılımcıların evlenmeleri, hatta çocuk sahibi olmaları söz konusudur. Yetişkin YTS'lerin menşe ülkelerine sınır dışı edilebilmeleri mümkün olsa bile çocukların tabiiyet durumlarının belirgin olmaması sınır dışı sürecini uzatarak GGM'de daha uzun süreler kalmalarına yol açmaktadır. Bu durum kamu kurumları için maddi yük teşkil ettiği kadar bebek yaştaki çocukların kişisel gelişimlerini olumsuz etkilemesi açısından da sorun teşkil etmektedir. Dahası sınır dışı aşamasında gelindiğinde karı kocanın farklı ülkelere sınır dışı edilmeleri aile bütünlüğünü de zedelemektedir.

Yabancı savaşçıların ezici bir çoğunluğunun vatandaşı olduğu ülkenin siyasi yönetimleri ile sorunları mevcuttur. Eski Sovyet Cumhuriyetleri ile Çin uyruklu katılımcıların tamamı ülkelerindeki siyasi iktidarlarla husumetli kimselerdir. Bunun sonucunda literatürde de görüldüğü üzere insanların husumetli olduğu kendi hükümetlerinden intikam almak amacıyla uzak coğrafyalarda cereyan eden çatışmalara dahil olması söz konusu olmuştur. Rusya uyruklu yabancı savaşçıların büyük kısmının Kafkasya'nın Müslüman halklarına mensup oldukları, Çin uyruklu katılımcıların da Uygur kökenli olduklarını göz önüne aldığımızda bu kimselerin devletleriyle olan kavgalı geçmişleri akla gelmektedir. Bu kimseler Rusya ve Çin gibi devletlerin vatandaşlıklarına sahip olsalar da devletleriyle çatışmacı bir kültür ile işgal-direniş öğeleriyle dolu bir maziye sahiptirler. Orta Asya Türki cumhuriyetlerinin vatandaşlığına mensup katılımcılar da ülkelerindeki rejimlerden yakınmışlardır. Özellikle dini hayat üzerindeki baskılar, kadınların peçe erkeklerin sakal ile dolaşmasına dair kısıtlama ve yasaklamalar sıkça dile getirilmiştir. Bu teo-politik tutuma ilaveten bazı durumlarda etnik farklılığa dayalı ötekileştirmenin de

mevcut olması katılımcıların devletleri ile olan husumetini arttırdığı görülmüştür.

Avrupa ülkelerinden gelen yabancı savaşçılar ülkelerine dönmek isterken Avrupa dışı ülkelerden gelen yabancı savaşçılar ülkelerine dönmek istememektedirler. Avrupa ülkelerinin vatandaşlıklarına haiz olan YTS'lerin dönmekten kaçınmamasındaki temel etken sosyal refah seviyesinin yüksek olması ve işkence ile kötü muamele riskinin bulunmamasıdır. Her ne kadar Avrupa ülkelerinin vatandaşlığını taşıyan katılımcıların tamamının göçmen kökenli ailelere mensup oldukları görülse de neredeyse hiçbiri atalarının göç ettiği yere dönmek istememektedir. Sadece bir tanesi eğer gidecekse Fransa'ya değil "*Müslüman oldukları için*" (1-KK-FRANSA) Cezayir'e gitmek istediğini söylemiştir. Arap ülkelerinden gelen YTS'ler ülkelerinde sorun yaşayacaklarının bilseler de istediğini beyan edenler vardır. Hem Avrupa hem de Arap ülkelerinden gelen YTS'lerin Türkiye'de kayda değer bir dayanışma ağı bulunmamakta ve kendi geleceklerini bu ülkede görmemektedir.

Avrupalı YTS'lerin tamamı, Arap ülkelerinden gelen YTS'lerin bir kısmı menşe ülkesine dönmek isterken Rusya Federasyonu, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Özbekistan ve Çin Halk Cumhuriyeti gibi ülkelerden gelen YTS'lerin hiçbirisi dönmeyi istememektedir. Geri dönmek istemeyenlerin temel gerekçesi ise zulüm görme korkusudur. Bunun yanında bir diğer husus gelecek planlarında bulunmaktadır.

Türk ve akraba topluluklara mensup katılımcıların tamamının Türkiye'de hemşeri ve akraba topluluklarının mevcut olduğu ve bu toplulukların yabancı terörist savaşçı olarak işlem yapılan bazı bireyler için dayanışma ağları işlevini gördüğü tespit edilmiştir.

14.08.2019 tarihi itibariyle Türkiye Cumhuriyetinde ikamet izniyle kalan yabancı sayısı 1 055 685 olarak gerçekleşmiştir. En çok ikamet izni düzenlenen ilk 10 ülke aşağıdaki gibidir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü).

Tablo 7. En çok ikamet izni düzenlenen ilk 10 uyruk

Irak	104 444	Afganistan	39 283
Suriye	99 643	Rusya	36 507
Türkmenistan	67 522	Özbekistan	34 727
Azerbaycan	65 027	Mısır	25 784

İran	44 413	Kırgızistan	25 645

2018 yılında 114 537 uluslararası koruma başvurusu yapılmıştır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). 15.08.2019 tarihi itibariyle 3 649 750 Suriyeli geçici koruma altında bulunmaktadır (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). 2018 yılında Türkiye Cumhuriyeti'ne 39 468 492 kişinin giriş yaptığı tespit edilmiştir (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü). Bu hususlar dikkate alındığında Türkiye'nin yabancı uyruklu nüfusunun beş milyon civarında olduğunu tahmin etmemiz mümkündür.

Türkiye Cumhuriyeti'nde bulunan yabancı nüfusunun çoğunluğunu geçici koruma altındaki Suriyeliler oluştursa da Suriyeli olmayan yabancıların sayısı azımsanamayacak kadar yüksektir. İstanbul yabancı uyrukluların en çok tercih ettiği kenttir İstanbul'da 544 972 (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) yabancı ikamet izniyle kalmakta olup 548 134 (Göç İdaresi Genel Müdürlüğü) Suriyeli de geçici koruma statüsü ile barınmaktadır. Bunun yanında çalışma izniyle, vize muafiyetiyle veya vizeyle veyahut düzensiz yollarla kalanları da hesaba kattığımızda bu sayının yükseleceğini tahmin etmemiz mümkündür.

Türkiye'deki göçün niceliği ve niteliği göz önüne alındığında yabancı savaşçılara kaynaklık eden ülkelerden ciddi sayıda göçmen bulunduğu görülmektedir. Bu durum yabancı savaşçı olmak amacıyla Türkiye'ye gelenlerin gizlenmesini kolaylaştırmakta ve bu göçmen ağları içerisinde barınabilmesine olanak tanımaktadır. Araştırmaya katılan pek çok kişinin Türkiye'ye geldiğinde bu göçmen ağlarının bulunduğu semtlerde yaşadıklarını, onlardan yardım aldığını ve ileride de bu soydaş topluluğu içerisinde yaşamayı arzuladığını beyan ettiği görülmüştür.

Dayanışma ağlarının en yoğun yaşandığı şehir olan İstanbul, Türkiye'de kalmak istediğini beyan eden katılımcıların ileride yaşamak istediğini bildirdiği bir şehir olması bakımından önemlidir. Türk ve akraba topluluklara mensup katılımcıların tamamı ileride Türkiye'de yaşamak istediği beyan etmiştir. Bu isteklerinin altında yatan temel sebep ise Türkiye'yi özgür ve Müslüman bir ülke olarak görmeleridir. Katılımcılar Türkiye'de yaşamayı sadece kendileri için değil çocukları için de tercih etmektedir. Türkiye'de çocuklarını daha iyi yetiştirebilecekleri, hasta olanlar için daha iyi bakım hizmetleri olduğunu ve yardım alma olanaklarının daha iyi olduğunu beyan etmişlerdir.

Yabancı savaşçıların büyük bir kısmı başından geçenleri anlatmaktan korkmaktadır. YTS olarak idari gözetim altında bulunan katılımcıların görüşme esnasında korktuğu veya çekindiği gözlemlenmiştir. Bu korkunun kaynağı menşe ülkeleri olduğu kadar görüşmeyi yapan kişiye olan güvensizlikleri olması muhtemeldir. Bazı katılımcıların görüşme esnasında görüşme yapanın konsolosluk görevlisi olup olmadığını korku dolu gözlerle sorduğu görülmüştür. Menşe ülkeleri ile sorun yaşayan bazı YTS'lerin ülkelerine dönmek istememesi hasebiyle böyle bir korkuya kapıldıkları değerlendirilmektedir. Bunun yanında başlarını daha fazla belaya sokmamak amacıyla aleyhlerine olabilecek ifadelerden kaçındıkları, yalan beyanda bulundukları ya da bilmezlikten geldikleri de görülmüştür.

Suriye'deki çatışma bölgesine intikal eden yabancı savaşçıların tamamı mazlum Müslümanlara yardım etmek veya hicret etmek amacıyla gittiğini beyan etmiştir. 1980 sonrasında görülen yabancı savaşçılık vakalarında İslam kimliği önemli bir yer tutmaktadır. En çok yabancı savaşçı çeken durumların iç savaş veya yabancı işgali gibi haller olması ve bu gibi durumların Müslüman çoğunluğun yaşadığı ülkelerde vuku bulması gibi etkenler yabancı savaşçıların en önemli motivasyonu olarak dinin ön plana çıkmasına yol açmıştır. Bunun yanında DEAŞ'ın 2014 yılındaki halifelik ilanı, ilk dönem Müslümanlarını andıran saf İslami toplum kurdukları yönündeki etkili propagandası pek çok yabancının "*hicret etmek*" amacıyla çatışma bölgesine gitmesine yol açmıştır. Kendisi veya birinci derece yakınları çatışma bölgesine geçen katılımcıların tamamı cihat ve mazlumlara yardım gibi gerekçeleri öne sürmüştür. Araştırma bulguları bu yönüyle konu hakkındaki literatür ile uyumludur.

Çatışma bölgesinde olan bitenle ilk temas çoğunlukla medya veya arkadaşlar marifetiyle gerçekleşmektedir**.** Televizyon ve basılı yayın organları gibi geleneksel medya araçlarında devlet kontrolünün daha mümkün olması, kuruluşunun daha zor ve maliyetli oluşu ile etkileyebileceği kitlenin daha sınırlı olması gibi özellikler terör örgütlerini bu yoldan vazgeçirmektedir. Ancak sosyal medyanın ortaya çıkması; daha ucuz, daha kolay bir şekilde, daha büyük bir kitleye daha az denetimle erişimi mümkün kılar hale getirmiştir. Terör örgütleri de eleman tedariki amacıyla sosyal medyayı hiç olmadığı kadar çok kullanmaktadır. Devlet dışı silahlı örgütlere eleman tedarik etmeye çalışan simsarlar bunun yanında özellikle arayış halindeki gençlere hitap edebilmek adına mescit, çay ocağı, spor kulübü gibi mekânlarda propaganda yürüterek potansiyel YTS'lerle temas etmeye çalışmaktadır.

Yabancı savaşçıların önemli bir kısmı pişmanlık duymaktadır. Devlet dışı silahlı aktörlerin propagandasına temas ettikten sonra çatışma bölgesine giden yabancı savaşçılar gördükleri ve yaşadıklarının etkisi ile hayal kırıklığına uğradığını beyan etmektedirler. DEAŞ'ın arazi üzerindeki egemenliğinin zirvede olduğu ve mali kaynaklarının azami seviyeye yükseldiği 2014-2016 yılları arasında terör örgütü tarafından yayınlanan pek çok propaganda materyalinde örgütün kontrol ettiği bölgedeki insanların hayat standartlarının son derece yüksek olduğu yönünde bir propaganda yapılmıştır (Göksun ve Salihi, 2018). Yabancı savaşçıları bölgeye getirmeye çalışan simsarların da YTS adaylarını ikna ederken bu tür vaatlerde bulunduğu araştırmaya katılan bireyler tarafından ifade edilmiştir. Oysa çatışma bölgesine geçmeleri akabinde bu vaatlerin gerçeği yansıtmadığını görmeleri söz konusu olmuştur (Independent). Bunun yanında 2014 yılının Eylül ayında hayata geçen 80 uluslararası ortağın yer aldığı DEAŞ Karşıtı Uluslararası Koalisyon'un etkili hava saldırılarının başlaması sonrasında hayat standardının düşmesi ve can güvenliğinin bitme noktasına gelmesi araştırma örneklemindeki bireylerin pişmanlığına yol açan diğer etkenlerdir. Bunun yanında DEAŞ'ın din ve yaşam kurallarının oldukça sert oluşunun da katılımcıların pişmanlığını arttırdığı değerlendirilmektedir. Yalnız bu noktada, katılımcıların gönülden mi pişman oldukları veya mağlup oldukları için mi pişmanlık belirtisi gösterdikleri hususu oldukça muğlaktır.

Yabancı terörist savaşçı olarak GGM'lerde bulunan katılımcılar bazen resmi bazen gayrı resmi nikâh kıymak suretiyle evlenmekte ve çocuk sahibi olmaktadır. Gerek çatışma bölgesine gitmiş, gerekse çatışma bölgesine hiç gitmeden ülke içinde iken YTS olarak işlem yapılmış olsun araştırma örneklemindeki katılımcıların evlenme ve çocuk sahibi olma oranları yüksektir. Çok sayıda çocuk sahibi olanların bile çatışma bölgesine gitmekten imtina etmedikleri görülmüştür. Çatışma bölgesine bekâr olarak gidip orada evlenenler de mevcuttur. Evli olduğunu beyan eden katılımcıların hiçbirisinin GGM'de eşiyle barınmadığı görülmüştür. Bunun sebebi birçoğunun eşinin cezaevinde olması veya idari gözetimde bulunmamasıdır. Bu durum eşlerin hukuki statülerindeki farklılığa da işaret etmektedir. GGM'de bulunan evli kadınların önemli bir kısmının refakatinde çocukları bulunmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, ilgili mevzuata göre çocukları idari gözetim altına alamamakla beraber, başka bir refakatçisi olmadığı takdirde çocuklar da ebeveynlerinin yanında barındırılmaktadır.

Bunun yanında, evlenen YTS'lerin bir kısmı farklı uyruklardan kimselerle

evlenmektedir. Özellikle terör örgütüne doğrudan katıldıktan sonra farklı uyruklardan evlenen katılımcıların bunu örgüt disiplini çerçevesinde yaptıkları değerlendirilmektedir. DEAŞ çatışma bölgesine geçen bekâr kadınları kesinlikle bekâr bırakmamakta derhal evlendirmektedir. Kocaları savaşırken ölen kadınları tekrardan evlendirdikleri, hatta bazı vakalarda terör eylemi işlemeden önce dikkat çekmemek adına çokeşlilik yapıldığı tespit edilmiştir.

Bazı kaynaklarda yabancı savaşçıların fakir, mesleksiz, eğitimsiz (Humphreys ve Weinstein, 2008) veya suça yatkın (Basra, Neumann, 2017) olduklarını yazılmakla beraber görüşmelerde bu durumu doğrulayacak bir bulguya rastlanmamıştır. Yapılan görüşmelerde katılımcıların gelir ve eğitim seviyelerinin düşük olmadığı, pek çoğunun mesleğinin ve normal bir işinin olduğu görülmüştür. Her ne kadar menşe ülkelerinde suç işleyip işlemediklerini sadece beyanlarını esas alarak yorumlasak da araştırmaya katılanların kriminal bir geçmişlerinin olduğunu söyleyecek bir veri elde edilememiştir.

İnsan hak ve hürriyetleri konusunda karnesi kötü olan bazı ülkelerin, yurt dışına çıkmış olan muhaliflerini terörist şeklinde damgalayarak onların hayatını zora sokmaya çalıştığı iddiaları sıklıkla dile getirilmektedir. Uluslararası işbirliği terörle mücadelenin en önemli ögelerinden birisidir. Yabancı terörist savaşçıların arz ettiği tehdit göz önüne alındığında uluslararası işbirliği yapılmasının son derece önemli olduğu anlaşılmaktadır. Sınır aşan suçlarla mücadelede kullanılan en önemli aygıtlardan birisi olan INTERPOL bu bağlamda mühim bir konumdadır. Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı (INTERPOL) suç ve terörizmle uluslararası düzeyde mücadele edebilmek adına faaliyet yürütmektedir. Devletler INTERPOL vasıtası ile ülkesi dışında bulunan suça katışmış kişileri yakalatarak adalet önüne getirmeyi amaçlamaktadır. Ancak terörizm gibi evrensel bir tanımı ve mücadele yöntemi olmayan bir mefhumun bazı devletler tarafından iç muhalefeti susturmak amacıyla kullanılması da söz konusu olabilmektedir. Gerçekte bir terör örgütü ile bağlantılı bulunmasa da menşe ülkesinin bildirim yapması halinde bazı kimseler bulundukları ülke makamları ile sorun yaşamaktadır. Mülakat yapılan pek çok katılımcı menşe ülkesinden "*kod geldiği*" için GGM'de bulunduğunu beyan etmiştir. INTERPOL mekanizmasının kötü niyetlerle kullanılması ciddi anlamda bireysel mağduriyetlere yol açmasının yanında gerçekten terör bağlantılı kimselerin kendisini "*siyasi muhalif*" olarak gizlemesine de olanak tanımaktadır. Bu çerçevede, uluslararası bilgi paylaşımında sahihliğin sağlanması insan hakları ihlalleri oluşmaması adına önem taşımaktadır.

Kamu düzeni ve güvenliğine aykırı bulundukları gerekçesiyle idari gözetim altına alınarak yabancı terörist savaşçı olarak tasnif edilen katılımcıların idari gözetim altına alınma gerekçeleri farklılık arz etmektedir. Örneğin bazı katılımcıların birinci derece yakınları Suriye'deki terör örgütlerine katıldığından ötürü GGM'de bulunduğunu beyan etmesi söz konudur. Yabancıların ülke içindeki varlığı konusunda kamu otoritesinin geniş bir takdir hakkı bulunmaktadır. Her ne kadar yargı yolu açık olsa da idari gözetim ve sınır dışı işlemleri adli değil idari işlemler olmaları hasebiyle idarenin bu işlemleri uygulamaya kalkması daha esnek olabilmektedir. Mülakat yapılan katılımcılardan bazıları kendilerinin bir terör örgütü ile bağlantısı olmadığını ancak birinci derece yakınları çeşitli terör örgütlerine katılmış olmalarından ötürü idari gözetime alındıklarının ifade etmişlerdir

Göçün kadınlaşması kavramına benzer bir şekilde yabancı savaşçılığın da kadınlaşması söz konusu olmuştur. Geçmişte görülen yabancı savaşçılık vakalarında kadınların mevcudiyetinin oldukça düşük seviyede olduğu görülmektedir. Bugün ise hiçbir yabancı savaşçılık vakasında görmediğimiz kadar kadının çatışma bölgesine gitmesi söz konusudur. Kadınların amacı her ne kadar savaşmak olmasa da katıldıkları terör örgütleri ile ideolojik yakınlıklarının var olduğu kesindir. DEAŞ terör örgütü kadınları ailenin temeli olarak görmekte ve onların "*hicret*" etmesini teşvik etmektedir. Göç eden kadınların çatışma bölgesine evlendirildiği ve kendilerine belli seviyede maaş bağlandığı katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Günümüzde Suriye'deki Al Hol kampında ve İdlib civarında terör örgütlerine ideolojik yakınlığı bilinen binlerce yabancı kadının bulunduğu bilinmektedir. Bu hususlar dikkate alındığında "*yabancı savaşçıların kadınlaşması"* diye bir kavramdan bahsedebilmekteyiz.

Bazı ülkeler yabancı terörist savaşçı olan vatandaşlarını kabul etmekte güçlük çıkarmaktadır. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun tanımlar kısmında düzensiz göç; "*yabancıların yasa dışı yollarla Türkiye'ye girişi, Türkiye'de kalışı, Türkiye'den çıkışı ve Türkiye'de izinsiz çalışması*" şekilde tanımlanmıştır.[9] Düzensiz göçle mücadele konusunda kullanılan en önemli mekanizma, sınır içinde tespit edilen düzensiz göçmenlerin menşe ülkesine veya üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilmesidir. Yabancı terörist savaşçı olarak tespit veya değerlendirmesi yapılan kimseler her ne kadar yasal yollarla Türkiye'ye girseler de yasal kalış hakkını kaybederek sınır dışı işlemine konu olmaktadırlar. Sınır dışı edilmesi söz konusu olacak olan yabancı terörist savaşçıların kimlik veya pasaport

[9] 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, Madde 3, Fıkra 1, Bent I

gibi belgelerinin olmaması ya da süresinin geçmesi gibi sebepler bu belgelerin yeniden tanzimi ihtiyacını doğurmaktadır. Bu aşamada kişinin menşe ülkesinin Türkiye'deki temsilciliği ile irtibata geçilerek kimlik tespiti ve seyahat belgesi konusunda yardım talep edilmektedir. Ancak bazı ülkelerin YTS olarak işlem yapılan vatandaşlarını yurda kabul etmemek amacıyla seyahat belgesi vermekten imtina etmesi söz konusu olabilmektedir.

Buna benzer bir diğer sorun vatandaşlıktan çıkarma işlemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çoğunlukla Avrupa ülkeleri olmak üzere pek çok ülke DEAŞ gibi ulusaşırı terör örgütlerine katılmış olan vatandaşlarını vatandaşlıktan çıkarmaktadır. Devletler vatandaşlıktan çıkarma işleminde; güvenlik, sadakat ihlali ve cezalandırma gibi gerekçelerle hareket etmektedirler (University of Oslo Faculty of Law, 2016, s.26). Vatandaşlıktan çıkarma işlemi çoğunlukla, çifte vatandaşlığı olan veya çifte vatandaşlığı olduğu tahmin edilen kimseleri, yani göçmenleri hedef almaktadır. (Örneğin Shamima Begum vakası) Vatandaşlıktan çıkarılarak vatansız konumuna gelen kimselerin çatışma bölgesinden çıksalar bile normal hayata intibak etmeleri mümkün olmamakta ve hukuki statüleri belirsiz şekilde yaşamaya mahkûm olmaktadırlar.

Menşe ülkelerin gerek seyahat belgesi tanziminden imtina etmesi, gerekse vatandaşlıktan çıkarma yoluyla YTS olan uyruklarını kabul etmekten kaçınması gibi sebepler, söz konusu insanların geleceklerini belirsizleştirerek rehabilitasyon süreçlerine ket vurabilmektedir. Bunun yanında devletlerin vatandaşlarını geri kabul etmekten kaçınması, çatışma bölgesine komşu olan Türkiye gibi ülkelerin yabancı terörist savaşçıların arz ettikleri tehditlerle mücadele konusunda yalnız bırakılması anlamına da gelmektedir.

7. SONUÇ ve ÖNERİLER

Kökü geçmişe dayanan bir olgu olan yabancı savaşçılık modernitenin ortaya çıkması sonrasında değişerek varlığını korumuş ve günümüzde uluslararası ilişkiler ile terörizmle mücadele gündeminin önemli bir parçası haline gelmiştir. Arap baharı sonrasında güç kazanan devlet dışı silahlı aktörlerin bölgesel çatışmaları küresel bir zemine taşımak ve çatışma sahasında avantaj elde etmek amacıyla yabancı savaşçı temin etmeye yönelik girişimleri başarıya ulaşarak on binlerce yabancı savaşçının bölgeye akın etmesine yol açmıştır. Çoğunlukla uluslararası kurumlar ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından terör örgütü olarak bilinen organizasyonlara dahil olan yabancı savaşçılar Türkiye için oldukça büyük bir tehdit haline gelmiştir. Söz konusu tehdide konu olan yabancı savaşçıların kişisel özelliklerinin çıkarılarak motivasyon kaynaklarının irdelenmesi çalışmanın temel amacıdır.

Çalışma kapsamında yapılan görüşmeler neticesinde Türkiye'deki yabancı savaşçıların temel motivasyonunun hayali ulusaşırı bir kimliği savunmak olduğu sonucuna varılmıştır. Malet (2009)'in yabancı savaşçıları sınıflandırmasında dördüncü tipoloji olarak yer alan "*kesin inançlılar*" (true believers) ifadesi Türkiye'deki yabancı terörist savaşçıları tanımlamak için uygundur. Zira Malet (2009)'e göre kesin inançlılar ortak ulusaşırı kurumları korumak için ideolojik isyancılara katılan kişilerdir.

Bunun yanında; araştırma örnekleminde eski Sovyet cumhuriyetleri ve Çin uyruklu katılımcıların çoğunlukta olduğunu göz önüne aldığımızda Arielli (2017) 'den ilhamla Türkiye'deki çoğu yabancı terörist savaşçının "*yedek savaş gönüllüleri*" kapsamına girdiği tespitinde bulunmamız mümkündür. Bu kimseler çoğunlukla devletleriyle husumeti olan ancak halihazırda bir savaş olmamasından ötürü devletleriyle hesaplaşmayı uzak coğrafyalardaki savaşlara katılmakta arayan kimselerdir.

İnsanlık tarihinin her döneminde göç olgusu var olmakla beraber, eski devirlerde göç eden toplulukların kültürel varlıklarını sürdürebilecekleri, değerlerini yeniden üretebilecekleri kapasite ve kabiliyetleri büyük ölçüde mevcut değildi. Küresel etkileşim düzeyinin hiç olmadığı kadar arttığı günümüz dünyasında ise durum farklı bir düzlemde ilerlemektedir. İletişim ve ulaşım teknolojisindeki ilerleme insanların çok uzaktaki hadiselerden haberdar olmasına imkan sağlamıştır.

Artan göç hareketleri ve göçmenlerin beraberlerinde sadece bedenlerini değil kültür, din ve dil gibi özelliklerini getirmeleri ulusaşırı kimliklerin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Gerek öteden beri var olan gerekse göç ile oluşan ulusal sınırları aşan bağların tesis edilmesi kolaylaşmış ve bu bağların insanları etkileme kapasitesi artmıştır. Söz konusu ulusaşırı kimlikler tehdit altında olduğu değerlendirildiğinde insanların onu savunmak için mobilize olması söz konusu olmaktadır. Tarih boyunca görülen yabancı savaşçılık vakalarının tamamında ulusaşırı bir kimliği savunmak yer almaktadır. Ulusaşırı kimlikler esasında hayali cemaatlerdir. İnsanların doğrudan kan bağı olmasa da, ortak kimliği paylaştıkları kimselerin başına gelen kötü şeylere üzülmesi, iyi şeylere sevinmesi gibi bir durum söz konusudur. Bu ulusaşırı hayali kimlik bazen dini, bazen de ideolojik şekillerle karşımıza çıkabilir. Bu kimlikler sayesinde ABD'de yaşayan siyahi gençler Etiyopya'daki İtalyan saldırısını kendisine yapılmış addederek itiraz sesini yükseltebilir. İngiltere'deki Yunanseverler Yunan İsyanı'nı "*tiranlığa karşı ezeli ve ebedi mücadele*" nin bir devamı olarak görüp mobilize olabilir. İspanya İç Savaşı'nda sosyalist cumhuriyet hükümetini savunmak için "*faşizmle hesaplaşmak*" isteyen on binlerce Avrupalı ve ABD'li sosyalist genç bu mücadeleyi kendi davaları addedip savaşabilir. Veya Afganistan'daki Sovyet saldırısını kendisine yapılmış varsayan binlerce Müslüman genç "*Müslüman kardeşlerine yardımcı olmak*" için evlerini terk edip soluğu savaş meydanında alabilir. Bu örneklerde görüldüğüne benzer bir şekilde, Türkiye'deki yabancı savaşçılarda da temel sosyolojik motivasyon tehdit altındaki ulusaşırı hayali kimliğin savunulmasıdır.

Araştırma kapsamında Türkiye'deki yabancı savaşçıların kişisel özellikleri inceleme konusu edilmiştir. Yabancı terörist savaşçı olduğu gerekçesiyle idari gözetim altında tutulan 20 uyruktan 43 kişi ile yapılan derinlemesine mülakatlar neticesinde katılımcıların evlenme ve çocuk sahibi olma oranlarının oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında araştırmaya katılan bireylerin dini motifli terör örgütleriyle bağlantılı olmalarından hareketle boşanma oranlarının düşük olacağı tahmin edilse de yaptığımız araştırmada boşanma oranlarının yüksek seyrettiği görülmüştür.

Araştırma katılımcılarının eğitim seviyelerinin yaklaşık ortalama 12-13 yılları arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu veriden de görülmektedir ki yabancı savaşçılığa konu olmuş kimselerin eğitim seviyeleri sanılanın aksine düşük değildir. Bunun yanında mülakat yapılan kimselerin çoğunluğu meslek sahibidir. Her ne kadar çoğunlukla rağbet gören meslekler olmasa da neticede katılımcıların mesleksiz ve eğitimsiz kimseler olmadığını ifade etmemiz

mümkündür. Katılımcıların gelir düzeyine ilişkin algılarında ise farklılık olmakla beraber gelir seviyesinin düşük olduğuna ilişkin algı ile yabancı savaşçılık arasında bir ilişki tespit edilmemiştir. Örgütlerin sunduğu maddi imkanların belki teşvik edici bir etkisi olmuş olabilir ancak insanları yabancı savaşçılığa sevk eden en önemli etkenin maddi kazanç olduğunu söylememizi gerektirecek bir bulguya ulaşılamamıştır. Bunun yanında araştırma örnekleminde yer alan sadece bir kişinin geçmişte suç kaydının olduğunu beyan etmesi de yabancı savaşçılık ile suç işleme oranı arasındaki bağlantı kurmamızı imkansız hale getirmektedir.

Araştırma örnekleminde yer alan bireylerin çatışma bölgesinde olan bitenle çoğunlukla internet ve / veya arkadaş çevresi marifetiyle temas ettiği tespit edilmiştir. Bu durum, radikal ulusaşırı örgütlerin taraftarları yoluyla arayış halindeki kimselere doğrudan temas ettiğine veya internet yoluyla dolaylı olarak temas ettiğine ilişkin literatürde yer alan bilgilerle örtüşmektedir.

Mülakat yapılan bireylerin çoğu din eğitimi almadığını beyan etmiştir. Din bilgisi düzeyleri sorulduğunda da genellikle mütevazi davranarak düşük bir profil çizmişlerdir. Bu hususlar itibariyle, dini motifli örgütlere katılmalarına rağmen yabancı savaşçıların din eğitimi konusunda eksikliklerinin olduğunu vurgulayan literatürdeki bilgiler ile uyumlu bir tablo çıkmıştır. Bugün yabancı savaşçılık konusunda en çok gündeme gelen iki örgüt olan DEAŞ ve El Kaide'nin selefi teoloji ile örtüştüğünü göz önüne aldığımızda katılımcıların bu konudaki yaklaşımları öğrenilmeye çalışılmıştır. İnsanların anlam dünyasını şekillendiren en önemli varlık olan kitaplar üzerinden selefi teolojiye yakınlıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Yanıt verenlerin çoğu Abdullah Azzam, Muhammed bin Abdulvahhab, Seyyit Kutub, Ebul Ala el Mevdudi ve İbni Teymiyye gibi bu alanın meşhur isimlerinin kitaplarını okuyup okumadıkları sorusuna çoğu okumadığı, adlarını bile duymadıkları hatta genel olarak kitap okumadıkları yanıtını vermiştir. Katılımcılar içerisinde kendisini selefi olarak tanımlayan veya bu yönde bir tutum takındığı değerlendirilen kişi sayısı oldukça azdır. Dolayısıyla bu kimseleri ülkelerinden uzak coğrafyalarda savaşmaya sevk eden temel motivasyonun teolojik değil sosyo-politik etkenler olduğu değerlendirilmektedir.

Araştırmaya katılan bireylerin çoğu ülkelerindeki siyasi iktidarlardan hoşnutsuzdur. Çoğunlukla dini ve siyasi özgürlüklerin olmadığından yakınan katılımcılar Türkiye'ye gelme sebepleri olarak da özgürlükçü ortamın mevcudiyetini ifade etmişlerdir. Türkiye'deki yabancı savaşçıların çoğunluğu ülkelerinde etnik veya dinsel olarak öteki konumundadır.

Yaptığımız görüşmelerde de bu durum teyit edilmiştir. Bunun yanında Rusya ve Çin gibi ülkelerden gelen YTS'lerin çoğunlukla vatandaşı oldukları devletlerle çatışmacı bir siyasi geçmişe sahip olmaları, kendi anavatanlarına savaşma fırsatı yakalayamayan bireylerin devletleriyle uzak coğrafyalarda savaşmasının yaygın olduğunu belirten literatür bilgisi ile uyum göstermektedir.

Çatışma bölgesine geçmeyi başaran YTS'lerin tamamına yakını hayal kırıklığına uğramış ve pişman olmuştur. Ancak ülkelerinde dönmek konusunda (Avrupalılar hariç) isteksizdirler. Zira menşe ülkelerinde işkence ve kötü muamele riski ile karşı karşıya olduklarını ısrarla vurgulamışlardır. Bu durum gelecek planlarını da doğrudan etkilemektedir. Ülkesinde işkence veya kötü muamele göreceğini düşünen katılımcılar gelecekte Türkiye'de yaşamak istemektedir. Özellikle eski Sovyet ülkelerinden gelen kimselerin Türkiye'deki göçmen dayanışma ağları çok önemli bir hizmet görmektedir. Türk ve akraba topluluklara mensup katılımcıların tamamı Türkiye'yi sevdiğini ve Türkiye'de yaşayıp Türk vatandaşı olmak istediğini aktarmıştır. Bu yönüyle, Arap Baharı sonrasındaki değişen yabancı savaşçılık profili Türkiye için önem arz etmektedir. Zira İslam dünyasında 1979'dan beri görülen yabancı savaşçılık vakalarında Türkiye doğrudan etkilenmemiş ve savaşçıların çoğunun Arap ülkelerinden çıkması hasebiyle demografik bir yakınlık da kurulmamıştır. Oysaki iç savaşla boğuşan ülke olan Suriye'nin Türkiye'nin komşusu olması ve tarihte ilk defa Türk soylu bireylerin bu kadar çok sayıda yabancı savaşçı olması meselenin Türkiye Cumhuriyeti açısından çetrefilli hale gelmesine sebep olmaktadır.

Gerek yapılan görüşmeler gerekse konu hakkındaki literatür incelendiğinde, Arap Baharı sonrasında yabancı savaşçılık olgusuna ilişkin en önemli değişikliklerden birisinin kadınlar ve çocuklar konusunda olduğu ortaya çıkmaktadır. Zira tarihte hiçbir dönemde kadınların ve çocukların bir silahlı örgüt tarafından çatışma bölgesine davet edildikleri ve binlercesinin de bu çağrıya uyarak gittiğine dair bir vaka görülmemiştir. Bu durum istatistiklere de yansımakta olup görüşme örnekleminin önemli bir kısmının da kadınlardan oluşmasına sebep olmuştur. Bir tür ulus inşası kurgusuna sahip olan DEAŞ, kadını ailenin temeli olarak konumlandırmakta ve onların çatışma bölgesine seyahatini teşvik etmektedir. Bugün her ne kadar arazi üzerindeki egemenliğini kaybetse de örgüt üyesi binlerce kadın ve çocuk çoğu Suriye'deki Al Hol kampı olmak üzere çevre ülkelerde yaşamaktadır. Yabancı savaşçılığın kadınlaşması olarak da tanımlayabileceğimiz bu süreç gelecek için endişe verici bir durumdur. Zira zihnen örgütten kopmamış olan bu kadınların çocuklarını da bu şekilde

endoktrine edeceğini göz önüne aldığımızda bugün çocuk olan bireylerin bir süre sonra elleri silah tutar hale geldiğinde yeni gerginliklerin çıkması mümkün hale gelecektir.

Yabancı terörist savaşçıların uluslararası barışı tehdit ettiği hususu dikkate alındığında bu konu üzerinde devletlerin işbirliğinin önemi ortaya çıkmaktadır. Yabancı terörist savaşçı olabileceğinden kuşkulanılan bireylerin seyahatlerinin engellenmesi bu konuda atılacak en önemli adım olacaktır. Çatışma bölgesine intikal ederek terör örgütlerine katılmasından kuşkulanılan kişilere dair uluslararası bilgi paylaşımının mevcudiyeti elzemdir. Ancak bu noktada siyasi saiklerin devreye girerek otoriter idarelerin ülke dışına çıkan muhaliflerini terörist şeklinde etiketlemesinin önüne geçmek gerekmektedir. Zira bu durum gerçekte masum olan bireylerin hak ihlallerine maruz kalmasına yol açmasının yanında bilgi paylaşımının güvenirliliğini de zedelemektedir. Terör örgütlerinin insan hakları ve uluslararası insancıl hukuku istismar etmeye çalışması devletlerin bu konuda hak ihlallerine kapı aralayacak uygulamalara sevk etmemelidir.

Yabancı terörist savaşçılarla mücadele yalnızca bireyler üzerine değil, onları seyahate teşvik eden örgütlerin ekonomik kaynaklarını kurutmak üzerine de bina edilmelidir. Günümüzde yabancı savaşçı çekmeye çalışan bazı örgütlerin geniş bir araziye ve büyük ekonomik kaynaklara hükmettiğini de göz önüne aldığımızda uluslararası finans ağlarının engellenmesi en az insanların seyahatlerinin engellenmesi kadar önemlidir.

Devletlerin sınır aşan gönüllü savaşçılığa mani olabilmek için uygulamaya koyduğu kolluk merkezli engelleyici tedbirlerin yanında sosyal ve politik alanda atılacak adımlar da gerekmektedir. Öncelikle yabancı terörist savaşçılığa konu olan kişilerin çoğunlukla etnik veya dinsel azınlık mensubu olduklarını göz önüne aldığımızda eşit yurttaşlığa dayalı kapsayıcı bir siyasi ortamın inşa edilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Bireylerin vatandaşı oldukları devlete sadakat duygusu duymaları halinde yabancı savaşçı olarak uzak coğrafyalardaki maceralara atılma ihtimalleri azalacaktır. Farklı toplumsal kesimlerin adaletli siyasi temsil hakkının bulunduğu, kimliklerinden veya kılık kıyafetlerinden ötürü kamu otoritesi ve çoğunluk kimliğini paylaşanlar tarafından dışlanmadığı, emek piyasasında hor görülmediği ve kamunun dağıttığı ekonomik paylaşımdan istifade ettiği durumlarda bireylerin vatandaşı oldukları devlete sadakat düzeyleri artarak ulusaşırı simsarların propagandasına karşı zayıf yakalanmayacaklardır.

Hâlihazırda görülen yabancı savaşçılık vakalarının çoğunlukla İslam dünyasındaki

selefi teolojiye yakın bireyler merkezinde gündeme gelmesi, yabancı terörist savaşçılığın salt teolojik saiklerle açıklanması gibi yaklaşımlara yol açabilmektedir. Yabancı savaşçılığı sadece dini sebeplerden kaynaklanan bir olguymuş gibi izah etmeye kalmak konunun tarihsel altyapısını ve sosyolojik bağlamını gözardı edeceğinden oldukça eksik ve yüzeysel kalacaktır. Yabancı savaşçılık konusuna ilgi gösteren araştırmacıların meselenin çok boyutlu olduğunun bilincinde olarak disiplinler arası bir bakış açısı ile konuya yaklaşmalarının olmazsa olmaz olduğu düşünülmektedir.

8. KAYNAKÇA

ABC. "Life and Crimes of Australian Jihadist Khaled Sharrouf", https://www.abc.net.au/radionational/programs/breakfast/the-life-and-crimes-of-australian-jihadist-khaled-sharrouf/5670312. Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Ahmed, M., Comerford, M., El-Badawy, E. (2016). Milestones To Militancy What The Lives Of 100 Jihadis Tell Us About A Global Movement. Tony Blair Institute for Global Change. https://institute.global/sites/default/files/inline-files/IGC_Milestones-to-Militancy.pdf Son Erişim Tarihi. 14.09.2019

Akbay, M. (1950). Amerika Birleşik Devletleri Anayasa Metinleri. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 7. (1) http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/245/2199.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Aljazeera. "Do Central Asian leaders use ISIL threats for political gain?", https://www.aljazeera.com/indepth/features/central-asian-leaders-isil-threats-political-gain-180820221522285.html. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Aljazeera. "Is France Failing its Muslim Youths?", http://america.aljazeera.com/articles/2015/1/14/france-islamophobiaimmigration.html Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Aljazeera. "Rabia'da 1282 Kişi Öldü", http://www.aljazeera.com.tr/haber/rabiada-1282-kisi-oldu. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Aljazeera. "Tacikistan'da Özgürlük İhlalleri ve Yasaklar", http://www.aljazeera.com.tr/dosya/tacikistanda-ozgurluk-ihlalleri-ve-yasaklar. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Aljazeera. "Tacikistan'da Radikalizmi Bitirmek İçin Sakal Traşı", http://www.aljazeera.com.tr/haber/tacikistanda-radikalizmi-bitirmek-icin-sakal-trasi. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Anadolu Ajansı. "Adım adım Rabia Katliamı", ttps://www.aa.com.tr/tr/dunya/adim-adim-rabia-katliami/884154. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Anadolu Ajansı. "Hama Katliamı'nın Üzerinden 37 Yıl Geçti", https://www.aa.com.tr/tr/dunya/hama-katliaminin-uzerinden-37-yil-gecti/1381883. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Anadolu Ajansı. "Sovyetlerin Afganistan Hezimeti ve Ödenen Ağır Bedel", https://www.aa.com.tr/tr/analiz-haber/sovyetlerin-afganistan-hezimeti-ve-odenen-agir-bedel/1065078. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Anık, M. (2012). Kimlik Ve Çokkültürcülük Sosyolojisi. Ankara. Açılım Kitap.

Ansiklopedim. "Magna Carta Libertatum", http://www.ansiklopedim.info/?p=4450. Son Erişim Tarihi. 12.09.2019

Arielli, N. (2014). When Are Foreign Volunteers Useful? Israel's Transnational Soldiers İn The War Of 1948 Re-Examined. Journal Of Military History, 78(2). 703 - 724. http://eprints.whiterose.ac.uk/79021/7/arielli1.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Arielli, N. (2017). From Byron to Bin Laden: A History of War Volunteers. Londra: Harvard University Press

Arielli, N., Frei, G. A., Hulle, I, V. (2016) The Foreign Enlistment Act, International Law, and British Politics, 1819–2014. The International History Review, 38(4). 636-656

Arpa, E. (2018) Siyasi Selefilik ve Küresel Cihat . Ankara. Eski Yeni Yayınları

Avrupa Birliği Başkanlığı. "Avrupa Birliği'nin Tarihçesi", https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-tarihcesi_105.html. Son Erişim Tarihi. 14.09.2019

Azzam, A. (2007). Tevbe Suresi Tefsiri. İstanbul. Buruç Yayınları

Baczko, A. & Dorronsoro, G. Ouesnay, A. Suriye: Bir İç Savaşın Anatomisi (Çev. Meral, A.) İstanbul. İletişim Yayınları

Bakke, K. M. (2010) Copying and Learning from Outsiders? Assessing Diffusion from Transnational Insurgents in the Chechen Wars. J. Checkel (Ed.). Transnational Dynamics of Civil War. 31-62

Barret, R. (2017) Beyond The Caliphate: Foreign Fighters And Threat Of Returnees. The Soufan Group. https://thesoufancenter.org/wp-content/uploads/2017/11/Beyond-the-Caliphate-Foreign-Fighters-and-the-Threat-of-Returnees-TSC-Report-October-2017-v3.pdf Son Erişim Tarihi. 14.09.2019)

Basra, R., Neumann, P. (2017). Crime As Jihad: Developments in Crime-Terror Nexus in Europe. CTC Sentinel. 10 (9) 1-6 https://ctc.usma.edu/app/uploads/2017/10/CTC-Sentinel_Vol10Iss9-21.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Beriş, H. E. (2008). Egemenlik Kavramının Tarihsel Gelişimi ve Geleceği Üzerine Bir Değerlendirme. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi. 63 (1) 55-80 http://dergipark.gov.tr/download/article-file/36004 Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Beriş, H. E. (2015). Kamu Düzeni, Güvenlik ve Demokratikleşme. Güvenlik Çalışmaları Dergisi. 17 (1) 1-19 https://www.pa.edu.tr/Upload/editor/files/17-1.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Bryan, I. (2010). Sovereignty and the Foreign Fighter Problem. Orbis 54 (1). 115-129

Büyükkara, M. A. (2018). İhvan'dan Cüheyman'a Suudi Arabistan ve Vahhabilik. İstanbul. Klasik Yayınları

Caldwell, C. (2011). Avrupa'da Devrimin Yansımaları: Göç, İslam ve Batı. (Çev. Kaya, H.). İstanbul. Profil Kitap.

Casanova, J. (2015).İspanya İç Savaşı'nın Kısa Tarihi. (Çev. Kocabaşoğlu,U.).İstanbul. İletişim Yayınları. (Orijinal eserin yayın tarihi 2012)

Castles, S., Miller, M. J. (2008). Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri. İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

Ciluffo, F., Cozzens, J. A., Ranstorp, M. (2010). Foreign Fighters: Trends, Trajectories, and Conflict Zones. Washington, DC: Homeland Security Policy Institute, http://cchs.auburn.edu/_files/foreign-fighters-trends-trajectories-and-conflict-zones.pdf Son Erişim Tarihi. 12.09.2019

CNNTURK. "Katalanların İntikamı; Önce Türklere Karşı, Sonra Türklerle Bizans'a Karşı Savaştılar", https://www.cnnturk.com/yasam/katalanlarin-intikami-once-turklere-karsi-sonra-turklerle-bizansa-karsi-savastilar?page=3. Son Erişim Tarihi. 12.09.2019

Combatans on Foreign Soil. (2007). United Nations Office of Special Advisers on Africa. http://lekiworld.com/AU/docs/150.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Cook, J., Vale, G. (2018). From Daesh to 'Diaspora': Tracing the Women and Minors of Islamic State. International Center for Study of Radicalisation (ICSR) https://icsr.info/wp-content/uploads/2018/07/ICSR-Report-From-Daesh-to-%E2%80%98Diaspora%E2%80%99-Tracing-the-Women-and-Minors-of-Islamic-State.pdf Son Erişim Tarihi. 14.09.2019

Creswell, J. W: (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri (Bütün, M. & Demir, S.B. Çev.). Ankara. Siyasal Kitabevi.

Dawson, L. L., Amarasingam, A. (2017). Talking to Foreign Fighters: Insights into the Motivations for Hijrah to Syria and Iraq. Studies in Conflict & Terrorism, 40 (3), 191-210.

DEAŞ. (2014). Dabıq, 2

DEAŞ. (2015). Hicrah to Islamic State

DEAŞ, (2014). Dabıq. 3

Demir, H. (2017) Gülen Örgütü: Ezoterik Bir Kült Cemaatin Radikalleşmesi. Ankara. Ay Yayınları

Demirhan. H. (2012). Yunan İsyanı'nda (1821-1832) Londra Yunan Komitesi ve Yunanseverlerin Faaliyetleri. Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi. 22. 41-64. https://dergipark.org.tr/download/article-file/405069 Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Deutsche Welle. "Fransız yönetmen: Film Kürtlerin bizi IŞİD'den kurtardığını gösterecek", https://www.dw.com/tr/frans%C4%B1z-y%C3%B6netmen-film-k%C3%BCrtlerin-bizi-i%C5%9Fidden-kurtard%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1-g%C3%B6sterecek/a-49869635. Son Erişim tarihi. 13.09.2019

Dışişleri Bakanlığı. "Türkiye'nin Yabancı Terörist Savaşçılarla Mücadelesi", http://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin-yabanci-terorist-savascilarla-mucadelesi.tr.mfa. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Dışişleri Bakanlığı. "Yurtdışında Yaşayan Türkler", http://www.mfa.gov.tr/yurtdisinda-yasayan-turkler_.tr.mfa. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Dodwell, B., Milton, D. & Rassler, D. (2016). Then and Now: Comparing the Flow of Foreign Fighters to AQI and the Islamic State. West Point. American Military Academy Counter Terrorism Center. https://ctc.usma.edu/app/uploads/2016/12/Then-and-Now.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Elle. "Meet The Canadian Who Fights ISIS Alongside 10,000 Women", https://www.elle.com/uk/life-and-culture/culture/longform/a40578/hanna-bohman-canadian-isis-ypj/. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Encyclopedia Britannica. "Lord Byron", https://www.britannica.com/biography/Lord-Byron-poet. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Encyclopedia Britannica. "Scutage", https://www.britannica.com/topic/scutage. Son Erişim Tarihi. 12.09.2019

Erdoğan, Ş., Deligöz, E. (2015). Irak Şam İslam Devleti (IŞİD): Gücü ve Geleceği The Journal of Defense Sciences 14(1) 5-37 http://www.kho.edu.tr/akademik/enstitu/Alp_SAVBEN_dergi/141/2.pdf son erişim tarihi 14.09.2019

Eroğlu, D. (2018) İŞİD Ağları Türkiye'de Radikalleşme, Örgütlenme, Lojistik. Ankara. İletişim Yayınları

Faber, S. (2016).Spain's Foreign Fighters. Foreign Affairs.. https://www.foreignaffairs.com/reviews/review-essay/spain-s-foreign-fighters Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Facebook. "Lions of Rojava", https://www.facebook.com/Lions-Of-Rojava-1702231736666880/. Son erişim Tarihi. 08.06.2019

FDD's Longwarjournal. "Jordanian Al Qaida Fighter Killed in Afganistan", https://www.longwarjournal.org/archives/2011/07/jordanian_al_qaeda_f_1.php. Son Erişim Tarihi. 12.09.2019

Felter, J., Fishman, B. (2010). Al Qaida's Foreign Fighers in Iraq. West Point. American Military Academy Counter Terrorism Center. https://ctc.usma.edu/app/uploads/2010/06/aqs-foreign-fighters-in-iraq.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Geneva Academy (2014). Foreign Fighters Under International Law. https://www.geneva-academy.ch/joomlatools-files/docman-files/Publications/Academy%20Briefings/Foreign%20Fighters_2015_WEB.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

George Washington's Mount Vernon."Neutrality Proclamation", https://www.mountvernon.org/library/digitalhistory/digital-encyclopedia/article/neutrality-proclamation. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Google Trends. https://trends.google.com.tr/trends/explore?date=all&geo=TR&q=yabanc%C4%B1%20sava%C5%9F%C3%A7%C4%B1. Son Erişim Tarihi. 11.09.2019

Gouda, M. & Marktanner, M, Muslim Youth Unemployment and Expat Jihadism - Bored to Death? (2016). Faculty Publications. https://digitalcommons.kennesaw.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=5082&context=facpubs Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, "Giriş-Çıkış", https://www.goc.gov.tr/giris-cikis. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, "İkamet İzinleri", https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, "Uluslararası Koruma", https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-istatistikler. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. "Geçici Koruma", https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. "Geri Gönderme Merkezleri", https://www.goc.gov.tr/geri-gonderme-merkezleri33. Son Erişim Tarihi. 27.08.2019

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü. "Geri Gönderme Merkezlerinde Sağlanan Hizmetler", https://www.goc.gov.tr/geri-gonderme-merkezlerinde-saglanan-hizmetler. Son Erişim Tarihi. 11.09.2019

Göksun, Y., Salihi E. (2018) DEAŞ'ın Medya Stratejisi. Ankara. Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı – SETA. https://setav.org/assets/uploads/2018/01/98.-DAES%CC%A7-tam-rapor.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Hall, W. E. (1874). The Rights And Duties Of Neutrals. London, Longmans

Hegghammer, T. (2010).The Rise of Muslim Foreign Fighters, International Security 45(3)

Hewitt, C., Kelley-Moore, J. (2009). Foreign Fighters in Iraq: A Cross-National Analysis of Jihadism, Terrorism and Political Violence, 21. (2), 211-220,

Hoeffler, A. Collier P. (2004). Greed and Grievances in Civil War. Oxford Economic Papers 563-595 https://www.econ.nyu.edu/user/debraj/Courses/Readings/CollierHoeffler.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Holmila, E. (2012). History of Private Violence. Estonian Journal of Military Studies. 45-74 https://www.ksk.edu.ee/wp-content/uploads/2012/12/KVUOA_Toimetised_15_2_Holmila.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Human Rights Watch. "Kazakhstan", https://www.hrw.org/europe/central-asia/uzbekistan. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Human Rights Watch. "Tajikistan", https://www.hrw.org/europe/central-asia/uzbekistan. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Human Rights Watch. "Uzbekistan", https://www.hrw.org/europe/central-asia/uzbekistan. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Humphreys, M. & Weinstein, J. M. (2008). Who Fights?. American Journal of Political Science. 52 (2) 436-455 http://www.columbia.edu/~mh2245/papers1/who_fights.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Hürriyet. "Londralı Üç Kızın İstanbul'da Güvenlik kamerası Görüntüleri Ortaya Çıktı", http://www.hurriyet.com.tr/dunya/londrali-uc-kizin-istanbulda-guvenlik-kamerasi-goruntuleri-ortaya-cikti-28329438. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Hürriyet. "Piyasacı Eğitim", http://www.hurriyet.com.tr/piyasaci-egitim-20227475. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Hürriyet. "Suriyeli Kanada Ajanı İngiliz Kızları Böyle Göndermiş", http://www.hurriyet.com.tr/dunya/suriyeli-kanada-ajani-ingiliz-kizlari-boyle-gondermis-28447915. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Hürriyet. 2015. "Genelkurmay İŞİD Kısaltmasını DEAŞ olarak Değiştirdi", http://www.hurriyet.com.tr/gundem/genelkurmay-isid-kisaltmasini-deas-olarak-degistirdi-27906734. Son Erişim Tarihi. 11.09.2019

Independent, "Former Isis Militant's Message To Young Muslims: 'This İs Not The Path To Paradise, İt İs The Path To Hell'", https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/former-isis-militant-harry-sarfo-uk-message-to-young-muslims-this-is-not-the-path-to-paradise-it-is-a6950721.html. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Independent. "Isis Documents Leak Reveals Profile Of Average Militant As Young, Well-Educated But With Only 'Basic' Knowledge Of Islamic Law", https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/isis-documents-leak-reveals-profile-of-average-militant-as-young-well-educated-but-with-only-basic-a6995111.html. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Independent. "Isis Recruiting Violent Criminals And Gang Members Across Europe İn Dangerous New 'Crime-Terror Nexus', https://www.independent.co.uk/news/world/europe/isis-recruiting-violent-criminals-gang-members-drugs-europe-new-crime-terror-nexus-report-drugs-a7352271.html. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Independent. "Tajikistan Police Shave Beards Of 13,000 Men 'To Tackle Radicalism'", https://www.independent.co.uk/news/world/asia/tajikistan-police-shave-beards-of-13000-men-to-tackle-radicalism-a6825581.html. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

International Committee of Red Cross. "Treaties, State Parties And Commentaries", https://ihl-databases.icrc.org/ihl/WebART/470-750057. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

İçişleri Bakanlığı. (2017). Türkiye'nin DEAŞ ile Mücadelesi. https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/deas%20en.pdf Son Erişim Tarihi.: 14.09.2019)

Jung, D. (2015). Foreign Fighters: Comparative Reflections on Syria and Spain. Middle East Insights- Middle East Institute, National University of Singapore, 132

Kalyvas, S., Sambanis, N. (2005). Bosnia's Civil War: Origins And Violence Dynamics. Collier, P., Sambanis, N. (Ed.), Understanding Civil War: Evidence And

Analysis.Washington. World Bank 191-228

Karasoy. H. A. (2009). Max Weber'de Bilim, Bilim Adamı Ve Siyasal Liderlik Konusu. Selçuk Üniversitesi İİBF Dergisi 9 (18) 487-506

Koca, F. (2016). İslam Düşüncesinde Selefilik. Ankara. Ankara Okulu Yayınları.

Korkmaz, S.C. (2016). DAEŞ'in Propaganda Aracı Olarak Konstantiniyye Dergisi. Ortadoğu. 8. (76). 75-77. https://www.orsam.org.tr//d_hbanaliz/21_sertackorkmaz.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Krueger, A.B. (2006). The National Origins of Foreign Fighters in Iraq. The National Bureau of Economic Research. https://pdfs.semanticscholar.org/3de9/0830bbbb8ad3a6c36ebda6a0e8f6bcb8a33a.pdf?_ga=2.84499997.523554882.1560849690-825361818.1552766140 Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Liempt, I. V., Bilger., V. (2019). Kaçakçılık Yoluyla Gelen Göçmenlerle Yürütülen Araştırmalarda Metodolojik Ve Etik İkilemler. Zapata-Barrero, R.,Yalaz, E.(Ed.). İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği. 316-318

Lyons-Padilla, S., Gelfand. M. J., Mirahmadi, H., Farook M., Egmond, M. (2015). Behavioral Science & Polic.1 (2). 1-12 https://behavioralpolicy.org/wp-content/uploads/2017/05/BSP_vol1is2_-Lyons-Padilla.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Major, M. F. (1992). Mercenaries and International Law. Journal of International Comparative Law, 22 (103). 103-150 https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1508&context=gjicl Son Erişim 18.06.2019

Malet, D. (2009). Foreign Fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts. East Eisenhower Parkway. ProQuest LLC

Malet, D. (2015). Foreign Fighter Mobilization and Persistence in a Global Context, Terrorism and Political Violence. Terrorism and Political Violence. 27 (3).

Massey, D. S. (1988), Economic Development and International Migration in Comparative Perspective", Population and Development Review, 14(3), 383-413.

Mendelsohn, B.(2011). Foreign Fighters – Recent Trends, Orbis 55(2). 189-202.

Mironova, V. & Whitt, S. (2014). A Glimpse into the Minds of four Foreign Fighters in Syria. CTC Sentinel. 7. (6). 5-7 https://ctc.usma.edu/app/uploads/2014/06/CTCSentinel-Vol7Iss6.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Mironova, V. (2019). Who are the ISIS People?. Perspective on Terrorism. 13. (1). 33-40 https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2019/issue-1/mironova.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Mironova, V. (2019, 29 Mayıs). The most surprising thing for me in those trials (I attended

Many ISIS trials in Iraq) was that white ethnic French citizens spoke Arabic and French citizens with North Africa background needed a translator. (Tweet). https://twitter.com/vera_mironov/status/1133746224857833473 Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Moore, C., Tumelty, P. (2008). Foreign Fighters and the Case of Chechnya: A Critical Assessment, Studies in Conflict and Terrorism 31(5). 412–433.

Morawska, E. (2019) Nitel Göç Araştırmaları: Uygulanabilir Hedefler, Açık Uçlu Sorular Ve Çok Boyutlu Cevaplar. Zapata-Barrero, R.,Yalaz, E. (Ed.), Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar. İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği. 134-152.

Mousseau, M. (2011). Urban Poverty and Support for Islamist Terror. Journal of Peace Research 48. (1). 35-47

NTV. "AGİT öncesi eylem yapanlardan 6'sı yakalandı. http://arsiv.ntv.com.tr/news/61996.asp. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Orton, K. (2017). The Forgotten Foreign Fighters: The PKK in Syria. London. The Henry Jackson Society. http://henryjacksonsociety.org/wp-content/uploads/2017/08/3053-PYD-Foreign-Fighter-Project-1.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Özar, S. (2015). Yabancı Terörist Savaşçılara İlişkin BM Güvenlik Konseyi Kararının (UNSC 2178) Kavram ve Kapsamı. Adalet Dergisi. 52.

Öztürk, B., Tetik, Ü. (2018). Yabancı Terörist Savaşçılar. Yeşiltaş, M., Duran, B. (Ed.), Ortadoğu'da Devlet Dışı Silahlı Aktörler.İstanbul. SETA (201-231

Pape, R. A., Feldman, J. K. (2010). Cutting the Fuse: The Explosion of Global Suicide Terrorism and How to Stop It. Chicago. The University of Chicago Press,

Paulussen, C., Nijman, J., Lismont, K. (2017). Mental Health and Foreign Fighter Phennemenon. International Center for Counterterrorism. https://icct.nl/wp-content/uploads/2017/03/ICCT-Paulussen-Nijman-Lismont-Mental-Health-and-the-Foreign-Fighter-Phenomenon-March-2017.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Percy, S. (2007). Mercenaries: History of a Norm in İnternational Relations. United States, Oxford University Press Inc

Perliger, A. & Milton, D. (2016). From Cradle to Grave: The Lifecycle of Foreign Fighters in Iraq and Syria. West Point. United States Military Academy Combatting Terrorism Center. https://ctc.usma.edu/app/uploads/2016/11/Cradle-to-Grave2.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Peyama Kurd. "Kürt kadın savaşçıları anlatan film 'Güneşin Kızları'", http://www.peyamakurd.com/tr/K%C3%BClt%C3%BCr_ve_Sanat/kuert-kadin-savascilari-anlatan-film-guenesin-kizlari. Son Erişim Tarihi.. 13.09.2019

Pokalova, E. (2018). Driving Factors behind Foreign Fighters in Syria and Iraq, Studies in Conflict & Terrorism, 42 (9) 798-818

Ragin, C. (1994). Constructing Social research. Thausand Oaks: Pine Forge Press

Rapoport, R., D. (2013). The Four Waves of Modern Terror: International Dimensions and Consequences.” In An International History of Terrorism: Western and Non- Western Experiences Hanhimaki, J. M., Blumenau, B. (Ed.). An International History Of Terrorism: Western And Non-Western Experiences. New York, Routledge 282-310

Reuters. “French Jobless Rate Falls to Near 10 Year Low”, https://www.reuters.com/article/us-france-economy-unemployment/french-jobless-rate-falls-to-near-10-year-low-idUSKCN1Q30NE Son Erişim Tarihi.. 13.09.2019

Reuters. “Special Report: How Russia Allowed Homegrown Radicals To Go And Fight İn Syria”, https://www.reuters.com/article/us-russia-militants-specialreport/special-report-how-russia-allowed-homegrown-radicals-to-go-and-fight-in-syria-idUSKCN0Y41OP. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Sabah. “8 Bin 526 Yabancı Terörist Engellendi”, https://www.sabah.com.tr/gundem/2018/11/22/8-bin-526-yabanci-terorist-engellendi. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Sarı, A.(2017). Rationals of Foreign Fighters in Syrian Civil War. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Veri Tabanından Erişildi.

Soudijn, M.R.J. (2019). The Hand that Feeds the Salafist: An Exploration of the Financial Independence of 131 Dutch Jihadi Travellers. Perspectives on Terrorism. 13 (2) 39-53 https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/customsites/perspectives-on-terrorism/2019/issue-2/soudijn.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Şimşek, D. (2016). Ulusaşırı Kimlikler Londra’da Kıbrıslı Türk, Kürt ve Türk Göçmen Çocukları. İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları

TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, (2012). Ülkemize Sığınan Suriye Vatandaşlarının Barındıkları Çadırkentler Hakkında İnceleme Raporu. https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/docs/2012/raporlar/28_02_2012_1.pdf Son Erişim Tarihi. 14.09.2019)

Tekin, M.A. (1999). Şehitlerimiz, İstanbul. Ayyıldız Matbaacılık.

Telegraph, “British Jihadis Are Depressed, Lonely And Need Help, Says Prof”, https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/terrorism-in-the-uk/11164182/British-jihadis-are-depressed-lonely-and-need-help-says-Prof.html. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

The Defense Post. “A ticking time bomb: Meeting the ISIS women of al-Hol”, https://thedefensepost.com/2019/08/03/isis-women-al-hol/. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

The Guardian. “Full text: bin Laden's 'letter to America', https://www.theguardian.com/world/2002/nov/24/theobserver. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

The Guardian. “Police study links radicalisation to mental health problems”. https://www.theguardian.com/uk-news/2016/may/20/police-study-radicalisation-mental-health-problems. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

The House of Commons. (2006). Report of the Official Account of the Bombings in London on 7th July 2005. London. The Stationery Office. https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228837/1087.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

The Moscow Times. "FSB: Russian Terror Threat Reduced Threefold in 2014", https://www.themoscowtimes.com/2014/12/09/fsb-russian-terror-threat-reduced-threefold-in-2014-a42111. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

The New Turkey. "A Pending Threat for the West: Foreign Fighters in the YPG", https://thenewturkey.org/a-pending-threat-for-the-west-foreign-fighters-in-the-ypg. Son Erişi Tarihi 13.09.2019

The Proclamation of Neutrality 1793. (2008) Yale University. http://avalon.law.yale.edu/18th_century/neutra93.asp Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Thomson, J. E. (1994). Mercenaries, Pirates, and Sovereigns State-building and Extraterritorial Violence in Early Modern Europe. New Jersey: Princeton University Press

Tokgöz, B. (2015). Cihadın Mahrem Hikayesi. İstanbul. Ark Yayınları

Treaty of Frendship and Alliance With Spain. Parliament of the UK. https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1815/mar/16/treaty-of-friendship-and-alliance-with#S1V0030P0_18150316_HOC_97 Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Türk Dil Kurumu Sözlüğü. http://sozluk.gov.tr. Son Erişim Tarihi. 11.09.2019

Türkiye Diyanet Vakfı. "Filistin", https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

Türkiye Diyanet Vakfı. "Simsar", https://islamansiklopedisi.org.tr/simsar. Son Erişim Tarihi. 11.09.2019

Uludağ, S. (2016). İslam Düşüncesinin Yapısı Selef, Kelam Tasavvuf, Felsefe İstanbul. Dergah Yayınları.

Uludağ, S. (2016). İslam Siyaset İlişkileri. İstanbul. Dergah Yayınları

Unat, N. A. (2017). Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa. İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi

United Nations Office of Counter-Terrorism.(UNOCT). (2017). Enhancing the Understanding of the Foreign Terrorist Fighters Phenomenon in Syria. https://www.un.org/en/counterterrorism/assets/img/Report_Final_20170727.pdf Son Erişim Tarihi.14.09.2019

United Nations. (2018). Investigation, Prosecution and Adjudication of Foreign Terrorist Fighter Cases for South and South-East Asia. https://www.unodc.org/documents/terrorism/Publications/FTF%20SSEA/Foreign_Terrorist_Fighters_Asia_Ebook.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

United Nations. “Greater Cooperation Needed to Tackle Danger Posed by Returning Foreign Fighters, Head of Counter-Terrorism Office Tells Security Council”, https://www.un.org/press/en/2017/sc13097.doc.htm. Son Erişim Tarihi. 13.09.2019

University of Oslo Faculty of Law. (2016). Citizenship Revocation İn Response To The Foreign Fighter Threat Under What ConditioCitizenship Revocation İn Response To The Foreign Fighter Threat Under What Conditions May İt Be Legitimate And Permissible? https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/51468/Thesis_UIO_8012_.pdf?sequence=1&isAllowed=y Son Erişim Tarihi. 14.09.2019

Urhan, V. (2016). Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi. 22. 1-14 https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/804195 Son Erişim Tarihi 18.06.2019

Venhaus, J.M. (2010). Why Youth Join al-Qaeda. Washington. United States İnstitue of Peace https://www.usip.org/sites/default/files/SR236Venhaus.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Volkan, V. (2017). Körü Körüne İnanç. İstanbul. Asi Kitap.

Weber, M. (2004). Sosyolojinin Temel Kavramları ve Meslek Olarak İlim, (Beyaztaş, M. Çev.), İstanbul. Efkar Yayınları,

Wentzell, T. (2015). Mercenaries and Adventurers: Canada and the Foreign Enlistment Act in the Nineteenth Century, Canadian Military History.. 23 (2), 56-77 https://scholars.wlu.ca/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1736&context=cmh Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Yalçın, M. Y. (2017). Göç Psikolojisi. Ankara. Pharmakon

Yalçınkaya, H. (2015). Birinci Yılında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin 2178 Sayılı Kararı Ve Yabancı Terörist Savaşçılar. Ortadoğu, 7 (70) 59-61 https://orsam.org.tr//d_hbanaliz/15haldunyalcinkaya.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Yeşiltaş, M. (2015). Apokaliptik Jeopolitik, Radikal Antagonizma Ve IŞİD. Ortadoğu.7 (71) 64-68 https://www.orsam.org.tr//d_hbanaliz/16.MuratYesiltas.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Yeşiltaş, M., Özdemir, Ö. B. & Öncel, R. & Düz, S. & Öztürk, B. (2016) Sınırdaki Düşman: Türkiye’nin DAİŞ ile Mücadelesi. Siyaset, Ekonomi Ve Toplum Araştırmaları Vakfı-SETA. http://file.setav.org/Files/Pdf/20160609175520_sinirdaki-dusman-turkiyenin-dais-ile-mucadelesi-pdf.pdf Son Erişim Tarihi. 18.06.2019

Zapata-Barrero, R. Ve Yalaz, E. (Der.). (2019). Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar. İstanbul, Yıkılmazlar Basın Yayın.

Zapata-Barrero, R.,Yalaz, E. (2019) Avrupa Nitel Göç Araştırmalarını Haritalama: Açımlayıcı Bir Analiz.. Zapata-Barrero, R.,Yalaz, E.(Ed.), Avrupa Göç Çalışmalarında Nitel Araştırmalar. İstanbul: Göç Araştırmaları Derneği. 10-38

9. EKLER

YARI YAPILANDIRILMIŞ MÜLAKAT

Önceden belirlenmiş bir dizi sorunu sorulması ve özel bazı konulara değinilmesi söz konusu olacaktır. Bu sorular genellikle her katılımcıya sistematik ve tutarlı bir sırada sorulur. Fakat görüşme esnasında verilen yanıtlara göre görüşme derinleştirilebilir.

1-Konuşmaya ben başlayacağım

(Kendimi tanıtacağım. Ardından katılımcı kendisini tanıtacak. Katılımcıyla daha iyi iletişim kurabilmek için kendisine nasıl hitap edileceği sorulacak. Akabinde katılımcının nerede doğduğu, nerenin vatandaşı olduğu (göçmen kökenli olup olmadığı) ile anne baba ve varsa eşi ile ilgili sorular sorulacak)

2 -Katılımcının Eğitim Durumu

(Bu kısımda katılımcının eğitim seviyesi ve okulda karşılaştığı muhtemel sorunlar gündeme getirilecektir. Eğitim seviyesi (ilkokul-lise-üniversite) veya resmi olmayan (medrese gibi) eğitim alıp almadığı öğrenilecektir.)

3-Mesleği Ve İş Durumu

(Bu kısımda bir mesleğinin veya işinin olup olmadığı öğrenilecektir. Mesleği veya işi yok ise sebepleri üzerine sorular sorulacaktır. Emek piyasasında kimliği dolayısıyla ayrımcılık ile karşılaşıp karşılaşmadığı öğrenilecektir.)

4-Gelir Durumu

(Menşe ülkesindeki gelir durumu öğrenilecektir. Aylık maaşı veya ailesinden gelen geliri olup olmadığı öğrenilecektir)

5-Çatışma Bölgelerinde Olan Bitenlere Nasıl İlgi Duymaya Başladıkları

(Bu bölümde katılımcıların çatışma bölgelerinde cereyan eden olaylara ne zaman ve nasıl temas ettikleri ve kimlerin aracılığı ile bu sürecin başladığı öğrenilecektir.)

6-Hangi Kitapları Okudukları

(Katılımcıların yola çıkmadan önce hangi kaynaklardan bilgi birikimini arttırdıkları öğrenilecektir.)

7-Katılımcıların Din Eğitimi Alıp Almadığı / Din Bilgisi Düzeyi

(Katılımcıların din eğitimi alıp almadıkları ve din bilgisi seviyesi sorulacaktır)

8- Seyahat etme süreci, sebepler, yöntemler, aracılar? (Suriye'ye geçen veya geçmek üzereyken yakalananlar için)

(Bu kısımda katılımcıların seyahat süreci ve buna nihai kararı verme gerekçeleri, seyahat yöntemleri ve seyahatlerine aracılık edenlerle ilgili bilgi alınacaktır.)

9-Suriye'de gördüklerinin hayal kırıklığına yol açıp açmadığı (Suriye'ye ulaşabilenler için)

(Bu kısımda çatışma bölgesine varan katılımcıların beklentileri ve karşılaştıkları arasında kıyas yapması istenecektir.)

10-Katılımcıların Menşe Ülkesine Gittiğinde Karşılaşacakları Hakkında Bilgi Sahibi Olup Olmadığı

(Bu kısımda katılımcıların menşe ülkelerine döndüğünde neyle karşılaşacaklarını bilip bilmediği öğrenilecektir.)

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

DAĞITIMLI

Sayı : 62103649-604.02.01-E.19862 29/03/2019

Konu : Araştırma İzni - Emre ÖRS

GELEN EVRAK KOPYA

İlgi : 25.03.2019 tarihli dilekçe.

İlgi (a) yazı ile Düzensiz Göçle Mücadele Dairesi Başkanlığı bünyesinde görev alan ve Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Göç Politika ve Araştırmaları tezli yüksek lisans programında eğitimini sürdüren Emre ÖRS'ün yabancı terörist savaşçılar üzerine hazırlamayı planladığı tez çalışması kapsamında geri gönderme merkezlerinde yabancılarla yüz yüze mülakat gerçekleştirme talebi bulunduğu bildirilmiştir.

Bu kapsamda;

1. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliği 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkelerine gerekli hassasiyetin gösterilmesi,
2. YTS şüphelileri tüm geri gönderme merkezlerinde bulunabildiği için yapılacak araştırma kapsamında, yoğunluk durumuna göre tüm geri gönderme merkezlerinde, merkezin uygun gördüğü tarihlerde görüşülmesi,
3. Görüşme tarihlerine merkez müdürlüğü ile planlanarak karar verilmesi ve merkezin mahremiyet kurallarına riayet edilmesi,
4. Veri toplamak için ilgili üniversitenin etik kurulu tarafından onaylanan mülakat ve

anket formlarının dışında başka bir belge kullanılmaması,

5. Yabancıların rızaları alınması kaydı ile çalışmaya dahil edilmesi ve bu konuda hiçbir barınanın zorlanmaması, özel ihtiyaç sahiplerinin hassasiyetlerine dikkat edilmesi,

6. Çalışmaya dahil edilen barınanların kimlik bilgilerinin çalışma esnasında ve daha sonraki aşamalarda saklı tutulması,

7. Din, mezhep, etnik gruba mensubiyet, siyasi görüş gibi hassas bilgilerin istenmemesi,

8. Araştırmada ses - video kaydı alınmaması,

Yukarıda sayılan maddelerde yer alan koşullara riayet edilmesi kaydıyla bahsi geçen araştırma için çalışma yapılması uygun görülmektedir.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Mehmet Sinan YILDIZ
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

DAĞITIM :

Gereği:
Emre ÖRS

Bilgi:
DÜZENSİZ GÖÇLE MÜCADELE DAİRESİ BAŞKANLIĞINA

ETİK KURUL ONAYI

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY BELGESİ

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi/Enstitüsü..Sosyoloji..Anabilim dalı Göç Politikası Araştırma Bölümü akademisyenlerinden / öğrencilerinden.....Emre...ÖRS.....'in, Yabancı Savaşçılığa Giden Yalnızlar...Sosyolojik Bağlamda Arap Baharı Savaşı Türkiye'deki Yabancı Savaşçılar adlı araştırması değerlendirilmiştir.*(Bu kısım başvuru sahibi tarafından doldurulmalıdır)*

Proje etik açısından uygun bulunmuştur.	☒
Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.	☐
Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.	☐

AYBÜ ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Araştırma kodu (Yıl – Araştırma sıra no)	2019 – 192
Başvuru formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	13.06.2019
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar no	19.06.2019 – 48
Yer	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Esenboğa Külliyesi
Katılımcılar	Formda imzası bulunan üyelerimiz toplantıya katılmıştır.

KURUL BAŞKANI, BAŞKAN YARDIMCISI VE ÜYELER:

		İMZA
Prof. Dr. Cem Şafak ÇUKUR	**Başkan**	
Prof. Dr. Tekin AKDEMİR	**Bşk. Yrd.**	
Prof. Dr. Muharrem KILIÇ	**Üye**	
Doç. Dr. Özge GÖKBULUT ÖZDEMİR	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Ertuğrul DEMİRDEL	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Behlül TOKUR	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Şule KAYA	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Birgül ÖZKAN	**Üye**	
Dr. Ögr. Üyesi Nimet YILDIRIM TİRGİL	**Üye**	

9

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ (AYBÜ)
ETİK KURULU
PROJE ONAY FORMU

ARAŞTIRMANIN BAŞLIĞI

YABANCI SAVAŞÇILIĞA GİDEN YOLUN SOSYOLOJİK BAĞLAMI: ARAP BAHARI SONRASI TÜRKİYE'DEKİ YABANCI TERÖRİST SAVAŞÇILAR

(Bu bölümde mutlaka çalışmanızın başlığını yazınız)

ARAŞTIRMACI/ARAŞTIRMACILAR*

	Unvan	Adı Soyadı	Görev yeri	Telefon	e-posta
1**	Göç Uzmanı Yüksek Lisans Öğrencisi Öğrenci No: 165227109	Emre ÖRS	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü AYBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü / Sosyoloji Anabilim Dalı /Göç Politika ve Araştırmaları Tezli Yüksek Lisans Programı	0532 615 08 64	emre.ors@goc.gov.tr
2					
3					
4					

Araştırmacının AYBÜ ile ilişkisi*:Yüksek Lisans Öğrencisi**

*Bir danışman gözetiminde gerçekleşen çalışmalarda danışmanın imzası zorunlu değildir.

** Etik kuruluna doğrudan başvuru yapan kişinin ismi ilk sıraya yazılmalıdır.

***Bu kısımda araştırmacının / araştırmacılardan en az birinin AYBÜ ile ilişkisi mutlaka belirtilmelidir. AYBÜ Etik Kurulu yalnızca üniversitemiz bünyesindeki çalışan veya öğrencilerin başvurularını değerlendirmektedir.

ARAŞTIRMA DÖNEMİ

Başlangıç* 01/05 /2019 **Bitiş** 31 /08 /2019

*Bu kısımda veri toplama sürecinin başlangıcı ve bitişi verilmelidir. Veri toplama tarihinin başlangıcı Etik Kurul onayının alınmasından önce olamaz. Bu yüzden proje başlamadan en az 1 ay önce başvuru yapılması önerilmektedir.

ARAŞTIRMANIN NİTELİĞİ

☐	Öğretim elemanı araştırması
☐	Doktora tezi
☒	Yüksek lisans tezi
☐	Diğer _____ (belirtiniz)

ARAŞTIRMA DESTEĞİ

☒	Yok	
☐	Var	
☐	Üniversite	
☐	TÜBİTAK	

	☐	Uluslararası	
	☐	DİĞER (belirtiniz)	

Desteğin niteliği:_____

Desteğin niteliği (maddi ve/veya diğer) açıklanacak, destek verenin beklentisinin olup olmadığı, beklenti varsa niteliği, desteğin, desteği veren kurum/kuruluşa karşı deneklerin hak-mahremiyet-gizlilik-zarar görmeme ilkelerine uygun olup olmadığı belirtilmelidir. Gerekli ise ilgili belgeler başvuruya eklenmelidir.

BAŞVURU DURUMU

☒	Yeni başvuru		
☐	Tekrar başvuru	**Araştırma no:**	
☐	Protokol değişikliği	**Araştırma no:**	
☐	Daha önce onaylanmış bir araştırmanın devamı	**Araştırma no:**	

Veri Toplanması Planlanan Yerler/Mekânlar/Kurum Ve Kuruluşlar

1	Göç İdaresi Genel Müdürlüğüne Bağlı Geri Gönderme Merkezleri
2	
3	

Araştırma Geniş Özeti

(Araştırmanın konusu, amacı, değişkenleri, yöntemi net bir şekilde açıklanmalıdır)

Konu:*(Araştırmanın konusu belirtilecektir.)*

Suriye ve Irak'ta yaşanan çatışma ortamı sadece bu ülkeleri etkilemekle kalmamış çok uzak coğrafyalarda da yankı uyandırmaya başlamıştır. 2011 sonrasında Suriye'de yaşanarak çevre ülkelere de sıçrayan yaygın şiddet eylemleri çeşitli terör örgütleri için bulunmaz fırsatlar ortaya koymuştur. Ortaya çıkan terör örgütleri dünyanın dört bir yanından savaşçı çekmek üzere propaganda faaliyetlerini arttırmışlar ve binlerce yabancı savaşçının çatışma bölgesine gelmesine yol açmışlardır. Bu durum ülke içi çatışmaların önce bölgesel sonra küresel bir güvenlik tehdidi haline gelmesine sebep olmuştur. Türkiye çatışma bölgelerine olan coğrafi yakınlığı hasebiyle yabancı terörist savaşçıların neden olduğu tehdidi en sıcak hisseden ülkelerden birisidir.

Yabancı savaşçılık insanlık tarihi kadar eski bir olgu olsa da yabancı terörist savaşçılık kavramının kullanılması 2014 sonrasında yaygınlık kazanmıştır. Bugün karşılaştığımız yabancı savaşçılık sorununun derinliğine inildiğinde göçmenlerin entegrasyonuna kadar giden bir sosyolojik bağlamı söz konusudur.

Çalışmanın konusunu Türkiye'deki yabancı terörist savaşçılar oluşturmaktadır. Türkiye yabancı savaşçılar için önce transit sonra hedef ülke konumunda olduğundan ötürü bu sorun ile mücadele edebilmek adına pek çok tedbir almıştır. Yüksek lisans tezi kapsamında, yabancı terörist savaşçı olduğu gerekçesiyle sınır dışı edilmek üzere idari gözetim altına alınan şahıslarla mülakat yapılacaktır.

Amaç:*(Araştırmadan beklentiler, yapılacak çıkarsamalar ve nelerin hedeflendiği açıklanacaktır.)*

Çalışmanın amacı; yabancı savaşçılarla yapılacak mülakatlar neticesinde seyahat motivasyonlarını ortaya koymak ve literatürdeki yabancı savaşçılık tipolojileri ile karşılaştırmaktır. Her ne kadar Türk makamlarının yabancı terörist savaşçı olarak işlem yaptığı kişilerin çoğu Suriye veya Irak uyruklu yabancılar olsa da, tez çalışmasında yabancı savaşçılığın göç bağlamının üzerinde durulacağından ötürü Avrupa ülkelerinden gelerek çatışma ortamına dahil olmuş yabancılar ile görüşme yapılacaktır.

Kapsam:*(Araştırmanın ilgili literatürdeki yeri açıkça belirtilecektir.)*

Şimdiye kadar yabancı (terörist) savaşçılık konusu ile ilgili yapılan çalışmaların pek azında bu işe girişmiş kişilerle görüşülmesi söz konusu olduğundan, yapılacak çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı değerlendirilmektedir. Mülakat yapılacak kişi sayısının yaklaşık 30 kişi olacağı tahmin edilmektedir. Mülakat yapılabilmesi amacıyla Göç İdaresi Genel Müdürlüğünden gerekli izin alınmıştır.

Yöntem:* *Araştırmanın evreni, örneklemi, örneklem seçme yöntemi, veri toplama araçları ve bunları kimin uygulayacağı, veri toplama araçlarının uygulanma biçimi (yüzyüze, posta vb.), araştırmadan elde edilen sonuçların yanlılığını önleyecek yöntemsel önlemler açıklanacaktır. Kullanılacak Biyolojik, Psikolojik ve/veya Teknik gibi tüm yöntemler ayrıntılı olarak açıklanmalıdır. Gönüllü katılımı bozacak ve katılımcıları suiistimal edecek tehditlere karşı alınan önlemler açıklanmalıdır.*

Araştırmanın evreni oldukça geniştir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü şimdiye kadar çeşitli uyruklardan 6.000'den fazla kişiyi yabancı terörist savaşçı olduğu gerekçesiyle sınır dışı etmiştir. Halihazırda ise yüzlerce kişi geri gönderme merkezlerinde sınır dışı edilmek üzere beklemektedir. Yabancı terörist savaşçı olarak işlem gören şahısların önemli bir kısmı Irak ve Suriyeli olduğundan ötürü ilgi alanımız dışında yer almaktadır. Bu iki uyruk haricinde kalanları göz önüne aldığımızda, yaklaşık 30 kişilik bir örneklem üzerinde araştırma yapmanın faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Ağırlıklı olarak Avrupa ülkelerinden gelen yabancı savaşçılarla yüz yüze mülakat yapılacak olup görüşme yapılacak şahısların araştırmayı yapan kişi tarafından belirlenmesine müteakip idarenin onayı ve kişinin rızası olduğunda görüşme gerçekleşecektir.

Araştırmada önceden belirlenmiş bir dizi sorunun sorulması ve özel bazı konulara değinilmesi söz konusu olacaktır. Bu sorular genellikle her katılımcıya sistematik ve tutarlı bir sırada sorulacak fakat görüşme esnasında verilen yanıtlara göre görüşme derinleştirilebilecektir. Mülakatta; kişilerin eğitim, iş, gelir durumları, hangi kitaplardan/kişilerden etkilendikleri, din bilgileri, seyahat süreçleri ile çatışma bölgelerine karşılaştıkları durumlar hakkında sorular yöneltilecektir

Araştırma deseni saha çalışması ile toplanan verilerin analizine dayanacaktır. Bu çerçevede Türkiye'nin çeşitli illerindeki geri gönderme merkezlerinde bulunan yabancı terörist savaşçılar ile derinlikli mülakat tekniklerine dayalı nitel araştırma yöntemi kullanılması planlanmaktadır. Görüşme yapılacak kişi sayısı 30 kişi olmakla birlikte gelişmelere göre artma ya da azalma göstermesi de ihtimal dahilindedir.

Mülakat yapılacak kişilerin kimlik bilgileri kesinlikle gizli tutulacak olup tez çalışmasında bahsi geçmeyecektir. Katılımcıların rızaları haricinde görüşmeye alınmaları söz konusu olmayacaktır. Görüşmeler geri gönderme merkezlerinde gerçekleşeceği için cep telefonu veya ses kayıt cihazı gibi elektronik aletlerin görüşme bölümüne sokulması yasaktır. Dolayısıyla mülakatların sesli veya görüntülü kayıt altına alınması mümkün olmayacaktır.

Araştırma katılımcılara herhangi bir şekilde yanlı/yanlış bilgi vermeyi, ya da çalışmanın amacını tamamen gizli tutmayı gerektiriyor mu?

☐ Evet	☒ Hayır
Evet ise açıklayınız:	

Araştırma, katılımcıların fiziksel sağlıklarını tehdit edici veya zorlayıcı uygulamalar içeriyor mu?

☐ Evet	☒ Hayır
Evet ise açıklayınız:	

Araştırma, katılımcıların psikolojik sağlıklarını tehdit edici, zorlayıcı veya özel hayatıyla ilgili sorular içeriyor mu?

☐ Evet	☒ Hayır
Evet ise açıklayınız:	

Veri toplama sürecinde katılımcıların kişilik hakları ve özel bilgileri korunmakta mıdır?

☒ Evet	☐ Hayır
Hayır ise açıklayınız:	

Araştırmadaki katılımcıların kimlikleri toplanan ham veride tanımlanacak mı?

☐	Adıyla tanımlanacak*(Gerekçesini açıklayınız)*
☒	Bir kod verilerek tanımlanacak (*Detayını açıklayınız*) Şahıslar tez çalışmasında gerçek isimleriyle değil numara ya da takma ad ile zikredilecektir.
☐	Belirsiz olacak

Araştırmadaki katılımcıların kimlikleri, depolanan veride tanımlanacak mı?

☐	Adıyla tanımlanacak*(Gerekçesini açıklayınız)*
☒	Bir kod verilerek tanımlanacak (*Detayını açıklayınız*) Şahıslar tez çalışmasında gerçek isimleriyle değil numara ya da takma ad ile zikredilecektir.
☐	Belirsiz olacak

Araştırmadaki katılımcıların kimlikleri rapor içeriğinde tanımlanacak mı?

☐	Adıyla tanımlanacak*(Gerekçesini açıklayınız)*
☒	Bir kod verilerek ya da genel olarak (erkek çiftçi gibi) tanımlanacak (*Detayını açıklayınız*) Şahıslar tez çalışmasında gerçek isimleriyle değil numara ya da takma ad ile zikredilecektir.
☐	Organizasyon adıyla tanımlanacak
☐	Belirsiz olacak

Araştırmanın doldurulan anket, test vb. formlarının güvenliği nasıl sağlanacak?
(özellikle kimliklerin belirgin olduğu çalışmalarda)

☐	Özel kimlik bilgileri yer almadığından gerek yok
☒	Güvenli olan yerde kilitli dolap içinde saklanacak

☐	Bilgisayarda password/encryption koruması ile bilgisayar veri belleğinde saklanacak.
☐	Diğer *(Açıklayınız)*

Araştırma verilerine araştırma personelinin dışındaki kişilerin girme hakkı olacak mı?

☐	Evet(*Kim, niçin, veri güvenliğinin bu kişiler tarafından sağlanması için alınan tedbirler vb. açıklanacak*)
☒	Hayır

Araştırmaya reşit olmayan çocuklar, kısıtlı ya da engelli bireyler katılmakta mıdır?

☐	Evet	☒	Hayır
Evet ise açıklayınız:			

Katılımcılara araştırmanın niteliği hakkında yeterince açık ve anlaşılabilir açıklama yapılmakta mıdır?

☒	Evet	☐	Hayır
Evet ise açıklayınız: Mülakatın başında kendimi ve ne için geldiğimi açıklayacağım			

Gönüllülere araştırmaya katılma ve çıkma koşulları açık ve net olarak belirtilmiş midir?

☒	Evet (Evet ise açıklayınız)	☐	Hayır
Evet ise açıklayınız: Kişiler mülakat sırasında, lüzum gördüklerinde görüşmeye son verme hakkında haizdirler.			

Katılımcıları en iyi tanımlayan seçenekleri işaretleyiniz.

☐	Okulöncesi çocuklar	☐	Kadınlar
☐	İlköğretim çocukları	☒	İşsiz yetişkinler
☐	Lise öğrencileri	☐	Yaşlılar
☐	Üniversite öğrencileri	☐	Zihinsel engelli bireyler
☐	Çocuk işçiler	☒	Tutuklular
☒	Yetişkinler	☐	Diğer (Belirtiniz)
☒	Erkekler		

Araştırmanın katılımcılarının çocuklar, zihinsel engelli bireyler vb. özel durumu olan bireyler olması halinde, bunların özel etik davranış gerektirmesi nedeniyle, araştırmacı uzman kişilerden aldığı bilgiler çerçevesinde bu konuda nasıl bir dikkat göstereceğini açıklamalıdır.

Aşağıda yer alan uygulamalardan, çalışma kapsamında yer alacak olanları işaretleyiniz.

☒	Anket	☐	Görüntü kaydı
☒	Mülâkat	☐	Ses kaydı
☒	Gözlem	☐	Diğer (belirtiniz)
☐	Bilgisayar ortamında test/anket		

Yukarıdaki bilgilerin tamamen doğru olduğunu ve eksik bilgi vermediğimi taahhüt ederim.

Başvuruyu Yapan Araştırmacının

Adı ve Soyadı: **Emre ÖRS** **İmza:**

Başvuru Tarihi: **08.04.2019**

Etik Kurul Başvurusu konusunda dikkat edilmesi gereken hususlar

(Bu belge bilgilendirme amaçlıdır ve başvuru sırasında etik kurula iletilmesi gerekmez)

- AYBÜ öğrenci ve çalışanları tarafından yürütülen ve insan katılımcılardan klinik dışı bilgi toplamayı gerektiren araştırmalar için bu başvuru formunun yanı sıra diğer gerekli belgelerle AYBÜ Etik Kuruluna başvurulur. AYBÜ Etik Kurulu başvuruyu "Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Etik Kurul Yönergesi" genel kapsamında değerlendirir.
- Araştırmacı araştırmada kullanılacak veri toplama araçlarını başvuru formu ile birlikte Etik kurul sekreterliğine iletmelidir (Niteliksel bir çalışma ise çalışmada kullanılacak soru örnekleri eklenmelidir)
- Çalışma kapsamında katılımcılara verilecek Onam formu (gerekiyorsa veli onay formu) ekte verilmelidir.
- Araştırmacılar, kullanacakları tüm materyalleri (ölçek, demografik form) eksiksiz olarak AYBÜ Etik Kurul sekreterliğine iletmelidir.
- Proje onay belgesindeki (imza sayfası) ilk kısım araştırmacı tarafından eksiksiz olarak doldurulmalıdır.
- Formda belirtmeniz istenen çalışmanın başlama ve bitiş tarihleri, veri toplama sürecinin başlama ve bitiş tarihlerini kastetmektedir ve çalışmanız etik kurul onayı almadan önce başlayamaz.
- Bir danışman gözetiminde gerçekleşen çalışmalarda danışmanın imzası zorunlu değildir.
- Etik kuruluna doğrudan başvuru yapan kişinin ismi ilk sıraya yazılmalıdır.
- Etik kurul başvuru formunda araştırmacının / araştırmacılardan en az birinin AYBÜ ile ilişkisi mutlaka belirtilmelidir. AYBÜ Etik Kurulu yalnızca üniversitemiz bünyesindeki çalışan veya öğrencilerin başvurularını değerlendirmektedir.
- Etik kurul başvuru formu elde doldurulamaz.
- Etik kurul başvuru formunda istenen bilgilerin yazılmamış olması ya da bazı bölümlerin çıkarılmış olması başvurunuzun değerlendirmeye alınmamasına sebep olacaktır.
- Etik kurul başvuru formunun kurulumuza mutlaka 2(iki) nüsha halinde teslim edilmesi gerekmektedir. Ayrıca başvuru formu ve ekleri aybu.sbetik@gmail.com adresine mail atmayı unutmayınız.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	:Emre ÖRS
Doğum tarihi	01.01.1990
Doğum yeri	:Dursunbey
Medeni hali	:Evli
Uyruğu	:Türkiye Cumhuriyeti
Adres	: Ankara
Tel	:
Faks	:
E-mail	:emre.ors1990@gmail.com
EĞİTİM	
Lise	: Ulubatlı Hasan Anadolu Lisesi / 2008
Lisans	: Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi / Kamu Yönetimi Bölümü / 2012
Yüksek lisans	:
Doktora	:
İŞ TECRÜBESİ: Habur Gümrük Müdürlüğü / Gümrük Memuru (2013-2014), Göç İdaresi Genel Müdürlüğü / Göç Uzmanı (2014-)	
YABANCI DİLLER: İngilizce	
ÖDÜLLER:	
YAYINLAR:	
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR: Göç Uzmanları Derneği	